		הלכות נדרים	
רג	4	איזה דברים משובחים ואיזה הם מגונים	
רד	6	דין המתפיס בנדר	
רה	8	דין האוסר דבר עליו באיסור תורה	
רו	10	דיני ידות הנדרים	
רז	12	דין כנויי נדרים	
רח	12	דיני סתם נדרים והנודר בחרם	
רט	15	השומע שחבירו נודר ואמר אמן	
רי	15	שצריך לפרוט הנדר בשפתיו	
ריא	16	המתנה שנדריו לא יהיו נדרים	
ריב	18	דין הנודר בתורה	
ריג	19	שאין הנדרים חלים על דבר שאין בו ממש	
ריד	21	לעבור על מנהג צריך התרה	
רטו	26	שהנדרים חלים על דבר מצוה	
רטז	29	חלוק בין האומר פירות אלו או לא אמר אלו, ודין הנודר מהמבושל, (וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון תורה)	
ריז	34	דין הנודר מהמבושל, מהמליח, ממעשה קדירה, ודומיהם, וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון בני אדם	
ריח	43	כיצד הולכין אחר כוונת הנודר	
ריט	47	הנודר בלא קביעות זמן	
רכ	48	חלוק שבין קונם יין להיום או לזמן, ודין הנודר על דבר שאינו קבוע	
רכא	53	דיני הנודר הנאה מחבירו	
רכב	63	מי שחתנו מודר הנאה ממנו ורוצה ליתן מעות לבתו	
רכג	64	דין המדיר בנו לתלמוד תורה	
רכד	65	מי שאמר נכסיך עלי חרם	
רכה	65	האומר לחבירו פירותיו של פלוני אסורין עליך	
רכו	65	שותפים שהדירו זה את זה	
רכז	68	דין מי שאסר עצמו מכל ישראל	
רכח	69	דיני התרת נדרים, וההבדל שבין פתח לחרטה, והיאך נקרא דעת רבים	
רכט	105	דין נדר שהותר מקצתו, או מי שנדר על דבר א' שני פעמים	
רל	110	מתירין שבועות ונדרים, אפילו נשבע בהזכרת השם	
רלא	111	הנודר על תנאי, או מי שתולה נדרו בדעת אחרים	
רלב	112	דין נדרי זרוזין והבאי ושגגות ואונסין	
רלג	127	עונות נדרים לזכר ולנקבה	
רלד	127	מתי האב והבעל מפירין ומתי מפירין שניהם יחד	*
רלה	145	המדיר אשתו מתשמיש או שלא תלך לבית אביה ודומיו	*
		שבועות	
רלו	150	מה היא שבועת ביטוי ושבועת שוא	*
רלז	168	הנשבע אם צריך לישבע בשם או בכינוי	

רלח	דין שבועה שלא אוכל, סתם, או אם פירש	177	
רלט	נשבע על דבר שאין בו ממש או לבטל המצוה	183	
	הלכות נזירות למהריק"ש 911	192	
	הלכות כיבוד אב ואם		
רמ	כיבוד אב ואם ומוראם	210	
רמא	דיני מכה ומקלל אביו ואמו	223	
	כבוד רבו והלכות ת"ח ותלמוד תורה		
רמב	כבוד רבו ותלמיד חכם	225	
	קיצור בהנהגת הוראה לש"ך	238	
רמג	ת"ח פטור ממס, ומכירת סחורתו מוקדמת	240	
רמד	קימה והידור בפני חכם אפילו אינו רבו	246	
רמה	חייב כל אדם ללמד לבנו ולהעמיד תלמידים	250	
רמו	חייב כל אדם בת"ת, והיאך לומדים בשכר	275	
	הלכות צדקה		
רמז	גודל שכר צדקה, ואם כופין עליה	292	
רמח	מי חייב בה ומי ראוי לקבלה	293	
רמט	כמה חייב ליתן וכיצד יתננה	297	
רנ	כמה ראוי ליתן לכל אחד	310	
רנא	למי נותנין הצדקה ואיזה קודם לחבירו	314	
רנב	דין פדיון שבוים וכיצד פודין אותם	328	
רנג	דין מי הוא הראוי ליטול צדקה	333	
רנד	שלא לקבל צדקה מן העובדי כוכבים	342	
רנה	להרחיק מקבלתה	344	
רנו	קופה ותמחוי היאך נגבים ומתחלקים	345	
רנז	סדר גביית הצדקה ושלא לאחרה	352	
רנח	דין המתפים בצדקה	360	
רנט	דין אם מותר לשנות צדקה, והנהגת הגבאי עם הצדקה, והממונה עליה	376	
	הלכות מילה		
רס	מצות המילה על האב	384	
רסא	אם לא מל האב	384	
רסב	זמן מילה לבריא, לחולה, ולאנדרוגינוס	385	
רסג	ילד שהוא אדום או ירוק, ומי שבניו מתים מחמת מילה	388	
רסד	מי ראוי למול, ובמה מלין, וכיצד מלין	392	
רסה	סדר ברכת המילה ודין מילה ביום התענית 1646	398	
רסו	איזה מילה דוחה שבת ויום טוב	404	
	הלכות עבדים וגרות		

רסז	הלוקח עבד כנעני אסור לקיימו ערל, וטבילתו וברכתו ומילתו וכל דיני עבד ושפחה	408	24
רסח	כיצד מגיירין הגר והגיורת, ודיני קדושת הגר	425	6
רסט	איסור עריות בגרים, ודינן לענין עדות וחליצה	429	3
	מלואים		33
א	בענין תלמוד תורה	432	
ב	חו"מ סי' פז סל"ד: התוקע כפו של חבירו	433	
ג	חו"מ סי' י ס"ג	436	
ד	חו"מ סי' קסג ס"ד–ה	437	
ה	אה"ע סי'	438	
ו	דברי הכל בו ודברי הרוקח בענין הכנסת ילד לבית הספר	439	

248 ^g
לא עשי271//41

מאיר הדעה על יו"ד זזלק ה' (סי' רג – סי' רסט)

סימן רג – איזה דברים משובחים ואיזה הם מגונים. ובו ז' סעיפים:

(א) [1]אל תהי רגיל בנדרים[1], [2]כל הנודר אף ע"פ שמקיימו נקרא רשע(א) [3]ונקרא חוטא(ב):

(א) אע"פ שמקיימו נקרא רשע - פי' כיון שאינו מבקש להתירו[2] (ש"ך).

(ב) נקרא חוטא - אם יש לו פתח להתיר ואינו מתיר נקרא רשע ואם לא מצא פתח עדיין מ"מ נקרא חוטא כל זמן שנדרו עליו (ש"ך).

(ב) [4]איחר אדם נדרו פנקסו(ג) נפתחת:

(ג) פנקסו כו' - כלומר מן השמים פותחין פנקס מעשיו ומדקדקים בהם (ש"ך).

(ג) [5]הנודר[3], כאילו בונה במה בשעת איסור הבמות[4]. והמקיימו, כאילו הקריב עליה קרבן, שטוב יותר שישאל על נדרו[5]. והני מילי בשאר נדרים, אבל נדרי הקדש(ד) מצוה לקיימן. ולא ישאל עליהם אלא מדוחק (יוכן אם נשבע(ה) על איזה דבר, לא ישאל עליו אלא מדוחק):

(ד) אבל אם נדרי הקדש כו' - ועי' לקמן (סי' רנח ס"?) (ש"ך), אדם שנדר "אם ארכוב על סוס אתן מאה ש"ח להקדש". א', נדרי צדקה אין נשאלים עליהם אלא מדוחק, אבל נדון דידן, איקרי שפיר מדוחק, דאם יעמוד כל ימיו באיסור רכיבה, מי ידע מה ילד יום. והנה פירוש נדרו הוא שנדר שלא לרכוב על סוס, ואם מקיים נדרו אז אינו חייב כלום להקדש, רק אם עבר נדרו ולא מיקרי זה נודר להקדש, כי מסתמא בשעת נדרו היה בדעתו לקיים, רק עשה קיומא והבטחה לקיים נדרו ע"י קנס, כדי שיהא הנדר שריר וקים, ויש לשאול אותו איך היה דעתו, דשמא דעתו דפשיטא ליה ואינו יכול לקיים, ורוצה ליתן הממון להקדש, אבל אם נדר בכעסו, ואינו יודע מה בלבו, אז יש לילך אחר לשון בני אדם, אבל אם נתחייב כבר, או עבר על נדרו חלילה להתיר ויהא חוטא נשכר, או לגרום חטא. ויכול להתיר, דלא שייך האי טעם אין החכם מתיר עד שיחול הנדר (סי' רכח סי"ז), אלא ע"י מעשה שיעשה הנודר כגון ש"איני נהנה לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך", דכל זמן שאינה עושה לפי הבעל, אינה אסורה להנות מאביה ומאביו, ועוד דנדרים הולך אחר לשון בני אדם, הרי הוא כאלו אמר "הרי עלי שלא ארכוב, ואם ארכוב אתן ק' זהו' להקדש", ועוד אפי' אמר "אתן ק' זהו' להקדש אם ארכוב", שהקדים נתינת הזהובים לרכיבה, מ"מ הרכיבה הוי הנדר ונתינת הק' זהו' התנאי, אם כן חל נדרו מיד ואסור לרכוב בשביל אלו הדברים, ולכך מיקרי שפיר חל הנדר, ויש להתירו, ומ"מ מתי שיבא לידי כה"ג להתיר להמון עם הפריצים בנדרים, אני משים עליהם להתענות בה"ב, וכה"ג לפי האדם ולפי הנדר, וכן ליתן מעות לדבר מצוה זהו' או כה"ג לפי עשרו, כדי שלא יזלזלו בנדרים, שאמר מאי איכפת לן אם אשבע כל מה שארצה, אלך אצל חכם ויתיר לי (רע"א * מהר"ם).

(ה) וכן אם נשבע - פי' דבשבועה כתיב לא ינקה ולכך יש מחמירין בשבועה דאין לה התרה כדלקמן (סי' רל ס"?) (ט"ז, ש"ך).

---

[1] עי' ש"ך על התורה (במדבר ל ג): שלא יהא רגיל בנדרים אלא לצורך כמו שאמר לה', כמו עת לעשות לה' (תהלים קיט קכו), משום סייג. ועי' הרמב"ן (חולין ב ע"א): הרגיל בקרבנות אינו ירא מן השגגות שהוא סומך על קרבנותיו, ומי שאינו מביא קרבן כלל הוא מדקדק על עצמו שלא יבא חטא על ידו אפי' בשוגג. ועי' שיירי כנה"ג (הגה"ט סי' רג אות ב) היינו ב' פעמים.

[2] לשון הרמב"ם: ואף על פי שהן עבודה (לשם) לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר. ועי' לקמן הערה 7.

[3] לגבי נדרים על ידי שליח, עי' לקמן סי' רלו סק"(א).

[4] אע"פ שאין איסור לעשות במה, עי' ר"ן שם: מדמינן לה לבונה במה משום דסליק אדעתיה דנודר דמצוה קא עביד דרחמנא אסריה במילי דאיסורא ואיהו נמי אסר אנפשיה וקאמר דטעי דאדרבה לבונה במה דמי דנהי דרחמנא אזהריה לאקרובי קרבנות בפנים אזהריה דלא לוסיף עלה לבנות במה ולהקריב בחוץ ה"נ נהי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים כי מוסיף איהו אמאי דאסר רחמנא פשע כענין שאמרו בירושלמי בפרק פותחים לא דייך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים ושייך ביה נמי האי לישנא משום דנודר מתפיס בקרבן וכיון שאין קרבנו רצוי נמצא כבונה במה ומקריב בחוץ. הא דאסור לנדור היא דוקא אם אינו לצורך, אמנם אם יש צורך לנדרו, כגון שמפשר עם חבירו במו"מ ואינו מאמין לו עד שנודר או כגון באלמנה הנודרת ליתומים אין איסור לנדור דומיא דנודר בעת צרה (בית יצחק יו"ד ח"ב סי' סד אות א).

[5] עי' לקמן סי' רל ס"א ברמ"א. ועי' לקמן סי' ריט סק"(ג) שיש בל תאחר בנדרי מצוה, ובנדרי רשות אין בל תאחר, ואדרבה אין מצוה לקיימם.

(ד) [7]צריך ליזהר שלא ידור שום דבר, ואפי' צדקה אין טוב לידור. [8]אלא אם ישנו בידו יתן מיד ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו(ו). [9]ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר בלא נדר(ז)[6]:

(ו) לא ידור עד שיהיה לו - פי' דס"ד דכל שאין לו מ"מ יקבל עליו אם יהיה לו, אלא ימתין עד שיהיה לו ואז יתן בלא נדר דבשעה שיהיה לו אין צריך כלל לנדור (ט"ז).

(ז) יאמר בלא נדר - ר"ל שיאמר בפירוש "בלא נדר" אבל אין פירושו שיפסוק סתם ולא יאמר שהוא עושה משום נדר דאף אם פוסק סתם הוה נדר, וע"ל (סי' רנז ס"ג-ד) (ש"ך), עי' ש"ך, מסתמא הוא בתורת נדר, אף על פי שאינו מזכיר נדר בהדיא, כמו האומר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני, הוא גם כן נזיר (פ"ת * של"ה).

(ה) [10]בעת צרה מותר לנדור[7]:@NO MB@

---

[6] עי' לקמן הערה 7 בשם הערוך השלחן, ועי' לקמן הערה 137. בכל דבר מצוה או בצדקה כשגמר בלבו לקיימה לא נקרא נדר גמור לעבור עליו בבל יחל, אלא חל עליו מן התורה דין "בפיך זו צדקה" שעובר, אכן כשאומר בלי נדר נראה שמתכוין אף בלי דין של בפיך זו צדקה שמחייב את האדם כמו נדר, וללא איסור עשה דמוצא שפתיך תשמור, וכשאומר בלי נדר אין עליו רק התחייבות לבד ולא נקרא אסמכתא אלא בגדר שארית ישראל לא ידברו כזב, וגם נצח ישראל לא ישקר, והוא גם בכלל מדבר שקר תרחק כשמשנה בלא סיבה, אבל אין עליו איסורים דנדר ושבועה המחייבים אותו בכל אופן, ולכן כשיש לו סיבה שלא נותן, כגון ששכח או שאין לו, הואיל וכבר התיר לעצמו מתחילה שמעיקרא לא נתכוין לנדר אינו עובר, אבל בלי סיבה כלל חייב לקיים מה שאמר ובכלל "מדבר שקר תרחק" הוא, וגמר בלבו כן אף שלא רוצה באיסורי נדר וכדומה, וע"כ נוהגין אצלנו בע"ה לומר בעלייה לתורה "כשיתן" ולא אומרים "בעבור שיתן", שאם יאמר "בעבור שיתן בלי נדר" נשאר עכ"פ התחייבות שצריך לקיים אף שאין בו חומר איסור ולא צריך התרה, משא"כ כשיאמר "כשיתן" (תשובות והנהגות ח"ג סי' קס), ועי' דבריו (ח"ג סי' תעו) דה"ה לגבי תעניות, וכעין זה כתב השבט הלוי (ח"י סי' קנו) בשם הגרישא"א. אבל אם אמר הגבאי "נָדַר צדקה" בלשון עבר, אין שום חיוב?. ועי' מנחת שלמה לקמן הערה 31. עי' רנז ס"ג והערה שם.

[7] אל יקבל עליו הנדרים ההמה [בשעת צרה] רק לזמן קצר, ואפילו תוך הזמן הנ"ל יתלה נדריו בקנס ממון, שאם יכשל בנדריו יוכל לתקן המכשול בממונו (יוסף אומץ ח"ג נדרים אות א). מצוה לנדור בעת צרה, ולכן נהגו לידור צדקות ושמן למאור ביוה"כ י"ל דע"י שהוא יום הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו יתברך כשעת צרה דמי וכל נדר בעת צרה יש לו שני דרכים האחד לנדור ולשלם מיד כמו שאמר נדרו ושלמו או לנדור שיעשה דבר מצוה כשיצא מן הצרה, וכן אם נודר כדי שאחרים יתנו ג"כ מצוה רבה היא (ערה"ש אות ח).

עי' לקמן הערה 95, ו **Error! Bookmark not defined.** בענין דבר שיש לו מתירין בנדר בעת צרה.

עי' לקמן סי' רכח סמ"ה שאין להתיר נדר שהודר בעת צרה, ועי' לקמן סי' רכ סט"ו אם נדר ועבר הצרה.

בשעת צרה מותר לנדור, רק מותר לנדור ולא מצוה, ובמ"א משמע דמצוה איכא לנדור בעת צרה ובאמת הכל אחד, דכיון דמותר לנדור א"כ כשם שמצוה להתפלל לד' בעת צרה כמו כן מצוה לנדור אך אין זה מצוה וחובה כשארי מצות (ערה"ש ס"ז).

בעת קבורת אמו, ראובן קבל על עצמו שלא ישנה ממה שהיתה אמו הצדקת מנהגת אותו ומדריכתו ושלא ישנה את מלבושיו כאשר היא היתה מנהגת אותו בדרך התורה והיראה ועתה יסיתיהו ללבוש צוארון שאמו היתה מקפדת ע"ז. מה שקיבל בעת הקבורה יש בזה דין נדר מה"ת דעכ"פ רצון אמו היתה כן, וא"כ מקיים בזה מצות כיבוד אם מה"ת והוא קיבל עליו להתנהג כן והוי נדר דאורייתא והענין בעצם סייג ללכת בדרכי ישרים וח"ו להתיר נדר כזה שהי' במעמד כל העדה וגם יש בזה משום נודר בעת צרה, כי אז בעת הפטירה בשבעה ימים הראשונים החרב שלופה, ובפרט בשעת קבורה וכשמקבל עלי' אז איזה דבר הוי כנודר בעת צרה, וי"א דיש סכנה ח"ו להתיר נדר בעת צרה (שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קלו).

כל מה שאדם נודר בחליו או בעת צרתו כדי שינצל, אין להתירו כלל, אף על גב שלא קיבל עליו בלשון נדר, נדר גודל הוא, ועובר בלא יחל דברו. וגם אמר ששמע מפי מהרי"ח דסכנה הוא להתיר נדרו שקבל עליו בחליו או בעת צרה (מהר"ם מינץ סי' עט).

נודר בעת צרה גם נדרי הקדש בעינן דיבור דוקא ולא שייך כן בגמר בלבו לבד (יהודה יעלה יו"ד סי' שלג), אבל זה רק אם יצא מהצרה, [אפילו שרק נדר לצדקה ולהתענות כשאמו היתה חולה, ולא התנה אם תעמוד מחליה] ואם לא יצא מהצרה, אז אינו נדר (אמרי יושר ח"א סי' סז).

בעל יכול להפר נדרי אשתו בעת צרה (לקמן סי' רכח סק"(קמד)).

(ו) [11]האומר אשנה פרק זה[8] וירא שמא יתרשל בדבר, שרי ליה למנדר(ח) לזרוזי נפשיה וכן [12]אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איזו מצוה ממצות לא תעשה או יתרשל מקיום מצות עשה מצוה לישבע(ט) ולנדור כדי לזרז עצמו[9]:

(ח) שרי ליה למנדר כו' - מיהו אפי' בדבור בעלמא שאומר "אשנה" הוי חיוב נדר כדלקמן (סי' ריג ס"ב) (ש"ך), זה מצוה בגופו, אבל בצדקה (לעיל ס"ד), יצרו של אדם יותר מתגבר עליו בנתינת ממון מדבר התלוי בטורח גופו, ועל כן יש לחוש שמא יעבור על נדרו ולא יתן (ט"ז)[10], כל זה בקום ועשה, אבל בשב ואל תעשה, אם הוא מתרשל באיסור, מותר לנדור או לישבע לחזק את עצמו, כל שיודע שיכול לקיימו, אבל אם לא אמר "נדר" או "שבעוה" אלא שאמר "שלא לעשות דבר פלוני" אינו נדר שצריך התרה (פ"ת * שמש צדקה).

Commented [O1]: א עשה?

(ט) מצוה לישבע כו' - אף על גב דשבועה אינו חל על דבר מצוה כדלקמן (סי' רלט ס"?) מ"מ שרי ליה לאינש לזרוזיה נפשיה (ש"ך). קשה על הש"ך שכן שם לא נזכר רק דנשבע לבטל מצוה שנשבע שלא לישב בסוכה וכו', דלא חל דאין איסור חל על איסור, אבל נשבע שאשב בסוכה חל (רע"א).

(ז) [13]מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח כיצד מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שנתים או שהיה שוגה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה או אסר השכרות לעולם וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים כולם דרך עבודה לשם הם ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמים[14] נדרים סייג לפרישות ואע"פ שהם עבודה לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהם אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהם בלא נדר:

Commented [YL2]: ?

סימן רד – דין המתפיס בנדר. ובו ד' סעיפים:

(א) [15]עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפיס בדבר הנדור(א), כגון שאומר ככר זה עלי כקרבן(ב), או שאמר יאסר עלי(ג) ככר זה, או שאמר ככר זה עלי איסור. [16]וכן אם אסר עליו ככר אחד, שתלאו בדבר הנדור(ד), ואמר על אחר, יהא כזה, אסור, ואפילו עד מאה,

---

[8] עי' לקמן סי' ריג ס"ב, ובדברי הרע"א שם.

[9] אין איסור לנדור אלא בנדבה ונדר שאינו מקיים בה מצוה, כגון קרבנות שאינו מחויב בהם מן הדין, אלא עתה בא להתחייב, אבל צדקה הוא מצות עשה שהוא מחוייב בה, לפיכך אם רואה עצמו מתרשל במצות הצדקה, מצוה לומר "הרי עלי כך וכך לצדקה" כדי לזרז עצמו ולא יכול לחזור בו או שיאמר "הרי זו לצדקה". ואם רואה עצמו זריז ונשכר במצות הצדקה אז טוב לו שיתן אותה בלא קבלת נדר או נדבה (רדב"ז ח"ג סי' תמא), אבל כמובן שלתת יותר ממה שחייב לתת, הוא אסור לנדור. עי' לקמן הערה **Error! Bookmark not defined.**.

עי' או"ח סי' רלח ס"ב לקמן הערה 38.

האומר הרי עלי ללמוד בכל יום שיעור קבוע בקנס לצדקה כיון שכוונתו היה רק משום הלימוד חל הנדר תיכף ויכולין להתירו [עי' לקמן סי' רכח ס"ז שאי אפשר להתיר נדר עד שיחול], אבל אם אמר ובאם לאו אתן כך לצדקה נמצא שהם שני נדרים אז יתירו לו האחד אם הוא לצורך ונדר שני נשאר בספק (חכמת אדם ק סי' כו).

עיקר מצות ת"ת אין לה שיעור וחיובה הוא כל היום כ"ז שיש לו פנאי וכדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וגו' וכשיש לו פנאי והוא מבטל מלמוד תורה מרצונו הוא קרוב למה שאחז"ל [סנהדרין צ"ט] על הפסוק כי דבר ה' בזה זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק וכו' הכונה בקביעת עתים לתורה הוא שצריך האדם ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנו בשום פעם. ואם אירע לו אונס שלא היה יכול להשלים הקביעות שלו ביום יהיה עליו כמו חוב וישלימנו בלילה וכו' (מ"ב סי' קנה סק"ד).

[10] עי' &{לשאול לשטסמן – אולי ערה"ש סי' רכח סקקכ"ח} שחולק על הט"ז ומחלק בין מצוה חיוב למצוה קיומית, ולכן בצדקה שהיא חיובית עליו לשעתו רשאי לנדור, ועכ"ז שזה חיובית אפשר להתירו. ועי' לקמן הערה 195.

כולם אסורים. [17]או שנדר על יום אחד להתענות בו(ה), או שלא לאכול בו בשר, ואמר על יום אחר, יהא כזה אסור. הגה. יש חלוקי לשונות(ו) בענין הנדר והרב לא כתבם ועיין בפניס[11]:

(א) בדבר הנדור - לאפוקי בדבר האסור כדלקמן (סי' רה ס"א) (ש"ך), ולא שכל האומר "ככר זה עלי איסור" הוי דין יד, אלא הוא עיקר הנדר (ב"מ).

(ב) ככר זה עלי כקרבן - וכ"ש אם אמר קרבן עלי ככר זה (ש"ך).

(ג) יאסר עלי כו' - ולא אמרינן דכיון לדבר האסור משום צד איסור דלקמן (סי' רח ס"א) (ש"ך)

(ד) שתלאו בדבר הנדור - שאמר על ככר ראשון יהא זה כקרבן וה"ה אם אמר על ככר הראשון יאסר עלי וחזר ואמר על אחר יהא כזה אפי' עד מאה כולם אסורים. ואפי' אמר על אחר שאינו מינו של הראשון כגון שהראשון הוא ככר והשני הוא בשר והשלישי פירות וכן הוא לקמן (סי' רכט ס"ג) (ש"ך)

(ה) על יום אחד להתענות כו' - ע"ל (סי' רטו ס"?) (ש"ך). אפילו היה אותו יום צום גדליה דנדר חל על דרבנן וכן בנודר מגבינות עובדי כוכבים ואח"כ אמר זה כזה (סי' רטו ס"?) (רע"א).

(ו) יש חלוקי לשונות - אם אמר "לַחולין שאוכל לך", אסור, דמשמע "לא חולין יהא אלא קרבן מה שאוכל לך". וכן אם אמר "חולין" "החולין" או "כחולין" "שלא אוכל לך", אסור, דמשמע מה שלא אוכל לך יהא חולין, הא מה שאוכל לך יהא קרבן, ויש חולקים וס"ל "לחולין שאוכל לך" מותר וכן "חולין", או "החולין" או "כחולין", בין "שאוכל לך" בין "שלא אוכל לך", מותר. אבל "לא חולין שאוכל לך", אסור, דהוי כאילו אמר "קרבן מה שאוכל לך" וכן "לקרבן אם אוכל לך", דאסור, דנעשה כאומר "לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך" וכן "לַחולין לא אוכל לך אסור". "לְחולין לא אוכל לך" הוא מחלוקת. "הַקרבן שאוכל לך" אסור, אבל "הֶקרבן שאוכל לך" מותר (ש"ך * ב"י).

(ב) [18]לאו דוקא מתפיס בקרבן אלא ה"ה בכל דבר הקדוש בקדושת הפה כגון שאומר ככר זה [19]כאימרא(ז) כדירים(ח) כמזבח כהיכל בירושלים(ט) או כאחד מכל משמשי מזבח הרי זה נדר: הגה לפ נדר כשלחן(י) שבמקדש הוי נדר לכל לפ לפי שלפ ולפ לפי שלפ המקדש יין זה כלום ומכל מקום בעת המכר יש להתיר שלפ יהא פרוץ בנדריס:

(ז) כאימרא - כשה של קרבן (ט"ז וש"ך), דסתם נדרים להחמיר (ט"ז).

(ח) כדירים - כדיר של בהמות של קרבן (ט"ז וש"ך), או כדיר של עצים השייכים לקרבנות (ט"ז).

(ט) כירושלים - שחומתיה משירי הלשכה אתו, וי"א כקרבנות שבירושלים (ט"ז וש"ך).

(י) אם נדר בשלחן כו' - הרמ"א כותב שהנודר בשלחן לא אמר כלום היינו בנודר בשלחן סתם ולא אמר השלחן הקודש אבל שלחן הקודש אסור, וזה אינו דסתם נדרים להחמיר הכי נמי בשלחן סתם, אבל בנודר בשלחן פי' שאומר לשון שבועה אני נודר או נשבע בשלחן הן קודש הן סתם בכל מקום לא הוה שבועה דהא גם בנודר בס"ת דהיינו נמי לשון שבועה (עי' לקמן סי' ריב ס"ו?) לא אסר כאשר היא מונחת בארון, אלא רק כאשר הוא מחזיקו בידים, שאז כוונתו לאזכרות שבו, ובשלחן אפי' בקודש ליכא אזכרות ע"כ לא חמיר מקלף ס"ת ולא הוה כאן שבועה כלל, נמצא שאין חילוק כלל בין שלחן הקודש בין סתם דבתרוייהו אסור בלשון מתפיס בנדר ובשניהם מותר אם אומר לשון אני נודר או נשבע וכמ"ש לקמן (סי' רלז ס"ו) (ט"ז), עיקר הענין דאם אמר ככר זה עלי כשלחן שבמקדש או כאחד מכלי הקודש הוי נדר דהתפיס בדבר הנדור אבל אם נדר או נשבע בשלחן הקדש או בא' מכלי הקדש אינו כלום (כדלקמן סי' רלז ס"ו) אבל המתפיס או נודר בשלחן סתם ואין רצונו כשלחן שבמקדש אין צורך התרה אפילו בעם הארץ, ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם כדלקמן (סי' ריז ס"?) (ש"ך).

(ג) [20]שמע חבירו ואמר אני כמותך בתוך כדי דבור(יא)[12] הרי זה אסור במה שנאסר בו חבירו שמע הג' זה שאמר ואני ואמר ואני אפי' היו ק' וכל אחד אומר ואני בתוך כדי דיבורו של חבירו הרי כולם אסורים:

Commented [O3]: ז ה בה"ג ור"י להגיאו?

[11] יש בנדר כשאומר "אני אסור לך לנגוע בחפצי", אבל בילד במופלא סמוך לאיש יכולים להקל (מנחת שלמה ח"ב סי' צז אות ז).

(יא) ואני כמותך בתוך כדי דיבור - דוקא באומר "ואני" הוא דבעינן תוך כדי דיבור אבל באומר "ואני כמותך" אפי' אחר כדי דבור חייל, דהוי בעצמותו דיבור שלם (רע"א).

(ד) [21]אדם אוסר(יב) על עצמו דבר שלא בא לעולם לכשיבא לעולם:

(יב) אדם אוסר כו' - דבר שלא בא לעולם יכול לאסור על עצמו ע"י קונם, כמו שיכול לאסור פירותיו של חברו, אבל בהקדש גמור לא. ועל חבירו אינו יכול לאסור, אפילו על ידי קונם דבר שלא בא לעולם, ועי' לקמן (סי' רכז סק"(ה) וסי' רלד סע"א), אחד שנדר לתת מעשר מן הריוח הבא מחובו ואח"כ מטה ידו ונתחרט יכול לחזור בו משום דהריוח לא בא לעולם ומיהו אם היה אומר כסף זה כל הריוח הבא ממנו אתן ממנו מעשר חל ההקדש, כיון שהכסף הוא בא לעולם וכן אם היה מלוה לעובד כוכבים ב' זהובים בעד ג' לשנה וזקף עמו מיד ונתן לו כתב, אין יכול לחזור בו, וע"ל (סי' רנח ס"ז-ח) (ש"ך), זה שיכול לחזור היינו דווקא עם התרה, (עי' חו"מ סי' ריב ס"ט וש"ך שם ד"ה ?), שהרי נדר חל אף על דבר שלא בא לעולם כל שהוא בלשון "אתננו" וה"ה כאן שאמר בלשון "לתת", אם כן קשה דברי הש"ך ועי' לקמן (סי' רכח סמ"ב) שתמיד יש שאלה בצדקה, ועי' ט"ז (סי' רטו סק"(יא)) (ב"מ, רע"א), המוכר מעות לפירותיהם לא חל המכירה (רע"א ❖ האלשיך), וי"ח שכן חל (רע"א בחו"מ סי' רט ס"ד בשם הת"ח), שכיב מרע שאמר "מכל שאר נכסי תהיה רשות ושולטת לאכול הפירות" רוצה לומר שתהא זוכה ושולטת בכל שאר הנכסים, הקרן תזכה ותשלוט בו כדי לאכול הפירות, א"כ הרי הקנה לה הגוף לפירות, אף על פי דלא אמר "תקנה" או "תזכה" מכל מקום כיון דאמר "תהיה שולטת" הרי הקנה לה שהרי שולטת עדיף מקנין (רע"א * מהריט"ץ), שוחט אחד שאסר שחיטתו על כל ישראל, י"א[13] דהוי דבר שלא בא לעולם ויש חולקים דלא חשיב דבר שלא בא לעולם אלא האומר פירות דקל יהיו אסורים עליך דהפירות עדיין לא באו לעולם והאילן עצמו לא אסרו עליו וכן בהקדיש מעשה ידיו, אבל הכא אינו אוסר עליו שום דבר העתיד לעשות אלא שחיטה עצמו הוא אוסר עליו והוא בא לעולם ועיקר כצד הראשון ויש לחלק היכא דאסר כל הנאתו על ישראל או על פלוני בין הנאת גופו בין הנאת נכסיו דאז חל איסורו על גופו ממש והא איתא בעולם אבל באוסר הנאה פרטית כההיא דאומר הנאת תשמישי עליך אבל שאר הנאות לא אסר עליו דאז לא חל האיסור על גופו והוי דבר שלא בא לעולם ולכן דוקא באומר פירות דקל יהיו אסורים עליך אינו אסור בהם אבל אם אסר על חבירו הנאת דקל זה אסור בפירות היוצאים לאחר זמן דכיון שאסר עליו כל הנאת דקל חל האיסור על הדקל ואיהו הא איתיה בעולם (פ"ת).

סימן רה – דין האוסר דבר עליו באיסור תורה. ובו ב' סעיפים:

(א) האומר פירות אלו עלי או מין פלוני עלי או מה שאוכל עם פלוני עלי [22]כבשר חזיר או כעבודת כוכבים או כנבלות וטריפות וכיוצא באלו וכן האומר לאשתו הרי את עלי כאמי או כאחותי או כערלה או ככלאי הכרם הרי אלו מותרים(א) ואין כאן נדר ואם היה האומר עם הארץ צריך שאלה(ב) לחכם ומראין בעיניו שאשתו אסורה [23]ושאותם פירות אסורים [24]ומחמירים עליו שאין די לו בחרטה(ג) אלא צריך לפתוח לו פתח ממקום אחר ומתירים לו נדרו כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים: הגה יש אומרים דבזמן הזה לכולי עלמא דיינינן להו כדין עם הארץ לפי שרובן אינן בני תורה ומיהו י"א(ד) דאפילו בעם הארץ אין צריך שאלה רק באוסר אשתו עליו(ה) אבל לא בשאר נדרים:

(א) הרי אלו מותרים כו' - לפי שכל אלו אסורין מצד עצמן ואם כן אי אפשר לומר על דבר היתר שיהיה כזה דהא א"א שיהא גם זה אסור מצד עצמו כמו זה (ט"ז), ואם אמר "את אסורה עלי כאמי" הוי נדר (רע"א ופ"ת), דוקא באומר הרי את כאימא הוא דאמרינן דלא אמר כלום משום דעיקר נדרו של זה מחמת התפסה הוא וכל שהתפיס בדבר האסור לא

---

[12] עי' ש"ך (לקמן סי' רי סק"(ט)) שהוא שיעור כדי שאילת תלמיד לרב שהוא "שלום עליך רבי", וכן נפסק במ"ב (סי' רו סקי"ב ובשעה"צ סק"י) דלא כט"ז (סק"ג) שכתב שלום עליך רבי ומורי. וכ"כ המשנ"ב בסי' תפ"ז (סק"ד ושעה"צ שם סק"ב, דלא כהפמ"ג), אבל צ"ע שכן בסי' רס"ז (סק"ט) כותב המשנ"ב 'שלום עליך רבי ומורי', ובסי' קכ"ד (סקל"ד) הביא ב' השיטות ולא הכריע.

[13] הי"א הזו הוא השו"ת בני יעקב המובא ברע"א.

אמר כלום אבל באומר הרי את אסורה עלי יש כאן נדר גמור שדעתו היה לאסור את אשתו אלא שטעה שהיה סבור שיכול להתפיסה בדבר האסור אין מקום לשאלה כלל דפשיטא שאם היה יודע שאינו יכול להתפיס בדבר האסור היה מתפיסה בדבר הנדור (רע"א * מל"מ), וי"א שזה ספק (פ"ת).

(ב) צריך שאלה כו' - מי שנאנס לאסור אשה אחת והתפיסה בדבר האסור, במקום אונס לא החמרו רבנן להצריכו שאלה (ש"ך).

(ג) שאין די לו בחרטה - בכדו תהית? כדלקמן (סי' רח ?) דאם אינו מתחרט מעיקרו צריך לבקש לו פתח כדלקמן (סי' רכ"ח ?) אלא כאן מחמירין עליו דאפי' מתחרט מעיקרו לא סגי בחרטה, וצריך שיהא ממקום אחר ואין פותחין לו בכבוד אמו, כלומר אלו היה יודע שלא יהא כבוד לאמו בכך לא היה נודר דלא תימא כיון דליתא אלא מדרבנן פותחין בכך (ש"ך).

(ד) ומיהו י"א כו' - וי"א דהשתא כולם כעמי הארץ הן אפי' בשאר נדרים, ואין עיקר כדבריו (ש"ך).

(ה) רק באוסר אשתו עליו - שלא יהא רגיל לומר עליה לשון איסור שמא יאסרנה ג"כ בדבר הנדור דההקפדה עם אשה מצוי (ט"ז), י"א דכיון שיצא לבטל מפריה ורביה החמירו, י"א מפני שדרכו לאסור אשתו מתוך הקפדה כו' אבל שאר נדרים מתוך שאין מצויים כך לא החמירו כמתפיס בדבר האסור (ש"ך).

(ב) [25]האומר שיהא יינו יין נסך(ו) ופתו פת כותים לא נאסר בכך(ז) אבל אם אמרו בדרך קנס כגון שאמר אם אעשה כך או אם אעבור על כך יהיה פתי פת כותים וייני יין נסך ועבר יש אוסרים(ח) ויש מתירים(ט): הגה ומפ"ה נעשה המרץ יש להתירו(י) וכל זה ביחיד שקבל על עצמו מכל רבים יכולים בזמן הסנהדרין לבטל המובלים והפוקעים שיינם יהיה יין נסך ופתן פת כותים וכל מה שגוזרים בזה הי' קיים, ע"ל סי' רכ"ט מי שמחר מס מעשה דבר פלוני לא מהיה יהודי:

(ו) יין נסך - דאין כאן דבר הנדור (ט"ז), י"א דר"ל שאומר בפירוש כיין של עבודת כוכבים דאם לא כן יש לומר שנתכוין ליין נסך לשמים כדלקמן (סי' רח ס"ק ?), ועיקר משום דלקמן (סי' רח סק"ד ?) יתבאר דאם אנשי המקום קורין ליין של עבודת כוכבים סתם יין נסך הולכין להקל, וכן הוא בזה"ז (ש"ך).

(ז) לא נאסר בכך - כיון שלא התפיסו בדבר הנדור (ט"ז וש"ך), האומר ייני יין נסך אם אעשה דבר פלוני ועשאו י"א דלא נאסר כיון שלא התפיסו בדבר הנדור, כיון דאמר יין נסך שהוא דבר האסור, אבל אמר "יאסר ייני", אף על גב שלא הזכיר "עלי", אסור (ש"ך), ועיקר אף על גב דאם אמר "ככר זה אסור עלי" הוי נמי נדר, היינו משום דכתיב "לאסור איסר על נפשו", אבל לאסור על כל ישראל, אינו יכול לאסור אם לא בקונם (ט"ז וש"ך), ועוד י"ל שזה מדובר בשכוונתו במה שאמר "יאסר ייני" ויהא יין נסך וזה נראה עיקר (ש"ך), עי' ש"ך ועיקר דכבר דחה ט"ז דבריו האחרונים, ואם אומר "יאסור פי עליך", אסור, וכן אם אמר "אני אוסרך ביתי שלא תדור בו" הוי נדר (ב"מ).

(ח) יש אוסרים - עיקר דעה זו היא שלשון "איסור" אינו מועיל כי אם על עצמו אבל לאחרים לא (ט"ז), דאף על פי שאין ההרחקות אלו מעיקר הדין, מכל מקום יכול הוא לקבל על עצמו, כמו שב"ד יכולים לענוש ולהחמיר לפעמים יותר מדינו כפי צורך השעה, כן הוא על עצמו כמו ב"ד ויכול לקבל עליו כל אותן החומרות (ש"ך).

(ט) ויש מתירין - כיון שלא התפיסו בדבר הנדור (ש"ך)[14].

Commented [YL4]: ל כבור עוד פעם

Commented [YL5]: מ דויק??

---

[14] עי' לעיל הערה 11.

וי"א דאין מקור לדברי הט"ז, אלא כמו שיש כח לציבור לקנוס יותר מהדין לפי צורך השעה כמו כן כל יחיד יכול לקנוס את עצמו, ויש מתירין דס"ל דציבור יש להם כח זה ולא היחיד (ערה"ש סי"ז).

האומר "הרי את אסורה עלי כאימא" אסור מטעם דכיון שאמר "הרי את אסורה עלי", נגמר הנדר ולא איכפת לן מה שאמר אח"כ "כאימא", והרי רצה לאסור ע"ע רק שהתפיס בדבר האיסור שטעה בדין ולכן כשאמר הרי את אסורה נאסרה עליו, אבל במקרה שלא רצה לאסור שחיטתו על אחרים ורק שכפו אותו הצדדים לאסור עליו הנסיעה ולהתנות תנאי זה, אז אומרים שבכוונה אמר "כנבילה וטריפה" להתפיס בדבר האסור, היכא שהלשון טוב לא אומרים "בתר אומדנא" לבטל מה שמשמע מהלשון, משא"כ בזה שהלשון גרוע דהוי מתפיס בדבר האסור, ורק הולכים אחרי הכונה להחמיר דאלו ידע לא הי' אומר רק אזי יהיה שחיטתי אסורה עלי אזלינן אדרבא בתר אומדנא להיפך. ולכן יש בזה צד להקל (שו"ת בית יצחק יורה דעה ב סימן נג אות ב).

(י) ואפילו הכי בע"ה יש להתירו - פי' כיון שאמר דרך קנס, על כן הכריע רמ"א כאן להחמיר בעם הארץ[15] (ט"ז), כלומר להתיר נדרו על ידי שאלה והשתא כולן כע"ה דמי ונוהגין בו איסור (ש"ך).

סימן רו – דיני ידות הנדרים. ובו ה' סעיפים:

(א) [26]ידות (פי' ידות שהתחיל לנדור ולא גמר הדבור ואעפ"כ הוא נאסר כאילו נדר כל הדיבור כאדם שאוחז ביד הכלי ועל ידי כך משתמש בכלי כאילו אחז בו בעצמו) נדרים כנדרים [27]והוא שיהו מוכיחות קצת על הנדר כיצד האומר לחבירו מודרני ממך שאיני אוכל לך(א) או מופרשני ממך שאיני אוכל לך או מרוחקני ממך שאיני אוכל לך אסור לאכול עמו הגה וי"א דאפילו אמר שאני אוכל לך באלו לשונות(ב) אסור לאכול עמו. אבל אם אומר שאיני אוכל לך לבד בלא מודרני ממך לא הוי יד ואם אמר מודרני ממך או מופרשני ממך או מרוחקני ממך ולא סיים דבריו שאיני אוכל לך במודרני ממך אסור לדבר(ג) עמו ובמופרשני ממך אסור לשאת ולתת עמו ובמרוחקני ממך אסור לעמוד בד' אמותיו(ד):

(א) שאני אוכל לך - בלא י' באלו לשונות אסור, דה"ק מודרני ממך כשאוכל לך (ש"ך).

(ב) באלו הלשונות כו' - אבל אם אמר "שאני אוכל לך" לחוד או "שאני טועם לך" לחוד, לא אמר כלום, ואם מסרבין בו לאכול הוי הוכחה כיון דלא אמר "לא אכילנא" ואמר "שאוכל לך", ר"ל מה שאוכל לך קונם ואסור. ואם אמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות, ואמר "אם אוכל" לחוד ולא אמר "לך", יש אומרים דאסור דאף על גב דאם אמר "שאני אוכל" או "שאני טועם" בלא "לך" אינו כלום, כאן שאמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות עמו, אף על גב דלא אמר "לך" אסור. ויש אומרים, כיון דלא אמר "לך" אינו כלום. ואם אמר "שאיני אוכל" אפילו אמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות, אינו כלום דאין לך יד לנדר אלא דוקא כשאוסר החפץ בנדר וזה אוסר עצמו על החפץ. וכ"ש אם אמר "שלא אוכל לך" אפי' אמר "מודרני ממך". ויש אומרים דאף על גב דעם שאר הלשונות אינו כלום, אם אמר "מודרני ממך שאיני אוכל" או "שלא אוכל לך" לחוד אסור. ומכל מקום לכ"ע "שאיני אוכל לך" לחוד או "שלא אוכל לך" לחוד, לא אמר כלום, דכל זמן שאוסר עצמו על החפץ, לא הוי יד לנדרים, דאפילו נדרים עצמן כל זמן שאומר לשון דמשמע שאוסר עצמו על החפץ אינו כלום, כגון שאומר "הרי עלי שלא אוכל ככר זה כקרבן" או שאומר "יאסר עלי שלא אוכל ככר זה". דאין שבועה בלשון נדר ולא נדר בלשון שבועה. ואם אמר "אני נודר שלא אוכל עמך" או "שאוכל עמך" אינו כלום, שזה הלשון לשון שבועה הוא, שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר, אם לא שנדר לעשות מצוה. ומיהו כיון שרגילין האנשים לידור בזה הלשון, אין להקל וצריך התרה שלא ינהגו קלות ראש בנדרים (עי' לקמן ס"ה), אם כן מש"כ הרמ"א "דאפילו אמר שאני אוכל לך כו'" אסור לכ"ע, אלא היה צריך לכתוב "וכ"ש אם אמר שאני אוכל לך כו'" (ש"ך).

(ג) במודרני ממך אסור לדבר כו' - צ"ע על הרמ"א למה לא הביא דעת החולקים דס"ל דכל שלא סיים דבריו אינו נדר כלל, כיון דמשמע הכי ומשמע הכי לא הוי ידים מוכיחות, ונראה שחסר כאן הגהת הרמ"א (ש"ך), היינו שאסור מדרבנן עי' לקמן (סי' ריג ס"א) (ב"מ).

(ד) אסור לעמוד בד' אמותיו - יש כאן ט"ס וכן צ"ל "וי"א דכל שלא סיים שאיני אוכל או שאני אוכל לאו כלום הוא", דכל שאמר "מודרני ממך" בלא סיום, יש להסתפק אם לדבר עמו קאמר אם לאיסור הנאה, וכיון שאין מוכיח לא הוי יד (ט"ז). במסרבין בו לאכול ואמר "מודרני ממך", ודאי מוכח דבאכילה קאמר, והוי כמו נזיר עובר לפניו[16] (רע"א).

(ב) [28]אמר לחבירו מודר אני לך(ה) [29]מאכילה או מהנאה שניהם אסורים לאכול או ליהנות זה מזה אבל אם אמר מודר אני ממך מאכילה או מהנאה הוא אסור בחבירו וחבירו מותר בו(ו):

(ה) אני לך כו' - משמע כלומר נכסי אסורים לך, ומשמע משלך. מה שאין כן ב"ממך" (ט"ז), הלכה זו איסור הנאה כולל הגופות והנכסים (רע"א).

(ו) וחבירו מותר כו' - ואם לא הזכיר לא אכילה ולא הנאה לפי המחבר אסור, וי"א דלא הוי נדר כלל (ש"ך).

---

[15] כמש"כ בש"ך סק"(ח).

[16] עי' לעיל סי' רד סק"(יא).

(ג) [30]אמר מנודה(ז) אני לך או משמתינא ממך אם סיים דבריו שאני אוכל לך אינו נדר ומותר בכל ואם לא סיים דבריו [31]אסור לעמוד בד' אמותיו אבל אם אמר נדינא ממך וסיים בדבריו שאיני אוכל לך אסור לאכול עמו לא סיים דבריו שאיני אוכל לך אסור ליהנות ממנו: הגה וכבר נתבאר דיש חולקין וס"ל דכל שלא אמר שאיני אוכל לך או שאני אוכל לך לאו כלום הוא:

(ז) אמר מנודה - דזה אינו לשון נדר לגמרי, מה שאין כן בנדירנא שהוא לשון נדר (ט"ז), וי"א אע"פ שמותר להנאות מ"מ אסור לשבת בד' אמותיו (ש"ך), וי"א דמנודה אני לך חמיר מנדינא אני לך דבנדינא אני לך דמהני לאסור באכילה אם אמר שאני אוכל י"ל דנדינא לך סתם מותר אפי' לישב להיש חולקים ובמנודה אני לך לחודיה אסור לישב (רע"א).

(ד) [32]אמר כנדרי רשעים(ח) ככר זה עלי או שאמר כנדרי רשעים הימנו והיה ככר מונח לפניו אסור בו(ט), אבל אם אמר כנדרי כשרים עלי, או כנדרי כשרים ככר זה עלי, אינו כלום. ואפילו אמר כנדרי כשרים הככר זה עלי קונם(י) (פי' קונס(יא) אחד מכנויי הקרבן). אבל אם אמר כנדבת כשרים עלי או כנדבת כשרים ככר זה עלי הוי נדר[17]:

(ח) כנדרי רשעים - שהרשעים דרכן לידור אבל כשרים אין דרכן לידור אבל דרכן להתנדב והטעם דנדר הוא בלשון "הרי עלי" נמצא שהאחריות על הנודר ושייך בזה תקלה דאם יאבד אותו שהפריש לא יתן אחרת מה שאין כן בנדבה שהיא בלשון "הרי זו" אין שום אחריות עליו (ט"ז).

(ט) אסור בו - דהוי כאומר "ככר זה עלי כקרבן" דסתם רשע חייב בקרבן (ט"ז).

(י) ככר זה עלי קונם - לפי שמה שאמר תחילה כנדרי כשרים מבטל מה שאמר אחר כך לשון קונם (ש"ך).

(יא) קונס כו' - דמה שתלה בכשרים בטל את הקונם דכשרים לא נדרי כלל אלא נודבין (ש"ך).

(ה) [33]הנודר(יב) שלא אוכל או שאוכל עמך אפילו יד לא הוי, דלשון זה ילשון שבועה הוא(יג) ולא לשון נדר, אם לא שנדר לעשות מצוה(יד). ומיהו כיון דהאידנא מרגלא בפומייהו דאינשי למינדר בהאי לישנא, אין להקל וצריך התרה, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. [34]ויש מי שאומר(טו) דנדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר מהני מדין ידות, ומיהו בנזירות(טז) שהוציאו בלשון שבועה לדברי הכל אסור[18]:

(יב) הנודר כו' - דוקא באומר "מודרני ממך" אסר על עצמו הנאת חבירו ואע"פ שלא התפיס בדבר הנדור, יד מיהא הוי. אבל אם אמר "אני נודר" זה הלשון לשון שבועה הוא שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר, כלומר דלשון נדר היינו שאוסר החפץ עליו ולשון שבועה היינו שאוסר עצמו על החפץ וכשאומר אני נודר שלא אוכל עמך הוא לשון שבועה ושבועה נמי לא הוי שלא נשבע בלשון שבועה ועי' לעיל סק"(ב)? וע"ל (סי' רלט סקי"ז?) (ש"ך).

(יג) לשון שבועה הוא - דלשון נדר הוא שאוסר החפץ עליו ולשון שבועה הוא שאוסר את עצמו על החפץ (ט"ז).

(יד) לעשות מצוה - עי' לקמן (סי' רנח סק"(ג)) (פ"ת).

---

[17] דהוי כאומר "ככר זה עלי כקרבן", ומכנה הקרבן בשם "נדבת כשרים" (רע"א לקמן סי' רלז סק"(יז)).

[18] קונם עלי שלא אשא אשה זו אסר עצמו שלא ישאנה ואין זה נדר והיה צריך לומר קונם אשה זו עלי ואלו אמר כן היה הנדר חל על האשה אבל חכמים החמירו בנדרי' אלו לפתוח להם פתח ממקום אחר וכן אם אמר אסור עלי שלא אשא אשה זו דינו שוה לאומר קונם עלי שלא אשא אם אסר עליו דבר בלשון איסר ולא אמר לא לשון נדר ולא לשון שבועה הרי דינו שאם אמרו בלשון נדר דינו כנדר ואם אמרו בלשון שבועה דינו כשבועה וזה שאמר אסור עלי כיון שהזכיר "עלי" הוי לשון נדר אם אמר כן מתוך האונס אין כאן נדר אפי' מדרבנן שלא מצינו שהחמירו במקום אונס ואפי' על דעת המקום ועל דעת רבים (תשבץ ח"א סי' צג).

רוב הפוסקים ס"ל דנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר לאו כלום הוא ורק כיון דכן מרגלא בפומי דאינשי צריכים התרה (ערה"ש ס"ד).

Commented [YL6]: ל א הבאתי את הש"ך, שנ"ל שהוא רק מקשה עלה שו"ע ולא מסיק

Commented [YL7]: ח לש

(טו) ויש מי שאומר כו' - האומר "פירות פלוני עלי אסורין בכל לשון שיאסור עליו", הרי הם אסורין עליו, אע"פ שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כינוי, וכן אם אומר "הרי זה עלי איסור", אסור, אם כן "בכל לשון" פירושו לאו דוקא בלשון הקדש (ט"ז). י"א שכל מחלוקת זו היא דוקא אם היה בדבר שיש בו ממש כמו "לא אוכל", שהמאכל יש בו ממש, אבל אם היה בדבר שאין בו ממש דאפילו בנדר גמור אין כאן איסור תורה כדלקמן (סי' ריג ס"א), אז יש להקל כדברי הצד הראשון בשו"ע, ואפילו לי"א במקום קצת מצוה מתירין אפי' על דעת רבים (פ"ת), לפי הצד הראשון בשו"ע אם יאמר "הרי עלי שלא אוכל ככר זה בנדר", כיון שהזכיר תיבת "נדר" מפרשים דבריו דהודאה הוא שמודה שככר זה כבר אסרו עליו ובמה אסרו בנדר, שאמר בנדר קונם עלי ככר זה, וכן אמר "ישיבת סוכה עלי בשבועה", הוה הודאה שישיבת סוכה אסורה ובמה אסרתי בשבועה, אבל אם אמר "קונם שלא אוכל ככר" מותר, ולי"א אפי' במה שצריך שאלה רק מדרבנן נמי אין מתירים נדר שהותר על דעת רבים (פ"ת * חת"ס).

(טז) ומיהו בנזירות כו' - שאמר "הריני נזיר" (ש"ך), דנזירות הוי כשבועה דמתסר גברא (ש"ך רע"א) רק דבזה חלוק משבועה דבשבועה לא נתפס הגברא כלל ומש"ה מתפיס בשבועה לא מהני ובנזירות נתפס הגוף בקדושה מש"ה מתפיס בנזירות מהני (רע"א).

סימן רז – דין כנויי נדרים. ובו סעיף אחד:

(א) [35]כנויי נדרים(א) כנדרים כיצד קונם קונח קונם שאם אמר קונם או קונח או קונם ככר זה עלי אסור בו [36]וכן בכל מקום הולכים אחר הלשון שרגילין בו שאם יש להם כנוי לנדר ונדר בו הוי נדר. הגה: וכן מס מינו מכיל(ב) מלו הלשונות שדברו בהם חכמים, מע"פ שנהל בהם למו כלום הום. [37]אבל כינויי כינויים דהיינו כינוי שרחוק הרבה מהלשון אינו כנדר(ג). הגה: הנהל הום בכל לשון שיאמר עליו מקבי נדר:

(א) כינויי נדרים כו' - י"א שהוא הפסד הלשון שמכנין על דבר בדבר אחר הולכים שם אחר הכינוי כיצד כל כינוי קרבן כקרבן האומר הרי הן עלי קונם קונח קונס הרי אלו כינויים לקרבן, וי"א לא מבעיא בלשונות עובדי כוכבים שהן לשונות גמורים הנודר בהן נדרו נדר אלא אפי' בלשונות שאינם גמורים כגון אלו דקונם קונח קונם שהם לשון הקדש אלא שנשתבש הרי הוא נדר גמור, ועי' רמ"א לקמן (סי' רלז ס"?) (ש"ך).

(ב) וכן אם אינו מכיר – משמע מאיך שכתוב דאף דבאותו מקום משתמשין בזה הלשון בכינוי לקרבן, מ"מ כיון דהנודר לא ידע דמשמעות הלשון כן הוא, אינו נדר, אבל העיקר דאם באותו מקום שהנודר עומד בו, אין ההמון מכיר באותן הכנויין, נמצא שאין זה לשון קרבן באותו מקום, מש"ה לאו נדר הוא, דדנין בכל מקום כפי הלשון של אותו מקום ואותו הזמן. אבל אם אמר בכינויי הלשון של אותו מקום, אף דהוא לא ידע דמשמעות לשונו כן הוא, הוי נדר כיון שזה בלבו לנדור והוציא בפיו כינוים של אותו מקום, הוי פיו ולבו שוים (רע"א).

(ג) שרחוק הרבה מהלשון כו' - כגון דאמר מקנמנא מקנחנא מקנסנא (ש"ך).

סימן רח – דיני סתם נדרים והנודר בחרם. ובו ה' סעיפים:

(א) [38]סתם נדרים להחמיר(א) כיצד אמר פירות אלו כבשר מליח או כיין נסך שיש במשמעו מליח של קדשים או יין נסך לשמים שהוא נדר שהרי הוא מתפיס בדבר הנדור ויש עוד במשמע בשר מליח ויין נסך לעבודת כוכבים שאינו נדר שהרי הוא מתפיס בדבר האסור אנו תולין אותו להחמיר [39]ואם הוא אומר שדעתו כבשר מליח ויין נסך של עבודת כוכבים נאמן ואין צריך שאלה ואפי' הוא עם הארץ(ב) ואם רובו(ג)(ד) אנשי המקום קורים לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם(ה), וליין נסך לשמים יין [נסך] סתם, אינו נאמן(ו):

(א) סתם נדרים להחמיר כו' - היינו כשלא פי' מה היה בלבו, אלא אומר "כך נדרתי כמו שפירשוהו חכמים", אנו מפרשים דבריו לחומרא. עי' לקמן (סי' רלו סק"א?). מי ששכח אם נדר או נשבע נותנין עליו חומרי שניהם חומרי דנדר ודשבועה וכ"ש אם שכח אם נשבע או לא דאסור מספק (ש"ך).

(ב) ואפי' הוא ע"ה - שונה ממש"כ לעיל לעיל (סי' רה ס"?) שצריך שאלה, ששם אינו יודע אם מתפיס בדבר האסור חשיב נדר או לא אבל כאן יודע שהמתפיס בדבר האסור לא הוי

Commented [YL8]: ח
לש נצרך???

נדר אלא שאמר סתם יין נסך ויש במשמעותו של עבודת כוכבים או של מזבח וכל כמה דלא פריש דבוריה הולכין להחמיר אבל כל שפירש ואמר דעתי היה על יין נסך של עבודת כוכבים שלא יהא נדר נאמן ולא בא לכאן אלא לאשמועינן דאין צריך שאלה משום דבר הנדור (ש"ך).

(ג) ואם רוב כו' - כל שיש ספק בגוף הנאסר מחמירים ולא אזלינן בתר הרוב, והיינו חומרא דנדרים, כל שאפשר שנכנס באיסור אסור אפילו הוא מיעוט בשם ההוא. אבל אם הספק אינו בגוף הנאסר אלא נקטו לסימן, אז מפרשים הסימן אחרי לשון רוב העולם, וכיון שבא לתת סימן ולפרש דבריו, אומרים שהוא התכוין לדבר ברור, שכן אין אדם מכניס את עצמו לספק, לכן לקמן (סי' ריז ס"?) לגבי שמן וגם לגבי כבוש שהוא גוף הנאסר הולכים לחומרא אפילו אחרי המיעוט. משא"כ כאן שתולה פירות אלו בבשר מליח וכן בסי' ר"ך (?) לענין קציר שאומר דבר זה יהא אסור עלי עד הקציר הרי הספק במה שתלה בו גוף הנאסר ובא לבררו במה שתלה בו, אז אמרינן דלדבר ברור נתכוין, והיינו הרוב (ט"ז). וי"א דכאן שונה ממש"כ לקמן (סי' ריז סי"ז?) דהכא כיון שפירש דבריו ואמר ליין נסך נתכוונתי, לא מחמירים אם אין הרוב כנגדו, אבל אם לא פירש דבריו רק נדר והלך לו מחמירים ועי' לקמן (סי' רכ סי"ד) (ש"ך)[19], במתפיס בבשר מליח או כיין נסך, שכן אין צד לומר שכוונתו להתפיס בשניהם בשל קודש ושל ע"ז, שהם סותרים זה את זה, ועיקר אם הרוב קורין לחומרא אין לו נאמנות לקולא וה"ה לקולא וא"צ לפרש אלא במחצה על מחצה, וה"ה בקציר, משא"כ בשמן וכבשים דאפשר שכונתו היה על הכל ואפילו על מה שהמיעוט קורין שמן או כבוש שפיר דמשום ספק נדרים להחמיר אמרינן שמא כונתו היתה נמי על מה שהמיעוט קורין אותו כמו שאמר (ב"מ).

(ד) שם - וה"ה להקל כגון שהרוב קורין לבשר מליח של עבודת כוכבי' בשר מליח סתם וכן ליין נסך של עבודת כוכבים יין נסך סתם הולכין להקל (ש"ך), עי' ש"ך ועיקר שזה מדובר בסתם דאילו במפרש למה לי רוב (ב"מ).

(ה) שם - עי' לקמן באר היטב סי' ריז סק"(ג), מי שנשבע לאשתו "שלא ישא אשה אחרת", אם שהתה עשר שנים ולא ילדה פטור משבועתו, וילדה בתוך הזמן, יש מח' מחבר רמ"א (סי' קנד ס"י) אם כוונת "ושהתה ולא ילדה", היינו שלא ילדה כלל או שלא קיימו פרו ורבו, ועיקר דכוונתו לפו"ר, ולכן אפילו ילדה כמה זכרים או כמה נקבות הוא פטור משבועתו (פ"ת).

(ו) אינו נאמן - י"א דהיינו דוקא ע"ה אבל ת"ח נאמן בקל וחומר, ועיקר לא כן, אלא כיון שאנשי המקום קורין ליין נסך לשמים יין נסך אם כן אין משמעו אלא לשון א' שהוא ל' נדר (ש"ך), ועיקר כי"א דלא כש"ך (פ"ת).

(ב) [40]נדר בחרם, ואמר, לא נדרתי אלא בחרמו של ים(ז) (פי' רשת שלדין בה דגיס ביס). בקרבן ואמר, לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים. הרי עצמי קרבן ואמר, לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי להיות נודר בו. קונם אשתי נהנית לי, ואמר לא נדרתי אלא מאשתי הראשונה שגרשתי. אם הוא תלמיד חכם, נאמן ואינו צריך התרה. ואם הוא עם הארץ, צריך שאלה שלא ינהגו קלות ראש(ח) בנדרים. ומיהו בחרטה סגי(ט) וא"צ לפתוח לו פתח(י). ואם עבר על הנדר, אין קונסין(יא) אותו לנהוג איסור כימים שעבר על הנדר ונהג בהם היתר. אבל הנודר נדר גמור דאורייתא ועבר עליו, הגה. במזיד(יב), קונסין אותו ואין מתירין לו אלא א"כ ינהוג איסור(יג) כימים שעבר עליו ונהג בו היתר. [41]ואם יש מכשול בדבר כגון שנדר בדבר שאינו יכול ליזהר בו כגון שאסר עליו כל הפירות שבעולם חוץ מדגן(יד) ועבר עליו מתירין לו מיד ואין קונסין אותו לנהוג(טו) איסור כימים שעבר עליו כדי שלא יבא לידי מכשול [42]ויש מי שאומר שמ"מ יש להחמיר עליו שלא להתירו בחרטה אלא בפתח [43]ומזה נלמוד למי שאסר על עצמו בשר ויין אם יעבור עבירה פלונית ועבר עליה(טז) ולא נזהר מבשר ויין ובא להתיר נדרו שמתירין לו מיד ואינו צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר כיון שיש חשש מכשול בדבר: הגה מיהו אם נראה לחכם שיוכל לעמוד על עצמו ולא יעבור עוד אין מתירים לו עד שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר:

[19] ועי' שבו"י בפ"ת לקמן סי' רכח סק"(קנ).

Commented [O9]: ל בדוק עד כמה זה ברור

Commented [O10]: ל א ברור לי בלשון הרדב"ז חלק א סימן קכו אם "ולא שהתה" בכלל לשון השבועה

(ז) בחרמו של ים - פי' ברשתות של ים: הרי עצמי קרבן. דמשמע שהקדיש את עצמו ושוב אמר לא נדרתי אלא בעצם אחד כו'. ואם הוא ע"ה כו'. וכבר נתבאר לעיל (סי' רה ס"ק?) דבזמן הזה כולי עלמא דיינינן להו כע"ה (ש"ך).

(ח) שלא ינהגו קלות ראש - וי"א הטעם משום נאמנות דע"ה אינו נאמן ולפי דבריהם אפשר לומר דאם לבו יודע שהאמת אתו אין איסור אם יעבור בסתר (פ"ת).

(ט) ומיהו בחרטה סגי - וי"א דלא סגי בחרטה אלא צריך לפתוח לו פתח ממקום אחר כדלעיל (סי' רה ס"א) (ש"ך).

(י) ואין צריך לפתוח לו פתח. ענין פתח וחרטה יתבארו בסי' רכ"ח (?) (ט"ז).

(יא) אין קונסין כו' - כיון שאין צריך שאלה אלא מדרבנן (ש"ך).

(יב) ועבר עליו במזיד - שדימה שאינו נדר והיה נוהג היתר ואפילו בשוגג הכי הוא אא"כ ינהוג איסור. ובנדר שלא לאכול מן פרי פלוני ל' יום ועבר על נדרו עשרה ימים ובא ד' ימים קודם תשלום הל' יום לשאול על נדרו א"צ לנהוג עשרה ימים באיסור כיון דאחר הל' יום אין עליו איסור נדר אין קונסין אותו רק הד' ימים שעליו הנדר שינהוג בהם איסור שלא להתיר לו וממילא אסורים לו באיסור נדר והקנס רק שלא להתיר וממילא עומד באיסורו מחמת הנדר (רע"א).

Commented [YL11]: משך דבריו לא הבאתי

(יג) אא"כ ינהוג איסור - ובנדר שלא לאכול מן פרי פלוני ל' יום ועבר על נדרו עשרה ימים וד' ימים קודם תשלום הל' יום בא לשאול על נדרו א"צ לנהוג עשרה ימים באיסור, כיון דאחר הל' יום אין עליו איסור נדר, אין קונסין אותו רק הד' ימים שעליו הנדר שינהוג בהם איסור, שלא להתיר לו, וע' מ"ש לקמן (סי' רלח סק"(לא)) ולדבריו שם, אם נמתין בהתרתו עד שינהוג איסור ד' ימים לא יהיה לו אח"כ היתר כלל על נדרו, י"ל דלא קנסו כה"ג ואפשר דקונסים אותו שלא להתיר לו עד שעה א' קודם תשלום הנדר, וצ"ע. וי"א דמי שקיבל בשבועה או בחרם לחבירו לעשות איזה דבר לזמן ועבר הזמן ולא עשה אם התירוה אינו מותר, וצ"ע (רע"א).

(יד) חוץ מדגן - אבל אם לא פרט חוץ מדגן הוי נדר שוא ואינו נדר כלל כדלקמן (סי' רלב ס"ה) (ש"ך).

(טו) ואין קונסין אותו לנהוג כו' - כן הוא בכל מידי דרבנן, ונידוי שהוא דרבנן ולכן אין צריך לנהוג איסור כימים שזלזל באיסור בהנידוי (עי' לקמן סעיף ד), וצ"ע שכן לקמן (סי' שלד סכ"ח) איתא אפי' בזלזל בנידוי צריך לנהוג איסור כימים שנהג היתר (ט"ז)[20].

(טז) ועבר עליה כו' - אבל אם רוצה להתיר כדי לעבור י"א דאין מתירין לו אפילו יש מכשול בדבר כדלקמן (סי' רכח סק"(לט)) (ש"ך).

(ג) [44]במה דברים אמורים שצריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר בימים מועטים(יז) אבל במרובים דיו ל' יום:

(יז) בימים מועטים - כלומר שנהג היתר בימים מועטים אבל במרובים כלומר שנהג היתר ימים מרובים דיו ל' יום וי"א דאפילו בימים מרובים צריך לנהוג איסור ככל הימים שנהג היתר וכן עיקר (ש"ך), צ"ע למה הא קנס דרבנן הוא ובדרבנן הולכין אחר המקיל והיינו טעמא דהרמ"א שלא הגיה עליו אלא אדרבא סוף הסימן מסכים להדיא (ב"מ).

(ד) [45]מי שעבר על נידוי(יח) אין צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר מפני שנידוי הוא דרבנן:

(יח) מי שעבר על נידוי כו' - עמ"ש מזה בסעיף ב' (סק"(טו)) (ט"ז), תימה דלקמן (סי' שלד סכ"ח) כתב אם זלזל בנדויו ובחרמיו צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר קודם שיתירוהו, אלא בנדרים דרבנן אין קונסין וה"נ שהדברים שהמנודה חייב לנהוג בהן לאו מדאורייתא הן אבל להתיר לו דבר שנשבע עליו ושנשבע עליו בנידוי וחרם דבר ברור הוא שאין מתירים עד שינהוג איסור בדבר ההוא כימים שנהג בהן היתר, ולפי זה צ"ל שסי' של"ד מדובר בדיני תורה וכאן בדיני דרבנן (ש"ך, ורע"א ופ"ת).

(ה) [46]נשבע שלא ישא(יט) אשה[21] תוך ג' שנים ועבר ונשא אם אמר לשון שמשמעו שלא יעשה נישואין(כ) עמה הוה ליה כנשבע(כא)(כב) על הכבר ואכלה דנשאל ומתירין(כג) לו

[20] עי' לקמן ש"ך סק"(יח).

[21] אם נשבע שלא ישא בת ישראל אסורה בגיורת, וה"ה בבת ברית (מהרי"ט ח"ב סי' מז – הובא ברע"א לקמן סי' ריז סמ"ג).

אבל אם אמר לשון שמשמעו שלא תהיה אשתו אין מתירין לו עד שיגרשנה כימים שנהג בהם קלות ראש בנדרו. הגה [47]וכבר נתבאר לעיל סימן יום סגי[22]:

(יט) נשבע שלא ישא כו' - השבועה חלה בכה"ג אף על גב דמתבטל ממצות פריה ורביה כדברי הרמ"א לקמן (סי' רלט ס"ח), ועיי"ש דברי שי"א שאין השבועה חלה ולפי זה אפשר להקל כאן שאין צריך לגרשה (ש"ך).

(כ) שלא יעשה נישואין - ע' בנקה"כ לקמן (סי' ריח סק"?) (רע"א).

(כא) הוי לו כנשבע - אם הטילו הקהל חרם שלא לקבל שום רב בעירם אשר יש לו קרובים שם ועברו וקיבלו רב אחד שיש לו קרובים בעירם דמותרים להחזיקו אצלם דכיון שלא החרימו שלא להחזיק אצלם שום רב שיש לו קרובים בעיר רק שלא לקבלו ועכשיו שכבר קבלוהו מה שעבר עבר ומותרים להחזיקו אצלם (פ"ת).

(כב) שם - אודות הש"ס דפוס זולצבאך שנדפסו במשך החרם דמותר ללמוד מתוכם דכיון שלא גזרו רק שלא ידפיס איש אחר זולת המדפיסים באמשטרדם את הש"ס אין בכלל זה אלא מה שבפרט דהיינו ההדפסה אסור משא"כ אם עבר אחד והדפיסו מותר ללמוד מתוכו (פ"ת).

(כג) דנשאל ומתירין כו' - ונפטר מידי שבועתו כדלקמן (סי' רלח ס"ך) (ש"ך).

סימן רט – השומע שחבירו נודר ואמר אמן. ובו סעי' א':

(א) [48]אחד הנודר מעצמו או שהדירו חבירו ואמר אמן(א) [49]או דבר שעניינו כענית אמן שהוא קבלת דברים אסור [50]אבל כשחבירו מדירו משלו אין צריך לקבל דבריו(ב):

(א) אמר אמן כו' - ע"ל (סי' רלד סנ"ד וסי' רלו ס"ב וסי' רלז ס"ב) (ש"ך).

(ב) אין צריך לקבל דבריו - שהרי זה יכול לאסור נכסיו עליו בע"כ ואם כן מה צורך שיקבל עליו דבריו (ש"ך). פירוש אם ראובן מדיר את שמעון שלא יהנה מנכסי עצמו אין צריך לקבל שמעון את דבריו וזה מבואר לקמן (סי' רלו ס"?) (ט"ז), א' שחטף פירות מיד חבירו ואמר חבירו הפירות האלו יהיו אסורים לך ולא השגיח ואכל לא צריך כפרה מצד שאכל דבר האסור לו שאינו בידו ואינו ברשותו שהרי חטף אדעתא למיגזל והגבהה קונה בכ"מ אינו יכול לאסרו מיהו אם חטף אדעתא לשלם לו יש חילוק אי קייצי דמייהו כדאיתא (?) מיהו אי אסרינהו עליו קודם שהגביהו אם אכל אף שרוצה לשלם אח"כ מ"מ צריך סליחה וכפרה כמי שאכל דבר איסור (פ"ת).

סימן רי – שצריך לפרוט הנדר בשפתיו, ובו ג' סעיפים:

(א) [51]אין הנדר חל עד שיוציא בשפתיו(א) ויהיו פיו ולבו שוים. לפיכך היה בלבו לידור מפת חטים, והוציא בשפתיו פת שעורים, [52]מותר בשניהם(ב). אבל אם היה בלבו פת חטים (או פת שעורים), והוציא בשפתיו פת סתם(ג), אסור בשל חטים לבד (או בשל שעורים לבד) (לכן משמע בסי' רי"ז ס"ט). [53]ואם נדר על דעת אחרים(ד), אינו תלוי בלבו אלא כפי מה שיאמר אחרים שהוא דעתם, כך יחול הנדר:

(א) שיוציא בשפתיו - שנאמר לבטא בשפתים (ט"ז).

(ב) מותר בשניהם - בפת חטים מותר דהא לא הוציא בשפתיו ובשעורין מותר דהא לא גמר בלבו ואנן בעינן פיו ולבו שוין (ט"ז וש"ך), וכן במתכוין לנדור ונשבע או מתכוון לישבע ונדר (רע"א).

(ג) והוציא בשפתיו פת סתם - כשהיה בלבו פת חטים או בשל שעורים כשהיה בלבו פת שעורים לבד דשניהם בכלל פת סתם כדלקמן (סימן ריז סי"ט), וכל זה שלא במתכוין להוציא פת סתם דהא גמר בלבו בפת חטין ולמה יגמור בלבו לומר בפיו סתם דוקא אלא פשוט דשכח לגמור תיבת חטין, אבל אם אומר בכוונה פת סתם אזלינן בתר פיו ואסור גם בשעורין ודבריו שבלב אינם דברים (ט"ז ש"ך), וע"ל (סימן רלב סקל"ד?) (ש"ך), ואם היה מחשבתו לסתם פת והוציא בפיו פת חטים בין בטעות בין בכוונה פשיטא דמותר בשל שעורים ואפשר דאפילו מוכח כוונת הנודר לא מהני אפילו להחמיר מה שאין במשמעות לשון הנודר כלל. ואף על גב דלקמן (סימן ריח?) בנודר צמר ופשתים עולים עלי בטעון

[22] עי' לקמן הערה 153.

והזיע מותר ללבוש ואסור לטעון אף על פי דיש במשמעו ללבוש, שאני התם דמ"מ דרך בני אדם לומר בהזיע לשון זה (פ"ת).

(ד) ואם נדר על דעת אחרים כו' - כגון שאמר שבועה שלא אוכל היום ועל דעתכם אני נשבע אין זה יכול לומר כך וכך היה בלבו שלא נשבע זה על דעתו אלא על דעת אחרים וכיון שהיה פיו ולבן של אחרים שוים שנשבע על דעתם חייב מפני שלבם של אלו במקום לבו הם (ש"ך).

(ב) [54]הנודר בחלום(ה), אינו כלום ואינו צריך שאלה(ו). [55]ויש אומרים שיתירו לו עשרה(ז) דידעי למקרי ([56]ויתירו לו כמכטה כמלו נלר כהקיץ), ויש לחוש לדבריהם(ח). ([57]מיהו מי לית ליה כקלות עשרה דילעי למקרי, יתרנו כשלשה כשאר נלר):

(ה) הנודר בחלום - אחד שחלם לו שנשבע לפרוע חובו ביום פלוני כיון דפריעת בע"ח מצוה א"כ משמים הראו לו לזרוזי נפשיה למצוה וע"כ יפרע חובו באותו היום או ישתדל שהמלוה יאמר לו הריני כאלו התקבלתי, ולא מהני היתר נדרים דלאו מטעם נדר אתינן עלה אלא משמים הטילו עליו לזרוזי נפשיה, ועי' לקמן סק"(ז) (פ"ת).

(ו) ואינו צריך שאלה - דוקא בנידוהו בחלום צריך התרה בעשרה בני אדם כיון שהרחיקוהו מן השמים צריך קירוב אבל בנשבע אפילו בהקיץ בעינן פיו ולבו שוין כ"ש בחלום שאין כאן לא פה ולא לב והיש אומרים לחשש בעלמא יש להחמיר אפי' בשבועה בחלום. ואם אשה נשבעת בעינוי נפש, בעלה מפיר לה ביום שמעו תוך מעת לעת וי"א דאין הבעל יכול להפר כיון דמן השמים השביעוה ועיקר דאין צריך התרה כלל (ט"ז)[23].

Commented [YL12]: כון זה העיקר אצלו?

(ז) שיתירו לו עשרה כו' - כדלקמן (סי' שלד סל"ה) בנידוהו בחלום ולדעה זו אפילו חזרו והתירוהו בחלום אינו כלום (ש"ך), מי שנדר בחלום ותוך כדי דיבור חזר בו לפי הש"ך נראה דחזרה תוך כדי דיבור לא מהני כיון דחיישינן שהחזרה הוא דברים בטלים, ועיקר אין ללמוד מנידוי לנדר דדוקא גבי נידוי שמן השמים הרחיקוהו הוא דהחמירו בו כ"כ משא"כ גבי נדר דאיכא מ"ד שאין צריך התרה כלל. מי שחלם לו שנדר שלא לאכול מצה מבושלת בפסח הזה על דעת רבים. א', אין אסור אלא בפסח הראשון שלפנינו ואין לומר ד"הזה" הוא דבר בטל ופשיטא דאסור. ב' אפילו בכלי שני ואפי' שרויה בצונן י"ל דאסור. ג', ואפילו על דעת רבים יש התרה. ואין כאן משום מצוה הוא ופרישות כנ"ל סק"(ה), דזה אינו אלא במצוה גמורה כגון פריעת ב"ח אבל בנדרים שהם כעין חסידות לא, דגם הגאונים [הוא השיטה שהי"א אומר לחשוש עבורו] שחשו לנדר בחלום, לא מיירי אלא בנדר מצוה ומטעם דאין מראין לו לאדם אלא מהרהורי יומא וחששו שמא קיבל בלב בהקיץ דבר זה ואנו מחמירין להתיר הסכמה בלב לדבר מצוה (פ"ת).

(ח) ויש לחוש לדבריהם - והכי נהוג וה"ה באשה שנדרה בחלום שצריכה י' כמו האיש ואין הבעל יכול להפר לה ביום שמעו דדין נדר זה כמו נדוי, וכן נוהגין (ש"ך)[24].

(ג) [58]הנודר וחוזר בו תוך כדי דיבור(ט)[25], או שמיחו בו אחרים תוך כדי דבור וקבל דבריהם(י) ([59]תוך כלי ליכול לנלנו), לא הוי נדר[26]. והוא שאומר כך בפיו, [60]אבל אם אמר חזרתי בלבי, אינו כלום(יא):

(ט) תוך כ"ד - היינו "שלום עליך רבי" (ש"ך).

(י) וקבל דבריהם - פירוש שמחאת אחרים וקבלתו את דבריהם הכל הוא תוך כדי דיבור לנדרו, דאי יש בהמחאת אחרים יותר מכדי דיבור מחשב הפסקה בין הקבלה ובין הנדר בשלמא אי הוה להמחאת אחרים שייכות להנודר לא מקרי הפסקה אבל באמת אין אחרים מזדקקין לנדרו (ט"ז ש"ך).

(יא) חזרתי בלבי אינו כלום – עי' דברי לקמן סי' ריא סק"(ב) (רע"א).

סימן ריא – המתנה שנדריו לא יהיו נדרים, ובו ד' סעיפים:

---

[23] עי' ש"ך סק"(ח).
[24] עי' ט"ז סק"(ו).
[25] עי' לעיל הערה 12.
[26] אם נמשך חזרתו לאחר כ"ד מנדרו אף שהיה תוך כ"ד למחאתם אינו מועיל שהרי להמוחים אין להם שייכות בהנדר ואין שייך הכדי דיבור למחאתם ולכן נ"ל דאם יש להמוחה שייכות בהנדר כגון שגם הוא נכלל בהנדר או שנוגע לו הנדר מהני גם אם היה רק תוך כ"ד למחאתו (ערה"ש אות י"ח).

(א) [61]האומר נדר שאני רוצה לידור לא יהא נדר, ונדר, אינו נדר(א). [62]בד"א, שהוציא תחלה בשפתיו לומר שלא יהא נדר. אבל אם חשב כך בלבו, הוי דברים שבלב ואינם מבטלים הנדר שהוציא בשפתיו. [63]וי"א דאפילו אמר כן בלחש(ב), הוי דברים שבלב. הגה: [64]והמ למהרינן(ג) כל נדרי בליל יום כפוריס הוי כמילו התנו בהדיא ומכל מקום למ סמכינן על זה להתיר בלמ שמלה לחכם, כי מם למורך גדול[27]:

(א) אינו נדר – פי' ודאי אינו נדר, שונה מסעיף ב', דכאן אין התנאי והנדר באים כאחד שייך למימר עקר את התנאי (ט"ז וש"ך), וזה לאו דוקא שיאמר בפירוש בשעת הנדר, שעל תנאו הוא נודר אלא כיון שסומך הנדר לתנאי הוה כאומר בפירוש ואין לומר כיון שאומר כן בפעם אחת למה נודר כלל, יש לומר דאומר התנאי בענין שאין חבירו שומע או דמירי שרוצה לנדור נדר גמור בפני חבירו להטעותו ומ"ה לא הוי נדרי זרוזין כמש"כ הרמ"א (סי' רלב ס"ק?) דאין למידין מנדרי זרוזין למקום אחר שאין לך אלא מה שאמרו חכמים אבל אם מתנה ואומר בפי' למחר או לאחר זמן אני נודר שלא לאכול בשר והרי אני מבטלו מעתה הרי זה בטלו דהרי התנה בפירוש על זה הנדר, בזה שייך החילוק דאם זכר לתנאי כו' כמ"ש בסעיף ב? (ט"ז), וי"א דהוא הדין אם מתנה בפירוש על נדר זה שאדור למחר או לאחר זמן, כיון שפורט הנדר הוי כמתנה בשעת הנדר, ומש"כ מתנה בשעת הנדר, אינו אלא באומר בסתם נדר שאני עתיד לידור (נקה"כ), וי"א דאם מתנה שיהא נדרו בטל ושוב נודר בלא סיבה הרי תנאו ונדרו סותרים זה את זה והולכין בתר נדרו להחמיר, וצ"ע למה לא מובא ברמ"א. ועוד, דברי השו"ע אינו מתקיים אלא באופן דשייך לתרץ למה הוא נודר כמו שמוכרח להטעות חבירו בשבועתו ועי' סוף הסימן (&) מי שהשביע חבירו אין ביטול זה כלום, היינו דווקא היכא שחייב לחבירו ע"פ דין מצד תביעה או שחבירו מכריחו לישבע, אבל אם חבירו רוצה לעשות לו רעה וזה כדי להעבירו מהמעשה הרע מבטיחו בדבר מה, אך עד כי יעבור השעה שלא יהא עוד סיפק בידו להרע לו, וכדי שיאמן ההבטחה נשבע לו מעצמו, ומקודם ביטל השבועה בפני עדים, לזה מועיל הביטול ואף דאינו ממש נדרי אונסין שיועיל לו ביטול מחשבה לחוד, היינו משום דהוי דברים שבלב שאינם מוכרחים, אבל ביטול להדיא בפני עדים מועיל (ב"מ).

(ב) אמר כן בלחש כו' - פי' לא אמרינן אמירה בלחש הוי דברים שבלב אלא היכא דאינו משמיע לאזניו אבל במשמיע לאזניו שפיר חשיב אמירתו הוציא בשפתיו לבטל הנדר (ט"ז), וי"א דהרוצה לבטל נדר בשעת נדרו צריך שיהיו דברים שבלב דמוכיחים, ולכן דוקא ביטול בקול רם בעינן (ש"ך), ועיקר כט"ז (פ"ת), עי' ש"ך שצריכים "דברים שבלב דמוכיחים", כוונתו דאף באמר תחלה "מה שאדור יהא בטל", מ"מ כשנודר אח"כ, רק אם גם בשעה שנודר, כוונת לבו היה שהנדר יהיה בטל, אז אין נדר, ולכן צריך שיאמר תחלה בפרסום לרבים, ובלי זה הרי בשעת הנדר גלוי לכל, וכל זה דוקא אם אינו זכור כלל לתנאו, בזה אמרינן דמה דבטלו מקודם הוי ביטול שיחשוב לדבורו שאח"כ כאלו נעשה בטעות ונכשל בלשונו בלי דעת וכאלו אין פיו ולבו שוים, דאלו ידע מהתנאי לא היה נודר משא"כ בזוכר להתנאי א"כ ידוע לו בלבו שכך התנה ושאינו ראוי לו לידור ואעפ"כ הוא נודר ממילא הוי נדר (עי' לעיל סי' רי ס"?? בענין גמר בלבו להוציא פת חטים), ולכן אף שחושב בלבו שהנדר יהיה בטל, לא מהני כיון דיודע בלבו שמבטל ואעפ"כ אמר כן, הוי דברים שבלב ואינם דברים (רע"א), אם חזר אחר הנדר תוך כדי דיבור יוכל לבטל בדבור בלחש ואינו משמיע לאזניו דכל שמוציא הדבר מפיו לא מקרי דברים שבלב וצ"ע לדינא (רע"א).

(ג) והא דאמרינן כו' - הג"ה זו שייכא בסעיף ב', וה"ה בנזירות דינא הכי דכל נדרי מבטל הנזירות אף על פי שלא אמר נזירות הרי הוא בכלל נדרים (ש"ך).

(ב) [65]מי שהתנה ואמר: כל נדרי שאדור עד זמן פלוני יהיו בטלים, ונדר בתוך הזמן, [66]אם הוא זוכר לתנאו בשעת הנדר, נדרו קיים שהרי מבטל תנאו בשעה שנודר[28]. ואם אינו זוכר

---

[27] עי' לקמן הערה 31.

[28] ויש להסתפק בנדר וזוכר לתנאי בשעת הנדר דאמרינן הנדר קיים דעקריה לתנאיה אם אחר כך נדר איזה נדר ואינו זוכר עוד לתנאי מי אמרינן כיון דבדיבור הראשון עקריה לתנאיה מחמת שזכר התנאי אם כן התנאי עקור לגמרי ואף הדבר השני קיים או דילמא דוקא לאותו נדר עקר אבל לא לנדרים אחרים והנדר השני בטל כיון שלא זכר התנאי (חכמ"א כלל צד ס"ו), ועיקר שנדר השני בטל (ערה"ש ס"ט).

לתנאו בשעת הנדר, התנאי קיים והנדר בטל[29]. [67]ויש אומרים שאין התנאי מועיל לבטל הנדר, אלא אם כן יזכרנו [אחר הנדר] תוך כדי דיבור(ד)[30] לנדר [68]ויאמר בלבו שהוא סומך על התנאי, ויש לחוש לדבריהם[31]:

(ד) אא"כ יזכרנו אחר הנדר תוך כדי דיבור לנדר כו' - כצ"ל (ש"ך).

(ג) [69]התנה על קצת דברים שיהא נדרו בטל בהם ואינו יודע על מה התנה, אם על אכילת בשר או שתיית יין. אם אומר בשעת הנדר(ה): על דעת ראשונה אני נודר שאם אזכור על מה שהתניתי שאלך אחר התנאי, ונזכר על מה התנה, התנאי קיים והנדר בטל. ואם לא אמר: על דעת ראשונה אני נודר, התנאי בטל והנדר קיים:

(ה) אם אומר בשעת הנדר כו' - פירוש ובשעת הנדר הוא זוכר התנאי רק שאינו יודע על מה התנה, ומשום הכי צריך שיאמר על דעת ראשונה אני נודר דאל"כ לא היה לו לידור סתם כיון שזכר שיש תנאי אבל אם לא זכר בשעת הנדר כלל מתנאי פשיטא שדינו כמו בסעיף ב' דאחר כך כשיזכור התנאי בטל הנדר (ט"ז).

(ד) [70]אין דברים הללו אמורים אלא בשבועה(ו) או נדר שנשבע ונדר לעצמו, אבל מי שהשביעו חבירו או הדירו, אין ביטול זה מועיל לו כלום[32]:

(ו) אלא בשבועה - ובשבועה בנקיטת חפץ לא אתבריר לן דמועיל כל נדרי (ש"ך).

סימן ריב – דין הנודר בתורה, ובו סעיף אחד:

(א) [71]הנודר בתורה, כגון שאמר: פירות אלו עלי כזו(א), לא אמר כלום ואין צריך התרה אם הוא תלמיד חכם. אבל אם הוא עם הארץ(ב), צריך התרה כדי שלא ינהגו קלות ראש

---

[29] עכ"ז אין להתיר לכתחלה בזה דא"כ אין נדרים כלל והעולם ינהגו קלות בכל הנדרים אפילו אם היו זכורים מזה שאומר ביוה"כ, ולא תקנו לומר הלשון הזה כדי להתיר לכתחילה למי שנדר ונשבע אלא שאם עבר בשוגג שלא יהא עליו עונש שבועה או נדר, אבל לצורך גדול אפשר לסמוך עליו (מהרי"ט ח"א סי' נג), ואפילו אם כאשר הוא זוכר התנאי הוא רוצה בנדר, אין נדר (רדב"ז ח"א סי' רד).

[30] עי' לעיל הערה 12.

[31] והוא הוא ההתרת נדרים שאנו עושים כל שנה ערב ר"ה.

עי' שו"ת תשורת ש"י (ח"א סי' תקפז) שמסירת מודעא לפני ר"ה וכן כל נדרי מועילים רק למי שמבין אותם, ועי' ברכ"י שהקשה שבאבקת רוכל לא הזכיר צד להתיר, שזה דעת יחידאה, ויש לחלק בין נדר שאי אפשר להתירו, כמו נזירות שמשון, שבזה סומכים על המתירים. אבל בנדר שיש לו התרה בשאלה יש לחוש, ומש"כ באבקת רוכל שזה יחידאה, אינו כדעת המבוטלת, אלא כלא עיקר.

עי' מנחת שלמה (ח"א סי' צא אות כ) עי' לקמן סי' ריג ס"ב האומר אשנה פרק זו וכו' דינו כנדר אמנם בנדר זו מהני תנאי של ערב ר"ה שזה לא נדר אלא תלוי בכוונתו לדבר מצוה, שהתנאי מועיל שאין דעתו לקבלה, ואין כוונתו לנדר אלא שהתורה עשאו לנדר, וה"ה למקרה המוזכר בש"ך (סי' רג סק"?) שאם פוסקים צדקה, אם עשה התרת נדרים ערב ר"ה יש לסמוך עליו.

עי' תשובות והנהגות ח"א סי' שלז הוב"ד לקמן הערה 130. עי' לעיל הערה 27. ואין לסמוך על זה רק במנהג טוב שנהג, שהוא רק מדרבנן, או חומרא שקיבל על עצמו, ונהג כן כ"חומרא" אבל כשיש מחלוקת הפוסקים, ונהג לאיסור אין לסמוך על התרת נדרים של ער"ה אלא יעשה התרה כדלקמן סי' &, ואם זה מנהג אבותיו, אין להתיר לו, שזה בכלל אל תטוש תורת אמך (תשובות והנהגות ח"ד סי' רז).

הנודר דבר אם אעשה כך וכך, אינו יכול לבטל נדרו בדיבורו, אבל לזה לכו"ע התרת נדרים של ער"ה מועיל (מחנ"א נדרים יב).

[32] יעקב חשב שהוא הולך למות וכתב בספר את אשר יעשון בניו אחרי מותו, ואחרי כן קרא לבניו והכריחם שישבעו לקיים את כל אשר נמצא כתוב שם ובניו נשבעו, ואחרי פטירת אביהם מצאו כתוב בכלל הצוואה שבניו לא ידורו בעיר הזאת, אלא כל אחד ילך וידור בעיר אחרת וטענו "אלו היינו יודעים לא היינו נשבעים", כיון דנשבעו אלו הבנים לקיים את כל מה שיאמר להם קודם שידעו על מה היה משביעם ודאי ע"ד אביהם וכוונתו נשבעו ותו אינם יכולים לומר בדעתנו היה שלא היה משביענו אלא על ענייני ממון שנחלק לעניים ולקרובים וכמו שגם זה צוה, אבל האי מלתא שיגזור עלינו לעקור דירתנו מארצנו לא עלה על דעתינו ועל דבר זה לא נשבענו, אבל בגלל הצד של נדרי טעות, יכול להתירו ע"י שאלה לחכם (מחנ"א הלכות שבועות א), כל שיש בלשון שבועתו שתי משמעיות יכול לומר כונתי היתה למשמעות זה (מחנ"א הלכות שבועות א).

Commented [YL13]: א הבאתי את דברי הט"ז ונקה"כ שזה בא לפרש את הטור ולא השו"ע.

בנדרים. [72]ואם נדר במה שכתוב בה, אסור שהרי כתוב בה איסור(ג). [73]נטלה בידו ונדר בה(ד), כמי שנדר במה שכתוב בה דמי. ([74]אבל הנשבע בתורה(ה), בכל ענין צריך התרה ועניין לקמן סימן רל"ז):

(א) פירות אלו עלי כזו - דדעתו אגוילים שבה (ט"ז ש"ך).

(ב) ע"ה - וכבר נתבאר לעיל (סי' רה ס"?) דבזמן הזה כולם דינם כעם הארץ (ש"ך).

(ג) שהרי כתוב בה איסור כו' - וי"א הטעם מפני שיש בה קרבנות ואזכרות שהן כדבר הנדור שע"י הכתיבה והכנה לקדושה הן קדושות ולפ"ז כ"ש אם אמר בפירוש אני נודר באזכרות שבה דהוי נדר אעפ"י שאין כוונתו על איסור ונדר הכתוב בה וכן אם נדר במקצת יריעות שבתורה אף על פי שאין כתוב באותן יריעות איסור או נדר כיון שיש בהן קרבנות או אזכרות הוי נדר (ש"ך).

(ד) נטלה בידו ונדר בה - ה"ה הניח ידו עליו (רע"א * מהר"ם מינץ).

(ה) אבל הנשבע בתורה כו' - וי"א גם בנשבע י"ל דעתו אגוילים, ולכן מי שנתחייב שבועה לא יתנו לו שבועה בלשון זה "הריני נשבע בספר תורה", שמא יתירו לעצמו ויאמר דדעתו על הגוילים אא"כ שמניח ידו עליה ואז הוה דינו כאוחזה בידו שזכר כאן (ט"ז), עי' ט"ז שלומד את זה גם בדעת השו"ע ואינו אלא רק דעת הרמ"א (ב"מ), מי שפסקו לו שבועה בס"ת שחסר בה תיבה או אות או יריעה מקרי שפיר שבועה בס"ת וגם אין סמיכת היתר במה שנשבעין בהפטרות כיון שכתובה אשורית ובדיו אפילו מזכיר בפיו הריני נשבע בס"ת זו נמי שפיר אומר כי דברי נביא מקרי ספר ומקרי תורה ומכ"ש כשאוחז ס"ת ממש אלא שחסר יריעה או פסוק דנקרא ס"ת ואפילו אם מסלק עשרת הדברות מתוכה ונשבע ואומר הריני נשבע בעשרת הדברות ג"כ שבועה מקרי. אסור לישבע בשקר אפילו בלא אחיזת ספר כלל ומה שהמנהג ליתן ספר ביד הנשבע הוא רק לאיים עליו ולהזכירו עונש השבועה הכתובה בתורה ולאו דוקא ס"ת אלא ה"ה שאר ספרים שיש בהם שמות וא"כ פשיטא דלא גרע ספר תורה אף שיש בו איזה פסול אכתי חמור קדושתו מכל שאר ספרים (פ"ת).

Commented [YL14]: וספק דאורייתא לחומרא?

סימן ריג – שאין הנדרים חלים על דבר שאין בו ממש, ובו ג' סעיפים:

(א) [75]נדרים אין חלין על דבר שאין בו ממש. [76]כיצד, אמר: קונם שאני מדבר עמך(א), שאני עושה לך, שאני מהלך לך, שאני ישן עמך אינו נדר. וכן אם אמר: דיבורי ועשייתי והליכתי אסורים עליך ושינה אסורה עלי, אינו נדר. ומיהו מדרבנן(ב) צריך שאלה(ג) (פי' לשאול על נדרו ולמצוא פתח להתירו). [77]לפיכך ראובן האוסר עליו שמיעת תפלת שמעון, צריך שאלה מדרבנן. [78]אבל אם אמר: קונם פי(ד) מדבר עמך, קונם ידי עושות לך, קונם רגלי מהלכות לך, קונם עיני בשינה(ה), הוי נדר גמור מן התורה. וכל שכן אם אמר: יאסר עליך פי(ו) לדבורי וידי לעשייתי ורגלי להילוכי. הגה: האומר: דבור פי עליך או נטילת אבן עלי, [79]י"א דהוי נדר(ז) הואיל והזכיר הפה והאבן[33]:

(א) שאני מדבר כו' - הא דאמרינן לעיל (סי' רו ס"?) מודרני ממך שאיני אוכל לך כו' לא דמי לכאן דכאן אין ממש לא בדיבור ולא בשינה אבל התם מ"מ המאכל עצמו יש בו ממש והוא קונם המאכל עצמו בענין זה שאיני אוכל לך. ולא קשה נמי ממ"ש כאן שאני עושה לך אף על פי דיש כאן מעשה שהוא ממש דבשעה שנודר אין כאן ממשות לפנינו שיחול הנדר משא"כ במאכל שישנו בשעה שנודר ועליו חל הנדר (ט"ז).

Commented [O15]: נ וסח

(ב) ומיהו מדרבנן כו' - ונ"מ בין נדר דאורייתא לדרבנן לענין שצריך לנהוג איסור כימים שעברו עליהם כדלעיל (סי' רח ס"ב), א"נ כדלעיל (סי' רה סק"ב?) (ש"ך), דוקא באוסר על עצמו אבל לא כשאוסר דבר שאין בו ממש על חבירו, וגם הרי הדיבור וההליכה עדיין אינו בעולם ואינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו (רע"א), עי' מ"ש לעיל (סי' רו סק"ב?) נפקא מינה נמי להא (פ"ת).

Commented [YL16]: א הבאתי את דברי הש"ך

(ג) צריך שאלה - אפי' בדבר שאין בו ממש ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו, וע"ל (סי' רח סק"ט?) (ש"ך).

(ד) פי כו' - דהרי פיו וידיו כו' יש בהן ממש וע"ל (סי' רלד סע"א) (ש"ך).

---

[33] עי' לקמן סי' רלד סק"(קיד).

(ה) קונם עיני בשינה - היינו כשפירש יום או יומים, אבל נדר סתם בשינה הוי כנודר שלא יישן לעולם והוי נדר שוא. וכן נדר שלא יישן ג' ימים הוי נדר שוא כדלקמן (סי' רלו ס"ד) (ש"ך).

(ו) וכ"ש אם אמר יאסר עליך פי כו' - ברישא שאמר "קונם פי מדבר" יש ספק אי קאי קונם אפה או על הדבור אלא כיון דסתם נדר להחמיר מחמירים וכ"ש כאן שבפירוש קאי איסור אפיו (ט"ז).

(ז) י"א דהוי נדר מדאורייתא - ואף על גב דדבור ונטילה לית בהן ממש, מ"מ כיון שהזכיר החפץ ג"כ חל הנדר (ש"ך), אמר סתם "קונם אבן עלי"' לא אסר עליו רק הנאתו[34] ומותר ליטלו ולזרקו אא"כ אמר בפירוש קונם זריקת אבן זה עלי (רע"א).

(ב) [80]האומר: אשנה פרק זה, הוי כאלו נדר לתת צדקה[35]. ([81]או לעשות(ח) שאר מצות ונדרו קייס)[36]:

(ח) או לעשות כו' - כלומר או כשאומר לעשות שאר מצוה דינו גם כן כאומר אשנה פרק זה והוי נדר ועיין לעיל (סי' רנח סי"ג)[37] (ש"ך), פי' אינו נדר גמור, אלא נחשב לו כאילו נדר צדקה. אבל אם נשבע לשנות פרק זה י"א דהוי שבועה גמורה הואיל ויכול לפטור עצמו בקריאת שמע (ב"מ), צ"ע בדבר, שכן יש מח' אם הגמ' מדבר כלשון השו"ע או "שבועה אשנה פרק זה" שכן אין נדר אלא איסור על עצמו, ולכן זה מחלוקת, ואסור מטעם ספק דאורייתא (רע"א * מהר"ם).

(ג) [82]אמר: קונם עיני(ט) בשינה היום אם אישן למחר(י), לא יישן היום שמא ישכח(יא) וישן למחר. [83]אבל אם אמר: קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום, יכול לישן היום ולא חיישינן שמא למחר ישכח נדרו וישן:

(ט) אמר קונם עיני - דוקא באמר "קונם עיני" אבל באומר "קונם שלא אישן", כיון דהוא אין בו ממש והוי נדר רק מדרבנן לא חיישינן שישן למחר ויהיה למפרע איסור דרבנן (רע"א),

Commented [O17]: נ וסח

---

[34] עי' לקמן סי' רכא סק"(ב) בענין דרך הנאתו.

[35] עי' לעיל הערה **Error! Bookmark not defined.**, ולקמן הערה 606. ועי' לעיל סי' רו ס"ה, וסי' רג ס"ו.

עי' אג"מ (יו"ד ח"א סי' קנ ע"ג): נדר ליתן צדקה בין ב"הרי עלי" בין ב"הרי זו" יש להסתפק אם הוא ממון או חוב שיש לעניים אצלו, ומחמת זה יש עליו איסור גזל עניים ובל תאחר, ונמצא דהאיסור הוא אחר שנעשה ממון עניים ולכן כשיש ספק הוא ספק ממון שהוא לקולא או דאין כאן ממון עניים רק דהאיסור לעבור על נדרו והחיוב לקיים עושה שיהיה לעניים ולכן כשיש ספק הוא ספק איסורא שהוא לחומרא. והוא מח' ראשונים י"א דהוא מטעם נדר דהעניים לא זכו באמירה בעלמא ורק מצד הנדר נעשה ממון עניים ולכן הוא ספק איסור שהוא לחומרא, וממילא הוא שייך גם בכל מצוה כדברי הרמ"א, וי"א דנדר אף בצדקה לא הוי בקום עשה רק שנעשה החיוב ממון עליו בזה שאמירה לעניים כמסירה להדיוט וזה עשה האיסורים דגזל עניים ובל תאחר ולכן הוא ספק ממון שהוא לקולא, ולפי הצד הזה אין חיוב בדבר חוץ מצדקה.

[36] ולכן צריך האדם שירגיל את עצמו שבכל דבר שרוצה לעשות יאמר בלא נדר (חכמת אדם כלל צא ס"ה). האומר לחבירו "נשכים ונשנה פרק זה" על האומר להשכים קודם לחבירו אף על פי שהאומר הוא רב וחבירו הוא תלמיד וי"ל שכוונתו היתה לזרזו שהתלמיד ישכים קודם מ"מ עליו להשכים קודם, ואין חילוק בין שחבירו שתק ובין שקיבל עליו מפורש, וכל זה אף על פי שלא הוציאו בלשון נדר, דכל דבר מצוה שמקבל עליו לעשות הוה כנדר ואינו דומה לדבר הרשות דבאמירה בעלמא לאו כלום הוא ורק בלשון נדר הוי חיוב עליו (ערה"ש אות יז).

אפילו אם לא חייב עצמו דרך נדר ד"הרי עלי" אלא שאמר "אתן", חייב כל שכן כשאמר הריני נודר לתת כך שחייב [ע"כ שיטת הר"ן אבל בלשון הרא"ש משמע שצריך לומר בלשון נדר ממש$]. הנודר בעת צרתו אף על פי שלא יפרש הנדר בשלימות הוא מחויב לקיים נדרו כאלו פי' דבריו בשלמות (שו"ת מהרלב"ח סימן ג). אם הבטיח לישראל להלותו סך מה יזהר מלחזור בו דהוא ככל קבלה לדבר מצוה דאסור לחזור בו (אהבת חסד ח"א פ"א אות יא).

אג"מ (יו"ד ח"א סי' קכז ע"ח): כל זה דוקא מצוה גמורה כמו צדקה שילפינן מינה דהיא מצוה גמורה, ולכן רק אשנה פרק זה דהיא מצוה גמורה וכן שאר מצות כה"ג כגון תענית שדמי לקרבן, אבל אם הוא רק הדור בעלמא אין למילף מצדקה, כגון שלא ליקח מתנות מאדם ולא לאכול מבהמה שהורה בה חכם, ועי' בהגר"א שיש חולקים על "על אשנה פרק זה", ועוד י"א שאינו נדר גמור (עי' מג"א סי' תקס"ג) ולכן אינו כלום מדאורייתא אם לא אסר בלשון נדר רק מחומרת הרא"ש צריך התרה.

[37] עיי"ש בחת"ס שכופין על זה. עי' לעיל הערה 6.

ואם לא אמר "היום" לא נאסר בשינה עד אחר שינת מחר, אבל אמר "קונם ככר זה עלי אם אישן", אסור מיד, דבזה הוי כ"מעכשיו", דאם תאמר שלא נאסר עד אחר קיום התנאי, נמצא שיהיה מתקיים התנאי ולא יחול נדרו כלל, דהיינו אם יאכל תחלה הככר ולא יהיה אחר קיום התנאי מקום לנדרו לזה אמדינן דעתיה דמעכשיו קאמר, וקשה לי מההיא דלקמן (סי' רכ סכ"ג?) וצ"ע (רע"א), ואין יכול להתיר היום שזה בכלל דאין חכם מתיר עד שיחול הנדר (רע"א).

Commented [O18]: ע"י"ש שהביא דעת הר"ן שזה בגלל ברירה, ואין ברירה מזהתורה, ואם יש נ"מ?

(י) נדר משינת קבע - אסור לישן עראי שמא ירדם, אא"כ דמניח ראשו בין ברכיו, עי' או"ח (סי' מד ס"?). הנשבע שיעשה כך וכך בחצי הלילה, אין אסור לישן שינת עראי, שמא ירדם, דלא גזרו אלא היכא דאם ירדם יהיה האיסור בגוף השינה משא"כ כה"ג דאין האיסור בגוף השינה, ולכן אם נדר שלא לישן קבע דהאיסור בגוף השינה חיישינן לשמא ירדם (רע"א).

(יא) ישכח תנאו - דבתנאי לא זהיר אינש אבל בסיפא דעיקר הנדר למחר ונדר לא משכח אינש (ט"ז), וע"ל (סי' רכ ס"?, וסי' רלט ס"?) (ש"ך).

סימן ריד – לעבור על מנהג צריך התרה, ובו ב' סעיפים:

(א) [84]דברים המותרים והיודעים בהם שהם מותרים נהגו בהם איסור(א), הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם להם[38]. [85]הלכך מי שרגיל להתענות תעניות שלפני ראש

---

[38] כל מקום שאנו אומרים מנהג, צריך שבכוונת המכוון קבלו עליהם כן ודעתם היה לנהוג כן לעולם, ואז אין להתירו בכלל. לא שנהגו כן במקרה או לסבת מה באופן זה אינו נקרא מנהג שנהגו ואפי' שנהגתם כמנהגם מדעת כיון שהוא מנהג זר כנגד רבו הפוסקים יש התרה למנהג זה כמי שנהג איסור בדבר המותר וידע שהיה מותר ומ"מ הטוב והישר לצאת ידי ספק שיתירו לכם ג' מאותם העוברים ושבים שאינן מתושבי הארץ בתנאי שיהיו יודעי' או לפחות אחד מהם (רשד"ם יו"ד סי' מ) [עי' פר"ח או"ח סי' תצו ס"ב].

עי' או"ח סי' רלח ס"ב: אם יש לו חק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו, ישלימנו בלילה מיד.

ועיי"ש במג"א: דהוי נדר ולכן יתנה בתחלה שלא יהיה עליו נדר (עי' לעיל סי' ריג ס"ב). ועיי"ש בפמ"ג: ואם לא משלים בלילה מעוות לא יוכל לתקון, כי ביום של אחריו מחויב בפני עצמו.

וקשה איך זה מועיל הרי הלילה של יום הבאה. עי' לקמן סי' רכ ס"א. עי' לעיל הערה 10, ועי' לקמן הערה 195. ועי' לקמן סי' רלד סק"(קלא).

אפילו למאי דקיי"ל דמנהג שלא נתפשט בכל ישראל בית דין קטן יכול לבטל, מ"מ הכא ליכא למימר הכי מכמה טעמים, חדא כי לפע"ד הגאונים שהתקינו כך לא תקנו מתחילה על מנת שיתפשט בכל ישראל אלא על בני אשכנז במקום שמצאו הבקעה ושם גדרו גדרם שם נתפשט ונתקבלה גזירתם באמת, וא"כ ה"ל כאילו נתפשטה בכל ישראל ובעינן ב"ד גדול דוקא, וברור הוא שאין בזמנינו ב"ד גדול נגד הגאונים ההמה. כל שהוא סייג לתורה אפילו גדול אינו יכול לבטל, יע"ש. ועוד, אפילו לא נתפשטה שיכול בית דין קטן להתיר, מ"מ אין להתיר מנהג ראשונים בלי טעם, אדרבא עלינו להוסיף גדרים וסייגים ולא אכשר דרא כי בעו"ה הדור פרוץ במלואו ויש להוסיף אומץ להחמיר ולא להקל, וכיון שהציבור יכולים לעמוד ועמדנו בה כמה מאות שנים מהיכי תיתי להתיר אפילו לא נתפשטה, אפילו אם יהיה טעם להתיר, מ"מ היינו בקבוע כל או רוב חכמי אנשי מדינת אשכנז אשר הם קבלו עליהם הגזירה מעיקרא, והמדינות הללו כולם כעיר א' חשיבי לענין זה כיון ששוים בקבלת האיסור עליהם, וכשם שאין מקצת מהעיר יכולים להתיר מנהגם מבלי הסכמת רוב העיר, ה"נ מדינה א' או ב' אינם יכולים להתיר לעצמם, אפילו בחרטה והיתר נדר נמי נ"ל דא"א להתיר מכמה טעמים, חדא דהא ה"ל תקנה שנעשה מחמת גדר וסייג לתורה עי' לקמן (סי' רכח סכ"ח) דהסכמה שמחמת גדר וסייג אין לו היתר, ועוד יש לחלק בין יחידים שהנהיגו כן מעצמם דבהא מיירי ברס"י רי"ד ואפילו יהיו רבים מ"מ לא נעשו בהסכמת תקנת עיר או מדינה, או מנהג שהסכימו לנהוג כן וגזרו על ככה ומכ"ש כשהי' גזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין ת"ח כנדון דידן אין לו התרה ובהכי מיירי בסי' רכ"ח, ואפילו אם התירו לעצמם, מ"מ בניהם אין להם היתר דהבן אינו יכול להתיר מה שקבל ע"י אביו (חת"ס או"ח קכב). דברים שנהגו משום סייג, בניהם גם כן אסורים להתיר בפניהם, וכיון שנאסרו הבנים פעם אחת משום שאי אתה רשאי להתירם בפניהם הוי כקבלוהו עמהם כיון שנהגו כן בסתמא ולכן גם להבנים אסור משום בל יחל (דברי חיים יו"ד ח"א סי' מח).

מ"מ אם האבות קבלו נדר, יכולים הבנים לא לקיימו במקום אונס כגון חולי וא"צ התרה דלא נדר אדעתא דהכי (עי' סי' רלב ס"ב), ואף אונס ממון הוי אונס רק שאם בנקל להשתדל לא מיקרי אונסואע"פ שהבנים חמירי מאבות, זה רק לענין שלא יוכלו להתיר לגמרי המנהג דלא שייך לומר

השנה ושבין ראש השנה ליום כיפורים, ומי שרגיל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב או מי"ז בתמוז(ב) ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא, צריך ג' שיתירו לו(ג). אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם, ונהג כן אפילו פעם אחת[39], צריך התרה ויפתח בחרטה(ד) שמתחרט שנהג כן לשם נדר[40]. לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים, לסייג ופרישות[41], יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם

Commented [O19]:
Kayutk knhavu gk vtd"n

שיתחרטו כיון שהם לא קיבלו המנהג וגם בפתח לא שייך דהא אין פותחין בנולד וקשה על דברי הש"ך (סי' ריד סק"(ג)) שכן הוא הוא דבר מצוי ולא הוי אונסא דלא שכיחא, אלא נדרי תענית שונה שכיון לסבול צער מהתענית עכ"פ לזה צריך התרה כיון שאינו חולה גמור [עי' דג"מ $] וזה שצריך התרה הוא כשרוצה להתיר לגמרי שלא לנהוג עוד באותו מנהג. אבל כשרוצה להקל באותו פעם ולשוב למנהגו א"צ התרה דהוי כנדרי אונסין (דברי מלכיאל ח"א סי' כח).

דדווקא קבלת רבים בקהילה דקביעו יחד והמקום גורם ולכן אם עוקר מקומו מעיר זו, אינו בכלל [עי' לקמן סי' רכ"ח סכ"ט-ל"ד] אין בכח בני הקהילה אפילו יסכימו כלם להתיר נדרם והנהגתם להקל במה שנהגו להחמיר הואיל שחל גם על דורות הבאים ועל רחוקים הבאים לדור ואם נתגרש הקהלה מהמקום, כל שיש לקהלה שם יחד, הנדר חל עליהם (חוות יאיר סי' קכו).

ואין מופלא סמוך לאיש נדרו נדר לענין זו (מנח"י ח"י סי' יז).

כיון שכבר נהגו בו איסור בקהלתם ומעולם לא נהגו היתר כדברי האוסרים ולכן אי אפשר להתיר להם. ואמנם אם יש להם התרה על המנהג ע"י פתח וחרטה דעת ואפילו לדעת הרמ"א (סי' ריד ס"א) שאפילו במה שנהגו לגדר וסייג יש להם התרה. אכן כיון שבזה יש פוסקים שהאיסור הוא ע"פ דינא יש לחוש שהראשונים שבקהלתם אחזו כן להלכה (נוב"י יו"ד ח"ב סי' סו), ודבר כזה הוא נדר מן התורה, ואפילו אם האיסור עצמו דינו כדרבנן וספיקו מותר, היינו מקום שכך קבלו הנדר שיהיה אסור עליו כדין דרבנן, אבל העובר על הנדר עובר על נדר מן התורה (חת"ס יו"ד סי' קז), יש לחלק, והוא שאם עושין כן מפני סייג, יש להתירו (עי' לקמן סי' &), אבל אם זה קיים במחלוקת, וקבלו לעשות כך, כדעה זו, בזה אין להתיר כלל. אמנם כשא' קיבל על עצמו, במקום מחלוקת או איבה מותר להקל, עי' או"ח סי' קסח ס"ה ולעיל סי' קיב ס"ג (מהר"ם שיק או"ח סי' רמט). אמנם י"א שיש לו התרה (שכנה"ג הגה"ט אות י), אחד שנהג כצד מה, הטעם שאין מועיל התרה הוא משום דכיון שנהג בשיטה זו, ואין בדורותינו מי שיכול להכריע שלא כשיטה זו, נעשה אצלו כמו שנפסק הלכה כשיטה ההיא, ולכן לא שייך זה אלא במנהג מקום, שאפשר שהנהיגו להורות בזה כשיטה ההיא ומי יכריע שלא כמותם, אבל כשאחד רוצה לחוש להחמיר, הרי לא עלתה כלל במחשבתו שהוא מורה בזה כשיטה ההיא, שהוא אינו ראוי לכך, וגם הרי אומר שלא משום שמורה כשיטה ההיא נהג כן אלא משום שרצה להחמיר אף שהוא שלא כדין, לכן מסתבר שהוא רק כדין נהג ג"פ שיכול להתיר (אג"מ או"ח ח"ב סי' פג).

[39] עי' בית שלמה (יו"ד סי' ר), שמקור של הנהגה ג' פעמים הוא מהשל"ה והוא על צד היותר טוב לכלול אפילו הצד הסובר שאם נהג בסתם צריך התרה ולא מעיקר הדין, ולכן יש להזכירו בהתרת נדרים בער"ה, אבל לא להחמיר כך להלכה. ועי' תשובות והנהגות (ח"ד סי' רז) שדעתו להשמיט המילים מנוסח של התרת נדרים "שנהגתי את עצמי ג' פעמים". אמנם עי' אג"מ (יו"ד ח"א סי' מז): אדם שידע בעצמו שיש להתיר ומ"מ נהג איסור יש עליו איסור נדר דנהג ג"פ אבל אם החמיר משום שהיה סבור שאסור מדינא או אף רק שאסור מספק וחשב על המקילין שאולי טועין בדין או שאולי הם מזלזלין באיסורין אין עליו דין נדר מצד מנהגו וא"צ היתר. ועי' פמ"ג (פתיחה להלכות תפילה): אשה שכבר התפללה ג' פעמים קבלה עליה בנדר.

[40] אין זה חרטה ככל חרטת נדרים שמתחרט מעיקרו על מה שעשה, דא"כ אבד כל המצוה שעשה, ובדבר מצוה אי אפשר להתיר ע"י חרטה מעיקרו (כנ"ל סי' רכח ס"ק) אלא שמתחרט שנהג כן לשם נדר כלומר והיה לו לנהוג כן בלי נדר פי' שמתחרט על מה שלא אמר מפורש בלא נדר אמנם טוב יותר לעשות זה לפתח ולומר "אלו הייתי יודע שיגיע זמן שיהיה התענית קשה לי הייתי עושה תנאי מפורש שאיני מקבל זה לנדר" (ערה"ש סי"ד, מחנ"א נדרים טז).

[41] פי' וגומר בלבו לנהוג תמיד דבר זה (ערה"ש ס"ד). אבל הנוהג דבר ללא טעם אינו בדין מנהג, ואינו כלום. ואם יש בו משום סייג, ואביו נהג כך, אין הבן מחוייב להתנהג אלא אם כבר התנהג גם הבן בעצמו בגדלותו אף שהיה זה ממה שהרגילו אביו ולא מצד בחירת עצמו להחמיר. אך א"כ מסתבר דיכול להתיר בשאלה אצל חכם כדין התרת נדרים מכיון שהוא מצד שנהג בעצמו (אג"מ או"ח ח"ג סי' סד) [הוא אמר לבדוק חוות יאיר לעיל הערה 38, וגם פ"ת סק"(ח)$]. ועי' אחיעזר לקמן הערה 177.

וכן מה שנהגו בהרבה מקומות שתבשילין אלו מבשלין בשבת ויו"ט לא מקרי מנהג לעניין שכל אחד מחוייב לבשל כן, ופשיטא דמנהגי אכילה לא נתייסדו ע"פ ת"ח וכן מה שבעת התפלה מדינא דגמ' מותר לישב בכל התפלה לבד שמונה עשרה דצריך בעמידה ויש הרבה נוהגים ע"פ מה שנדפס בסידורים לעמוד כמו בויברך דוד וישתבח ושירת הים וכיוצא בהם גם זה אינו מנהג לקרא למי

מאיר הדעה על יו"ד זזלק ה' (סי' רג – סי' רסט)

יאמר(ה) שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה, ולא לעולם[42]. אבל הנוהגים איסור בדברים המותרים מחמת שסוברים שהם אסורים(ו), לא הוי כאילו קבלום בנדר. [86]ויש מי שאומר שאם טועה ונהג איסור בדבר המותר, נשאל ומתירים לו בשלשה כעין התרת נדרים. ואם יודע שהוא מותר ונהג בו איסור, אין מתירין לו אפילו כעין התרת נדרים, דהוי כאילו קבלו על עצמו כאיסורים שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם ([87]והמנהג כסברא הראשונה)[43]:

(א) נהגו בהן איסור - מחמת סייג וגדר ופרישות (ש"ך).

(ב) מר"ח אב או מי"ז בתמוז - כמו שנתבאר באו"ח (סי' תקנא ס"ט) (ש"ך)[44].

(ג) צריך שיתירו לו כו' - עי' או"ח (סי' תקסח סס"ב) שהרמ"א כתב דתעניות בה"ב או י' ימי תשובה שאירע ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה כי לא נהגו להתענות בכה"ג כו' ואם כן הכא אמאי צריך התרה ה"נ נימא לא נהגו להתענות כשאינו בריא ולאו קושיא היא דהתם לא נהגו להתענות כשאירע ברית מילה ונהגו לאכול אם כן כל המתענה אדעתא דהכי מתענה דכשאירע ברית מילה יאכל אבל הכא לא עלה בדעתו דכשלא יהא בריא לא יתענה והלכך צריך התרה, וכן הוא באכילת בשר ויין בסעודת מצוה בח' ימים לפני ט'

שאינו עושה כן משנה ממנהג, ורק בתפלת והוא רחום בשני וחמישי נהגו כל ישראל לעמוד כמובא בא"ח סי' קל"ד דאם לא אמרו מעומד מקרי פורץ גדר, ע"ש ומשמע שכך היתה התקנה ואין דברים כאלו נכנסים בסוג מנהג דליהוי כנדר ולא מצינו רק לעניין מלאכה או דבר מצוה או גדר וסייג לתורה וכיוצא בזה ולא בענייני אכילה ושתייה ועמידה וישיבה (ערה"ש סכ"ג).

עי' שע"ת (או"ח סי' תס ס"ו סק"י): שמחלק בין המקפיד על מצה שמורה לבין שלא לאכול שרויה בפסח, שבשרויה א"צ התרה דדוקא לענין להקפיד על שמורה כיון שהיה נוהג לחזור אחר קמח שמור משעת קצירה הו"ל כפירש שאינו אוכל מצות מקמח אחר מחששת שמא נפלו מים עליהם אחר קצירה משא"כ בזה אם לא אמר בפירוש שמקבל עליו שלא לאכול רק שעושה כן, שאינו אוכל המצה שרויה ומבושלת, אין סתמא כפירושו ואין כאן אומדנא דמוכח שאוסר על עצמו לאכול כשהוא שרויה, אף שהיה בלבו שעושה כן משום חומרא מ"מ קבלה בלב בלחוד אין עליו דין נדר עד שיוציא בשפתיו כמבואר ביו"ד סי' ר"י.

[42] או שיתנה ש"מתי שירצה יכול לחזור בו ואפילו הוא בריא" (ערה"ש ס"ד), עי' מנחת שלמה (ח"א סי' צא אות כ): כהמשך ללשון השו"ע: ואם לא אמר כן ונהג ג' פעמים הוי נדר ובעינן התרה, כיון דנהג ג' פעמים חיישינן שמא נזכר בינתיים בהתרת נדרים שעשה בערב ר"ה, ואם נוהג אעפ"כ נחשב כאילו ביטל התנאי, אבל מזה שבזה"ז אומרים "מנהג של מצוה או איזה הנהגה טובה שנהגתי ג' פעמים" אין צריך התרה להנהגה של מצוה.

[43] באיש ואשה שהם ממדינות חלוקות איך ינהגו במנהגים החלוקים, האשה צריכה להתנהג כמנהג הבעל בין לחומרא בין לקולא. כדין מנהג בהולך ממקום למקום כשאין דעתו לחזור למקומו הראשון (סי' ריד ס"ב), וזה אפילו לדעת הש"ך (סק"ח?) והמ"ב (תסח סקי"ט?), ואין צריך התרת נדרים (אג"מ או"ח ח"א סי' קנח), אם נתאלמנ' האש' אם היא חוזרת לבית אביה כאשר הית' קודם שנשאת. או תשאר עם בית בעל' כאשר הית' קודם שנתאלמנ' ונראה שאם יש לה זרע ממנו תשאר עם זרעה בכלל חיוביהם ותקנותיהם. ואם אין לה זרע ממנו תשוב לבית אביה (תשב"ץ ח"ג סי' קעט), ואם אשה מבית חסידי מתחתנת עם בעל ליטאי, והוא רוצה לאכול שרויה והיא מסכימה לבשל עבורו, אבל היא לא מסכימה לאכול מזה, אף אם מעיקר הדין הבעל יכול לכופה לנהוג כמותו בכל דבר, מ"מ תמה רבינו החזון איש זצ"ל למה לו לכופה לשנות מנהגה ולריב עמה אם אין רצונה בכך, אין לבעל כאן טענה שזהו בזיון לו שהיא לא תאכל והוא יאכל, דידוע שיש בישראל בזה מנהגים יש גדולים שנהגו לאכול שרויה (תשובות והנהגות ח"ב סי' רלא).

מי שנוהג ליתן מעשר כספים אם צריך להתנות בכל פעם שמפריש שעושה זאת בלי נדר או די בפעם הראשון שיתנה כן על לעולם. כל שהתנה בפעם הראשון שהתחיל לנהוג כן שאינו מקביל עלי' הדבר בחובה על לעולם מהני, ומשמע בשו"ע (או"ח סי' קסא מג"א סקי"ג?) דגם בלי תנאי כל שלא הי' בדעתו לנהוג כן לעולם לא בעינן התרה והתנאי בפירוש הוא לרווחא דמלתא, או אפשר שהתנאי הוא דאל"כ אם ינהוג כן שלשה פעמים אף בסתם יהי' בזה ענין נדר, רק בפעם אחת צריך להיות דעתו לנהוג כן לעולם, אבל בג"פ אף בסתם נעשה נדר ולכן צריך תנאי וכן משמעות הדברים בנסח התרת נדרים על ער"ה או דבר טוב שנהגתי שלוש פעמים ולא התניתי שיהי' בלי נדר (אמרי יושר ח"ב סי' קלו)

עי' חת"ס לעיל הערה 38.

[44] עי' מנח"ש לעיל הערה 31.

באב (ש"ך)[45], עי' ש"ך, וצ"ל שהוא מדבר במקרה שרוצה לחזור לגמרי ושלא לשוב למנהגו לעולם, לכך צריך התרה. אבל אם אירע לו איזה מיחוש ורוצה לאכול היום ושוב לעתיד חוזר למנהגו א"צ התרה (פ"ת)[46], ראובן היה לו יום השנה לאביו (יארצייט), והמנהג להתענות, אבל היה סנדק לברית, מותר לו לאכול, ואפילו לא היה סנדק מותר לו להתיר נדרו ולאכול עם הקרואים כל שהוא א' מהמיודעים השייך לסעודה, שכן התענית ביום שמת בו אב אינו אלא מנהג בעלמא ולזכרון צער בעלמא, והוא כנדר (עי' ט"ז או"ח סי' רמט ס"ק?), ועי' ש"ך סי' תב סק"? שטעם היארצייט משום מזל רע בא עליו, וי"א שבכל שנה דנין את אביו, ולכן הבן מתענה ואומר קדיש להגן על המת, אבל כל זה רק סניף לעיקר שהוא הנדר, אמנם בש"ך איתא שלא צריך התרה בכלל, אמנם אפשר דיום שמת בו אביו חמור יותר, ולכן צריך עכ"פ התרה בפני ג', וה"ה סיום מסכת צריך התרה, ועי' ש"ך סי' רמו סקכ"ז? (פ"ת * מקום שמואל).

(ד) ויפתח בחרטה כו' - אין שייך לומר להתיר בחרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמון ולא כולו אבל מה שנהגו כל ישראל[47] כמו חפיפה ביום לפני טבילה וקבלו עליהם א"א להתיר בכל ענין (ש"ך)[48].

(ה) יאמר - עיין מג"א (סימן קסא סקי"ג) [ז"ל המחבר (קסא ס"ד): שיעור נט"י, כל היד עד קנה של זרוע. וי"א עד מקום חיבור האצבעות לכף היד, וראוי לנהוג כדעת הראשון, ע"כ. וז"ל המג"א: כדעת הראשון. ויתנה בתחלה שלא יהא חובה עליו שמא פעם א' לא יהא לו מים כ"כ, ואם היד מלוכלך לכ"ע צריך נטילה] (פ"ת).

(ו) מחמת שסוברים שהם אסורים - ועכשיו נתברר שהוא מותר ומנהגן היה בטעות או שנסתפקו בדבר ועכשיו שנתברר שמותר, לא הוי כאילו קבלום בנדר. וה"ה אם היו סוברים שהוא איסור גדול ואח"כ נתברר שאין בו איסור כ"כ לא הוי נדר כדלקמן (סי' רלב ס"י) (ש"ך)[49].

(ב) [88]קבלת הרבים(ז) חלה עליהם ועל זרעם. **ואפילו בדברים שלא** קבלו עליהם בני העיר בהסכמה, **אלא** שנוהגין כן מעצמם לעשות נדר וסיג לתורה. [89]**וכן הבאים** מחוץ לעיר לדור שם, הרי הם **כאנשי** העיר וחייבים לעשות כתקנתן(ח), **ואף** בדברים שהיו **אסורים**

---

[45] אם קיבל נדר נגד המתפרצים יכולים ב"ד להתיר, אבל אם קבלו סייג לעצמם אין ב"ד להתיר, (עי' לקמן סי' רכח) (דובב מישרים ח"א סי' כג). ועי' לקמן הערות 193 ו-199.

[46] יש להקל בתעניות אלו (ערב ר"ה, ועשי"ת) במקום שיש מקצת חולי וא"צ התרה וכו' אם לא מי שמתענה יותר ממה שנהגו הציבור [משמע כדברי הש"ך, וכן הוא במ"ב סקי"ט, ועיי"ש בשע"צ סקל"ג ואפשר דאם אינו מוצא מי שיתירנו יש להקל במקום הדוחק] (מג"א סי' תקפא סקי"ב). גם בלא זה קשה מה שייך התרת נדר כשאינו בריא אטו עדיף תענית שקיבל על עצמו יותר מתעניות ציבור הקבועים כי"ז בתמוז ועשרה בטבת והרי גם באלו אינו מתענה כשהוא חולי וכ"ש בזה שקיבל על עצמו אלא וודאי דכאן אין הכוונה שאינו בריא שהוא חולה דבחולה א"צ התרה אלא כלומר שאינו חזק בבריאותו ואלמלי היה תענית ציבור היה מתענה רק בזה מתעצל להתענות ולכן צריך התרה (ערה"ש אות יג).

עי תשובות והנהגות (ח"ד סי' רז) שהקשה, הרי יש לסמוך על התרת נדרים בערב ר"ה, ואע"פ שאין לסמוך על זה לכתחילה (עי' לעיל סי' ריא ס"ב ורמ"א ס"א) היינו דווקא בנדר מן התורה, אבל הרי מנהג טוב היא רק מדרבנן כנדר ואפשר לסמוך [עי' שלמת חיים ח"ב סי' לח].

ועי' מ"ב תקפא יט ושער ציון לג

[47] מה עם בשר ודגים?

[48] אכילת קטניות אנחנו שאנו מבני אשכנזים אפילו אם לא נעשה בהסכמה כיון שנתפשט מנהג זה לא גרע ממנהג שהחמירו בנות ישראל על עצמן לספור ז' נקיים, וא"א להתיר אא"כ יתחרטו כלם, לא מהני התרה וקיימי באיסור דרבנן אלא אם כן אין לו מה יאכל דאז הוי חיי נפש, אבל אם יש לו לאכול דבר אחר א"א להתיר כלל (נשמת אדם כלל קיט ס"כ). כל דברים הללו שהוא מנהג אבותינו, מותר לצורך גדול או לחולה אפילו אין בו סכנה או לצורך תינוק אם צריכין הרבה לכך (חיי אדם כלל קכז ס"ו), עי' מ"ב $.

[49] ולפי זה אותן הנוהגין לאכול כל ימי הפסח מצה שמורה מחמת שהיו סוברים שמצוה לאכול שמורה כל ימי פסח, רשאין לשנות בלא התרה, דבאמת אין מצוה כלל, ומה שיש נוהגים שלא לאכול צנון ושומים שאין לזה שום טעם וריח, מותר להתיר להם בפשיטות, דלא שייך בזה שום סייג (חיי אדם כלל קכז ס"ז). אמנם אין אנו מאמינים לאדם שטוען שחשב שזה איסור חמור, אלא צריכים להתיר הנדר (ערה"ש סט"ו), אבל זה דוקא מה שקיבלו עליהם איזה יחידים אבל מה שקיבלו עליהם כל ישראל איזהו מנהג אין לו התרה לכולי עלמא (חכמ"א כלל צב סי"ד).

בהם בעירם מפני מנהגם ואין מנהג העיר שבאו לדור בה לאסור, הותרו בהם אם אין דעתם לחזור(ט)[50]:

(ז) קבלת הרבים כו' - ע"ל (סי' רכח סקפ"ב? וסקצ"ב?) (ש"ך), אם נהגו באיזה דבר כדעת המיקל ועכשיו הסכימו לאסור, הרשות בידם ואין בזה משום מוציא לעז על הראשונים, דלא שייך זה אלא בדבר של אישות, ויש חולקים[51]. ועי' מ"ש לקמן (סי' רסו סק"(לא)) (פ"ת).

(ח) וחייבים לעשות כתקנתן - היינו דוקא במנהג חשוב שנהגו כן ע"פ ת"ח אבל במנהג גרוע אינו חייב לעשות כתקנתן שלא בפניהן או בפני ת"ח רק בפני ע"ה חייב לנהוג כן כדי שלא יזלזל ואם יש לחוש למחלוקת אסור בכל ענין שאין לשנות מפני המחלוקת, ועי' באו"ח (סי' תסח ס"ד). י"א דמנהג שאינו חשוב דיכולים להתיר בפני ת"ח אם יכול להתיר להם עצמן יש להחמיר וכיון דהדבר ניתן לשיעורים איזהו מנהג הוה חשוב ואיזהו אינו חשוב מחמירים ובכל המנהגים בפניהם אין לנהוג היתר ואין חילוק בין ת"ח לעם הארץ, וי"א דמנהג חשוב היינו שהוא ע"פ ת"ח ומנהג גרוע היינו שנהגו בני המדינה מעצמם א"כ לא נתת דבריך לשיעורין בזה ועיין באו"ח (סי' תצו ס"?) נתבאר כל חוץ לתחום אין נותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם, וע"ל (סי' פג ס"?) (ש"ך), [52]אין הבן מחוייב להתנהג בהנהגת אביו זולת מה שהתנהג גם הבן מאז שהגדיל שהרגילוהו אבותיו ללכת בדרכיהם ועל אופן זה מיירי נמי המחבר שכתב קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם דהיינו שכבר נהגו כן יושבי העיר וזרעם והוי כנדרו גם לזרעם ולהכי חייבים לעשות כתקנתן משא"כ אם הבן לא התחיל להתנהג מעולם כמנהג הטוב של אביו אין הבן מחוייב להתנהג בפרישות ההוא (פ"ת).

(ט) הותרו בהם אם אין דעתם לחזור - עי' באו"ח (סי' תסח ס"? וכן תקעד ס"?) ההולך למקום שאין מתענין ממקום שמתענין ודעתו לחזור צריך להתענות כו' אלמא דאם אין דעתו לחזור א"צ להתענות ובאו"ח (סי' תסח ס"ד) ונראה מדבריו דאפי' אין דעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, ואפשר דעת המחבר לחלק בין אין דעתו לחזור

---

[50] דבר שבני העיר קבלו עליהם ורוצים להתיר ע"י פתח וחרטה אין יכולין להתיר עד שיתירו כולן אבל יחיד מהם אינו יכול להתיר, ורוב הוי ככל וכל לעניין לקבל איזה תקנה יכולים הרוב לכוף להמיעוט, ובלבד שיהא בהסכם חכם העיר (ערה"ש סל"ו). ועי' לעיל הערה 38 דברי החו"י.

אם אי אפשר לו שלא ירגישו מותר לעשות לקולא מפני המחלוקת, הואיל וליתי ביה איסורא "דאורייתא" אלא שנהגו להחמיר, וי"א שמנהג הוא מן התורה, ולכן אין צד להקל כלל (פמ"ג א"א או"ח סי' תסח סקי"א).

בחורים שלמדו בישיבות של אשכנזים, שינו את נוסח התפלה שהיו הם ואבותיהם מתפללים בו מדורי דורות, אפילו אשכנזי הנמצא לגמרי בקהל ספרדי מובהק, וכן עיר של ספרדים ומיעוט אשכנזים שאין להם קהל ובי"ד בפ"ע שהמיעוט נמשך אחרי הרוב, ויש בזה משום לא תתגודדו (עי' לקמן הערה 459, עי' פמ"א ח"ב סיד קלג, חת"ס ח"ו סי' א), ואין לו טענה שאינו יכול להתפלל כנוסח הספרדים אלא חייב ללמוד ולהרגיל עצמו לנוסח שלהם ולהתפלל כמותם, כיון שהוא בתוכם הו"ל כאין דעתו לחזור דאפי' להקל נמשך אחריהם (שבט הלוי ח"ו סי' נט), לענין מנהג עי' ריש פע"ח: בשרשי המנהגים שיש חלוקים בין אשכנזים ובין ספרדיים קטאלוניים ואיטליים וכיוצא בהם, שיש בהם מנהגים קדמונים שלהם בסידורי התפלה וכו' והיה אומר מורי זלה"ה שיש י"ב שערים ברקיע נגד י"ב שבטים, וכל אחד עולה תפלתו דרך שער אחד, והם השערים הנזכרים בשלהי ספר יחזקאל. ואמר שודאי לא היו השערים ודרכי השערים שוין, וכל אחד משונה מחבירו, לכן גם התפלות משונות, לכן כל אחד ואחד ראוי להחזיק כמנהג תפלתו, כי מי יודע אם הוא משבט ההוא, ואין תפילתו עולה אלא ע"י שער ההוא. אך מה שהוא דינין מפורשין בתלמוד זה שוה לכל השבטים.

חוץ מזה שאסור לשנות את המנהג שזה בכלל אל תטוש תורה אמך (עי' טור או"ח תנה, וכן תקנא, וכן שם בב"י תקנב), ועי' משנה ברורה (תסח סקי"א) אפילו בניהם אחריהם עד סוף כל הדורות אין רשאין לעשות משום אל תטוש תורת אמך.

אבל יש עוד ענין של לא תתגודדו (יבמות יג ע"ב), שאסור לעשות במקום א' כשני הלכות שונות, ועי' מ"ב קלא סק"ו: מתפלל בבית הכנסת והעולם נוהגין כרמ"א (להטות בצד שמאל) אסור לשנות משום לא תתגודדו, וכן הובא במ"ב סי' לא סק"ח.

עי' ש"ך קצח סכ"ח ד"ה ואם הדיחה.

[51] עי' מ"ב (סי' לב סקק"ס): יש להחזיק בהמנהג הזה כדי שלא להוציא לעז על הראשונים וכ"כ המ"א בשם הל"ח אבל מדברי הלבוש והגר"א משמע שיותר טוב לעשות כמה שכתוב בשו"ע.

[52] עי' חוות יאיר, לעיל הערה 38.

ומ"מ אין דעתו להשתקע בעיר שהלך לשם, רק במקום אחר ובהך גוונא מיירי בסי' תס"ח, ובין דעתו להשתקע במקום שהלך שם ובהכי מיירי שם סי' תקע"ד, ועיקר דלעולם יש לו לעשות כמנהג המקום שדעתו להשתקע שם בין לקולא בין לחומרא[53] (רק במקום שיש לחוש למחלוקת אל ישנה ממקום שהוא שם אפי' להקל[54]) (ש"ך).

סימן רטו – שהנדרים חלים על דבר מצוה, ובו ו' סעיפים:

(א) [90]נדרים חלים על דבר מצוה(א). כיצד, אמר: קונם סוכה שאני יושב(ב)(ג), לולב אני נוטל, אסור לישב בסוכה וליטול לולב. הגה: [91]ויש לומרים שמלקין אותו על שנדר לבטל המצוה, ומתירין לו נדרו(ד) ומקיים המצוה. [92]ויש לומרים למיזה(ה) מלקות כנדר שוא, רק גבי שבועת שוא, וכן עיקר[55]:

(א) חלים על דבר מצוה - הטעם דנדר כיון שהוא אוסר החפץ עליו שאומר קונם ישיבת סוכה עלי אינו כנודר לבטל המצוה שהרי לא קבל על עצמו כלום אלא אסר החפץ עליו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל שבועה אוסר עצמו מלעשות הדבר ולאו כל כמיניה להפקיע עצמו מחיוב מצוה (ט"ז), דוקא נדרים אבל לא שבועה כדלקמן (סי' רלט ס"ד) וע"ש דין נדוי (ש"ך), נדר שלא לישא אשה הראויה לבנים חל עליו הנדר אבל אם נשבע אין שבועתו כלום ואם נשבע סתם שלא לישא שום אשה חלה השבועה בכולל (באר היטב), עיין בזה בתשובת בשמים ראש סימן רי"א ובהגהת כסא דהרסנא שם (פ"ת).

(ב) סוכה שאני יושב כו' - אבל אם אמר הנאת סוכה עלי מותר לישב בסוכה דמצות לאו ליהנות נתנו ועי' או"ח (סי' תקפו ס"ה)[56] (ש"ך), וה"ה אם אמר "סוכה שאיני עושה" (ש"ך

---

[53] בחורים שבביתם אינם אוכלים דבר מה והולכים לישיבה אם נקראים דעתם לחזור ליתן עליהם חומרי מקום שיצאו משם. העיקר שהם נקראים "דעתם לחזור", ו"אין דעתו לחזור" היינו שבדעתו להשתקע שם למקום שהלך, וזה אפילו לומדים שם ב' או ג' שנים [מג"א סי' תסח סקי"ב]. ואם האדם עצמו מסופק אם יקבע מקומו שם או יחזור למקומו, נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם, נהי דהוי ספק דרבנן, מכל מקום לכתחילה אין עושין ספיקא דרבנן. אמנם אם זה לא שהבחורים קבלו על עצמם שלא לאכול, אלא שלא אכלו, מסתמא לא קבלו על עצמו הפרישות, דדווקא אם המקום גורם החיוב אמרינן דאסור לשנות המנהג ואפילו שלא במקומו משום 'אל תטוש תורת אמך' [פסחים שם], דהמקום מיקרי כאם, ועי' ש"ך לעיל סי' קיט ס"ז ד"ה דודאי לא יאכילוהו (מהרי"ם שיק או"ח רמט).

[54] עי' מג"א סי' תסח סקי"ב שאם אכל דבר שבמקום זה אוסרים אותו (שם מדובר בנוגע לדיני בדיקות), והרי לא ניכר בכלל שבשר זה נבדק כך או כך, ולכן אין בזה איסור.$

[55] עי' בית אפרים יו"ד נד: הנודר מסוכה וכדומה, או הנשבע שלא יעשה מצוה בכולל, על העבירה עצמה אין מקום לפוטרו מטעם אונס דאין אונס אלא דבר הבא במקרה אבל לא אם הוא מסבב וגורם האונס לעצמו (עי' חלקת מחוקק אה"ע סי' נג סק"?), וה"ה הנשבע בכולל לאכול נבילה, חייב מלקות על אכילת הנבילה, ואסור מדאורייתא לעשות דבר המביאו בהכרח לידי עבירה קל וחומר מ"לפני עור".

[56] ז"ל: המודר הנאה משופר, אדם אחר תוקע בו וזה יוצא י"ח. אבל אם אמר: קונם לתקיעתו עלי, אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה.

וז"ל המ"ב: המודר הנאה משופר - כגון שאמר קונם הנאת שופר עלי:

אדם אחר וכו' - ר"ל אף על גב דאין יכול להפקיע עצמו ממצות שופר בשביל נדר זה דמצוה לא מיקרי הנאה וכנ"ל מ"מ ישמע תקיעת שופר מאחר ולא יתקע בעצמו והטעם כתבו הפוסקים משום דיש הרבה ב"א שיש להם הנאה כשהם תוקעין והנאת הגוף ליכא לשרויי בשביל טעמא דמצות לאו ליהנות נתנו ומ"מ כתבו האחרונים דבשעת הדחק שאין לו אחר מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כ"א עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין:

קונם לתקיעתו עלי - שלא הזכיר הנאה ור"ל שאמר קונם השופר לתקיעתו עלי וע"כ חייל כיון שפירש לאסור על עצמו השופר לתקוע בו כמו שאוסר ע"ע הצרור לזרוק בו אף שאין לו הנאה אבל אם אמר סתם קונם שופר עלי מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה:

אסור לתקוע וכו' - ואפילו פירש בנדרו תקיעה של מצוה והטעם דנדרים איסור חפצא הוא וחל אפילו על דבר מצוה ואפילו לשמוע תקיעת שופר מאחר ג"כ בכלל איסור זה. ודע דיש פוסקים שר"ל שאין חל הנדר אא"כ אסר השופר עליו כגון שאמר שופר עלי בקונם לתקוע בו אבל באסר עליו התקיעה כגון שאמר תקיעת שופר עלי בקונם אינו חל דהתקיעה אין בו ממש ונדרים אין חלין אדבר שאין בו ממש. אמנם כמה פוסקים סוברין שחל אף בזה כיון שעכ"פ הזכיר בנדרו חפצא סתמא דמילתא כונתו לאסור החפץ עליו. וכ"ז לענין איסור תורה אבל מדרבנן איכא איסורא בכל גווני אפילו בנדר שאין בו ממש כמבואר ביו"ד סימן רי"ג וע"כ אסור לתקוע בו קודם

* רמ"ע), עי' ש"ך, אפילו במודר הנאה מ"מ אסור בהנאת הגוף אף שאותה הנאה אינה מגיע לו אלא ע"י המצוה. אלא כיון שמזכיר בפי' השם סוכה ואמר "הנאת סוכה עלי", ועיקר הנאת סוכה אינה הישיבה שאינה של מצוה, אלא הנאת המצוה הוא עיקר הנאתה. להכי לא חל הנדר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו (ב"מ).

(ג) שאני יושב - ולא הוי דבר שאין בו ממש כיון דמזכיר שם החפץ הנאסר, ע"ל (סי' ריג ס"ב) וע"ל (סי' רלט ס"ד) (ש"ך), עי' ש"ך, וי"א דאף באומר "ישיבת סוכה עלי", נקרא יש בו ממש כיון שמזכיר החפץ, ומדלא כתב המחבר גם כה"ג משמע דלא ס"ל כך, ועי' לקמן (סי' ריג ס"ב) שהמחבר לא מביאו, והרמ"א כן מביאו (רע"א).

(ד) ומתירין לו את נדרו - ואפילו תענית אין לומר שהוא מצוה ויקיים נדרו (ט"ז), וכן משמע בא"ח (סי' תק"ע ס"?) (ש"ך).

(ה) וי"א דאין כו' - מיהו נראה דהיו מכין אותו מכת מרדות (ש"ך).

(ב) [93]נדר להתענות זמן ידוע ואירע בו שבתות וימים טובים ור"ח, מתירין לו נדרו ופותחין לו בהם שאומרים לו: אילו שמת על לבך(ו) שיפגעו בתוך הזמן הזה אלו הימים לא היית נודר, והותר כל הנדר(ז):

(ו) אלו שמת על לבך - וזה שאינו מותר ללא התרה כדלקמן (סי' רלב ס"ו) דהתם שוגג גמור הוא על אביו אבל הכא הו"ל למידע שאי אפשר לשנה בלא שבתות וי"ט, וי"א דלקמן הוי טעות בעיקר הנדר שלא נתכוין לאביו לעולם אבל הכא באוסר על עצמו שנה יודע שיעברו עליו שבתות וי"ט וחל הנדר אלא דפותחים לו אלו היה יודע דאסור להתענות (רע"א).

(ז) והותר כל הנדר - שמותר בכל הימים דנדר שהותר מקצתו הותר כולו וע"ל (סי' רכט ס"?) (ש"ך).

(ג) [94]במה דברים אמורים שצריך התרה(ח), כשקבלו בלשון נדר, שאמר: קונם אכילת ימים כך וכך עלי. אבל אם לא הוציאו אלא בלשון קבלת תענית, אינו דוחה לא שבת ויו"ט וראש חודש ולא חנוכה ופורים(ט) ואינו צריך התרה, ואפילו לא קיבל עליו להתענות אלא בשבת ויום טוב(י)(יא) בלבד (ועיין בא"ח סימן תי"ח):

(ח) בד"א שצריך התרה כו' - ההיא דנדרים חלין על דבר מצוה מיירי בנודר בפירוש להתענות בי"ט וההיא דתענית מיירי שאירע כך בתוך הזמן שנדר להתענות דבזה אמרינן דאותו הנודר להתענות לא נתכוין לבטל גזירות חכמים וכ"ש דין תורה ביום שלא להתענות, דאלו אמר לשון קבלת התענית הרי אוסר נפשו על האכילה ודומה לשבועה דאין חלה על דבר מצוה אלא דוקא נדר כדאיתא ריש סי' זה ועי' באו"ח (סי' תיח ס"ג-ד) (ט"ז), עי' לקמן סקי"א? (נקה"כ), עי' ט"ז "ודומה לשבועה", אבל מ"מ שבועה גמורה לא הוי דאל"כ תחול בכולל. ועיקר דאינו אלא נדר מצוה עי' לקמן (סי' ריג ס"ב), משא"כ אם התענית עבירה (ב"מ).

(ט) ולא חנוכה ופורים - ע"ל סקי"א? (ש"ך).

(י) ואפי' לא קבל עליו להתענות אלא בשבת וי"ט - פי' לא מיבעיא ברישא דלא נתכוין כלל לשבת וי"ט אלא אפי' קיבל עליו בפירוש להתענות בשבת וי"ט מ"מ אין הנדר חל כיון שלא אמרו בלשון הרי עלי (ט"ז).

(יא) שם - מעשה באדם אחד שנדר לתת מן הריוח שבא מממונו מעשר וכן נהג כמה ימים ומטה ידו ונתחרט נראה דיכול לחזור בו משום דהריוח לא בא לעולם ואין מקדיש דבר שלא בא לעולם. עי' חו"מ (סי' ריב ס"ט) האומר לכשאקחנו אתננו להקדש הוה עליו שם נדר וצריך לקיים נדרו. נדר להתענות חודש. אומרים לו הרי בזה החודש שנדרת יש יום טוב ושבתות. אומר להם לא נתכוונתי להם, צריך התרה כל שאמר בלשון נדר כדלעיל אלא דאם אמר שבפירוש היה עולה על דעתו שלא להתענות אלא בימי החול ודאי נאמן על זה דהא אינו סותר לשון נדרו שנדר להתענות חודש אחד. אשה שנדרה להתענות אחר

שיתיר הנדר. ומפורש בפוסקים דכ"ז בנדר אבל בשבועה אינו יכול להפקיע א"ע ממצות תקיעת שופר דמושבע ועומד מהר סיני לקיים מצות התורה אם לא שכלל בשבועתו לאסור עצמו בשמיעת כל תקיעה דמשמע אפילו בתקיעה של רשות ובזה חל שבועתו בכולל לאסור גם בשל מצוה וישתדל להתיר שבועתו. ואפילו גבי נדרים אם אסר עצמו לשמוע שופר מפלוני אינו נפקע בזה ממצות תקיעת שופר וצריך לבקש איש אחר לשמוע ממנו שופר ואם לא ימצא אחר אסור לשמוע מאיש זה אפילו אסר עצמו בשבועה שאינו כנשבע לבטל את המצוה שבשעה שיצא שבועה מפיו לא היתה לבטל שהרי אינו מצווה לשמוע מאיש זה דוקא:

Commented [O20]: ?

Commented [YL21]: בולבל מהו ט"ז ומהו דרישה

פסח שני וחמישי ושני עד ר"ה ולאחר הפסח שאלה מתי תתחיל נראה דתתחיל אחר ימי ניסן אם מנהג בכל המקומות שאין אומרים תחנון כל ימי ניסן, והיינו דוקא בלשון קבלת תענית בעלמא אבל בלשון נדר צריך התרה שהרי נדרה בפירוש להתענות אחר הפסח דלא עדיף מנדר להתענות ביום טוב (ט"ז), וי"א שאין צריך התרה אם לא הוציאו אלא בלשון קבלת תענית (ש"ך).

(ד) [95]המקבל עליו(יב) בלשון נדר לצום בשבת ויו"ט, חל הנדר(יג). וכן הנודר לצום יום ראשון או ב' כל ימיו, ופגע בהם יום טוב או ערב יום כפור, חייב לצום. ואין צריך לומר ר"ח, אבל אם פגע בהם חנוכה ופורים, נדרו בטל(יד). (ועיין בא"ח סימן תק"ע[57] ללמ פסק כן):

(יב) המקבל עליו כו' - עי' מה שכתבנו לעיל סק"? (ט"ז).

(יג) חל הנדר כו' - מיהו יש להתיר כמ"ש לעיל (סק"ד?), ועי' לקמן (סי' רלט סקי"ט?) דאע"ג דחל הנדר ראוי לכופו שישאל על נדרו ולא יעבור על המצוה (ש"ך).

(יד) נדרו בטל - מפני שהם מדבריהם וצריכין חיזוק - ועי' או"ח (סי' תקע ס"א) דלא פסק כן. אלא יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וי"ט או ר"ח חנוכה ופורים או ערב יוה"כ כו' אם קבלו בלשון "הרי עלי" שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם כו', ויש לחלק כאן בנדר לצום יום א' או ב' כל ימיו, יש גדר לדבר ופנים בדבר שהרי יצטרך להתענות כל ימיו בחנוכה, א"כ הוא עוקר דין דרבנן, אבל באו"ח דמיירי בהדיא שקיבל עליו כך וכך ימים אם כן יתענה חנוכה ופורים פעם אחת או ב' ולא נעקר המצוה מדרבנן בכך (ש"ך).

(ה) [96]הא דנדרים חלים על דבר מצוה, דוקא במצות עשה בין שיש בה עשה גרידא בין שיש עשה בקיומה ולא תעשה בביטולה, ואין הפרש בזה בין איסור הבא מאליו לאיסור הבא ע"י עצמו. אבל על מצות לא תעשה דעלמא(טו), אינו חל בין בביטולו בין בקיומו. כיצד, הרי שאמר: אכילת נבלה עלי, אין הנדר חל עליו. והוא הדין לאיסור הבא ע"י עצמו, כגון שאמר: שבועה שלא אוכל ככר זה, וחזר ואמר: ככר זה עלי, אינו חייב אלא אחת דהיינו משום בל יחל דשבועה. וכן אם אמר: שבועה שלא אשתה וחזר ואמר הריני נזיר(טז), ושתה, אינו חייב אלא אחת דהיינו בל יחל דשבועה. אבל דנזירות לא, אא"כ נשאל על השבועה(יז) שאז חל הנזירות עליו. [97]והנדר חל על מי שנשבע שיישן(יח) או שישתה, ואף על פי שיש בביטולו לא תעשה:

(טו) אבל על מצות ל"ת דעלמא – עי' לקמן (סי' רלב ס"?) אם אמר קונם כל פירות שבעולם עלי לא חל הנדר והוי נדר שוא. משום ד"סתם" "לעולם" משמע ואי אפשר לחיות בלא כל הפירות שבעולם. ואמאי נימא שלא יאכל עד שיסתכן ושוב תדחה נדרו מפני פיקוח נפש ולכן צריכים דבריו כאן שהנדר אינו חל בביטול ל"ת, דבמיתת עצמו הוא מוזהר בלאו דלא תרצח (ב"מ).

(טז) ואמר הריני נזיר – קשה, הא הוי כולל מגו דנאסר בחרצנים וזגים (רע"א), אלא לא נקט בש"ע אלא לדוגמא בעלמא ומיירי שהיה כועס או מתאבל או שיכור ואמר הריני נזיר מכוס זה בתר דנשבע שלא לשתותו דבכה"ג אין אסור רק בשתיית כוס זה (רע"א * זכרון יוסף, פ"ת).

(יז) אא"כ נשאל על השבועה כו' - כלומר כשנשאל על השבועה אחר שאמר "הריני נזיר" שאז חל הנזירות למפרע וע"ל (סי' רכ"ט וס"ס רל"ט) (ש"ך).

---

[57] ז"ל סעיף א: יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירע בהם שבתות וימים טובים או ראש חדש חנוכה ופורים או ערב יום הכיפורים, אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא, אין צריך התרה. ואם קבלו בלשון הרי עלי, שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם, ויפתח בחרטה שיאמר לו: אלו שמת אל לבך שיארעו בהם אלו הימים לא היית נודר, ומתיר לו. ולהרמב"ם, משקבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתות וי"ט או ערב יה"כ או ר"ח, חייב לצום בהם אם לא יתירו לו. אבל אם פגע בו חנוכה ופורים, נדרו בטל ולא יצום בהם, מפני שהם מדבריהם וצריכים חיזוק. הגה: והמנהג כסברא הראשונה. מי שנדר להתענות סך ימים ואמר: חוץ מי"ט, אין חנוכה ופורים בכלל. ואם אמר שדעתו היה עליהם, הולכים אחריו (תשובת הרשב"א סימן תרנ"ט /תרצ"ט/). אבל ערב יום הכיפורים בכלל, והכי נהוג ודלא כמו שפסק ביורה דעה סימן רט"ו סעיף ב'.
ועי' לקמן הערה 195 בשם הדרך אמונה והגרש"ז

Commented [YL22]: עבור על הט"ז עוד פעם

Commented [YL23]: ם ש"ך צריך לעשות בישוב הדעת

Commented [O24]: ע י' הערה וצ"ע אם נצרך אחרי דברי הזש"ך.

Commented [YL25]: עבור עוד פעם, יש ב"מ שחלק על פירושו ברמב"ם

Commented [YL26]: י' ש"ך שדחה דברי הב"ח, וצ"ע אם יש הלכה שיצא מזה.

(יח) חל על מי שנשבע שיישן כו' - אם נשבע שבועה שאישן ואחר כך נודר קונם שינה עלי דחל הנדר כמו באומר לאשתו הנאת תשמישך עלי דחל הנדר כדלקמן (&) אף על גב דבאומר תשמישי עליך לא חל דהוא משועבד לה מ"מ יכול לאסור הנאתו ממנה אף על פי שהוא משועבד לה הכי נמי כאן אף שהוא חייב לישן או לשתות יכול לאסור הנאת השינה עליו בלשון נדר ולא דמי למ"ש תחילה אם נשבע שלא לאכול ככר זה ואח"כ אומר קונם ככר זה עלי דלא הוה נדר דשם הוי הנדר ג"כ כמו השבועה משא"כ כאן הוי הנדר להיפך מהשבועה חל כמו בקונם הנאת תשמישך עלי (ט"ז).

(ו) [98]ו"א שאם נדר(יט) מדברים האסורים, כגון נבלות וטריפות, חל הנדר ואם אוכל מהם עובר בלא יחל. [99]אבל אם(כ) התפיס בהם דבר אחר, אינו נתפס, שאין דעתו אלא בעיקר האיסור דהוי ליה מתפיס בדבר האסור(כא). [100]אבל דבר שאסור מדרבנן, ואסרו עליו בלשון נדר והתפיס בו דבר אחר, נתפס בנדר ואסור. הגה: [101]הגורר או הנשבע שלא לאכול מלה בליל פסח, אין מלה עשירה בכללו(כב). אבל אם נדר שלא לאכול מלה כל השנה, אפשר דמלה עשירה בכלל.

(יט) י"א שאם נדר כו' - יש לגרוס וי"א כו' בוי"ו וחולק על מ"ש לעיל דאין הנדר חל על לא תעשה ועל זה אמר וי"א דחל עליו וכל זה מסעיף ה' (ט"ז), וכן אם אמר "שבועה שלא אוכל ככר זה" וחזר ואמר "קונם ככר זה עלי", חייב שתים. וכן אם נשבע שיאכל ככר זה ואח"כ אסרו עליו בקונם, אסור לאכלו, לפי שהנדרים חלים ע"ד מצוה ושבועות (ש"ך), עי' ש"ך "וכן אם נשבע שיאכל ככר זה", בזה אף הדעה ראשונה מודה (ב"מ), וי"א דעל דבר האסור בעצמותו, כגון נבילה וכדומה, אין נדר חל דאין איסור חל על איסור דמעיקרא היה האיסור על החפץ אבל בנשבע שלא יאכל ואח"כ אמר קונם האכילה עלי חל שמתחילה לא היה האיסור על החפץ אלא על גופו דלא יאכלנו וכן באומר אכילה דיוה"כ עלי קונם (רע"א).

(כ) אבל אם כו' - זהו אף לסברא האחרונה (&) (ש"ך).

(כא) דהוה ליה מתפיס בדבר האסור - מיהו בעם הארץ י"א דבעינן שאלה אף במתפיס בדבר האסור כדלעיל (סי' רה ס"ק?) (ש"ך).

(כב) אין מצה עשירה בכלל - כלומר ומותר לאכלה בלא התרה אבל מ"מ בנשבע שלא לאכול מצה בליל פסח לוקה ואוכל מצה בליל פסח כמו שנתבאר בא"ח (סי' תפה ס"ק?) ולקמן (סי' רלו ס"ה) (ש"ך).

סימן רמז – חלוק בין האומר פירות אלו או לא אמר אלו, ודין הנודר מהמבושל, (וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון תורה), ובו י"ב סעיפים:

(א) [102]קונם פירות האלו(א) עלי, אסור בחילופיהם(ב) ובגידוליהם [103]ואע"ל במשקין היוצאין מהם, [104]וכן אסור בגידולי גידוליהן(ג), [105]אבל חילופי חילופיהן(ד) מותרים, ואם הוא דבר שזרעו כלה גידולי גידוליו מותרים(ה). [106]וכן הדין אם לא אמר: האלו, אלא היו לפניו ואמר: קונם הם עלי. הגה: [107]וכן אם אמר פירות פלוני(ו) או מקום פלוני הם קונם עלי, הוה כמילו אמר: פירות אלו:

(א) פירות האלו וכו' - צ"ל שמדובר שרואה אותם מדאמר האלו אלא שמ"מ אינם מוכנים לפניו כמו בסיפא משום הכי נקט בסיפא "לפניו" (ט"ז).

(ב) אסור בחילופיהם - היינו שהחליפן בדבר אחר אסור אותו הדבר אחר ודוקא להמחליף אסורים אבל לאחר מותרים וכן אם החליפם אחר מותרים להנודר, וי"א דאוסר בכל ענין דמשוי ליה כהקדש, ומיהו היכא דלא אמר "אלו" אפילו לי"א מותר בהחליפן אחר (ש"ך).

(ג) וכן אסור בגדולי גידוליהן - כמו דבסיפא בסעיף ב' באומר "שאיני אוכל או טועם מהם" אוסר אפילו בגידולי גידוליהן הכי נמי כאן, משום דהוה גוף האיסור כיון שאין זרעו כלה וא"כ גם באומר פירות האלו עלי מ"מ הרי נהנה מגוף האיסור ודוקא כאן שהוא פורט ואומר פירות אלו שווינהו כהקדש בחילופין וגידולין וכן באומר פירות מקום פלוני עלי אבל באומר קונם זיתים וענבים עלי כמ"ש סוף סי' זה שלא נתכוין אלא מאכילת אותו מין ולא שוינהו כהקדש ומ"ה לא נאסר בחילופיהן וגידוליהן א"כ זה שכתוב בסוף "גידולין" הוא שלא בדקדוק דהא על כל פנים אסור בגידוליהן דהא פירות אותו מין הם והוא אסר כל המין עליו אלא בחילופין לבד יש חילוק, ולא בעינן שיאמר "האלו" אלא אמר קונם לחוד אלא משום חילופין לחוד דאין אוסרין אלא באומר אלו (ט"ז), האומר לאשתו "קונם

Commented [YL27]: בדוק אם באמת נתחדש משהו

Commented [YL28]: בדוק

מעשי ידיך עלי", או "קונם הן לפי", או "קונם הן על פי", אסור בחילופיהן ובגידוליהן, אבל בדבר שאין זרעו כלה, אפילו גידולי גידולין אסור. אבל בדבר שזרעו כלה, הגידולין אסורין וגדולי גידולים מותרים, וע"כ באמר "קונם פירות אלו" הגידולין אסורין (ש"ך), עי' ט"ז, "לא יאסר בחילופיהן", היינו בשהחליפן אחר ולא הוא (ב"מ).

(ד) חילופי חילופיהן - י"א שאסור אפילו בחילופי חילופיהן וצ"ע למה השו"ע לא הביא דעה זו (ט"ז), וי"א שאין שום דעה שאסור בחילופי חילופיהן (נקה"כ).

(ה) גידולי גידוליו מותרים – אבל הגידולים עצמם אסורים, ואין האיסור בגידולים בטל ברוב שנוסף עליהם, שהוא דבר שיש לו מתירים[58] (ש"ך), וי"א שדברי השו"ע כאן הם רק בדבר שאין זרעו כלה[59] (רע"א), צ"ע גדול בדברים אלו, שכן במקורם של דברים מדובר באוסר על חבירו, ואז אין איסור גידולים שאין אדם אסור דבר שלא בא לעולם על חבירו, ולכן גידולי גדולים מותרים, אבל באומר "קונם פירות אלו עלי" אפילו החליפם אחר אוסר מעיקר הדין , ואז גם גדולי גדולים אסורים (רע"א).

(ו) פירות פלוני - כלומר של איש פלוני אבל אם אמר פירות של מין פלוני כלומר קונם תאנים או ענבים עלי כיון שלא פרט ואסר עליו כל המין לא עשאם עליו כהקדש שלא נתכוין אלא מאכילת אותו המין ומ"ה לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן (ש"ך).

(ב) [108]אמר: קונם מה שאני אוכל או טועם מהם, אם הוא דבר שזרעו כלה(ז), [109]כגון חטים וכיוצא בהם, מותר בחילופיהם(ח) ובגידוליהם. ואם הוא דבר שאין זרעו כלה כשזורעים אותו, [110]כגון שום ובצלים, אפילו גידולי גידולין(ט) אסורים [111]וכן משקים היוצאים מהם אסורים(י). [112]וכן אם אמר: קונם פירות האלו על פלוני, אסור(יא) בחילופיהם ובגידוליהם:

(ז) שזרעו כלה - זה רק נוגע לגידוליהן אבל בחילופיהן אין חילוק דאפי' באין זרעו כלה מותר בהם (ט"ז), וה"ה פירות האילן (ש"ך).

(ח) מותר בחילופיהן - דכי אכיל חילופיהן וגידוליהן לא טעים הנהו פירות דאסר עליה והוא אמר שאני טועם (ט"ז), חילופיהן אפילו באין זרעו כלה מותר וי"א דאסרו גם החילופין (ש"ך), עי' ש"ך, ועי' סעיף ג' (ב"מ).

(ט) אפי' גידולי גידולין - וא"ל יבטל האיסור בגידולין שרבו עליו שהרי הוא דבר שיש לו מתירין שהרי יש לנדר התרה בפתח או חרטה וכל שיש לו מתירין לא בטל ברוב[60] (ט"ז).

(י) היוצאים מהם אסורים - היינו אסורים מספק (רע"א).

(יא) על פלוני אסור - בכל אופן שנתבאר כמו שאסר על עצמו (ש"ך), עי' ש"ך ומ"מ יש חילוק, דבאסר על עצמו בלשון אלו, אף החליפם עם אחר אסור, דיכול לאסור דבר שלא בא לעולם על עצמו, אבל באוסר על אחר, אף בלשון אלו אי אפשר לאסור החליפין, דאינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו (רע"א), עי' ש"ך ומשמעות דבריו דלפי הי"א הנ"ל סק"(ב) ה"ה בזה אפילו החליפן אחר וזה אינו, אלא דבזה מודה הי"א שם דאפילו באֵלו, אין אסור אלא בשהחליפן המודר עצמו (ב"מ).

(ג) [113]אמר לאשתו: קונם מעשה ידיך(יב) עלי, אסור בחילופיהם ובגידוליהן. אמר: קונם שאני אוכל(יג) או שאני טועם ממעשה ידיך, מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה, אפילו גידולי גידולין אסורין:

(יב) אמר לאשתו קונם מעשה ידיך כו' - רואים שהמייחד פירותיו של פלוני כמו מעשה ידי אשתו, דינו כאומר "האלו", ונאסר בחילופים וגידולים (ט"ז), אע"ג ד"מעשה ידיך" הוא דבר שאין בו ממש, וכאן צ"ל שמדובר שאמר "קונם ידיך למעשיהן" (ע"ל סי' רלד סק"(קכג)) א"נ מעשה ידי אשתו הרי לאחר שתעשה, הוא דבר שיש בו ממש. מיהו לא נאסר אלא כנגד מעשה ידיה, שאם אשתו טחנה ואפאה ומכרה לחם להיות מעות, כנגד טחינה ואפייה שלה נאסרו, אבל החטים הם שלו (ש"ך).

(יג) דשאני אוכל - אפילו באומר פירות האלו שאני טועם הוה ליה כאילו לא אמר "האלו" ואזלינן בתר לשון "שאני טועם", ואין איסור בחילוף וגידול (ט"ז).

(ד) [114]אמר לחבירו: קונם לביתך(יד) שאני נכנס, שדך שאני לוקח, מת או שמכרן(טו) [115]או נתנן לאחר, מותר(טז). אבל כל שהוא ברשותו, אסור [116]אפילו מכרו ואחר כך קנאו

Commented [O29]: ד ערה?

Commented [YL30]: בדוק ,ובפרט בב"מ

Commented [O31]: נ וסח

---

[58] עי' לקמן ט"ז סק"(ט), ופ"ת לקמן סק"(לה).
[59] אבל דבר שזרעו כלה, מותר בגידוליהם.
[60] עי' לקמן סק"(לה). ועי' לעיל סק"(ה).

או [117]שנפל ובנאו, ואפילו לא בנאו במקומו הראשון(יז). הגה: [118]אמר לו: קונם בית אביך שאיני נכנס בו, אף על פי שמת האב, אסור, דכל יוצאי חלציו(יח) קרויין בית אב:

(יד) קונם לביתך - המודר הנאה מבית, מותר ליכנס באין בו ד"א על ד"א (רע"א).

(טו) או שמכרן - דוקא לאחר אבל מכרו לנודר עצמו אסור שהרי הוא נהנה מביתו שמכחו בא לו, וע"ל (סי' רכו סקי"ג ?) (ש"ך).

(טז) מותר - שהרי עתה אינו ביתו (ש"ך).

(יז) במקומו הראשון - אלא שינהו במקום אחר ומשמע אבל קנה לגמרי בית אחר מותר שלא היתה כוונתו אלא על בית שהיה לו בשעת נדר הן שיהיה כן או ישתנה אבל לא על בית אחר לגמרי (ש"ך), עי' ש"ך וי"א דאפילו כה"ג אסור (רע"א).

(יח) דכל יוצאי חלציו כו' - כלומר "בית אביך" שאמר היינו יוצאי חלציו. ולפ"ז אם מכרו מותר אלא דמ"מ אסור לילך ליוצאי חלציו, אבל לשון "קונם בית אביך שאני נכנס בו" י"ל שאמר על ביתו ממש שכן על יוצאי חלציו לא שייך לומר שאני נכנס בו אלא "שאני הולך" (ש"ך), עי' ש"ך ש"לא תלכי לבית אביך" כולל אף שלא תלכי לבית בניו במקום שהם דרים ואפילו אינו בית אביהם, וכל דברי הראשונים להיפך (ב"מ).

(ה) [119]אמר: קונם לבית זה שאני נכנס בו, אסור בו לעולם(יט) בין שמת מכרו או נתנו לאחרים. ואם נפל ובנאו, אפילו במקומו ובמדתו הראשונה, מותר:

(יט) אסור בו לעולם - בן המדיר עצמו מנכסים אלו דאביו כשאמר "לביתך זה" אסור בו אפילו אחר מות הנודר מדקאמר "זה", אי משום דראוי ליורשו בחייו נמי צריך לו לכמה ענינים ליהנות משל אביו (ש"ך).

(ו) [120]אמר: קונם לביתך זה שאני נכנס, אסור בו לעולם(כ), בין שמת או מכרו או נתנו לאחר בין שנפל ובנאו. [121]ויש מי שמתיר במת(כא) או מכרו או נתנו, ואוסר בנפל ובנאו. [122]ויש מי שאוסר בזו(כב) ומתיר בזו:

(כ) אסור בו לעולם - דיש לנו ספק אם הולכים אחרי לשון "לביתך" ויהיה מותר במכירה ואסור בנפל או אחרי "זה" ויהיה להיפך והולכים לחומרא ואסורים בשניהם[61] (ט"ז וש"ך), ואם אסר עליו איזה ענין ותלה הדבר בתנאי "אם אכנס לביתך זה", אם מכרו או נתנו, מותר (רע"א).

(כא) ויש שמתיר במת כו' - ס"ל דלביתך עיקר דבתר לישנא קמא אזלינן (ט"ז וש"ך).

(כב) ויש שאוסר בזו - ס"ל לישנא בתרא דהוא זה עיקר (ט"ז וש"ך).

(ז) [123]אמר ראובן לשמעון: קונם בית זה(כג) שאתה נכנס, ומת או שמכרו לאחר, אסור, שהאוסר דבר שהוא שלו(כד) על חבירו, אף על פי שיצא מרשותו(כה), הרי הוא באיסורו עומד. אבל אם אמר לו: קונם לביתי שאתה נכנס, אם מת או מכרו או נתנו לאחר, מותר(כו). [124]האומר לבנו: הרי אתה אסור בהנייתי, או שנשבע שלא יהנה בו, אם מת, יירשנו, שזה כאומר: נכסי עליך אסורין. אבל אם אסר עליו הנייתו ופירש: בין בחייו בין במותו, אם מת לא יירשנו, שזה כאומר: נכסי אלו עליך אסורים. (וע"ל סימן רכ"ג[62]). הגה: [125]קהל(כז) שנדרו כל מה שיגבו יהיה לצורך בנין בית הכנסת ובנין בית המדרש, יתנו מחצה לזה ומחצה לזה אף על פי שלא גבו להספיק א' מהם. [126]מי שהשביע את בנו או חבירו שלא ילוה מעותיו לאחרים אם לא ברשות ראובן ושמעון(כח), ומת אחד מהם, מותר להלוות ברשות האחד, דכל מקום שנאמר פלוני ופלוני משמע אפילו אחד מהם, עד שיפרוט לך שניהם ביחד. [127]מי שנשבע לאשה המשודכת לו שלא ישא אשה עליה, וקודם שכנסה נפלה לו יבמה, מותר ליבמה, דלשון עליה אינה במשמע אלא אם נשאה תחלה. ולא יכנוס המשודכת אא"כ יתירו לו שבועתו(כט):

(כג) קונם בית זה כו' - אף על פי שלא אמר "בחיי ובמותי" אסור, ואם נפל וחזר ובנאו מותר כדלעיל סעיף ה' (ש"ך).

(כד) שהאוסר דבר שהוא שלו כו' - ודוקא כשמתחיל האיסור בעודנו ברשותו אבל אם אמר קונם לכשיצא מרשותי אינו יכול לאסרו (ש"ך).

(כה) אף על פי שיצא מרשותו כו' - וכל זה דווקא שפירש בחיי ובמותי קונם לביתי שאתה נכנס מת או מכרו לאחר מותר הטעם שצ"ל "בחיי ובמותי" אף על גב דאמר "קונם בית זה

[61] עי' אלשיך סי' יג, שאפשר לסמוך על המתירים אם מכרו או נתנו.

[62] ס"ב-ד.

Commented [YL32]: ?

Commented [YL33]: חקתי – כיון שאמר תחילה "לביתי" לא מהני אח"כ "בחיי ובמותי" אף על גב דלעיל בסמוך כי אמר "הנודר לביתך זה" אזלינן לחומרא דהוה ג"כ לישני דסתרי אהדדי, שאני התם דהנודר אומר כן, דאפשר שלא יכנס לאותו בית לעולם. אבל הכא דמדיר אומר לשמעון לביתי שאתה נכנס מה איכפת ליה לאחר שיצא מרשותו, ולפיכך מותר ליכנס אחר מות המדיר אף על פי שאומר בחיי כו'

שאתה נכנס בו", הוא משום דאין אדם משים אל לבו לאסור ביתו אחר מותו דלא קפיד אינש מסתמא אלא שלא יראה שונאו בביתו אבל לעיל שאמר "קונם לבית זה שאני נכנס", דאסור אפילו מת כו', א"צ בחיי ובמותי דפשיטא דהאוסר עצמו כוונתו כל ימי חייו כיון דאמר בית זה ודאי יש לו איזה שנאה להבית עצמו משא"כ כאן דאוסר את שלו על חבירו אף על גב דאמר זה כוונתו שלא יראה את שונאו נהנה מנכסיו ואחר מותו דרך עולם למחול לכל שונאיו ע"כ צ"ל "בחיי ובמותי", אבל אחר מכירה ודאי אסור אפילו בלא פירש "לאחר מכירתי", דחד טעמא הוא שלא יראה שונאו נהנה מבית זה (ט"ז).

(כו) מותר - ונראה דאם נפל ובנאו אסור כיון שאמר ביתי ועדיין ביתו הוא כדלעיל סעיף ד' (ש"ך).

(כז) קהל כו' - ע"ל (סי' רכח סמ"ט) (ש"ך).

(כח) אם לא ברשות ראובן ושמעון ומת אחד מהם כו' - ה"ה שניהם חיים יכול לעשות ברשות אחד מהן וכן משמע להדיא לקמן (סי' רכח ס"מ) (ט"ז וש"ך), וי"א דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וצריך רשות של שניהם (ש"ך), היכא שהוא להקל כגון שנשבע שלא יעשה זאת וזאת או שלא יאכל זאת וזאת אין לסמוך על הי"א בש"ך להקל ואסור אפילו באחד מהם (פ"ת)[63].

(כט) אלא אם כן יתירו לו שבועתו - הטעם דאפשר דהכי קאמר ש"לא תהא שום אשה נשואה לו אחר נישואיה". ולפי מש"כ לעיל (סי' רח ס"ה) דאם אמר לשון שמשמעו ש"לא יעשה נשואין כו'", מותר לו לייבמה ללא התרת השבועה, שהכל תלוי בלשונו (ט"ז), עיקר הנוסח במקור דבריו היא "מותר לכנוס המשודכת אלא שלא ישא אשה אחרת עליה", וצ"ע (ש"ך), עי' ש"ך, והנה במקורם של דברים איתא שאם יכול להתיר השבועה, שלא נשבע על דעת רבים וכדומה, שיתיר, ואם אינו יכול להתיר, שזה נעשה על דעת רבים, אין איסור שבועה שאין במשמע "עליה" אלא לאחר נישואין, אבל קודם שישאנה לא נשבע (רע"א וב"מ * מהרי"ט, רשד"ם)[64].

(ח) [128]אמר לחבירו: ככרי זו אסורה(ל) עליך, אפי' נתנה לו במתנה [129]או מכרה לו, אסורה לו. [130]מת ונפלו לו בירושה, או שנתנה לאחר והוא נתנה לו, מותרת לו(לא). שלא אמר אלא ככרי, ועתה אינה שלו:

(ל) ככרי זה אסורה כו' - עיקר הגירסא ללא "זה", דעיקר הטעם כאן דמותר במת ונפלו לו בירושה הוא מטעם שלא אמר "זה" דאלו אמר "ככרי זה" הוה דינו כמו ל"בית זה" דבסעיף ז' (ט"ז).

(לא) מותרת לו כו' - עי' לעיל סעיף ו' מח' אם תופסים לשון ראשון או אחרון, וי"א שכאן שונה כיון שהמדיר אומר כן לאחר וי"א אם אמר ככרי זה או ביתי זה דינו כמו גבי האומר ביתך זה בסעיף ו' שתופסין בו חומרות ב' הלשונות, וצ"ע (ש"ך).

(ט) [131]אמר: קונם בשר ויין עלי, מותר(לב) בתבשיל שיש בו בשר ויין, אף על פי שנותנין בו טעם. [132]ואם אמר: קונם בשר ויין שאני טועם או שאני אוכל, או שאמר קונם בשר או יין זה עלי(לג), אסור בתבשיל שיש בו טעם (בשר או) יין(לד):

(לב) מותר כו' - נראה דהיינו מסתמא אבל אם היה הטעם יין או בשר קשה לו וכה"ג אזלינן בתר כוונתו כדלקמן (סי' ריח &) ואסור בטעמן (ש"ך).

(לג) או יין זה עלי – ב"יין זה" אסור בודאי וב"שאני טועם", אסור רק מספק וכן בזיתים וענבים לענין משקין היוצא מהם עי' סוף הסימן (רע"א).

(לד) אסור בתבשיל שיש בו טעם יין - ע"ל (סי' צח סק"ה) דיש לסמוך אטעימת ישראל דהתירה אף בזמן הזה והלכך אם יש אחר שרשאי לטעום יכול לסמוך עליו ואם אין כאן

---

[63] עי' לקמן הערה 191.

[64] בהגהות מהריק"ש א"ה סי' א' וז"ל נשבע לאשתו שלא ישא עליה ונפלה לו יבמה אין זה בכלל השבועה ומותרת לו ומ"מ אם היה בדעתו בשעת השבועה על שום אשה ואפי' יבמה יחוש לעצמו ויחלוץ לה הרדב"ז סי' אלף תשע"ט. וי"א אף על גב דבלשון ב"א קרוי יבום ואינו קרוי נשואין מ"מ כל כה"ג אזלי' אחר הנודר לא אחר משמעות הדבור אין לנו לילך אחר משמעות דבור השבוע' להתיר שישא את היבמה דאע"ג שנישואי היבמה אינם בכלל לשון שנשב' שלא ישא אשה אחרת מ"מ כונת הכלה המשבעת לא ניחא לה שלא יהיה בעלה אסור רק בשאר נשים בלבד אלא רצונה הוא לכולל ולאסו' עליו גם את היבמה ואדרבא נרא' דטפי מקפדת לאסור על בעלה את היבמ' יותר משאר נשים מרוב שנאה שביניהם (גנת ורדים אה"ע כלל ב סי' ז).

Commented [YL34]: בדוק שזה נוגע לשו"ע ולא רק לטור, וכנראה לקשרו לש"ך בריש הסעיף.

Commented [YL35]: לש

אחר משערין בס' מיהו כל זה שלא במינו אבל במינו אפילו באלף לא בטיל כדבסעיף שאח"ז וע"ל (סי' קב ס"ק?) (ש"ך), י"א דאסור גם כן בתבשיל שנתבשל בקדרה של בשר בן יומו אם נתבשל אחר הנדר, אמנם אם נתבשל קודם הנדר מותר כדלקמן (סי' ריז סי"ב) אפילו אם אמר קונם טעם בשר עלי דאז גם הטעם שיצא מבשר קודם שנדר בכלל זה מ"מ שרי לאכול התבשיל שנתבשל בקדרה של בשר קודם שנדר משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהתירא, ובגזירת צבור שהבשר הזה יהיה טרפה אין חשש לאסור הכלים אף דכל היכא דשוי חתיכה דאיסורא גם הטעם אסור ויש לאסור גם הכלים מ"מ הא באם גזרו שהבשר יהיה טרפה אינו ענין לשויא חתיכה דאיסורא מדין נדר דהא א"א להיתר להעשות טרפה כדלעיל (סי' רה ס"ק?) ואין ענין אך לדין תקנת הצבור שיש כח בידם לאסור המותר אזלינן בתר לשון בני אדם והא קי"ל דבלשון בני אדם אין הטעם בכלל בשר (פ"ת).

(י) [133]נתערב יין זה שאסרו על עצמו בין אחר(לה), אפי' טפה בחבית, נאסר הכל, מפני שיש לו להשאיל על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו:

(לה) ביין אחר - אבל בחומץ לא איכפת לן ביש לו מתירין כיון שאינו מינו ונתבאר לעיל (סי' קב ס"א) דדבר שיש לו מתירין בטל באינו מינו (ט"ז), עי' דברי לעיל (סי' קב סק"י) [ז"ל הרמ"א (סי' קב ס"ד): מי שנדר מדבר אחד ונתערב אח"כ, לדידיה מקרי דבר שיש לו מתירין, דהא אפשר לשאול על נדרו. וזה תצית דברי הפ"ת: שנדר מדבר - דוקא בכה"ג דביד האוסר עצמו לשאול על נדרו הוי דשיל"מ, אבל אם אסר דבר על חבירו בקונם[65], לא הוי דשיל"מ, דהאוסר יכול לשאול ע"ז, כיון דלגבי הנאסר לא הוי בידו, וכך מדויק לשון השו"ע (סי' רטז ס"י) [ז"ל: נתערב יין זה שאסרו על עצמו בין אחר, אפי' טפה בחבית, נאסר הכל, מפני שיש לו להשאיל על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו], אבל תרומה טמאה ביד כהן היה נקרא דבר שיש לו מתירים לולא שלא שכיח שבעליו ישאל עליו, ויש לחלק שתרומה טמאה אסורה לכולם, ולכן אם אסר פירות על עצמו ועל חבירו, נקרא דבר שיש לו מתירים, ועמש"ל (סי' טז סק"ב?), ועוד כל זה דוקא בנדר משום שיש מצוה לשאול עליו, ולכן הוי דשיל"מ, אבל אם נשבע שלא לאכול מאכל פלוני ונתערב לא הוי דשיל"מ שאין מצוה לשאול עליו, וי"א שגם בשבועה הוא דשיל"מ. מי שנדר מחבית יין ונשבע שלא יתיר נדרו ונתערבו שיורי קנקן בחבית אחר הוי דשיל"מ שהרי יכול להתיר תחלה השבועה ואח"כ הנדר כדלקמן (סי' רכט ס"ד), והיכא שא"צ לשאול על נדרו כגון שנדר בעת צרה וכיוצא בזה לא הוי דשיל"מ אכן אם רוצה לשאול על נדרו שנדר בעת צרה צ"ע אם הוה דבר שיש לו מתירין] (פ"ת)[66].

(יא) [134]האוסר על עצמו יינו של פלוני(לו) או של מקום פלוני. דינו כדין האוסר על עצמו יין זה שאסור בתבשיל שנפל בו ויש בו טעם יין. והוא הדין אם אותו יין נעשה חומץ אחר הנדר, שהוא אסור עליו. אבל מה שהיה חומץ(לז) בשעת הנדר, מותר, (דיין מסך עליו ולמ חומץ):

(לו) והאוסר על עצמו יינו של פלוני - ובזה אפילו מכר הפלוני יינו לאחר אסור (ב"מ).

(לז) אבל מה שהיה חומץ - ואין דנין בזה שאין אנו בקיאים, עי' במג"א (סי' תקנא סקכ"ז)[67] (רע"א).

(יב) [135]אמר: קונם זיתים וענבים עלי, מותר בשמן ויין היוצא מהם, אפילו הוא חדש(לח). ואם אמר: קונם זיתים וענבים שאני טועם[68], או שאמר קונם זיתים וענבים אלו עלי, אסור אף במשקים היוצא מהם ובתבשיל שנותנין בהם טעם:

Commented [O36]: ד
ערה קשה מאד

---

[65] עי' לקמן סי' רלו סק"(טז), שיש בזה מח' ראשונים.

[66] עי' לעיל סק"(ט).

[67] ז"ל השו"ע (סי' תקנא ס"ט) יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו (ומותר בחומץ של יין) וכו'. וז"ל המג"א: עי' ביו"ד דאין אנו בקיאים איזו מקרי חומץ, מ"מ הכא כיון שאינו אלא מנהג, כל שבני אדם נמנעין לשתות מפני חמיצותו, מקרי חומץ דאזלינן אחר לשון בני אדם.
צ"ע בזה שהרי הלשון של אין אנו בקיאים הוא בטור, ומקורו בתוס' ע"ז כט ע"ב ד"ה אי משום, אבל בשו"ע יו"ד סי' קכג ס"ו איתא "כל שמבעבע כשמשליכין אותו על הארץ הוא חומץ". ועיי"ש בש"ך: היינו כשמרתיח אבל כל שאינו מבעבע אין אנו בקיאין אם הוא חומץ או לאו. {צ"ע מהו כשמרתיח}
ועיקר דדעת רע"א שהביא מהמג"א שמה שאנשים אומרים הוא חומץ לא מספיק לדין נדר, אע"פ שהולכים אחרי לשון בני אדם.

(לח) אפילו הוא חדש - שטעמו שוה דאזלינן בתר שמא (ש"ך).

סימן ריז – דין הנודר מהמבושל, מהמליח, ממעשה קדירה, ודומיהם, וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון בני אדם, ובו מ"ח סעיפים:

(א) [136]נדר או נשבע מהמבושל(א), אם דרך אותו מקום באותו לשון ובאותו זמן שקוראין מבושל אפי' לצלי ולשלוק(ב), הרי זה אסור בכל. ואם אין דרכם לקרות מבושל אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין, הרי זה מותר בצלי ובשלוק. וכן המעושן והמטוגן והמבושל בחמי טבריא וכיוצא בהם, הולכים בו אחר הלשון(ג) של בני העיר:

(א) נדר או נשבע מהמבושל - נשא אשה ונשבע לה שלא ישא עליה אסור לישא אשה שהיתה מקודשת קודם השבועה (רע"א * גינת ורדים)[69].

(ב) אפי' לצלי ולשלוק - וכל שקורין לצלי מבושל מסתמא דגם שלוק בכלל ושלוק" פי' בשיל ולא בשיל אבל בשיל יותר מדאי בכלל מבושל הוא בכל מקום (ט"ז וש"ך), שכן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואם אין לשון בני אדם כגון שנדר בלשון הקדש ובאותו מקום אין מדברים בלה"ק הלך אחר לשון תורה (ש"ך).

(ג) אחר הלשון - אם אין לשון בני אדם, כגון שנדר בלה"ק ובאותו מקום אין מדברים בו הלך אחר לשון תורה. מי שנשבע שלא לשכור ושלא למשכן בית שלו כי אם לפלוני, אין ירושה בכלל, ועיין לעיל (סי' רטז סק"ז?). הנשבע לעשות דבר כשיהיה נשוי או איפכא לא אעשה דבר זה כשאהיה נשוי לא עבר על שבועתו כל זמן שלא נשא אשה בכתובה וקידושין וז' ברכות, וכן לא נתחייב לעשותו אלא לכשיהיה נשוי בכתובה וז' ברכות, כיון דבין בלשון תלמוד ובין בלשון בני אדם לשון נישואין לחוד ולשון אירוסין לחוד. וי"א דאירוסין בכלל נשואין. הנשבע שלא ישא אשה אחרת על אשתו, אין אירוסין בכלל, וה"ה במקום שנוהגים חרם דרבינו גרשון, דאין קידושין בכלל, וי"א אף אירוסין בכלל. הנודר מראובן ובניו בניו מותר בדור רביעי, וי"א דהוי ספיקא[70] (באר היטב), מי נדר מפרה מעוברת אסור ליהנות אף מולד משום עובר ירך אמו אבל לא להיפך, שאם נדר מעובר מותר להשתמש באמו המעוברת. קהל שגזרו בחרם על שוחט א' שתהא שחיטתו אסורה מותר לאכול משחיטתו אם ישראל אחר בדק סכין ונתן לו דלשון בני אדם שתהא שחיטתו אסורה משמע כשחיטת מומר וכה"ג במומר שרי כדלעיל (סי' ב ס"?) (פ"ת).

(ב) [137]הנודר ממעשה קדירה, אינו אסור אלא מדברים שמרתיחים אותם בקדירה כגון ריפות(ד) ולביבות וכיוצא בהם. אסר עצמו מכל היורד לקדירה(ה), הרי זה אסור בכל המתבשלים בקדירה. [138]נדר מהיורד לתוך התנור, אינו אסור אלא בפת. ואם אמר: כל מעשה תנור עלי, אסור בכל הנעשה בתנור:

(ד) ריפות - מעשה חטין שנכתשו ולביבות הם מעשה רוחשות (ט"ז).

(ה) היורד לקדרה כו' – אבל היורד לאלפס מותר לו (ש"ך * ב"י).

(ג) [139]נדר או נשבע מן המליח, אם דרכם לקרות מליח לכל המלוחים, הרי זה אסור בכל המלוחין [140]אפילו אינו מליח אלא להתקיים לשעה. [141]ואם אין דרכם לקרות מליח אלא לדג מליח בלבד, אינו אסור אלא בדג מליח. נדר או נשבע מן הכבוש, אם דרכם לקרות כבוש לכל הכבושים, הרי זה אסור בכל. ואם אין דרכם לקרות כבוש אלא לירק כבוש בלבד, אינו אסור אלא בכבוש של ירק. וכן כל כיוצא בזה. היו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצתן אין קורין, אין הולכין אחר הרוב(ו), אלא הרי זה ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר:

(ו) אין הולכין אחר הרוב כו' - ומיהו אם הוא אומר נתכוונתי כך כמו שקורין הרוב נאמן כדלעיל (סי' רח סק"ג?) (ש"ך).

---

[68] עי' בית מאיר סי' ריז על ש"ך סקי"ט שזה ספק, וה"ה לענין תמרים ודבש שלהם, שאם אמר שאני טועם אסור מספק. ועי' רע"א לעיל סק"(לג).

[69] עי' לעיל סי' רטז סק"(כט), והערה 64.

[70] עי' לעיל סי' רח סק"(ה).

(ד) [142]אמר: קונם ירק(ז) עלי, אינו אסור אלא בנאכלין חיים(ח). ואם אמר ירקי קדירה עלי, אסור [143]אף בנכבשים בה(ט). ואם אמר ירק המתבשל בקדירה אינו אסור אלא במתבשל בה. ומיהו אסור(י) בכל המתבשל בה, אף בדילועין (פירוש מין ירק שעליו גדולים ביותר, ערוך). שכל דבר שהשליח נמלך עליו, הוא בכלל המין ההוא. ואם אמר לשלוחו(יא): קח לי ירק, ואינו מוצא אלא דילועים, הוא נמלך בו לומר: תרצה דילועין. אבל אם נדר מהדלועין, מותר בירק:

(ז) ירק כו' - ע"ל סק"(כד) (ש"ך).

(ח) אלא בנאכלים חיים - כלומר באותן ירקות שנאכלין גם חיים (ש"ך).

(ט) אף בנכבשים בה כו' – י"א דכ"ש במבושל בין נאכל חי או אינו נאכל חי מכל מקום ירק חי מותר לאכול, אמנם העיקר האומר "ירקי קדירה עלי" אסור בחי ובכבוש ולא במבושל אלא א"כ אמר "ירק המתבשל", ואז נראה מותר בכבוש ובחי (ט"ז), ועיקר כי"א בט"ז דלא כט"ז (ש"ך).

(י) ומיהו אסור כו' - אבל אינו בכלל סתם ירק או ירקי קדרה שמשמע בנאכלין חיים או כבושים ודילועין אינם נאכלין רק מבושלים (ש"ך).

(יא) ואם אמר לשלוחו כו' - פי' והא לך ראייה דאם אמר לשלוחו כו' (ט"ז).

(ה) [144]הנודר מהירק, אסור אפילו ביבש(יב), מאחר שאין לו גורן. ומותר בפולין יבשים, מאחר שיש לו גורן, ואינם נקראים ירק אלא הלחים:

(יב) אסור אפי' ביבש - פי' אף על גב דירק נקרא לחין מ"מ בזה אסור אפילו ביבש מאחר שאין עושין גורן לירק אפילו יבש לא נפיק מכלל ירק (ט"ז).

(ו) הנודר מהירק, נסתפק בירושלמי[145] אם הוא אסור בקולקס (פירש הערוך שהוא מין לוף ומונח בתרמיל ארוך ויש בו גרגרין הרבה). @NO MB @

(ז) [146]הנודר מהבשר, [אסור] (מותר) בגידין(יג). מהגידין, מותר בבשר:

(יג) מותר בגידים - טעות סופר הוא וצ"ל "אסור בגידים" (ט"ז, ש"ך), שהם טפלים לבשר (ש"ך).

(ח) [147]מקום שדרכם אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר אומר לו: לא מצאתי אלא דגים, אם נשבע או נדר במקום זה מהבשר, נאסר אף בבשר דגים. וכן כל כיוצא בזה. ובכל מקום, הנודר מהבשר אסור בבשר עופות ובקרבים ובראש וברגלים, בקנה ובלב. ומותר בחגבים. ואם מראים הדברים(יד), בעת שנדר, שלא נתכוון אלא בבשר בהמה בלבד (או לבשר עוף ובהמה בלבד), ה"ז מותר בבשר דגים, ואפי' במקום שהשליח נמלך עליהם.

([148]ומפילו כשכר עופות(טו) נמי שרי, להמ למ נתכוון(טז) רק לשכר כהמה):

(יד) ואם מראין הדברים כו' - אם נדר בימי הקזה אין דגים בכלל הנדר שבלאו הכי לא אוכל אותם ולא הוצרך לידור נדר (ט"ז).

(טו) ואפי' בבשר עופות כו' - מי שנודר שלא יקנה לשבת אלא חצי חתיכה בשר נראין הדברים שלא נתכוין אלא לבשר בהמה הנמכר בחתיכה אבל בעופות מותר (ש"ך).

(טז) דהא לא נתכוון - אפילו אם לא היו מראין הדברים בעת שנדר אלא שאח"כ אמר כוונתי לבשר בהמה דקרינן ליה בשר סתם מותר בעופות, ואיפכא צ"ע. ועי' לעיל (סי' רי ס"?) לענין פת חטין ושעורין (פ"ת).

(ט) [149]הנודר מהקיפה(יז), מותר ברוטב. מהרוטב, מותר בקיפה. מהבשר, מותר בשניהם(יח), אם לא שאומר: קונם בשר [זה] עלי(יט) שאני טועם או שאני אוכל:

(יז) מהקיפה - פי' פרורין דקין שנקפין בשולי הקדירה (ט"ז).

(יח) מהבשר מותר בשניהם - האידנא אסור בשניהם דאזלינן בתר לשון בני אדם ומ"ה שרינן סתם בדגים, היינו דהאידנא הנודר מבשר סתם מותר בדגים דאין דרך האידנא דמימלך שליח עליה (ט"ז, ש"ך).

(יט) אם לא שאומר קונם בשר עלי כו' - צ"ל בשר זה (ט"ז).

(י) [150]הנודר מהגריסין, אסור במקפה (פי' מרק קפוי ועב) של גריסין(כ). מהמקפה, מותר בגריסין. מהמקפה, אסור בשום(כא). מהשום, מותר במקפה. [151]מהתבלין, אסור בחיין ומותר במבושלין. ואם אמר: קונם תבלין שאני טועם(כב), אסור בחיין ומבושלין. מהכרוב, (אסור) באספרגוס (פי' מין מים שבשלו בהם הכרוב, רמב"ם. ורש"י פי' מין כרוב). מהאספרגוס(כג),

מותר בכרוב. [152]מהכרישים, מותר בקפלוטות. מהירק, מותר בירקות שדה(כד) מפני שהוא שם לווי ([153]דבלשון בני אדם אינם קורין ירק סתם, רק לירקות הגדלים בגנות):

(כ) אסור במקפה של גריסין - מקפה הוא תבשיל עב וגבי איסור שום לא נקט מקפה של שום הטעם דאפילו שום בפני עצמו אסור דכיון שאמר כל מקפה אסור עלי ושום הוא שנותנין אותו בכל מקפה, והא דאמרינן דנודר מגריסין אסור אפילו במקפה של גריסין הטעם דקרי ליה מקפה של גריסין, אבל נודר ממקפה סתם אין גריסין בפני עצמן בכלל שהרי אין הגריסין הכרחיים למקפה משא"כ בשום שהם הכרחיים למקפה, ע"כ אפילו בנודר ממקפה הוה שום בפני עצמו אסור שסתם מקפה היא של שום אבל נודר משום לא אסרו אלא בפני עצמו ולא כשנותנין אותו בהמקפה דמידי אחרינא הוא וג"כ אין נקרא שם השום על המקפה לקרותו מקפה של שום כמו שהוא בגריסין (ט"ז), וי"א טעם דאסור במקפה של גריסין, שהוא תבשיל של גריסין (ש"ך).

(כא) אסור בשום - דלשון מקפה כולל כל דבר קפוי ועב ושום נמי קפוי הוא שממחין אותו במעט מים ונאכל בכך (ש"ך).

(כב) תבלין שאני טועם - ה"ה שאני אוכל (ט"ז), דבר הבא ליתן טעם בקדירה כגון שומים ובצלים וכיוצא בהם הכל נכלל בשם תבלין ובהני הוא דשייך לפלוגי בין חיים ומבושלים אבל בפלפלין וכיוצא בהן אין שייך לחלק בהן (ש"ך).

(כג) מהאספרגוס - בזמנם היו קורין גם לאספרגוס כרוב ולא לכרוב אספרגוס ולכן הנודר מכרוב אסור באספרגוס, וצריך לגרוס "אסור" (ט"ז).

(כד) מותר בירקות שדה - עכשיו אסור בירקות שדה שגם הוא בלשון ירקות בלשון בני אדם (ש"ך), ויש חולקים, שכל שיש לו שינוי בשם אפילו אומר "שאני טועם" אינו מרב האותם (ב"מ על ש"ך סקי"ט).

(יא) [154]הנודר מהחלב, מותר בקום(כה)[71] (פירוש מים המובדלים מהחלב כשמעמידים אותו הנקראת סורו). נדר מהקום, מותר בחלב. ([155]וי"א דאם קורים(כו) לקום על שם חלב, כגון שקורין אותה קומא דחלבא, אסור). [156]מהחלב, מותר בגבינה. מהגבינה, מותר בחלב. ואסור בה בין מלוחה בין תפילה בין לחה בין יבשה:

(כה) מותר בקום - פי' מי חלב הנבדלין ממנו (ט"ז), היינו נסיובי דחלבא וע"ל (סי' פא ס"ה וסי' פז ס"ח) (ש"ך).

(כו) וי"א דאם קורין כו' - אהנודר מחלב קאי, דאם קורים לקום קומא דחלבא אסור בקום אבל בנדר מהקום אף על פי שקורין אותו קומא דחלבא מותר בחלב (ש"ך).

(יב) [157]הנודר מן הדגים(כז), מותר בציר(כח) ומוריים של דגים:

(כז) הנודר מן הדגים – ואסור בדג בין גדול בין קטן, אבל הנודר מן הדגה רק אסור בדגים קטנים, והנודר בדג דגה, אסור בין גדולים בין קטנים (ט"ז).

(כח) מותר בציר כו' - היינו בציר שיצא קודם הנדר אבל לאחר הנדר אסור כשאמר "קונם דגים שאני טועם" או "שאני אוכל" או "קונם דגים אלו", כמ"ש לעיל (סי' רטז ס"ט), ולענין קום החלב עי' לעיל (סי"א) ולענין דבש תמרים עי' לקמן (סי"ג) (ט"ז וש"ך).

(יג) [158]הנודר מהתמרים, מותר בדבש תמרים(כט). הגה: [159]אף על פי ששם התמריס(ל) עליו, ונקרא דבש תמריס, הואיל ונשתנה צורתן ממה שהיה תחלה, משא"כ בקומא דחלבא. ועוד דמה שנקרא דבש תמריס(לא) אינו אלא כדי להבדילו משאר דבש. מדבש תמרים, מותר בתמרים. מסתוניות(לב) (פי' ענבים רעים הנשארים בגפן בימות הסתיו ועושין מהם חומץ), מותר בחומץ היוצא מהם:

(כט) מותר בדבש תמרים וכו' – האומר "קונם תמרים שאני טועם" אסור בדבש תמרים מספק כנ"ל (סי' רטז סי"ב)[72] (ש"ך וב"מ), עי' ט"ז וש"ך סק"(כח), ואם אמר "תמרים אלו אסורים עלי" או "קונם תמרים שאני טועם" מותר בדבש (פ"ת * משכנ"י סי' נא).

(ל) אף על פי ששם התמרים כו' – וי"א שאני קום החלב דהוה עדיין משקה כמו תחלה משא"כ בדבש תמרים שתחלה היה אוכל ועכשיו נעשה משקה (ט"ז).

---

[71] עי' לקמן סק"(כח).

[72] ועי' שם רע"א סק"(לג) ש"אלו" זה ודאי.

(לא) ועוד דמה שנקרא דבש תמרים כו' - אבל בקומא דחלבא כי קרו ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרי ליה הכי ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קום אלא זה (ש"ך).

(לב) מסתוניות - פירוש סופי ענבים שאינם מתבשלים (ט"ז וש"ך).

(יד) [160]הנודר מדבש(לג), מותר בדבש תמרים(לד). מהחומין, מותר בחומין סתוניות:

(לג) הנודר מדבש - בנודר מדבר הבא מן החי מותר בדבש דבורים (רע"א * שער אפרים).

(לד) מותר בדבש תמרים - שסתם דבש הוא של דבורים (ט"ז וש"ך).

(טו) [161]הנודר מהיין, מותר ביין תפוחים(לה) [162]ואסור ביין מבושל ומותר בקונדיטון(לו) (פי' משקה שיש בו דבש ויין ופלפלין). ויש מי שאוסר בקונדיטון(לז). (ולין חומץ עיין לעיל סוף סימן רט"ז סעיף י"ח):

(לה) מותר ביין תפוחים – ואסור ביין צמוקים (רע"א).

(לו) בקונדיטון - פי' יין מבושל במיני בשמים, וי"א מבושם במיני בשמים (ש"ך HR).

Commented [O37]: ד ב"מ הקשה שהמהרי"ל (שהוא מקור ל"מבושם" רק מביא שיטת הרא"ש שאוסר.

(לז) ויש מי שאוסר בקונדיטון – שונה מלעיל סעיף י' בנודר מירקות דמותר בירקות שדה מטעם שיש להם שם לווי והכא נמי יש לווי דמקרי יין מבושל, שאני התם דמין אחר הוא משא"כ כאן דשניהם יין ומפני שנתבשל לא הפסיד (ט"ז).

(טז) [163]הנודר מהתירוש, לדידן(לח) אסור ביין ומותר בכל מיני מתיקה:

(לח) מהתירוש לדידן - שאין אנו קוראים תירוש אלא ליין בלשון תורה (ט"ז), בין אם דיבר בלשון לעז או לשון הקודש (ש"ך).

(יז) [164]הנודר מהשמן, אם הוא במקום שמסתפקים בשמן זית, אסור בו ומותר בשמן שומשמין. ואם הוא במקום שמסתפקין בשמן שומשמין, אסור בו ומותר בשמן זית. ואם מסתפקין בשניהם, אסור בשניהם אף על פי שרוב סיפוקן מאחד(לט) מהם:

(לט) אף על פי שרוב סיפוקן מאחד כו' – עי' מ"ש לעיל (סי' רח ס"א סק"?) (ט"ז), ולא אזלינן בתר רובא דספק נדרים להחמיר ועי' לעיל ס"ג (ש"ך), ואם פירש דבריו, זה מועיל אפילו נגד רוב, ועי' לקמן (סמ"ז) (ב"מ).

(יח) [165]הנודר מהתבואה או הנודר מעללתא(מ), אינו אסור אלא בחמשת המינים(מא). והוא הדין לנודר מהדגן(מב):

(מ) מעללתא – שהוא לשון הכולל כל דבר מעולה ומשובח (ט"ז), י"א ד"עללתא" משמע כל דבר, וצ"ע למה המחבר לא חש לדבריו להחמיר בדאורייתא וצ"ע (רע"א)[73], איתא בגמ' דאם אמר תבואת השדה אסור בכל הגדל שבשדה וצ"ע למה השמיטו הפוסקים (פ"ת).

(מא) בחמשת מינים - הם ה' מיני דגן שהוא חטה ושעורה כוסמין שבולת שועל ושיפון (ש"ך).

(מב) וה"ה לנודר מהדגן – וי"א דחטה נחלקת לשני חלקים מותר שכבר נשתנית, אבל למעשה אין להקל כיון שהמחבר לא כתב כן בפירוש (ט"ז).

(יט) [166]הנודר מפת סתם(מג), אינו אסור אלא בפת חטים ושעורים. ובמקום שנוהגים לעשות פת מכל דבר, ונדר מהפת [167]או מהמזון(מד), אסור בחמשת המינין. ואם אמר: כל הזן עלי(מה), אסור בכל חוץ ממים וממלח(מו):

(מג) מפת סתם כו' - עיין לעיל (סי' רי ס"?) (ש"ך).

(מד) או מהמזון - היינו דברים שמסעדים הלב, וזה דוקא בה' מינים (ט"ז), והאי "או מהמזון" דקאמר, פירושו אפי' במקום שעושין פת דוקא מחטים ושעורים, מכל מקום דוקא חמשה מינים קאמר (ט"ז וש"ך), צ"ע למה אינו אסור באורז דהוי ג"כ מזון דמברכים עליו במ"מ כדאיתא בא"ח (סי' ר"ח) וצ"ע (רע"א, פ"ת * צל"ח), וכן יין קשה (פ"ת * צל"ח).

(מה) ואם אמר כל הזן כו' - ומיירי שלא אסר אלא לזמן שיוכל לעמוד בו דאל"כ הוי כנודר מכל פירות שבעולם דאינו נדר כלל כדלקמן (סי' רלב ס"ה) (ט"ז וש"ך).

(מו) חוץ ממים וממלח - אף אם המלח ומים מעורבים יחד (רע"א).

---

[73] צ"ע שכן אם פירש דבריו, אז ודאי זה מותר, ואיך יתכן שהוא נדר מכל דבר.

(כ) [168]הנודר מהחטים, אסור בהם בין חיים בין מבושלים. חטה חטים שאיני טועם, אסור בהם בין קמח בין פת. [169]חטה שאיני טועם, אסור בהם באפויה ומותר לכוס. חטים שאיני טועם, מותר באפויה ואסור לכוס. חטה חטים שאיני טועם, אסור בין באפויה בין לכוס. הגה: [170]האומר: פת חטים ושעורים וכוסמין עלי, אינו אסור אלא בפת חטים ופת שעורים ופת כוסמין, דפת דקאמר קאי על כולם. [171]ויש מחמירין לאסור בשעורים וכוסמין לגמרי, אלא אם כן אומר שלא היתה כוונתו רק אפת, או שידוע לשון בני אדם שבאותו העיר, דאז הולכין אחר לשון בני אדם. @NO MB@

(כא) [172]גרים שאני טועם, אסור לאכול מבושל ומותר לאכול חי. גריסין שאני טועם, אסור לאכלם חיים ומותר לאכלם מבושלים. גרים גריסין שאני טועם, אסור לאכלם חיים ומבושלים. @NO MB@

(כב) [173]הנודר מפירות השנה(מז), אסור בכל פירות(מח) השנה ומותר בגדיים וטלאים(מט), בחלב ובביצים ובגוזלות. ואם אמר: גידולי שנה עלי, אסור בכולם(נ):

(מז) הנודר מפירות הארץ - הנודר מפרי עץ ומפרי האדמה מותר לאכול הצוקר שאין זה פרי (פ"ת).

(מח) אסור בכל פירות – ואפילו כמהין ופטריות דאסור (ט"ז).

(מט) ומותר בגדיים וטלאים - וכ"ז כשנודר לזמן כנ"ל סק"(מה), ואף על גב דאמרינן בגמ' בהמות נקרא פרי, לענין נדרים שונה דהולכין אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם לא נקראים פרי (ט"ז), וי"א כאן שונה כיון דאמר "פירות השנה" (ש"ך).

(נ) אסור בכולם - מזה שכתוב שכ"ז כשנודר לזמן כנ"ל אסיפא ד"גידולי שנה" משמע דברישא הוי נדר אפי' לעולם, דכיון שמותר בגדיים וטלאים יכול לקיים נדרו ועי' לקמן (סי' רלב סק"ח ?) (ש"ך).

(כג) [174]הנודר מפירות הארץ, אסור בכל פירות הארץ ובפרי העץ, ומותר בכמיהין ופטריות(נא). ואם אמר: גידולי קרקע עלי, אסור בכולם(נב):

(נא) ומותר בכמיהין ופטריות - לפי שאינם בכלל פרי הארץ שיונקים מהאויר אף על פי שגדילין מן הארץ (ט"ז).

(נב) אסור בכולם - מכל מקום מותר בגדיים וטלאים, אף על גב דגם הם גידולי קרקע כנ"ל סק"(מט) מכל מקום בנדרים לא כן הוא, דבלשון בני אדם לא מקרי בהמות בשם גידולי קרקע (ט"ז).

(כד) [175]הנודר מהקיץ, אינו אסור אלא מהתאנים. @ NO MB@

(כה) [176]הנודר מהמים הנמשכים ממעין פלוני, אסור בכל הנהרות היונקות ממנו, ואין צריך לומר מהנמשכים ממנו, אף על פי שנשתנה שמו ואין קורין אותו אלא נהר פלוני או מעין פלוני. אם אמר: מנהר פלוני או ממעיין פלוני, אינו אסור אלא בנקראים על שמו. @ NO MB@

(כו) [177]הנודר הנאה ממעיין, טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה(נג):

(נג)אבל לא בימות החמה - דאיכא הנאת הגוף (ש"ך).

(כז) [178]הנודר מהכסות, מותר בשק וביריעה ובחמילה(נד) (פי' מיני בגדים גסים שאין דרך בני אדם להתכסות בהם):

(נד) ובחמילה – פי' מיני בגדים גסים (ש"ך).

(כח) [179]הנודר מהבית(נה), אסור בעליה(נו). מהעליה, מותר בבית:

(נה) הנודר מהבית - ואינו אסור אלא בבית שיש בו ד' אמות על ד' אמות (רע"א).

(נו) אסור בעליה - אבל חדר ויציע לא הוי בכלל בית, דהמוכר את הבית לא מכר את החדר ולא את היציע אלמא לא הוי בכלל בית, ועיין בחו"מ (סי' ריד סי"א)[74] (ש"ך).

(כט) [180]הנודר מהעיר, אסור ליכנס לעיבורה(נז) דהיינו תוך שבעים אמה ושירים:

---

[74] ז"ל: המוכר את הבית מכר כל הדברים הקבועים כגון דלת ונגר ומנעול וכו', ואם א"ל הוא וכל מה שבתוכו כל אלו מכורים, אבל לא גג ויציע ובור ודות ומחילות.

Commented [O38]: ל בדוק אם זה רש"י ואם כן רואים.

Commented [O39]: ד שנה הארץ נוסח

(נז) לעיבורה - ואף על גב דלענין שאר דברים תוך התחום דין עיר עליו, כמו שנתבאר בא"ח (סי' תצו ס"ק וסי' תקעד ס"ק) ועי' רמ"א לקמן (סי' רכח סל"ג) כאן שונה בנדרים דהלך אחר לשון בני אדם שאינו אלא תוך שבעים אמה ושירים (ש"ך), עי' ש"ך, וי"א שכל שהולכים אחרי לשון בני אדם, היינו כאשר מדברים בלשון זו שם,א בל אם נדר בלשון הקודש, אז הולכים אחרי לשון תורה (רע"א * תוספת שבת), רוב הראשונים סוברים דווקא שיש איזה בנין תוך ע' אמה ושירים, אבל באויר בעלמא אין דינו כעיר ויש צד הסובר שהולכים אחר לשון ב"א, ואוירא בעלמא נכלל (רע"א),וי"א שהכל כפי ההלכות של עיבור העיר בהלכות עירובין (רע"א * אורים גדולים).

(ל) [181]הנודר מהבית, אינו אסור אלא מהאגף ולפנים(נח), דהיינו מסתימת הדלת ולפנים. אבל מסתימת הדלת ולחוץ, על עובי המפתן, מותר:

(נח) מהאגף ולפנים כו' - עיין באו"ח (סי' נה סי"ג)[75] (ש"ך).

(לא) [182]הנשבע לעמוד בבית אחד, אסור מהאגף ולחוץ. הגה: [183]הגולל לגוי בשכונת היהודים ליך לגוי בשכונה הגדולה ובכחוב שלה, לכן הוא לשון בני מדם, ולא למרינן דג' בתיס מקרי שכונה. [184]קהל שגזרו שלא לקנות בתים מעובדי כוכבים, מסור להחליף עמהם דזה נמי מקרי קנייה ומכירה. @NO MB@

(לב) [185]נדר מיושבי העיר(נט), אסור במי שישב שם שלשים יום. מבני העיר, אינו אסור אלא במי שישב שם י"ב חדש. הגה: [186]ואם נדר ממי שדר שם, לפילו לירת ערלי מקרי לירה. מיהו הולכים אחר לשון בני מדס(ס) שמין נקרא לירה אלא שדר שם עם בני ביתו דרך קבע, אף על פי שהוא פחות מל' יום. ואם לשון בני המדס הוא בדרך אחר, הולכין אחריו אחר כוונת הנודר.

(נט) נדר מיושבי העיר - אין הענין תלוי בין אם ירד להשתקע או לגור אלא בזמן (רע"א * מהר"י בן לב).

(ס) אחר לשון בנ"א - לשון דרי העיר לא הוזכר כאן בכמה יהיה נאסר מהם והעיקר דכל לשון שבועה ונדר אין הולכין אלא אחר לשון בני אדם של אותו מקום שהוא עומד בה וא"כ לשון דירה יהיה כפי מה שקורין דירה באותה מקום שנדר בה ובמקומות אלו בזמנינו זה נראה שאינו נקרא דירה בלשון בני אדם במקום א' פחות מו' חדשים (ש"ך, רע"א * מבי"ט), אבל אם היה גר במקום א', ועזב המקום לפחות מו' חדשים, וחזר למקומו, אז מיד הוי כדרי העיר הראשון (רע"א * מבי"ט).

(לג) [187]נדר מיורדי הים, אסור בכל יורדי הים, אפילו באותם שאין הולכים אלא מעכו ליפו, ואפילו באותם שיורדים לטייל, ומותר ביושבי יבשה. @NO MB@

(לד) [188]נדר מיושבי יבשה, אסור גם ביורדי הים, ואפילו באותם שמפליגים בו הרבה, שסופם לירד ליבשה. @NO MB@

(לה) [189]אמר: יורדי הים לאחר ל' יום(סא) עלי, מי שהוא(סב) בשעת הנדר מיורדי הים אסור בו, ומי שאינו מיורדי הים(סג) בשעת הנדר מותר בו, אף על פי שלאחר ל' יום, בשחל הנדר, הוא מיורדי הים:

(סא) אמר יורדי הים עלי לאחר ל' יום - כלומר לאחר ל' יום יהו יורדי הים אסורים עלי (ש"ך).

(סב) מי שהוא כו' – שהולכים אחרי שעת אמירה בנדרים ולא אחרי זמן חלות הנדר וע"ל (סי' רלד סל"ד) ונראה דבכל שאר מילי נמי דינא הכי כגון אמר "לאחר זמן פלוני יהו יושבי עיר פלוני אסורים עלי", ובתוך כך עקר א' דירתו מאותו עיר, אסור בו, כיון שבשעת אמירת הנדר היה מאותו עיר. וכן אם בשעת אמירה לא היה שם, אף על פי שבשעת חלות הנדר הוא שם מותר, וכן כל כיוצא בזה (ש"ך).

(סג) ומי שאינו מיורדי הים – צ"ע שיש חולק הסובר דבין אם הוא מיורדי הים בשעת הנדר ובין אם הוא מיורדי הים בשעת חלות הנדר אסור, ועוד כל שבשעת הנאה הוי מיורדי הים הוא בכלל איסור (רע"א).

---

[75] ז"ל: צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם, והעומד בתוך הפתח מן האגף ולחוץ, דהיינו כשסוגר הדלת ממקום (שפה) פנימית של עובי הדלת ולחוץ, כלחוץ.
מג"א: שפה פנימית. פי' דמקום סגירת הדלת הוי כלחוץ וי"א דהוי כלפנים, וכן עיקר (וכן הוא במ"ב).

(לו) [190]נדר מרואי החמה(סד), אסור אף בסומים, שלא נתכוין אלא למי שהחמה רואה אותו, לאפוקי דגים ועוברים. הגה: [191]ואפילו למר(סה): לא נתכוונתי לכך, לא מהני, הואיל והלשון ולמי כך הוא. [192]ומותר בכל דבר שמינו בעל חייס(סו), לף על פי שהחמה רואה אותו. ואם נדר מרואים החמה, מותר בסומים:

(סד) נדר מרואי החמה כו' – "רואי החמה" היינו שהחמה רואה אותן, כאומר שיש להם ראיות חמה, מה שאין כן באומר מ"הרואים את החמה" הוה כאלו אמר מהרואים לחוד ע"כ מותר בסומין, ואין חילוק אם אמר "את החמה" או "החמה" (ט"ז), וי"א דאין חילוק בין נדר מ"רואי החמה" ל"רואים החמה" ואינו מותר בסומים אלא בנדר מ"רואים את החמה" (ש"ך).

(סה) ואפי' אמר כו' - ע"ל (סי' רח ס"ק וסי' רלב סי"ד סק"ל?) (ש"ך).

(סו) בכל דבר שאינו בעל חיים כו' - כיון שהזכיר רואי החמה משמע דוקא בעלי חיים שעשויין לראות החמה ללא הפסק (ט"ז).

(לז) [193]נדר משחורי הראש, אסור בקרחים ובעלי שיבה(סז) ומותר בנשים ובקטנים, שאין נקראים שחורי הראש, אלא האנשים. ואם דרכם לקרות שחורי הראש לכל, אסור (בכל).

(לח) [194]הנודר מכל דבר שהוא מלוס, מסור לרלות בחמה(סח), שגס כן היא מלומה.

(סז) אסור בקרחים ובעלי שיבה - מדלא אמר "מבעלי שער" כוונתו לא למעט שער אלא מאותן שרגילין להיות שחורי הראש, אף על גב שאין להם עכשיו שחורי הראש (ט"ז).

(סח) אסור לראות בחמה - כלומר אסור ליהנות מאור החמה. הנודר מן הילודים או מן הנולדים אסור בין באותן שנולדו כבר בין באותן שיולדו אח"כ ואינו מותר אלא בעופות ודגים שמטילין ביצים ואין דרכן להוליד (ש"ך), ויש חולקים על הרמ"א דלא משמע להו לאינשי היותה אדומה והכל לפי מה שהוא ענין וכוונת הנודר (רע"א), עי' ש"ך "שמטילין ביצים", ואף בדגים טמאים מותר ע' לעיל (סי' פג ס"ח) וי"א אסור בדגים טמאים, וי"א שאף בדגים טמאים, והצד החולק סובר שדגים טמאים לא מולידים ביצים, ודחויה (רע"א), הנודר מהאור מותר באורן של כוכבים אפילו שזה מובא בגמ' פסחים ב ע"א (פ"ת * נוב"י).

(לח) [195]הנודר משובתי שבת, אסור אף בכותים(סט):

(סט) אף בכותים - לפי שהם מצווים על שבת ועושין כן[76] אבל עובדי כוכבים אפי' אם שומרים שבת מ"מ אינם מצווים בכך (ט"ז).

(לט) [196]נדר מעולי ירושלים, אסור בישראל ומותר בכותים(ע):

(ע) ומותר בכותים - לפי שאינם עולים שם אף על פי שמצווים על זה, שהכותים עולים להר גריזים במקום ירושלים, ואפילו אם היו עולים לירושלים ולא היו מצווים לא נתכוין להם דנתכוין דוקא למצוה (ט"ז).

(מ) [197]נדר מבני נח, אסור באומות העולם ומותר בישראל. נדר מזרע אברהם, אסור בישראל [198]ובגרים(עא) ומותר באומות העולם(עב), אפי' בבני ישמעאל ועשו(עג):

(עא) ובגרים - מדמצינו לענין ברכה שהגר יכול לומר אלהי אבותינו שנאמר כי אב המון גוים נתתיך (ט"ז, רע"א), וה"ה מזרע יצחק או מזרע יעקב (רע"א * ברכ"ש).

(עב) ומותר באומות העולם - ובנודר מזרע יצחק מותר בבעני עשו (רע"א * מג"א).

(עג) אפילו בבני ישמעאל ועשו - דכתיב "כי ביצחק יקרא לך זרע", ולא כל יצחק דהיינו למעוטי עשו וכ"ש ישמעאל (ט"ז).

(מא) [199]נדר מהערלים, אסור במולי אומות העולם(עד) ומותר בערלי ישראל(עה):

(עד) אסור במולי או"ה - לפי שהערלה נקראת במקרא על כלל אומות העולם דוקא וכן שם מולים על אומה ישראלית דוקא (ט"ז), ה"ה במומר לעבודת כוכבים אסור אף על פי שהוא מהול ובמומר לערלות צ"ע (פ"ת).

(עה) ומותר בערלי ישראל - דוקא במתו אחיו מחמת מילה אבל לא במומר לערלות וי"א דכל שאינו להכעיס בכלל מולים הוא (רע"א)[77].

[76] ומותר במחלל שבת כדלקמן סק"(ע).

[77] צ"ע איך יש להכעיס לערלות ואיך יש לתאבון. ועי' לעיל סי' ב ס"ז: מומר לערלות, דינו כמומר לעבירה אחת. ועיי"ש בדרכי תשובה (יו"ד סי' ב סקצ"ד): אעפ"י שאינו עושה רק מחמת שאינו רוצה לצער א"ע או את בנו אפ"ה נקרא מומר.

Commented [O40]: נ
בקשה לבדוק אותי

Commented [O41]: ד
ערה.

(מב) [200]נדר מהמולים, אסור בערלי ישראל ומותר במולי אומות העולם(עו):

(עו) ומותר במולי או"ה - הוא הדין במומר לעבודת כוכבים ובמומר לערלות צ"ע. ואסור מספק. וה"ה דאסור בעבד מהול (פ"ת).

(מג) [201]נדר מישראל(עז), אסור בגרים. מהגרים, מותר בישראל:

(עז) נדר מישראל – וכן הנודר מבת ישראל או מבנות ברית אסורה בגיורת (רע"א * מהרי"ט).

(מד) [202]נדר מישראל, אסור בכהנים ולוים. בכהנים ולוים, מותר בישראל. @NO MB@

(מה) [203]נדר מכהנים, מותר בלוים. מלוים, מותר בכהנים. @NO MB@

(מו) [204]נדר מבנים(עח), מותר בבני בנים(עט):

(עח) נדר מבנים - המגדל יתום או בנו של אדם אחר וקוראו בנו והלה קוראו לו אבי שנדרו זה מזה בשם בן ואב בסתם או שנתנו מתנה זה לזה[78] בלי זכרון שם פרטי שלו הוי ספק, ומחמירים דהיינו בנדרים נאסרים זה ע"ז ובממון חומרא לתובע, והמוציא מחבירו עליו הראיה, מיהו ביש לו בנים לזה המגדל, אפי' בנדרים אין המתגדל נאסר, דאמרינן לבניו ממש נתכוין, ואם יש לו אב למתגדל, אף על פי שהמגדל מחשיבו לבנו, נאסר בו, מ"מ כשנדר הבן, י"ל שלאביו האמיתי נתכוין, וכיון שהדבר שקול כי ליכא הוכחה מדעת הנותן והנודר אזלינן הכא והכא לחומרא. וחורגו שאינו גדל אצלו ודאי דאינו בכלל בן לשום דבר ע"ש, ועמ"ש בפ"ת (חו"מ סי' מב סט"ו בהג"ה בד"ה הואיל וגדלהו)[79] (פ"ת).

(עט) מותר בבני בנים - וה"ה דמותר בבנות והיכא דאין לו בנים רק בנות ובני בנים. וי"א דאסור בבני בנים ומותר בבנות. נדר מראובן ובניו ובני בניו, מותר בדור רביעי וי"א שזה ספק, וע' ש"ך חוה"מ (סי' רנ"ז ס"ב ד"ה אם כתב)[80] (רע"א).

(מז) [205]מי שנדר, או נשבע, על דבר חוץ ממועדות וי"ט, אם אמר שבדעתו היה להוציא גם חנוכה ופורים(פ) מהכלל, נאמן. (ועיין בפ"ח סימן תק"ע(פ"ז)).

(פ) גם חנוכה ופורים - לפי שגם ימים אלו בלשון בני אדם נקראים "ימים טובים", כמו "ההיא דעבידנא יומא טבא לרבנן" דהיינו כל שיש בו שמחה, והכלל בכל סימן זה דהולכים אחר לשון בני אדם, אלא דכאן הוה קצת דוחק שיהיו ימים אלו בכלל, על כן

עי' רמב"ם (תשובה פ"ג ה"ו) ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים המינים וכו' והמושך ערלתו.
ועי' דברי הרע"א לקמן סי' רסד ס"א: שמשמע דעיקר כי,א$.

עי' לקמן סי' רסד סק"(יט) בשם החת"ס.

[78] שנתן לאדם אחר לזכות את זה לאבי

[79] ז"ל השו"ע שם: מי שמגדל יתום בתוך ביתו, וכתב עליו בשטר בני, או היתום כתב על המגדלו: אבי, או: אמי, לא מקרי מזוייף, וכשר, הואיל וגדלוהו ראוי לכתוב כך:
וז"ל המאיר המשפט: זה דוקא באין להמגדל בנים של עצמו (רע"א), ויש חולקים על דברי הגרע"א, ועי' מש"כ באה"ע (סי' יט ס"ב): וטעמו דכשיש לו בנים הוא חושש טובא שלא יבא מזה טעות והפסד להפקיע בניו מנחלת אבותם (פ"ת).

[80] ז"ל השו"ע ס"ב: מת האב והניח פירות המחוברים לקרקע, הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו. היו תלושים או שהגיעו ליבצר, הרי הם של יורשים. הגה: מכר הבן כחו לאחר, אין למקבל אפילו בפירות שלא הגיע זמנו לתלוש אלא הן של יורשי האב, ונותנין לזה דמים כפי מה ששוין הפירות בשעה שמת, או מניח הפירות בשדהו עד שיגמרו. וכן הדין אם כתב הקרקע לאחר ולא לבנו. אבל אם כתב לבן בנו, הוי כאילו כתבה לבנו.
וז"ל המאיר המשפט: אבל אם כתב לבן בנו הוה כאלו כתבו לבנו - פירוש, כי אף שאמרו שבן בנו אינו בכלל בניו וכמ"ש לעיל (סי' רמז ס"ג), מ"מ אם כתב בהדיא מתנה לבן בנו, אמרינן מסתמא בעין יפה נתן לו אותה מתנה, כמו שאמרינן כאן בכתבו לבנו דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ובעין יפה נתנה לו (סמ"ע), צ"ע על מ"ש בסמ"ע לעיל סי' ר"י ס"א ד"ה ואם היה בנו, ועי' מש"כ שם. יש להסתפק אם דור רביעי הוה בכלל לשון בני ביתו (ש"ך), המתנה על מנת שתתן לי מאתיים זוז, ה"ה שאם נתנו לבנו ולבן בנו קיים תנאו (ש"ך * הראנ"ח), מי שצוה לפני מותו לתת לאחד מבני בניו נכדיו מנכסיו סך מה אי יתנו ג"כ לבן בן הבן, בצוואה וכה"ג דאזלינן בתר לשון בני אדם אין בכלל אלא מה שבפרט בן בנו ותו לא, וגדולה מזו דאפי' בני בנים שהם לענין כמה דברים כבנים אפ"ה לענין לשון בני אדם אינם נכללים בכלל בנים (רע"א * השבו"י), צואה שהניח קרן קיים ופירות ללומדי תורה עד דור רביעי מזרעו, פי' דבריו לא כולל המצוה, אלא נכד של נכד (רע"א * הנוב"י), עיין מ"ש לעיל (סי' רי ס"א) דדברי הרמ"א סתרי אהדדי וצ"ע (קצה"ח).

הוצרך שיאמר הנודר כן בפירוש, שנתכוין לזה (ט"ז), מי שנשבע שלא ישתה יין שרף חוץ משבתות וי"ט מותר גם כן במוצאי יוה"כ אם אמר הנשבע שכוון לזה (פ"ת).

(פא) ועיין בא"ח סימן קע"ט - צ"ל סימן תק"ע, כל הדינים הכתובים בסימן זה ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן דין הנודר ונשבע אחד הוא וע"ל (סי' רלט) נתבאר שדין השבועה שוה לכל דבר לנדרים חוץ מכמה דברים שנתבארו שם (ש"ך).

(מח) [206]מי שנדר או שנשבע שלא יצחוק(פב) שום צחוק, אסור להטיל גורלות(פג), ולא שום אדם בשבילו(פד). [207]וכן אסור להמרות עם חבירו, שקורין אפוסטא"ר(פה). הגה: [208]כבור שגזרו שלא להתפלל במנין משום איזה דבר, אסורים לקרות בתורה. דכל דבר קדושה נקרא תפלה. [209]מי שנדר שלא לקבל פקדון, אסור להלוות(פו) על משכון לישראל. מיהו נראה דהולכין אחר כוונתו(פז), וכדרך שיתבאר בסימן רי"ח(פח). [210]מי שנדר או נשבע להתענות סך ימים, ואירע תענית חובה, עולה לו למנין הימים. וכן מי שנדר לילך לבית הקברות, או למקוס, ואירע לו שהלך ע"י עסק שם, יצא ידי נדרו. וע"ל סימן רל"ט[81] עוד מזה:

(פב) שלא יצחוק כו' – עבור מעות (ש"ך * ב"ח), ע"ל (סי' רכח סט"ו וסכ"ח) (ש"ך), אף אם נשבע שלא לשחוק בקוביא כל מיני שחוק בכלל. ואם נשבע שלא ישחוק רק פירות בפירות, לשון פירות כולל הרבה ושם משותף הוא לכמה ענינים וכל אחד מתפיס לפי מקומו ועניינו. ולכן שואלין את הנודר במה היתה כונתו וכל שיאמר סומכין על פירושו, אבל אם אינו יודע למה נתכוין אלא שנדר סתם הולכין בנדרו להחמיר שסתמן של בני אדם עכשיו אין קורין בשר ודגים וביצים פירות, ועי' לקמן סעיף כ"ג (רע"א), אם הסכימו הקהל וקיבלו עליהם שלא יצחוק שום אדם בקוביא נכלל בזאת הסכמה לאסור כל מיני השחוק שבעולם, אף שהוציאו בלשונם בלשון "קוביא", כולם בכלל האיסור הן (פ"ת), ושחמת מותר כל שאינו עבור כסף, וכן כל משחק שאינו עבור כסף (פ"ת * שמש צדקה)[82].

(פג) גורלות – וי"א דמאחר ובלשון בני אדם גורלות אינם בכלל, אפילו הוא עצמו מותר (ש"ך * דרישה).

(פד) בשבילו - בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ויש לחקור אם לשון בני אדם שכל האומר כן רצונו לומר לא הוא ולא אחר בעבורו אם לאו ואם לא יוכל להתברר נלך אחר לשון התורה ובכל מקום שלוחו של אדם כמותו, ולכן אסור לשחק עבורו, אבל אשתו מותרת (ש"ך * דרישה), וי"א שגם אשתו אסורה כשהיא משחקת עבורות כי עיקר השבועה היתה לימנע מכל שחוק כי הוא מביא לידי הפסד (ש"ך * ב"ח), ה"ה הנשבע על שאר דברים דאסור לעשותו ע"י שליח דשלוחו כמותו כו', וי"א דאזלינן בתר כוונת הנודר אי דרכו לעשות אותו דבר מעצמו או ע"י שליח כדלקמן (סי' ריח ס"ה) וצ"ע דלא מחלק הכא בשחוק, ועמ"ש (סי' ריח סק"ה?) ובשו"ע לקמן (סי' רכא ס"י ובש"ך שם?) (פ"ת).

(פה) שקורין אפוסטר - בלשון אשכנז וועטי"ן, דעיקר כוונתו היתה בשבועתו כדי להמנע מכל שחוק שמביא לידי הפסד ממון, משמע מזה דהנשבע סתם שלא לשחוק, היינו בענין שיש בו הפסד ממון, אבל בלא הפסד מותר לשחוק, והעיקר שהולכין אחר כוונת הנשבע בזה, דאם בשביל הפסד ממון היה לו דאגה או בשביל שהיה מאבד זמן במיני שחוק, שאז אסור אפי' בשחוק בחנם (ט"ז).

(פו) אסור להלוות כו' - אם נדר שלא לקבל פקדון היינו ממה שאמרו חז"ל (&) הרחק מן הפקדונות ואינו בכלל זה שלא ילוה על המשכון. ועיקר דאזלינן בתר כוונת הנודר. סופר של ראובן שנתן תקיעת כף לשמעון כשיגמור מלאכת ראובן שלא יכתוב לשון אדם כ"א לשמעון ואח"כ נשרפה העיר ונשרף קונטרס אחד של ראובן מה שכתב הסופר, ועתה שואל הסופר אם יכול לכתוב אותו קונטרס כשיגמור מלאכתו טרם יכתוב לשמעון וכשנשרף הקונטרס עדיין לא גמר לראובן את הספר. יכול לכתוב, כי לא נגמרה מלאכת ראובן ואם נשרף הקונטרס לאחר שסיים כל הספר, אז היתה נגמרה מלאכתו ולא היה יכול לכתוב, וה"ה בכל מלאכות הדין כן (ש"ך), עי' ש"ך "בתר כוונת הנודר" ממשע שאם אמר

Commented [YL42]: וד פעם

[81] סי"ד ברמ"א.

[82] יש להדגיש, שכאן משמע שכל החסרון של שחוק הוא בגלל הכסף שבו, ולא הזכירו הבזבוז זמן שבו, אמנם מוזכר באותו התשובה איזה רמז, שאם הנדר בגלל בזבוז זמן, אז בשחמט הוא שחוק של חכמה "שאפילו עבוד זמן לגמרי אין בו", אמנם עי' מג"א סי' שלח סק"ח שהתורת אמת סובר כיון שאין תועלת בידיעת חכמת השחמט אסור בשבת.

שכוונתו היתה שלא להלוות על המשכון לבד אז מותר לקבל פקדון, וזה הכתוב בסי' ריח שהולכים אחרי כוונתו ולא אחר משמעות הדיבור כלל, והעיקר שמש"כ כאן הולכים אחרי כוונתו היינו רק לענין להלוות על המשכון אבל לקבל פקדון אסור בכל ענין, אמנם מהלבוש משמע כצד הראשון (רע"א * ושב הכהן), מש"כ "הולכין אחר כוונתו" ר"ל דאזלינן לגמרי בתר כוונת הנודר. ולפ"ז אם אומר שדעתו היה באומרו שלא לקבל פקדון, היה כוונתו על משכון לבד, אסור ללוות על משכון ומותר לקבל פקדון, וי"א שאין הולכין אחר כוונתו אלא לענין אם אומר שכוונתו היה רק על פקדון מותר להלוות על המשכון ולא להיפך (פ"ת).

(פז) כוונתו - מי שנדר שלא לאכול בשום סעודת הרשות יכול לאכול בסעודת חינוך הבית בא"י ולא בחו"ל. הסכימו הקהל שלא ללבוש בגדי משי אף "טאבי"ע" שרובו משי ומיעוט צמר בכלל הסכמה. הנודר מבגדים ומלבושים אין צמידים של זהב בכלל[83] (באר היטב), ויש שנסתפק בזה אם סעודת חינוך הבית מצוה היא או לא אם לא שדורשין בו וע"י כך נעשה סעודת מצוה[84] מפני שהדורש בא מחמת הסעודה וכל המסובים שם מקשיבים לקול הדורש אבל אם אין דורשין בו רק ששם קצת ת"ח שיש ביניהם ד"ת אינו מספיק, וסעודת ברית מילה וחתונה ודאי הוי סעודת מצוה ואפי' בנישואין דבת ת"ח לעם הארץ דאין לנו ע"ה שדברו חכמים פה, וכן סעודת ליל סבלונות שלפני יום החתונה. אבל מה שעושין סעודה אחר כתיבת התנאים, לא מיקרי סעודת מצוה, וכן סעודת ליל שלפני המילה ויום שלישי למילה לא הוי סעודת מצוה שאינם רק מנהג. וליל שבת של בן זכר, הוא ג"כ סעודת מצוה ויש לסמוך עליו ומותר הנודר ליכנס לשם. דבלא"ה י"ל שבשם סעודה לא יכונה וכן ליל שבת לפני החתונה, כי בנדרים אזלינן בתר לשון בני אדם ושם אין אוכלין בקבע רק אלו נכנסין ואלו יוצאין ושותין מעט מזעיר וכמה לא יטעמו דבר. וסעודת הסיום ודאי הוי סעודת מצוה וה"ה יום של אחריו, ואפשר דה"ה שאחר אחריו. וכן סעודה שעושה בעל הנס ביום שנעשה בו נס, או סעודה שעושין מי שנתן ס"ת וכלי קדש לבהכ"נ. אבל יום המוגבל לחברה בכל שנה או סעודת בן שבעים, שיש להסתפק אפילו זה הבן שבעים מברך שהחיינו, כי כך נראה לי, מ"מ לא יחוייב שיהא סעודת מצוה, לכן ראוי לדרוש בהם. וכתב עוד דהמקבל עליו שלא לאכול בסעודת הרשות ואינו אומר "איך וויל ניט אויש הויז עסין" [אינני רוצה לאכול מחוץ לבית]. רק שאומר "איך וויל אויף קיין סעודה גיין זולת סעודת מצוה" [אינני רוצה ללכת לשום סעודה, מלבד סעודת מצווה] שאין בכלל זה לסעוד עם חבירו ובני ביתו, דבלשון בנ"א לא נכלל במלת "סעודה" רק כשמזמנים שם קרואים, ואם זימן בנ"א אין מספיק מה שהוא יום השבת לומר שהוא סעודת מצוה, דאף דמצוה להרבות בסעודה, היינו בבשר ומעדנים, אבל זימון קרואים אינו מצוה. זה הכלל דלא נקרא סעודת מצוה אלא כשאסיפת בני אדם הוא בשביל המצוה או היתר הדרוש שכבר יצא מפי הקדמונים מפני שהדרוש בא מחמת הסעודה, משא"כ מה ששם קצת ת"ח לא מהני (פ"ת), ובענין בגד "טאבי"ע", יש ג' סיבות לאסרו, א', שהולכים אחרי הרוב, ב' הכוונה היתה שלא יראה בהוראה של עושר, ויש בזה הוראה של עושר וגסות רוח, ג' לפחות הוא ספק וספק חרם לחומרא (פ"ת * משפטי שמואל).

(פח) וכדרך שיתבאר בסימן ריי"ח - נשבע שלא למכור, לכתחילה אסור לתתו לחתנו שזה כמו שמוכר לאיש זר, שזה כמו ספק דאורייתא, ולחומרא, ובפרט אם נתן לו במקום מעות שהתחייב, שזה נראה ודאי כשלו (רע"א * ראנ"ח), וי"א דהוה מתנה ולא מקח בכלל, ואין איסור כלל (רע"א * קול אלי'), חליפין בכלל מכירה עי' רמ"א לעיל (סל"א) (רע"א).

סימן ריח – כיצד הולכין אחר כוונת הנודר, ובו ו' סעיפים:

(א) [211]כל הנודר, או נשבע, רואין דברים שבגללן נשבע או נדר, ולומדים מהם לאיזה נתכוון. והולכין אחר הענין(א), ולא אחר משמעות דבור. כיצד, היה טעון משא של צמר או פשתים, והזיע והיה ריחו קשה, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר או פשתים לעולם, הרי זה מותר ללבוש בגדי צמר או פשתים ולהתכסות, ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו. היה לבוש בגדי צמר, ונצטער בלבישתו(ב) ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם,

[83] כיון דיש להצמידים שם בפני עצמם, ובלישנא דעלמא לא איקרו בגדים בסתם או מלבושים בסתם ולא אשכחן בתלמודא דאיקרו בגדי' (מהר"י וייל – שהוא מקור דבריו למעלה).
[84] עי' לקמן סי' רסה סק"(מ).

מאיר הדעה על יו"ד זזלק ה' (סי' רג – סי' רסט)

אסור ללבוש, ומותר לטעון עליו ומותר להתכסות בגיזי צמר, שלא נתכוון זה אלא לבגד צמר. וכן כל כיוצא בזה. הגה: [212]וכל זה דוקא בנודר בינו לבין עצמו, אבל בנודר לחבירו, כל שלשון הנדר כולל הולכין אחריו, אם לא באומדנא דמוכח(ג):

(א) אחר הענין - אחד שנדר ליתן מעשר שני מהריוח שיהיה לו משך חצי שנה זו והיה לו מלוה ישנה ונפדה תוך חצי שנה זו, א"צ ליתן ממנה, דהולכין אחר כוונתו. אשה שקבלה על עצמה משום אבלה שלא להלביש בגדי י"ט אוסר להשים הטבעות בידה, ואין לה ללבוש שום תכשיט שהיתה רגילה ללבוש בזמן שמחתה אם לא ע"י הפרת הבעל ביום שמעו או התרת חכם. י"א דמי שמתחייב ללבוש לחבירו אינו מחוייב להנעיל לו, ויש חולקים אך מ"מ אינו מחוייב ליתן לו טבעות אף שהוא בכלל מלבוש כיון שאינו צורך כל אדם ואין זה בכלל התחייבות כלל (פ"ת).

(ב) ונצטער בלבישתו – טעמו דגם באיסור לבישה בעינן הוכחה דנתכוין ללבישה ויש חולקים וס"ל דבזה לא בעינן הוכחה דה"ה בנודר סתם שאין במשמע אלא ללבוש (ט"ז), וי"א דאם לא נצטער בלבישה ליכא הוכחה ואסור אפילו בטעינה וכיסוי. מי שנכנס בספינה עם אשתו לטייל בים וקם עליהם רוח סערה והיה מפייסה שלא תפחד כו' ונשבע שלא יכנס עוד עם אשתו בספינה לים ואח"כ הוצרך לילך בספינה כדי לדור בעיר אחרת לא היתה כוונתו אלא על הטיול. שנים שהיו דרים בבית אחד ואוכלים על שלחן אחד והיה להן עסק בשותפות והיו בחנות ועל פרעון שכירות הבית והחנות נפל ביניהם קטטה וקפץ אחד מהם ונשבע שלא נשב יחד בבית אחד ושלא נאכל ושלא נשתה ביחד לא יהיה אסור אלא לדור יחד בבית אחד כמו שהיה קודם ולאכול ולשתות בהוצאה א' בבית אבל הוא מותר לאכול בבית חבירו אחר שנפרדו איש מעל אחיו ומעל הבית וכל א' עושה הוצאה לבדו בביתו ואצ"ל בבית אחר ובשמחת חופה וברית מילה (ש"ך), עי' ש"ך מה שהביא מעשה "מי שנכנס" ואותו המחבר הש"ך הביאו לקמן סק"(יא) (ב"מ), נדר שיש הוכחה גדולה על מה היא הולכת, הולכים אחריו, כגון מי שהזיע בבגד צמר ונדר ממנו, נוקטים שרק אסר הלבישה ולא הטעינה, ובגלל צערו לא נתן אל לבו לדקדק ולפרש, אבל הוא אסור בכל לבישה ולא נוקטים שלא יהיה אסור אלא במלבוש צר [המיצר] וכן בהיה טעון פשתן והזיע אסור בכל טעינה לא שנאמר לא יהיה אסור אלא במשא גדול שיזיע מחמת כובדו, אבל במי ששואל מחבירו איזה דבר והוא הודה לו בנדר ביותר משאלתו, אז אין חייב ביותר, שזה לא מוגדר, אבל כל זה בנדרים שנודר אדם בינו לבין עצמו והולכין אחר כוונתו משום דבעינן שיהו פיו ולבו שוים, אבל במי שנותן מתנה לחבירו כל שלשון המתנה כולל הולכים אחריו, ואין הולכים בזה אחר אומדנא, אלא אם כן הוא אומדנא דמוכח, כגון אם נראה ברור הוא שנתלה מתנתם בהיות הסופרים הגונים ונאמנים במלאכתם דודאי לא עלה על הדעת שיתנו הספרות לחשודים בעבירות וזו היא אומדנא דמוכח (ב"מ * ריב"ש, רע"א * ריב"ש), [כהמשך דברי הריב"ש]: ולכן במקום שהיה בית הכנסת צפוף, ולכן כמה יחידים התפללו במנין בבתים פרטיים, ועשו הקהל נדר שלא להתפלל מחוץ לבית הכנסת, ובמשך הזמן לא היה מקום להתפלל בבית הכנסת, ולכן עשו בית הכנסת חדשה, ובאו בטענה שאסור מחמת הנדר, והריב"ש פסק שאין זה בכלל, ויש חולקים שכן לבישה וטעינה ב' דברים נפרדים, כל היכא שאינו ענין נפרד בפני עצמו, אלא הוא מעין המאורע אף על פי שאינו אותו הדבר עצמו שבעבורו נדר, כיון שהוא מעין אותו דבר הוא נכלל בנדר, והרי להתפלל מחוץ לבית הכנסת זה בדיוק אותו הדבר (רע"א * מהר"י לבית לוי), ויש מקיימים דברי הריב"ש, עיקר ההסכמה היה שלא יתפללו בבתי היחידים בעשרה כי מה שמתפללין בעשרה בבתי היחידים זה אינו מקרי קביעות כלל כי לפעמים מתפללי' בבית הזה ולפעמים בבית אחר כי הבתי יחידים לא מקרי קביעות ובפרט שמפורסם בינינו בגלות הזה שאנחנו אינם רשאים להתפלל בקביעות בבית איזה יחיד מחמת סכנת עלילות כנודע לכל ומה שמתפללי' לפעמים בבית איזה יחיד הוא רק דרך ארעי ואם כן לא יהיה להם קביעות לידע באיזה מקום הם מתפללי' ואם כן עבור זה יתבטל קיבוץ ועד שלהם כי אף בכמה משרתים ושמשי' אינם יכולים לקבץ אותם כשיתפללו בבתי היחידים שלא בקביעות ועל זה כתב הריב"ש אף בנדון זה ראוי לומר שלא היתה כוונתם לכלול בתקנתם הבתי כנסיות שעתידי' להבנות והמוקדשי' לכל יבא אלא על בתי יחידים לבד, מה שאין כן בב"ה החדשה אינו דבר נפרד (רע"א * שער אפרים), עי' ש"ך, ולפי הענין שנעשה הנדר, נשבע שלא ישב עם פלוני במקום אחד. ובא אותו פלוני למקום שהיה הנשבע מקודם, אין הראשון חייב לצאת משם דהשתא חבירו ישב עמו ולא הוא עם חבירו (רע"א), עי' ש"ך, אחד שהלך למרחקים ונתייגע מאד ונדר שכאשר יבא לביתו יהיה

Commented [YL43]: ה הראש וצ"ע אם הוא מובא בשו"ע

Commented [O44]: ד בית מאיר אמר לעיין בגוף הספר של המבי"ט??

Commented [O45]: ?

Commented [O46]: ? ריב"ש סי' קצ"ה?

אסור לו לילך מהלך פרסה וחזר לביתו ולהחיות נפשו הוא מן הצורך לילך לפרקים אל כפרים שסביבותיו והמה קצתם רחוק מפרסה. אם בהילוך ב' או ג' פרסאות ביום א' מותר אם נח בינתים באופן שאינו הולך פרסה בפעם אחת היינו בקובע סעודה אבל יושב מעט לא עוזר. ואם הולך בפחות מן פרסה לכפר וחוזר לביתו בו ביום מותר כי אין מצטרפין שיבה וביאה לאסור. אחד שהיה לו קצת מיחוש בר"ה שלא יכול לילך לבהכ"נ והפצירו בו בניו שיתקעו לו ויאכל ולא רצה ומחמת הפצרתם נדר שלא לאכול עד אחר זמן יציאה מבהכ"נ וכאשר השלימו תפלתם ורצו לצאת בא חכם ודרש להם דברי כבושים ואיחרו מלצאת זה ספק וספק נדרים להחמיר וי"ח. מי שנשבע שלא ילמד את בנו כתב פולני בענין דאין התרה לשבועתו והנה הוציא לו תחבולה ולימד את בנו שמות האותיות בע"פ בענין שיהא הסדר שלהם ששגור בפה הבן היטב והבן מבין מדעתו באותיות שלהם הנדפסים עד שיבין כל הכתב כל שלא היה כאן תחבולה ברמאות רק היה בא לשאול אם מותר ללמד שמותם בע"פ היינו מורים לו היתר, אבל כיון שיש בזה הערמה שנתכוין ללמדו בע"פ כדי שיבין אח"כ הכתב ה"ז עבר על שבועתו (פ"ת).

(ג) אם לא באומדנא דמוכח כו' – מקור דברי הרמ"א מדובר שאחד היה מבקש מהקהל שיקבלו לסופר זקן אחד ועמו נער אחד וקבלו הקהל את שניהם בנדר בסתם ואחר כך סילקו הזקן שלא עשה כהוגן ורצו איזה יחידים לומר שגם הנער נסתלק כיון שעל ידי בקשת המבקש קבלום ובקשתו היתה שיהיה עם הזקן וכיון שנסתלק הזקן ממילא נסתלק הנער לזה, אמנם כיון דבלשון קבלת הקהל משמע שלא תלאו זה בזה אין אנו משגיחים בבקשת המבקש ולא אמרינן דניזול בתר אומדנא דדוקא בנודר בינו לבין עצמו הולכים אחר כוונתו משום דבעינן שיהיו פיו ולבו שוין אנן מבטלים הלשון לפי משמעותו ומפרשינן ליה על דבר אחר אבל בנותן מתנה לחבירו כל שלשון המתנה כולל הולכים אחריו ואין הולכים בזה אחר אומדנא דמוכח אא"כ דומה למש"כ בחו"מ (סי' רמו ס"א), אבל אם נתן מתנה לחבירו ואמר לשון שיש לו שני משמעות ודאי הברירה ביד הנותן לפרשו בענין שטוב לו והמוציא מחבירו עליו הראייה (ט"ז), ואין חילוק אם יש הפסד ממוני או לא (ש"ך)[85], נשבע לאשתו שלא יוציאנה מעיר פלונית אם עושה מעשים המכריחים אותה לצאת חשוב מוציא ממש כי לא נשבע שלא להוציאה על כתפו ועוד דבתר דעתה אזלינן כיון דהשביעתו[86] (רע"א).

Commented [O47]: ע' הערה והאם זה אותו מהריק"ש?

(ב) [213]מי שהעלילו עליו מפני שמכר יין לישמעאלים ומפני כך נשבע שלא יעשה יין למכור, והיה לו יין עשוי מקודם, אסור למכרו. הגה: [214]ולפ על פי שקממר שלא יעשה, מזלינן בתר כוונתו(ל). וכל שכן קהל(ה) שעשו תקנה כיוצא בזה, שאסורין למכור אפילו מה שהיה להם קודם לכן:

(ד) אזלינן בתר כוונתו - באמרו "לא יעשה יין", אינו מכוין שלא יהיה לו יין, דלא נתכוין להפסיד לעצמו בשביל מורא הסכנה במה שיש לו כבר יין, אלא שלא יכניס עצמו בעשיית יין מחדש, דהיינו מניעת הריוח, וע"כ אמר שלא יעשה דוקא (ט"ז, רע"א), עי' ט"ז ויש חולקין דלא קיימא לן דבעינן פיו ולבו שוים אלא בגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת שעורים, אבל הכא הא קאמר שלא יעשה למכור, אם כן אפילו בדבור קפיד רק על מכירה ואזלינן בתר כוונה ו"יעשה" הוא לאו דוקא (נקה"כ), עי' ט"ז, ועי' סעיף ד', ושם משום דסעודה זו שעליה כיוון נמי בכלל הלשון, ועי' ש"ך (חו"מ סי' עג ס"ח ד"ה צדריך להוליכו אחריו)[87] (ב"מ), עיין ט"ז כאן ובס"ק הבאה, ועיקר כרמ"א, אבל במה שהלשון כולל, כגון יחיד שאסר עצמו למשל ביין או בשר, מפני שמזיקו, או כדי לענות עצמו על עוונו, או אפילו ציבור שגזרו ותיקנו ואסרו כמו גבינות או שלקות, מפני החששות שמצאו בם, או מפני שראו בזה תקנה לציבור שלא יאכלו בשר ביוקר ויענו, או בחילוף המטבעות שיצא עלי' דפיסול כדי שלא לרמות בה, כל אלו הסיבות שייכים על מה שיש להם כבר

---

[85] עי' ש"ך חו"מ סי' עג ס"ח שאומדנא דמוכח רק פוטר הנשבע ולא מחייבו במה שלא אמר.

[86] עי' לעיל הערה 64.

[87] ז"ל השו"ע: הנשבע לחבירו לפרעו ביום פלוני, והגיע הזמן והמלוה איננו בעיר, הוא פטור עד שיבא המלוה או שלוחו, אבל צריך שיהיו המעות בידו באותו יום, ואינו רשאי להוציאם. הגה: והני מילי שנפטר כשאין המלוה בעיר, היינו דוקא כשלא היה המלוה דר במקום שהיה דר תחלה כשנשבע הלוה, או יצא משם, אבל אם הוא בעיר שהיה תחלה כשנשבע הלוה, צריך להוליכו אחרי וז"ל המאיר המשפט: צריך להוליכו אחריו – דווקא כשתובעו, וכן הוא בסמ"ע (ש"ך), ואפילו בלא שבועה הדין כן (רע"א).

(ב"מ), עי' ט"ז, ראובן שנשבע שלא ישא אשה תוך ג' שנים וכו' מיירי באופן שאין אנו יכולין לכוין דעת הנודר מה היה כוונתו ע"כ אנו הולכי' אחר משמעות הלשון משא"כ בענין עשיית היין למכור אנו יודעים כוונת הנודר ע"כ אנו הולכים אחר הכוונה, ולכן בקהל שהיה מריבה והחליטו דאין טוב להם לקבל איזה רב אף שהוא הגון אם יש לו בקהלה קרובים וצדדים כי אז יעשן אף המריבה יותר ויותר, וקבלו רב, ואחר זמן נעשה קרוב לאלה מהקהל דרך חתונה הרי כאן אנו יודעים כוונת הנודר שהכל בכלל בין הקבלה בין להחזיק הרב אחר הקבלה אבל אין להוריד את הרב, רק צריכים להתיר את הנדר (רע"א * עבודת הגרשוני).

(ה) וכל שכן קהל כו' – בדבר הוא למגדר מילתא דעבירה, אם גזרו בחרם וארור שלא לאכול דבר זה, הוה תקנת הקהל דאורייתא[88]. מה שאין כן במידי דהוא להצלת ממון או שאר טעמים שאינם שייכים לעבירה, הם דרבנן, ולכן בספק זה להקל, אבל אם נתערב אותו דבר שנשאר באיזה תערובות בענין שיש בו ספק ה"ל ספק ספיקא כיון שהאיסור עצמו אינו ברור אלא ממה שנשאר בתיקו בגמרא (עי' לעיל סי' קי ס"ט) (ט"ז וש"ך), עי' ט"ז ועיקר דכל תקנת הקהל הם דרבנן, וספיקם לקולא, ולכן הנשבע שלא להכינס בתקנת הקהל, אחרי שתקנו, חלה שבועתו, וצריך לשאול עליו (ב"מ), עי' ש"ך, והיה מקרה שראובן השתדך עם שרה ונשבע שלא יקדש אשה אחרת, והלך ונשא לאחרת, אם נשבע על דעת עצמו, הרי כבר עבר על השבועה, ואין ראוי לחייבו לגרשה או לנדותו, אבל אם נדר על דעת המשודכת או על דעת רבים, הרי אנן סהדי דכאשר משביעין אותו שלא יקדש אחרת היינו שלא יעמוד בקדושין , כיון שאין הלשון סותר האומדנא במה שאמר לא יקדש סובל פי' שלא יעמוד בקדושין שיגרש האש' הב' ודייניו ליה כפי דעתם של אחרים וכפי הנאתם ויש לנו לכופו ולהחרימו ולנדותו עד שיגרש (רע"א * רשד"ם), בענין א' נדר כסף שיהיה לקרן והפירות יתנו לרב שיהיה מורה הוראה ומלמד תורה והתנה שלא יהיה לו קורבה בא' מבני הקהלה לחמש שנים, והקהל רוצים למנות א' שיש לו קרוב שדר בקהלה ב' שנים אבל על פי תקנות הקהלה אין לאיש זה שום דיעה בעסקי הקהל עד אחר ג' שנים. מותר למנות אותו שלהוסיף על לשון הסכמה צריך שהיהי נכלל בלשון אבל לגרוע מהסכמה הולכים אחרי הכוונה [דלא כמחבר, ואפשר שזה נכלל בדבריו], והנה אע"פ שיש חילוק בין קרוב שמצורף למנין הקהל או קרוב שאינו מצורף למנין מ"מ המינוי הוא דבר אחד ואינו ב' מינים, אבל הש"ך הביא מבי"ט אחרת, וכן עי' רמ"א סוף סי' ריז, ואפילו ללדעתם יש חילוק בגוף המינוי שלא רצ השיתמנה על פי קרובים וכיון שזה לא מצורף לדעת הממונים הרי יש חילוק בגוף המינוי והולכים אחרי אומדנא, אבל המהרי"ט שהובא בש"ך מחלק בין דבר שלא חשב עליו, לדבר שדבר שהיה לו לחשבו עליו, ואם כן היה לו לפרש, וכאן לא עלה על דעת שיהיה קרוב בקהל שאין לו זכות דיבור, אבל ברור שהאנשי הקהל לא יכולים לסלק את עצמם מהמינוי כדי למנות את הקרוב שלהם (פ"ת * בגדי כהונה), א' הלך ממקום שמתירים חמאה של נכרי למקום שאוסרים, והביא איתו חמאה, אסור לו לאכול החמאה במקום החדש, שאפילו שזה ספק בדין דרבנן, עכ"ז יש מח' אם יש צד כזה בכלל, ולכן הוי ספק ספיקא לחומרא ובזה מתורץ קושיית הש"ך וט"ז על הרמ"א (פ"ת * נוב"י) וי"א דדעת הרמ"א שכאן מדבור במקרה שנוטה יותר שלא היה משמע רק להבא, אבל במקום שאמר סתם שלא אוכל בשר מר"ח אלול ואילך וכל כיוצא בזה אסור בכל בשר אף שמכבר דכך היא לשון ב"א וגם לשון תורה כך הוא (פ"ת * בית אפרים), בתקנה שלא יתעסקו במו"מ של מין סחורה ההיא ממילא גם מה שיש להם מקודם הוא בכלל התקנה שלא ימכרו במקומם ובפרט שיש בזה חשש מפני שנאת המקנאים בכל שעה ורגע, וזה לכו"ע (פ"ת * שיבת ציון).

(ג) [215]היו מפצירין בו לישא בת אחותו, ואמר: קונם שהיא נהנית לי לעולם, וכן המגרש את אשתו ואמר: קונם שהיא נהנית לי לעולם, הרי אלו מותרות ליהנות לו, שלא נתכוון אלא לשום אישות: @NO MB@

(ד) [216]היה מפציר בחבירו שיאכל אצלו, ומיאן ואמר: קונם לביתך שאיני נכנם וטיפת צונן שאיני טועם, מותר ליכנם לביתו ולשתות לו צונן, שלא נתכוון [217]אלא(ו) שלא יאכל

Commented [YL48]: ש מח' ש"ך וט"ז?

[88] ככל נדר? לבדוק תרמות הדשן סי' רפא

וישתה עמו בסעודה זו. וכן כל כיוצא בזה. ([218]מי שנדר צדקה או שאר נדר מחמת חולה(ז), ומת, עיין לקמן סימן ר"כ[89]):

(ו) שלא נתכוין אלא כו' - הלכך אסור בסעודה זו ותו לא (ש"ך), ויש שהקשו אם מותר בסעודה אחר, צריך להיות גם כן מותר בסעודה זו וצ"ע (רע"א * מהרי"ט, תורת אמת).

(ז) מחמת חוליNUSACH - שהיה לו ומת החולה עי' רמ"א לקמן (סי' רכ סט"ו) ומ"ש שם סק"? (ש"ך).

(ה) [219]אמר לחבירו(ח): השאילני פרתך, אמר לו: אינה פנויה. אמר: קונם שאיני חורש בה לעולם, אם היה דרכו לחרוש שדהו בעצמו הוא אסור לחרוש באותה פרה, אבל אחרים מותרין לחרוש לו בה(ט). ואם אין דרכו לחרוש בעצמו, אלא אריסין חורשין לו, הוא וכל אדם אסורין:

(ח) אמר לחבירו - מי שנשבע שלא לשחוט אסור לשחוט משום שלוחו של אדם כמותו וקשה שלא הביא מכאן (רע"א * הנותן אמרי שפר).

(ט) אחרים מותרים לחרוש לו בה - נשבע שלא לחרוש בפרה זו ומכרה לאחר הלוקח יכול לחרוש בו (עי' ט"ז לעיל סי' טז ס"ו ד"ה רק זכות) (רע"א)[90], מזה רואים שמי שנשבע שלא יגלה סודו לשמעון יכול להגיד ללוי ולוי יגלה לשמעון דהא הכא כוונת הנדר היתה שלא יהנה מפרתו ועכ"ז הוא נהנה ממנה ע"י אחר (פ"ת).

(ו) [220]הסכמה(י) שצוה השר לבטל מקצתה, אין ההסכמה בטילה מפני צוויו. הגה: [221]קהל שהחרימו על א' שלא ידור(יא) עמהם, ואח"כ רוצה לישב שם בחנות, דנין כפי הענין שנדרו עליו, אם לא כוונו רק על דירת קבע עם אשתו ובניו, חנות שרי. ואם לאו, הכל אסור:

(י) הסכמה כו' - ע"ל (סי' רכח סט"ו) (ש"ך).

(יא) שלא ידור כו' – עי' רמ"א לקמן (סי' ריז סל"ב), מי שנשבע שלא יאכל חוץ מביתו אם נלך אחר כוונתו שלא היתה אלא באותה מדינה ולא במדינה אחרת זה אינו, כי מה שהולכים אחר כוונת הנודר, הוא במה שיש בו משמעות ב' לשונות כמו חרם (לעיל סי' רח ס"?) אבל מי שנודר על איזה דבר אינו נאמן לומר "לא נתכוונתי לאסור עצמי בדבר זה אלא בעיר זה ולא בעיר אחרת", כי סתם נדר שבגופו הוא בכל מקום וה"ל לפרט, מיהו אם רואים הדבר שבגללו נדר, כגון שהיו אנשים רעים באותו עיר ונדר שלא יאכל בביתם וכיוצא בזה, הולכים אחריו (ש"ך).

סימן ריט – הנודר בלא קביעות זמן, ובו ג' סעיפים:

(א) [222]מי שנדר(א), או נשבע, לישא אשה או לקנות בית וכיוצא בו, ולא קבע זמן(ב), אין מחייבין אותו לישא או לקנות, עד שימצא(ג) הראוי לו[91]:

(א) מי שנדר כו' – י"א דר"ל שהתפיס בדבר אחד שאמר "דבר פלוני אסור עלי אם לא אשא אשה" דאל"כ הוי לשון שבועה ואינו נדר כלל, מיהו עיקר דהיום בכל ענין הוי נדר כדלעיל (סי' רו ס"?, וע"ל סי' ריח ס"ק ב?) דמהני מדין ידות אם הוציא לנדר בלשון שבועה (ש"ך).

(ב) ולא קבע זמן כו' - ה"ה קבע זמן לישא אשה תוך שנה וכה"ג אין מחייבים אותו אלא לישא אשה ההגונה לו (ש"ך).

(ג) עד שימצא - הנשבע ולא קבע זמן ב"ד משמתין אותו אם הוא מתרשל מלקיים שבועתו ואף על פי שאין זמן בקיום שבועתו, אע"פ שיכול לקיים כל ימי חייו, וכל שיקיים בחייו הוא נפטר בכך משבועתו. מכל מקום מיד חל עליו חיוב שבועתו ומיד הוא חייב לקיימה שמא ימות (רע"א * ריב"ש), אבל מצא הוגן לו מחייבים אותו, ומיהו אין לפרש שמאותה

---

[89] סט"ו ברמ"א.

[90] עי' שם שמדובר שנשבע אחד שלא ישחוט בהמתו רק יחזיקנה לחרישה ומכרה, אז הלוקח יכול לשוחטה.

[91] עשיר אחד שנשבע לשכור מלמד לבנו עד עשרה זהובים, מצד שבועתו פטור הוא כל זמן שישכור מלמד הגון. שלא נשבע זה לשכור מלמד החכם יותר שיוכל לשכור. וכל הנדרין אין הולכין אלא אחר כוונת הלב. ומן הידוע שאם מצא זה מלמד הגון לבנו בפחות מכן ומצא אחר שהוא זקן ויושב בישיבה לא ירבה במחירו. לפי שבתחילת הלימוד כ"כ ראוי והגון מי שלא הגיע למעלת הרבנות כמו אחד מגדולי הרבנים ולא נתכוין זה אלא להגון לו (שו"ת הרשב"א ח"ה סי' רכט).

Commented [O49]: ד לש?

Commented [O50]: נ וסח שאני?

שעה עובר בלא יחל דאפשר לקיימו אחר כך, אבל אם זה מצוה כגון לקנות בית או לישא אשה בארץ ישראל [שיש בשניהם משום ישוב ארץ ישראל[92]], כן עובר על בל תאחר, ויש בזה משום נדרי מצוה ויש מצוה לקיימם, שונה מנדרי רשות שאין מצוה לקיימם (רע"א * מהרי"ט), בדבר הרשות לעשות דבר פלוני יכול לדחות כמה שירצה, אך בדבר מצוה כגון לישא אשה או ליקח בית בארץ ישראל, מיד כשיזדמן ההגון לו, כופין אותו לקיים, דבדבר מצוה הוי כמפרש ליקח מיד ולאלתר כשיזדמן. ובמקרה שראובן חייב לשמעון סך כסף, והסכימו שאם שמעון ישא ביתו של ראובן ימחול לו החוב, הרי הענין כלול משני דברים שידוכי הבת שהיא מצוה וחיובי ממון שהוא נדרי הדיוט, אם היה עיקר עיסקם במו"מ ושוב עלה על דעתם לתלות מחילת הממון בשידוכים ה"ז נדרי הדיוט ויכול לדחות, אך כשהכל נעשה בשעת שידוכים והחיוב היה רק לבטחון להשמר מאסמכתא, א"כ השידוכים שהיא המצוה הוא עיקר וזמן פירעון הקנס כזמן השידוכים משתבעה לינשא, נותנים לבוגרת ל' יום ושוב חל הקנס וצד השני פטור משבועתו ונושא אשה אחרת. וצ"ע למה השו"ע לא הזכיר בית בארץ ישראל דווקא, ועמ"ש לקמן (סי' רכח ד"ה ד"ה לישא?) (פ"ת).

(ב) [223]הנשבע לשכור מלמד לבנו עד עשרה לטרין, כל זמן(ד) שישכור מלמד הגון הוא פטור. ויזהר שלא ישלח המלמד הראשון, עד שיבא השני. ([224]כי צריך לשכור המלמד הראשון ההגון לו, אם לא שבא לו מלמד אחר):

(ד) כל זמן כו' - שלא נשבע זה לשכור מלמד החכם ביותר שיוכל לשכור וכל הנדרים אינם הולכים אלא אחר כוונת הלב וכיון שבתחילת הלמוד כך ראוי והגון אף שלא הגיע למדרגות הרבנות כמו א' מגדולי הרבנים דלא נתכוין זה אלא לראוי לו (ש"ך).

(ג) [225]מי שאסר דבר אחד עליו בלא זמן, אסור בו לעולם(ה):

(ה) אסור בו לעולם - ואף על גב דגבי נזירות אמרינן סתם נזירות ל' יום, י"א דשאני בנדר שכולל בו נדרי הקדש ונדרי איסור, וכשם שהמקדיש בהמה למזבח קדושה עולמית ה"נ בנדרי איסור כן, וי"א שהחילוק היא שנדר היא איסור חפץ ונזירות היא איסור גברא, עכ"ז גם בשבועה אסור לעולם (ט"ז וש"ך), קהל שהסכימו להעביר השוחט שבעירם מחמת איזה דבר והעבירוהו ואח"כ רוצים לחזור וליקח אותו לשוחט דרשאים הם בכך דהא לא קבלו עליהם שיהא אסור להיות אצלם שוחט דאז אסור לעולם רק דעתם היה להעביר השוחט ההוא והא העבירוהו וקיימו נדרם (פ"ת).

סימן רכ – חלוק שבין קונם יין להיום או לזמן, ודין הנודר על דבר שאינו קבוע, ובו כ"ג סעיפים:

(א) [226]קונם יין שאני טועם יום אחד(א), או קונם יין שאני טועם יום, אסור בו מעת לעת(ב). ואם אמר: קונם יין שאני טועם היום(ג), אינו אסור אלא עד שתחשך, בין עומד בתחלת היום או בסופו. וצריך שאלה לחכם(ד), גזירה שמא פעם אחרת יאסור עליו יום אחד, ולא ידע להפריש בין היום ליום אחד, ויבא לשתות בלילה. [227]וי"א שאם היה נדר של מצוה(ה), כגון ללמוד או לקיים שום מצוה, אינו צריך התרה. ([228]ומיהו בקבלת תענית בעלמא, מותר לאכול מיד בלילה ואין צריך התרת חכם(ו)):

(א) יום אחד - לכתחילה מחויב לנהוג איסור תיכף משעת נדרו, ואם אכל בו ביום, עובר על בל תאחר. אבל מ"מ לא עבר על הנדר וצריך לנהוג איסור ביום אחר. אבל בנדר "יום זה", ועבר ואכל עבר על נדרו ואין לו תשלומים ביום אחר, וי"א דאפילו אם אמר "יום אחד" אם פשע ואכל קרוב אני לומר דאין לו תשלומים דיום א' סתמא מסתמא דעתיה מיד (רע"א).

(ב) מעל"ע - מאותה שעה שנדר (ש"ך), הנודר שלא יאכל או שלא יעשה דבר זה ביום פלוני יש להסתפק אם מתחיל נדרו או שבועתו מן הלילה או מן היום. קהל שעשו תקנה שלא לשחוק אלא ביום שא"א תחנון, הלילה שאחר חנוכה מותר לשחוק דעדיין לא הגיע ליום שאומרים בו תחנון (רע"א).

---

[92] וכן הוא במקור דברי המחבר, וצ"ע שלא הביא הלשון.

(ג) שאני טועם היום כו' - וה"ה אמר "קונם יין שאני טועם יום זה", דינו כאומר "היום" (ש"ך).
(ד) וצריך שאלה לחכם - אבל א"צ פתח משא"כ בנודר יום אחד, עוד נ"מ דכאן א"צ שאלה רק מדרבנן ובנודר יום אחד צריך שאלה מדאורייתא וע"ל (סי' רח ס"ב) (ש"ך).
(ה) וי"א שאם היה נדר של מצוה - דגזרו רק בצירוף דלאו שפיר עביד, דנדר דהוי כאלו בונה במה, מש"ה דאם היה דבר נדר של מצוה לא גזרו, וצ"ע דלפי זה י"ל דדוקא לנודר עצמו גזרו אבל במדיר פירותיו על חבירו שלא יאכל מהם היום י"ל דהמודר מותר משתחשך דהוא לא עביד איסורא ולא גזרו עליו, וצ"ע לדינא (רע"א).
(ו) וא"צ התרת חכם - ולא גזרינן משום "יום אחד", משום שהדבר ידוע שדינו של תענית כך הוא, שאין איסורו כשאר נדרים שכבר קבעו לו חכמים זמן. הלכך אפילו יתיר לו כשתחשך בלא שאלה, לא יבא להחליף בנודר "יום אחד", שדיני תענית ונדרים חלוקים הם וכן לא יבא המקבל עליו להתענות א' בשבת אין מחייבין אותו שיתענה כ"ד שעות דודאי להתענות כמו שאמרו חכמים נתכוין, דהיינו מקודם שיעלה עמוד השחר עד שתחשך (ש"ך).
(ב) [229]**אמר**: ביום **שאעשה** דבר פלוני **לא אוכל** אותו היום(ז), דינו כהיום שמותר בלילה. **ואם אמר**: **אותו** היום ולמחרתו, **אסור** אותו היום ומחרתו ולילה שבינתים(ח):
(ז) לא אוכל אותו היום - ועשה אותו דבר ביום פלוני מותר בלילה, אמנם צריך שאלה לחכם (ש"ך), עי' במקור דברי השו"ע דעיקר ההיתר בלילה משום שזה דמה לאומר "היום" דאילו "ביום זה" אסור אף בלילה, וצריך שאלה. וי"א "דיום זה" גם כן מותר בלילה. וכן הוא בש"ך סק"ב? ועיין בט"ז סק"ו? ובנה"כ ותלוי במחלוקת זו, ועיקר כט"ז, וא"כ אפילו כי אמר "לא אוכל אותו יום" גם כן מותר בלילה ד"אותו" ו"זה" הם אותו הדבר, אבל במקור דברי השו"ע משמע דעיקר היתירו משום דמדמהו ל"היום" כיון שאמר אותו היום, אבל אם אמר "אותו יום" הי' אסרו בלילה כמו ביום זה (ב"מ).
(ח) ולילה שבינתים - כיון שהתחיל נדרו לא פקע (ש"ך), ואם עמד בלילה והתחיל הנדר אסור בלילה וביום שלאחריו ובלילה שניה וביום שלאחריו (ט"ז וש"ך).
(ג) [230]**היה** עומד **באמצע** השבוע(ט), **או** קודם לו, **ואמר**: קונם יין **שאני** טועם **שבוע** זה(י)(**יא**), **אסור** עד תשלום כל השבוע ויום השבת **הבא אסור** ג"כ. ([231]ומותר למחר כך בלמ שלמת מכס). **ואם אמר**: **שבוע אחד**, **או שבוע**, סתם, **אסור** [232]**מעת לעת**:
(ט) באמצע השבוע - לאו דוקא כמו שכתב אחר כך "או קודם לו" ולא בא למעט אלא עומד ביום השבת, דאז אינו אסור אלא עד מוצאי השבת כמו בסעיף ו' בכ"ט באלול (ט"ז).
(י) שבוע זה - ומ"ש "שבוע זה" אע"פ שבמקור דבריו איתא "שבת זה", לחדש שדינו כך אע"פ ששבוע הוא לשון של שבע (ט"ז), וי"א ששבת ושבוע הם אותו הדבר (ש"ך). ואם אמר בלשון אשכנז "דיא וואך" [שבוע זו] שאין יום השבת בכלל האיסור, שלשון זה הוה כלשון ימות החול בלשון הקודש, שהרי כשרוצים לומר שבת וחול, אומרים בל"א "שבת אונד וא"ך" [שבת והשבוע] ממילא נתמעט יום השבת לגמרי, משא"כ בלשון "שבוע זה", דבלשון שבוע נכלל גם שבת, דהוא תשלום השבוע, אבל בלשון חול הוא עד השבת, דלשון וא"ך הוא הפך דשבת. אבל אם אומר לשון חול "שלא אוכל בשר אין ה' או ו' וואכי"ן" [תוך חמש או שש שבועות] אז הכוונה שלו דרך מספר, ואז ודאי גם השבתות בכלל, דכיון דאמרו דרך מספר, הוה כאילו אמר "ה' או ו' פעמים ז'" ממילא שבת בכלל. וכ"ש אם עומד בשבת ואומר שיאסר עליו "דיא וא"ך" איזה מין דודאי לא נתכוין על אותו יום אלא על השבוע הבא, שהכלל הוא שבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם (ט"ז), וי"א דאם אמר בלשון אשכנז "די"א וא"ך" גם שבת בכלל, אבל מי שמקבל עליו שלא לאכול בשר "דיא וא"ך" מותר בשבת, היינו משום דלא היתה כוונתו רק על ימות החול, ולא על השבת שחייב להתענג ולאכול בשר, אבל שאר נדרים דשייכי גם כן בשבת גם שבת בכלל (נקה"כ).
(יא) שם - וה"ה אמר "קונם יין שאני טועם השבוע" או "החדש" או "השנה", דינו כאומר "שבוע זה" או "חדש זה" או "שנה זו", ועיין לקמן (סקט"ו?), ואם אמר "זאת השנה" היינו עד ר"ה, וי"א דה"ה אם אמר "עד שנה" דינו כ"זאת השנה" ואין זה מוכרח (ש"ך).
(ד) [233]**היה** עומד **בתוך** החדש, **או** קודם לו, **ואמר**: חדש זה, **אסור** עד תשלום החדש ומותר ביום ר"ח, **אפילו** ר"ח שני ימים שהראשון לתשלום חדש שעבר, **אפילו** הכי מותר בו, כיון

שבלשון(יב) בני אדם קורין אותו ר"ח. ([234]וכל שכן אם נדר לעשות קודם ר"ח(יג), שצריך לקיימן קודם יום ראשון).

(יב) כיון שבלשון כו' - לפ"ז אם היה עומד בר"ח הראשון ואמר חדש זה אסור גם מר"ח הראשון ואילך דכיון שבלשון בני אדם קורין אותו ר"ח א"כ הוא בכלל החדש של הבא, וע"ל (סי' רכח סמ"ח) (ש"ך).

(יג) קודם ר"ח - מי שנשבע לפרוע לחבירו קודם שיכנס חודש כסליו אם פרע לו ביום ר"ח הראשון אינו עובר שעדיין לא נכנס כסליו דנהי דקרו ליה ר"ח כסליו מ"מ לא קרו ליה מכלל כסליו אבל י"א אחרת והחושש לחומרת השבועה תבא עליו ברכה (פ"ת).

(ה) [235]אמר: חדש אחד, או חדש, סתם, אסור מיום ליום(יד):

(יד) אסור מיום ליום כו' – היינו משעה שנדר אסור מיום ליום כגון אם נדר בחצי יום ט"ו לחדש תמוז אסור עד חצי יום ט"ו לחדש אב אף על פי שאינו אלא כ"ט ימים שתמוז הוא חסר מ"מ הוא חדש שלם מיום ליום (ש"ך)[93].

(ו) [236]היה עומד בתוך השנה, או קודם לה, ואמר: השנה זו, אסור עד תשלום השנה ומותר ביום ר"ה. ושנה זו מונים מתשרי, שאפילו אם עומד בכ"ט באלול, כיון שהגיע תשרי, מותר.@NO MB@

(ז) [237]אמר: שנה אחת או שנה סתם, אסור מעת לעת(טו). [238]ואם נתעברה(טז) השנה, אסור בה ובעיבורה. ואם עומד בחורף ואמר: שנה זו, והיא מעוברת, אסור עד תשרי ולא אמרינן שאדר שני יעלה במקום אלול:

(טו) אסור מעל"ע - משעה שנדר (ש"ך).

(טז) ואם נתעברה כו' - היינו דוקא בעומד באמצע השנה או קודם אבל בעומד בר"ה ואמר שנה א' אינו אסור אלא י"ב חדש, מיהו היכא דאמר "שנה אחת מיום זה" והוא שנה מעוברת מיום זה מונין י"ג חדש אפילו עומד בר"ה (ש"ך), דברי המחבר הם כדברי הרמב"ם, אמנם י"א שאם אמר "שנה זו" או "השנה" אסור בעיבורה, אבל אם אמר "שנה אחת" אינו אסור אלא י"ב חדש (ש"ך * מהריב"ל), עי' ש"ך שהביא שאם עומד בר"ה ואמר שנה אחת אינו אסור אלא י"ב חדש, שאם כוונתו לאסור עיבורה היה צריך לומר שנה זו, וקשה שכן אם אמר שנה אחת, הרי אסור מעת לעת בר"ה הבאה, ועיקר ד"שנה אחת" אסור י"ג חדש בשנה מעוברת (ב"מ).

(ח) [239]אמר: עד ר"ח אדר, עד ר"ח אדר ראשון(יז). עד סוף אדר, עד סוף אדר שני(יח). ולהרמב"ם(יט), אם ידע שהשנה מעוברת ואמר: עד ר"ח אדר, אסור עד ראש חדש אדר שני:

(יז) עד ר"ח אדר ראשון - דסתם אדר הוא אדר ראשון ומכל מקום ב"עד סוף אדר" הוא אסור עד סוף אדר השני, דשני אדרים כחד חשבינן להו, ואם אמר "עד חצי אדר", דהיינו עד חצי אדר ראשון, דאין שם חצי נופל על ר"ח השני דדוקא לענין סוף אדר חשבינן להו כחד לענין שנתכוין עד כלות החודש הנזכר בשם אדר יהיה מי שיהיה (ט"ז), מי שנדר או נשבע לעשות דבר פלוני בחודש העיבור חייב לעשות באדר א' דאדר ראשון הוא הנקרא חודש העיבור (פ"ת).

(יח) עד סוף אדר שני - בין ידע שהיא מעוברת או לא, אסור עד סוף אדר שני, דב' אדר נחשבים כחדש א', ואם אמר "עד כ' או כ"א אדר" דינו כאומר עד אדר שהוא עד אדר ב' (ש"ך).

(יט) ולהרמב"ם כו' - דסתם אדר הוא אדר שני אלא דסבירא ליה כל שלא ידע שהשנה מעוברת מסתמא נתכוין לאדר הסמוך לשבט (ט"ז), ולענין דינא בנדרים יש להחמיר באיסורא דאורייתא כסברת הרמב"ם (ש"ך).

(ט) [240]היה עומד בתוך שמטה, או קודם לה, ואמר: שמטה זו, אסור עד סוף שמטה ואסור גם בשנה השביעית. @NO MB@

(י) [241]אמר: שמטה אחת, או שמטה, סתם, אסור שבע שנים מעת לעת. @NO MB @

---

[93] עי' לעיל סק(יא) בלשון "עד וכו'".

(יא) [242]האוסר עצמו בדבר(כ) עד הפסח, או שאמר [243]עד פני הפסח, אינו אסור אלא עד שיגיע(כא) בלבד. ואם אמר: עד שיהיה הפסח, הרי זה אסור עד שיצא הפסח. ויש אומרים דעד פני הפסח, אסור עד שיצא:

(כ) האוסר עצמו בדבר כו' – היינו מדברים אחרים אבל בנודר מן היין אף באומר "עד שיהא פסח" או "פני פסח" אינו אסור אלא עד שיגיע הפסח, שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין, אמנם מזה שהמחבר לקמן לא הזכיר דברים אלו, משמע דסבירא ליה כהרמב"ם וסייעתו דאפילו ביין אסור עד שיצא פסח. אחד שנדר מהיין והתנה חוץ משבת וי"ט אסור ביין של הבדלה [דלא כוון זה אלא משום מצות עונג שבת ושמחת י"ט, אף על גב דקבועה על הכוס אחר יכול לטעום, כי אין זה כוס של שבת אף על גב דאתי לכבוד שבת – מהרי"ל] (ש"ך).

(כא) אלא עד שיגיע כו' - דכל היכא דאינו אסור אלא עד שיגיע כגון "עד הפסח" לכו"ע, וב"עד פני" להרמב"ם וכן "עד הגשם" (לקמן סעיף י"ח) בכלן צריך שאלה לחכם דלמא לא ידע להפריש ביניהם (ש"ך), דבנדרים הולכין אחר לשון ב"א דעד ולא עד בכלל ובאמר קונם פירות שגדלו עד היום מותר בפירות שגדלו בו ביום (רע"א), אם כתוב "עד היום הזה" דומה ל"עד עכשיו", שהרי הוא עומד באמצע היום וכותוב עד היום הזה, והוא ספק, אבל "עד יום פלוני" היינו עד ולא עד בכלל (רע"א * ש"ך), וי"א בשניהם הוי ספק (רע"א * תומים).

Commented [O51]: נ כון סקכ"ז?

(יב) [244]אמר: עד הקציר(כב), או עד הבציר, או שאמר: עד שיהיה הבציר או הקציר, אינו אסור אלא עד שיגיע(כג), שכל דבר שאין זמנו ידוע(כד), בכל לשון שיאמר(כה), אינו אסור אלא עד שיגיע:

(כב) עד הקציר כו' - קצירה שייך בתבואה ובצירה בענבים ומסיקה בזיתים (ש"ך).

(כג) עד שיגיע - הקצירה בפועל, ולא עד שיגיע זמן הקצירה ואין קוצרים, וע"ל סי"ח גבי עד הגשם (ש"ך).

(כד) שאין זמנו ידוע – שאין אדם מכניש עצמו לאסור ספק, לא משנה אם לא ידוע התחלה או לא ידוע משך הזמן כמה יהיה (ט"ז).

(כה) בכל לשון שיאמר כו' - כלומר אף על פי שאמר "שיהיה" (ש"ך).

(יג) [245]בכל מקום, זמן הנדר הוא לפי מה שממהרין או מאחרין לקצור בו, ואנו הולכים אחר המקום שעומד בו הנודר בשעת הנדר אפילו אם הלך אח"כ הנודר אל מקום אחר, בין להחמיר כגון שהלך (למקום) (שממהרין) [ממקום(כו)] הקציר, בין להקל שהלך (למקום שמאחרין) [ממקום] אותו:

(כו) שהלך למקום – עיקר הגרסא "ממקום" ולא "למקום" (ט"ז), כגון שהלך למקום שממהרין הקציר בין להקל כגון שהלך למקום שמאחרים אותו (ש"ך).

(יד) [246]קציר, סתם, הוא קציר חטים(כז). ואם המקום שנדר בו רובו קציר שעורים(כח), הולכין אחריו:

(כז) קציר חטים - היינו לענין התחלה אבל באמר עד סוף הקציר, דהיינו שיכלה כל הקציר אפילו של שעורין, דומה ל"סוף אדר (לעיל ס"ח, עי' לעיל סי' רח סק"א?) (ט"ז).

(כח) רובו קציר שעורים כו' – שונה מהספק דלעיל (סי' ריז ס"ג וסי"ז), ששם מסתפקים במה היתה מחשבתו אם לרוב לשון העיר או לרוב ספוק העיר ומחמירים, אבל הכא ודאי כוונתו למה שהוא חשוב לאנשי עירו וקורא סתם למה שהוא הרוב בעירו, וע"ל (סי' רח סק"ג?) (ש"ך).

(טו) [247]אם קבע זמן(כט) למשתה בנו, ונדר עד זמן משתה בנו, מספקא לן אם חשוב זמנו קבוע(ל), והולכין בו להחמיר. הגה: ואפילו(לא) אם מת הבן קודם שיגיע משתה שלו, צריך להמתין עד אותו זמן. [248]וכן אם נדר לעשות דבר עד שיהיה בנו בר מצוה, ומת, צריך להמתין עד שיהיה ראוי להיות בר מצוה[94]. ועיין בא"ח סימן תקס"ט יחיד או רבים שקבלו עליהם תענית

[94] אדם שנחלה בנו ושלח כסף לרב שנודר הכסף שהבן יהיה בריא, ומת הבן, כיון שאין תנאי כפול, וזה קיים במחלוקת, והכסף ביד הרב לצורך עניים, אין מחזירים הכסף ליד האב, ועי' פ"ת (סי' רכח סק"(קמה)), כאן שונה כיון שמת החולה לא דמי לנודר בעת צרה, שהרי לא נעשה לו

מחמת איזה צרה, ועברה, אם צריכים להשלים תעניתם[95]. [249]והוא הדין בנדר נדר לעשות צדקה או שאר נדרים (א"ז פסק דחייב לקיים נדרו). ונ"ל דכל זה מיירי בקבלו עליהם סתם, אבל אם פירש דבריו, כגון מי שנדר ואמר: אם יחיה פלוני החולה אתענה כך וכך או אתן כך וכך לצדקה, אם מת אותו פלוני, פטור מנדרו, דהרי התנה בפירוש ולא בעינן תנאי כפול בנדרים(לב), דלא גרע דבורו מכוונת הנודר כדלעיל סימן רי"ח. וכן יתבאר לקמן סוף סימן רל"ב, [250]וכל שכן האומר: אתן סלע(לג) לצדקה כדי שיחיה בני[96], ואם לא יחיה לא אתן, אף ע"ג דעובד ע"מ לקבל פרס מכל מקום פטור אם לא יחיה:

(כט) קבע זמן - גם משך ימי המשתה יש להם ג"כ קביעות ז' ימים דאי לאו הכי אפי' הוי התחלתן זמנו קבוע אינו אסור אלא עד שיגיע (פ"ת).

(ל) אם חשוב זמנו קבוע - פירוש כיון שבידו לדחות החתונה יש סברא דלא הוה זמנו קבוע (ט"ז, ש"ך), ואם אמר "עד שיהא" אסור עד שיצא, וכן אם דחה זמן המשתה, אסור עד שיהא ממש (ש"ך).

(לא) ואפי' כו' – מעיקר הדין מותר אלא מטעם גזירה שמא אף בלאו הכי יבא להתיר (ט"ז), ויש חולקים דהכא עיקר כוונתו היה שנדר עד שיזכה שיהא הבן בר מצוה ומיד כשמת בטל נדרו והוה כאלו אמר "הריני נודר עד שיחיה בני ויהא בר מצוה", אלא שכבר הורה זקן, אבל אין צריך להמתין עד משתה בנו אלא יום שבו נעשה י"ג (ש"ך), עי' ש"ך, וי"א שזה דומה למש"כ באו"ח (סי' תקסט) וכ"כ הדרישה [עי' או"ח (סי' תקסט ס"א-ב) (א) יחיד המתענה על צרה, ועברה, או על חולה, ונתרפא או מת, צריך להשלים כל התעניות שקיבל עליו וכו'. (ב) יחיד שמתענה על צרה ונודע שקודם קבלת התענית כבר עברה, א"צ להשלים, ע"כ. ועי' דרישה וכל זה מיירי בקיבלו עליהם סתם, אבל אם פירש דבריו, כגון מי שנדר ואמר "אם יחיה פלוני החולה אתענה כך וכך או אתן כך וכך לצדקה", אם מת אותו פלוני פטור מנדרו דהרי התנה בפירוש ולא בעינן תנאי כפול בנדרים דלא גרע דיבורו מכוונת הנודר] (ב"מ).

(לב) ולא בעיא תנאי כפול בנדרים – ויש חולקין שצריכים תנאי כפול (רע"א * תשובות מיימונית).

(לג) וכ"ש האומר אתן סלע כו' - כן צ"ל ופירושו וכ"ש אם אומר תנאי כפול (ט"ז).

(טז) [251]עד הקיץ, עד שיקוצו הרבה ומכניסין התאנים בכלכלות. @NO MB@

(יז) [252]עד שיעבור הקיץ, עד שישמרו הסכינים(לד) שקוצצים בהם התאנים:

(לד) עד שישמרו הסכינים כו' - פי' שכבר עבר כל זמן קציצתו (ש"ך).

(יח) [253]האוסר עצמו בדבר עד הגשם(לה), הרי זה אסור עד זמן הגשמים שהוא בא"י ר"ח כסלו(לו). הגיע זמן הגשמים, הרי זה מותר בין ירדו גשמים בין לא ירדו. ואם ירדו מי"ז במרחשון(לז), מותר. ואם אמר: עד הגשמים(לח), הרי זה אסור עד שירדו הגשמים, והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכים לה מכ"ג ממרחשון ואילך. הגה: [254]ובגולה, זמן הגשמים(לט) ששים יום(מ) אחר התקופה שמתחילין אז השאלה, וזמן רביעה שניה שבעים יום אחר התקופה.

(לה) עד הגשם - משמע זמן גשם ומשמע זמן רביעה אחרונה דהיינו ר"ח כסליו, שאז כלו כבר ב' רביעיות הראשונה והאמצעית. אבל אם ירד בהם גשם, די ברביעה ראשונה, שהיא י"ז חשון, ורביעה פי' גשם על שרובץ על הארץ (ט"ז), וי"א דאינו אסור אלא עד רביעה ראשונה (ש"ך).

(לו) ר"ח כסליו - היינו רביעה שלישית (ש"ך).

הטובה, ע"ש בש"ך, ואין להתיר נדר של צדקה אלא מדוחק, ובפרט שכבר בא ליד הרב. ואף שחזר והחזירו, אם הוא שעה"ד אז יוכל להתיר ע"י שאלה (מהרש"ם ח"א סי' סה).

[95] ז"ל או"ח: $

[96] אבל הלשון "כדי שיחיה בני" ללא כפילות הוא חייב באמת לשלם נדרו אפילו מת הבן, אף על גב שאמר כדי שיחיה בני, מסתמא אינו עובד על מנת לקבל פרס, היינו אם לא יחיה ולא יקבל זה הפרס, ולא יחיה זה הבן, אלא שנותן בתקותו שבזכות [המצוה] יחיה הבן, שנדרי מצוה שונה משאר נדרים (סי' רלב ס"?) שאם בטל הטעם בטל הנדר (משיב דבר ח"ב סי' מה).

Commented [YL52]: וסח פרידמן??

Commented [O53]: ל בדוק שכן משמע מאו"ח כלא כדברי הרמ,א???

Commented [YL54]: ובן??? הרי בט"ז בס"ק הקודם כתוב אחרת

(לז) מי"ז במרחשון - שהוא רביעה ראשונה וי"א דרביעה ראשונה הוא שבעה במרחשון ושניה בי"ז בו ואם אמר "עד הגשם", אסור עד ז' במרחשון ואז מותר בין ירדו בין לא ירדו ואם אמר "עד הגשמים" או עד שיהא הגשמים אסור עד שירדו ברביעה שניה והמחבר והרמ"א השמיטו דעתם (ש"ך).

(לח) עד הגשמים - משמע ירידת הגשמים דוקא ומשמע לשון רבים ומיעוט רבים שנים, דהיינו ששני גשמים ירדו, רביעה ראשונה ושניה. וגם אם אומר "עד שיהיו הגשמים" אין אסור רק עד שיגיעו התחלת הגשמים, לפי שאין זמן קבוע והוה כקציר דסעיף י"ב (ט"ז).

(לט) ובגולה זמן הגשמים כו' - פירוש אם אמר כן "בגולה כו'" וכמ"ש בסעיף י"ג שהולכין אחר מקום שעשה הנדר (ט"ז), זהו לשיטתם דס"ל דרביעה ראשונה היא בז' בחשון בא"י ושנייה בי"ז בו אם כן השנייה מרוחקת מהראשונה י' ימים אם כן כיון שבגולה שואלין ס' יום אחר התקופה אם כן הרביעה השניה הוא ע' יום אחר התקופה ולפי זה למחבר שהראשונה י"ז בו והשנייה כ"ג בו אם כן אין כאן אלא ו' יום בין א' לב' אם כן הרביעה ב' בגולה אינו רק ו' ימים אחר הרביעה ראשונה וצ"ע (ש"ך).

(מ) ס' יום כו' - והכל לפי המקום שנדר בו (ש"ך).

(יט) [255]אמר עד שיפסקו הגשמים, אסור עד שיעבור הפסח: @NO MB@

(כ) [256]קונם יין שאיני טועם בחג, אסור בי"ט האחרון(מא):

(מא) אסור בי"ט האחרון - אף על גב דהוא חג בפני עצמו לענין כמה הלכות מ"מ בלשון בני אדם הוא בכלל החג (ש"ך), הנודר הנודר מן היין בכל החגים אפי' חולו של מועד בכלל כל יום שראוי' לחגיגה, אבל לא ימי השלמה דשבועות מפני שהוא חול גמור אבל סתם חג הוא חג הסוכות (פ"ת).

(כא) [257]האומר לאשתו: מה שאת עושה קונם שאיני נהנה ממנו עד הפסח, עשתה לפני הפסח מותר ליהנות ממנו אחר הפסח(מב). אבל אם אמר: מה שאת עושה עד הפסח קונם שאיני נהנה ממנו, אסור ליהנות לעולם(מג) במה שעשתה לפני הפסח:

(מב) מותר ליהנות לאחר הפסח - ולא אמרינן דהכי קאמר "מה שאת עושה עד הפסח יהא קונם עלי לעולם" (ט"ז).

(מג) אסור ליהנות לעולם - ולא אמרינן דה"ק "מה שאת עושה יהא קונם עד הפסח" (ט"ז).

(כב) [258]אמר לאשתו: קונם שאת נהנית לי מהיום עד פסח אם תלכי לבית אביך(מד) עד החג, הלכה לפני הפסח אסורה ליהנות ממנו עד הפסח(מה). [259]ואפי' לא הלכה(מו), אסורה ליהנות ממנו עד הפסח, שמא תלך אח"כ ותעבור למפרע[97]:

(מד) אם תלכי לבית אביך כו' - ע"ל (סי' רלה ס"ב) (ש"ך), עי' ש"ך לקמן (סי' רלה סק"(ו)HR) (ב"מ), עמ"ש לעיל (סי' ריג סק"(י)) (רע"א).

(מה) אסור ליהנות ממנה עד פסח - אבל לאחר הפסח מותר אפי' הלכה (ש"ך).

(מו) ואפילו לא הלכה - פי' שאינה רוצה לילך (ט"ז).

(כג) [260]אמר לה: קונם שאת נהנית לי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח, אסור ליהנות מיד(מז). ואם הלכה לפני הפסח ונמצא מהנה אותה, הרי זה לוקה(מח) ואסורה בהנייתו עד החג. ומותרת לילך(מט) לבית אביה משהגיע הפסח:

(מז) אסורה ליהנות מיד - שמא תלך ותעבור למפרע (ש"ך).

(מח) הרי זה לוקה - אע"ג דלא נדרה האשה כלום מ"מ עברה על לא יחל וכיון שאדם יכול לאסור על אחר, הרי האחר בלא יחל (ט"ז).

(מט) ומותרת לילך - ליהנות משהגיע פסח וכאן לא אמר שאסורה לילך לפני הפסח שמא תהנה ממנו אחר הפסח דאדם נזהר בנדר ואינו נזהר בתנאי נדר, ועי' לקמן (סי' רלט ס"?) (ש"ך).

סימן רכא – דיני הנודר הנאה מחבירו, ובו י"ד סעיפים:

[97] עי' בהגר"א לקמן סי' רלו סקט"ז שהביא דברי הר"ן נדרים טו ע"א ד"ה הלכה שיש מח' רמב"ם ור"ן המדיר חבירו מי לוקה, ולא מובא כאן, וצ"ע איפה להביאו כאן.

Commented [O55]: נ וסח שאני?

Commented [O56]: כ נ"ל?

Commented [O57]: נ כון???

Commented [YL58]: "ז ופ"ת היו נוגעים לגיטין וללומדות?

Commented [YL59]: א הבאתי הפ"ת

מאיר הדעה על יו"ד זזלק ה' (סי' רג – סי' רסט)

(א) [261]ראובן שאסר נכסיו על שמעון, או שאסר עצמו מנכסי שמעון, הנאסר אסור לעבור על שדה(א) האחר [262]אפילו בבקעה בימות החמה שאין בני אדם מקפידים על דריסת רגל שבה. ואסור לשאול ממנו כל כלים שבעולם. [263]ואם לא נדר ממנו אלא מאכל, אינו אסור אלא לאכול משלו. אמר: הנאת מאכלך עלי, אסור לאכול משלו ואסור ללעוס חטים(ב) ליתן על גבי מכתו, אבל לשאול ממנו נפה וכברה, מותר. אמר: הנאה המביאה לידי מאכל עלי, אסור לאכול משלו ומותר ללעוס חטים(ג) וליתן על גבי מכתו. ואסור ליהנות בכל דבר שמשכירין(ד) כיוצא בו[98], ומה שאין משכירין כיוצא בו, מותר אם אין בו שייכות מאכל, אבל אם יש בו שייכות מאכל, כגון נפה וכברה, ואפילו שק להביא בו פירות וחמור להביא עליו פירות וכן סוס לרכוב עליו לבית המשתה וטבעת להראות בו(ה) בבית המשתה ולעבור דרך שדהו לבית המשתה, אף על פי שאין משכירין כיוצא בו, אסור. וכן אסור לקנות לו צרכי סעודה. וכן אסור לחמם ידיו בככר שלו(ו). הגה: [264]קרדוס(ז) שמבקעים בו עצים לבשל בו מאכל, מקרי הנאה המביאה לידי מאכל. אבל קרדוס שמנכש בו, מותר לשאול לו:

(א) אסור לעבור על שדה – י"א שמקצר דרכו בזה, אבל מלקמן (ס"ד) "ואם נכסי שמעון אסורין כו'" משמע דבכל גווני אסור דריסת הרגל (ט"ז), וי"א בדריסת הרגל אסור בכל ענין לכו"ע (ש"ך).

(ב) ואסור ללעוס חטים כו' - אף על גב דאינו אוכל מ"מ הנאה מגוף המאכל היא (ש"ך), מזה ראיה לכאורה בנודר מאיזה דבר בסתם דאסור אף שלא כדרך הנאתו וע' מג"א (סי' תסו סק"ב) דלעיסת חטים ע"ג מכה הוי שלא כדרך הנאתו, וקשה לי על דבריו (סי' שפו סק"י) שכתב בפשיטות דמסתמא אין דעת הנודר רק על דרך הנאתו (רע"א).

(ג) ומותר ללעוס חטים - היינו בשאין משכירין כיוצא בו (ב"מ).

(ד) בכל דבר שמשכירין כו' - כיון שמוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל (ט"ז), דכיון דדרך להשכיר כיוצא בהם והוא מוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאו לידי מאכל (ש"ך).

(ה) להראות בו - שיהא נראה חשוב ויתנו לו חלק טוב (ט"ז).

(ו) וכן אסור לחמם ידיו בככר שלו – צ"ע שכן במקורם של דברים איתא שהנודר מן הככר מהו לחמם בו ידיו ולא איפשטא ולחומרא משום דכיון דנדר הנאה מן הככר שמא אסור גם בחמום אבל באמר "הנאה המביאה לידי מאכל עלי" מותר, דחמום לאו הנאה המביאה לידי מאכל הוא, והלבוש גם השמיט הלכה זו, וכנראה בגלל מש"כ (ש"ך).

(ז) קרדום כו' – במקור הדברים איתא: מותר להשאילו כוסות וקערות ותמחויים שאינן מהנין את המאכל אבל מאחר ומכנסין האוכל לאלפסין וקדרות אסור, אבל לטחון ולדרוך לקצור הוא ספק, ע"כ. והנה קורדם שמבקעין בו אסורה לפי שהוא מהנה האוכל ומתקנו שא"א לבשל בלא עצים א"כ הקורדם שמבקעים בו עצים מתקן המאכל אבל כוסות וקערות ותמחויין אינם מהנין המאכל, שכבר המאכל נתקן כהלכתו, אלא שנותנו לקערות וכוסות ותמחויים, והלכך אלפסים וקדרות אסורים לפי שהמאכל מתבשל בהן והן מתקנים המאכל, וכן אסור להשאיל לו מעות שהוא כנותן לו מעות ליקח בו ככר (ש"ך).

(ב) [265]המודר הנאה מחבירו, יכול לפרוע חובו(ח). [266]ואפילו אם היה לו משכון(ט) ביד המלוה ופרע זה בשבילו ונטל המשכון, צריך להחזירו(י) ללוה הנאסר. [267]ויכול לזון את אשתו(יא) ובניו ועבדיו, ואפילו הכנענים(יב). אבל אסור לזון בהמתו(יג), בין טמאה בין טהורה. ואסור ללמדו מקרא, כיון שמותר ליטול שכר עליה(יד) והוא מלמדו חנם נמצא שמהנהו. אבל מלמדו מדרש הלכות ואגדות, והוא שלא יאמר הנאסר לאוסר שילמדנו. והאידנא שמותר(טו) ליטול שכר אף על המדרש, הכל אסור. אבל ללמד את בנו, אפילו מקרא, מותר. ומותר לשמשו בכוס של בית האבל(טז) ובכוס של בית המרחץ(יז). הגה: [268]ויש חולקין(יח) ומתירין(יט) אפילו אם אמר לו שילמדנו, וה"ה בכל דבר מצוה(כ). ובלבד בדבר הצריך שליחות(כא), כגון לתרום תרומתו, אסור להיות שלוחו:

---

[98] עי' לקמן סק"(כט).

Commented [YL60]: א הבאתי ט"ז סק"ד.

(ח) יכול לפרוע חובו - שאע"פ שעל ידי זה מפטר הוא מחובו מכל מקום לא הוה אלא גרמא בעלמא הואיל שאינו מחויב לחזור לשלם לו (ט"ז), י"א דהיינו דוקא שלא מדעתו וי"א דאסור לפרוע חובו כשהוא בשטר או משכון כיון שהוא חוב ברור וכן נראה דעת הסמ"ע (חו"מ סי' קכח ס"א ד"ה ודלא[99]) ואפילו דעת הי"א הזה כשהחוב הוא שלא יכוף אותו לפרוע אלא לכשירצה הלוה יפרענו מדעתו אפילו היה לו שט"ח או משכון יכול לפרוע במודר והיינו דווקא במשכון שהמלוה יחזיק המשכון לעצמו ולא יתננו ללוה, וע"ל (סי' רכג סק"ה?) (ש"ך), ועי' דברי בחו"מ (סי' קכח ס"א ד"ה וכן נראה) (נקה"כ), המודר אסור למחול חובו (רע"א * משנה למלך).

(ט) ואפי' היה לו משכון - משום דא"ל הייתי מפייס ליה ויהיב לי משכוני (ט"ז).

(י) צריך להחזירו כו' - ואפי' היה המלוה דוחקו לפרוע אומרים שהלוה יכול לפייסו ולמחול לו (עי' חו"מ סי' קכח ס"א[100]) (ש"ך), וי"א דעיקר כי"א ברמ"א (חו"מ סי' קכח ס"א), וכל דברי המחבר שם רק לענין מזונות אשתו, וממילא זה ספק איסור ולחומרא, אבל אם נתן על מנת שלא לפרוע מותר (פ"ת * משכ"י).

(יא) ויכול לזון את אשתו כו' - דוקא כשזן אותם לפניו ולא אמר כלום, אז הוא דרך מתנה, ואפילו מותר לענגה במזונות יתרים (ט"ז), אף על גב דמודר מתהני שאין צריך לתת להם מזונות ההיא הנאה דממילא היא ועוד יכולים לצמצם להתפרנס ממעשה ידיהם או לחזור על הפתחים (ש"ך).

(יב) ואפילו הכנענים – י"א דהיינו שרק מותר במזונות יתירים, אבל לזון אותם עסור שנמצא זה מהנהו, אבל מסתימת השו"ע נראה דמחלק משום דבעבד שייך מ"ש בש"ך (סק"(יא)) ולהכי אינו חשוב אלא הנאה דממילא (ב"מ).

(יג) אסור לזון בהמתו - אפילו במזונות יתירים וי"א שאפי' בזנה ביותר מכדי פיטומה שזה חסרון לה שכן אינה עומדת לאכילה אלא למלאכה וכיון שהיא משמינה יותר לא עובדת טוב ונמצא דאינו נהנה, ואפ"ה אסור (ט"ז), וי"א דאפילו במזונות יתירים אסורה כדי לפטמה אסור שהרי מעלה בדמיה וה"ל הנאה גמורה (ש"ך).

(יד) כיון שמותר ליטול שכר עליה - דשכר פיסוק טעמים הוא נוטל, דהיינו שלומד עמו הטעמים לקרות, דזהו לאו דאורייתא, אבל כל שהוא דאורייתא לא משום שחייבים ללמד בחנם (ט"ז), כדלקמן (סי' רמו ס"ה) (ש"ך).

(טו) והאידנא שמותר כו' כמבואר לקמן (סי' רמו ס"?) (ט"ז).

(טז) בכוס של בית האבל - והוא של המודר והשמוש אינה הנאה כל כך (ש"ך).

(יז) ובכוס של בית המרחץ כו' - פי' מים חמים שהוא משום רפואה והנאה מועטת היא (ט"ז),

(יח) ויש חולקין כו' - ואף על גב שהיום אף על המדרש אסור היינו בחנם אבל בשכר מותר וקמ"ל די"א דאפילו אמר שילמדנו מותר, מיהו אם נכסי שניהם אסורין זה ע"ז אסור בכל ענין עי' סעיף ג' (ש"ך).

(יט) ומתירים כו' - ועיקר כסברא הראשונה דבכל מילי דהתירו חכמים לעשות למודר כדלעיל (סעיף א), אין זה אלא כשהמדיר עושה מעצמו או שהמודר אמר "כל הרוצה לעשות כך וכך יבא ויעשה", אבל לעשות שלוחו בפירוש או לומר לו "כל השומע קולי יבא וילמדני", אסור, כיון דשליחותיה קעביד וע"ל סעיף ח' (ש"ך).

(כ) בכל דבר מצוה - משמע דוקא דבר מצוה, כיון דמצוה היא לא נהנה דמצות לאו ליהנות ניתנו (ש"ך).

(כא) הצריך שליחות - פירוש שאין לו רשות לעשות אם לא שיצוה לו (ט"ז).

---

[99] ז"ל המחבר (חו"מ סי' קכח ס"א): הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו, אפילו היה בשטר, ואפילו היה עליו משכון ונטלו זה שפרע, אין הלוה חייב לשלם לו, ונוטל משכונו בחנם, והרי אבד זה הנותן מעותיו ואפילו אם היה המלוה דוחקו לפרוע, (שמא) היה הלוה מפייס את המלוה ומוחל לו. הגה: וכן נראה לי עיקר. ודלא כיש חולקין ואומרים דחייב לשלם.

מאיר המשפט: דס"ל דדוקא בפורע חוב מזונות אשתו אמרו שאין חייב לשלם לו בחזרה, משא"כ בפורע מה שלוה חבירו שהיה מוטל עליו לפרוע לו, שחייב לשלם לו. ועיקר שאם אדם פורע חוב של אחר, הלוה צריך לשלם לו בחזרה (סמ"ע), ועיקר כמחבר ורמ"א שהפסיד מעותיו, ואפי' תפס הפורע מוציאין ממנו אבל במקום שהיה ממון של הלוה בידו בתחלה בשעה שפרע, לא הפסיד מעותיו, מיהו היכא דהיה עליו משכון ונטלו זה שפרע, הוי ספיקא דדינא ואם המשכון ביד הפורע לא מפקינן מיניה (ש"ך).

[100] הוב"ד לעיל הערה 99.

Commented [YL61]: כון??

Commented [YL62]: וד פעם ס"ק זו והבאה?

(ג) [269]ראובן שאסר נכסיו על שמעון, אסור להשיאו בתו קטנה או נערה(כב), לפי שעדיין היא ברשותו והרי מוסר לו שפחה לשמשו. ואם נכסי שמעון אסורין עליו, מותר לישא בתו(כג) אף על פי שפטרו מחיוב מזונותיה. [270]ומחזיר לו אבידתו(כד), [271]בין שנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר בין שנכסי מחזיר אסורין לבעל אבידה. [272]ובמקום שנוטלין שכר על החזרת אבידה, אם נכסי בעל אבידה אסורין למחזיר(כה), אסור לו לקבלו אלא מחזיר לו בחנם(כו). ואם נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה, אינו רשאי להחזיר לו בחנם. ואם נכסי שניהם אסורין זה על זה, אינו יכול לקבל השכר, שאם כן הוא נהנה. ולא להניחו, שא"כ הוא מהנה. אלא יפול השכר להקדש:

(כב) קטנה או נערה - אבל מותר למסור בו בתו בוגרת, אף ע"פ שמשיאה ואינה עוברת על דעתו שרי (ש"ך).

(כג) מותר לישא בתו - פירוש שמעון מותר לישא בתו של ראובן אף על פי שפוטרו מחיוב נדוניא (עי' אה"ע סי' עא ס"ק ברמ,א) (ט"ז), אפילו קטנה ונערה (ש"ך).

(כד) מחזיר לו אבידתו - דמצוה קעביד ואף בזקן ואינו לפי כבודו, מ"מ אם מחזיר מצוה קעביד, ועי' בחו"מ (סי' רסג ס"ג[101]) (רע"א).

(כה) שנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר – ואינו אסור משום שבשעה שעוסק בהשבת אבידה פטור ליתן לחם לעני דעוסק במצוה פטור ממצוה אחרת, ולכן הוא חוסך כסף זה שהיה נותן לעני (ט"ז).

(כו) מחזיר לו בחנם - פי' אם רוצה, אבל אם אינו רוצה, חייב ליתן השכר ויפול להקדש כדלקמן (ט"ז וש"ך), וכן כשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה דצריך ליתן השכר ואם המחזיר אינו רוצה בשכר יפול שכר להקדש (ש"ך).

(ד) [273]ראובן שאסר הנאתו[102](כז) על שמעון, וחלה שמעון, יכול ראובן ליכנס(כח) לו לבקרו. ובמקום שנותנין שכר למי שיושב אצל החולה לצוות לו(כט), לא ישב אצלו(ל) אלא מבקרו מעומד(לא). [274]ואם אין דרך ליתן שכר לרופא, יכול לרפאתו, אפילו בידים, אפילו אם יש רופא(לב) אחר שירפאנו. אבל אם דרך ליתן שכר לרופא, לא ירפאנו בחנם(לג). ולא ירפא לבהמתו[103], ואפילו אם אין דרך ליתן שכר לרופא(לד), אבל יכול לומר לו: סם(לה) פלוני יפה לה, והוא יעשנה(לו). ואם אינו יודע לעשותו, והיא תמות(לז) אם לא יעשנה, מותר המדיר לעשותו. [275]ואם מת(לח), יכול להביא ארון ותכריכין. ואם חלה בן שמעון, יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקרו(לט) (מעומד). ואם נכסי שמעון(מ) אסורין על ראובן, שהדירו שמעון מנכסיו, [276]וחלה שמעון, נכנס ראובן לבקרו, [מעומד]

---

[101] ז"ל השו"ע: ההולך בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים משורת הדין, מחזיר את האבידה בכל מקום, ואע"פ שאינה לפי כבודו: הגה: ויש חולקין ואוסרין להחזיר הואיל ואינו לפי כבודו, אלא אם רוצה ליכנס לפנים מן השורה, ישלם מכיסו:

וז"ל מאיר המשפט: ואוסרין להחזיר - אסור לזקן לזלזל בכבוד תורתו כיון דלא חייבתו התורה בזה (סמ"ע), עמ"ש בגליון לעיל סי' כ"ח ס"ה [איתא בשו"ע שם: ת"ח שיודע עדות לישראל, ותבעו שיעיד לפני ב"ד קטן ממנו, אם הוא עדות ממון, אינו חייב לילך להעיד (אלא הם שולחין אליו, ומעיד), וז"ל בגליון: אם רוצה למחול ולמיזל שפיר דמי, דתלמיד חכם שמחל על כבודו מחול] (רע"א).

וז"ל ביאור המשפט: ת"ח היודע לנגן בכמה מיני כלי זמר הרשות בידו לנגן בכנור לפני חתן וכלה ואין איסור לבזות את עצמו מפני כבוד תורתו ואין יכול למחול על בזיונו [כשיטת הרמ"א כאן]. ואפילו מצוה עביד אחרי שהכל יודעים שאין לו שכר בעמלו ושהוא עושה לש"ש, דבמצות שבין ישראל למקום, כ"ש מצוה שהזמן גרמא אין בו משום ביזוי כבוד זקנה ותורה. וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצות ה' אף שאינה מצות עשה ממש רק גמילות חסד שילפינן מוהלכת בדרכיו הרי זה משובח ותבא עליו ברכה (פ"ת יו"ד רמד סק"ד).

[102] עי' לעיל סק"(ב) לגבי דרך הנאתו. ועי' לעיל הערה 97.

[103] עי' רע"א (חו"מ סי' רנט ס"א): י"א שמצוה על רופא לרפאות בהמת חבירו, ואין לך השבת אבידה גדולה מזו [אמנם אם הבעלים אינם רוצים לשלם שכר טרחת הרופא, הוא פטור דהויא אבידה מדעת], ויש אומרים שאין זה בכלל השבת אבידה [שהתורה לא צותה לרפאות בהמת חבירו].

אבל לא מיושב(מא). חלה בנו, אינו נכנס כלל(מב), אלא שואל עליו בשוק.[277] ויכול ראובן להעיד לשמעון(מג)(מד), הנאסר, בין עדות ממון בין עדות נפשות:

(כז) שאסר הנאתו - אף אם אומר "הנאת ממוני עליך" אסור ליהנות גם מגופו כמו כאן והיינו אם נותנין שכר מאותה הנאה מקרי מנכסיו, דהוה כאילו קיבל ממנו השכר וחזר ונתנו לו (ט"ז), עי' ט"ז וי"א דאף באמת מקבל שכר וחוזר ונותן לו מותר, שבזה שאסר לו נכסיו, אין זה בכלל, שאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו וכמ"ש הש"ך (סי' רכז סק"(ה)) והאוסר נכסיו, יכול לצוות בפירוש לחנוני ליתנם לשמעון כמו שראובן בעצמו יכול ליקח הנכסים מהחנוני וליתנם לשמעון, דלא חל הנדר על הנכסים אלו ועי' לקמן סעיף ח' (רע"א).

(כח) יכול ראובן ליכנס כו' - שהרי נכסי החולה אין אסורין על המבקר אלא נכסי המבקר אסורין על החולה (ט"ז).

(כט) לצוות לו - פי' לחבר עמו (ט"ז, ש"ך), וי"א דאף במקום שאין נוטלים שכר אסור גזירה שמא ישהה בישיבה (רע"א).

(ל) לא ישב אצלו - שאם ישב אצלו המבקר בחנם מוותר היה לו שכרו ומהנהו אם לא יטול שכר, ודוקא בחנם אבל אם יושב בשכר שרי (ש"ך).

(לא) אלא מבקרו מעומד - כיון שעל זה אין נותנין שכר (ט"ז).

(לב) אפי' אם יש רופא כו' - דלא מכל אדם זוכה להתרפאות (ט"ז, ש"ך).

(לג) לא ירפאנו בחנם - אבל בשכר יכול לרפאותו אפי' יש רופא אחר מטעמא דלעיל בסק"(לב) (ש"ך).

(לד) ואפילו אם אין דרך ליטול שכר לרופא - דמ"מ מהנהו אבל גופיה מצוה קעביד (ט"ז, ש"ך).

(לה) אבל יכול לומר סם כו' - מיהו דוקא שיהא הסם מבעל הבהמה (ש"ך).

(לו) והוא יעשנה - ובלבד שיהיה הסם של בעל בהמה (ט"ז).

(לז) והיא תמות - דהוה ליה כמחזיר אבידתו[104] (ט"ז).

(לח) ואם מת כו' - דאין הנאה למתים (ט"ז).

(לט) יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקרו - דלא אסר המבקר הנאתו אלא על שמעון ולא על בנו ולא אמרינן שגם זה הוה הנאה לאביו (ט"ז), ולא גורסים "מעומד" (ט"ז, ש"ך), ור"ל אפילו במקום שנותנין שכר על הישיבה מותר לישב שם בחנם דלא אסר הנאתו אלא על שמעון ולא על בנו (ש"ך).

(מ) ואם נכסי שמעון - פי' שנכסי החולה אסורין על המבקר נכנס ראובן לבקרו אף על פי שיש לו הנאת דריסת הרגל בבית החולה מ"מ החולה שאסר נכסיו על המבקר לא נתכוין להדירו במקום שחיותו תלוי בו דהיינו כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, אבל מ"מ אסור לישב כיון שאפשר בעמידה. ואם אסר המבקר על עצמו נכסי החולה אסור ליכנס כלל שלא שייך שלא הדיר מחייו (ט"ז וש"ך).

(מא) נכנס ראובן לבקרו מעומד אבל לא מיושב כצ"ל - כיון דאפשר בעמידה (ש"ך), וי"א דמותר אף לישב (רע"א).

(מב) חלה בנו אינו נכנס כלל – שאפשר שהדיר אפילו בצורך לחיות בנו שלא יכנס לבקרו (ט"ז, ש"ך).

(מג) ויכול ראובן להעיד לשמעון - בין הדירו שמעון מהנאותיו בין אסר שמעון על עצמו הנאת ראובן (ש"ך).

(מד) להעיד כו' – פי' שעכשיו רוצה להיות עד לראות המעשה כדי להעיד אע"פ שמהנהו, שכן אין בזה משום הנאה (ש"ך), עי' ש"ך, וצ"ל שזה דוקא במקום שאין נוטלים שכר ע"ז או שנותן לו שכרו (ב"מ).

Commented [YL63]: הו תירוצו הראשון?

(ה)[278] ראובן שאסר הנאתו על שמעון, יכול לישן עמו במטה קטנה בימות החמה. אבל לא בימות הגשמים, מפני שהוא מהנהו(מה). ובגדולה, מותר בין בימות החמה בין בימות הגשמים. ורוחץ עמו באמבטי גדולה. אבל לא בקטנה(מו), מפני שמהנהו שמגביה עליו המים. ומזיע עמו אף בקטנה.[279] ומיסב עמו במטה(מז) ואוכל עמו על השלחן, אבל לא בקערה אחת, שמא יאכל מחלקו. ואם דרך שבעל הבית חוזר וממלא הקערה לאחר

[104] שהיא מותר עי' לעיל ס"ג.

שאכלו כל מה שהיה בה, מותר(מח). הגה: [280]או שהיה מתחילה כל כך בקערה שהמותר חוזר לבעל הבית, מותר. אם היו שניהם חופרים בכרם ביחד, לא יחפור בשורה הקרובה לו מפני שמהנהו שמרפה הקרקע לפניו(מט), אבל ברחוק ממנו, מותר. [281]ולא ימכור(נ) לו ולא יקנה ממנו ולא ישאילנו(נא) ולא ילונו [282]ולא ישאל ולא ילוה ממנו:

(מה) מפני שהוא מהנהו - שהגוף נהנה מהגוף בימות הגשמים (ש"ך).

(מו) אף בקטנה - דבזיעה בעלמא ליכא תוספת חום (ש"ך).

(מז) ומיסב עמו במטה - קטנה אפילו בימות הגשמים ולא חיישינן שמא יישן אצלו ויאכל עמו על השלחן ולא חיישינן שמא יאכל משלו דכיון דהדירו מסתמא שונאים זה את זה טפי מב' אכסנאים שאוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, וע"ל (סי' פח סק"ב?) (ש"ך).

(מח) מותר - דאפילו יאכל יותר מחבירו אינו נהנה דבלאו הכי נותנים להם כל שבעם (ש"ך).

(מט) שמרפה הקרקע לפניו - ונוח לו לחרוש אחריו (ש"ך).

(נ) ולא ימכור וכו' - פירוש אם המוכר נדר מהלוקח שלא יהנה ממנו, אם המקח שוה עם המעות, יש הנאה לשניהם ואסור מן הדין לשניהם. ואם יש זול במקח, ממילא יש הנאה ללוקח המודר דוקא ואסור לקנות, אלא משום גזירה אסור למכור, שמא יבוא לקנות, ואם הוא ביוקר גזרינן לקנות אטו למכור, ואם הלוקח נדר מהמוכר הוה איפכא ועי' לקמן (סי' רכז ס"?) (ט"ז וש"ך).

(נא) ולא ישאילנו כו' - דגזרינן לשאול אטו להשאיל ללות אטו להלוות (ט"ז וש"ך).

(ו) [283]המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרים בעיר, [284]אם יש לו בהם תפיסת יד(נב), אסור. אם אין לו בהם תפיסת יד, מותר(נג). [285]אבל אם אסרו עליו בפירוש(נד), חל האיסור גם עליו:

(נב) תפיסת יד - פירוש איזה כח בעלמא (ט"ז וש"ך).

(נג) אם אין לו בהם תפיסת יד מותר - דאינו בכלל נכסיו וכשאסר נכסיו לא היה דעתו על זה המרחץ (ט"ז), לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו (ש"ך).

(נד) אבל אם אסרו בפירוש כו' – י"א דאפילו לפי היש אומרים דבסעיף שאח"ז מודה הכא כיון שאינו אוסר המרחץ על השוכר אלא על שמעון דעלמא וליתא, אלא ועיקר דהמשכיר יכול לאסור על השוכר, וכן אם המשכיר אסר על כל העולם השוכר בכלל זה האיסור, אבל אין המשיכר יכול לאסור אותו על אחר, כל זמן שיש שעבוד לשוכר, אבל הנדר מפקיע את השעבוד (ש"ך).

(ז) [286]המשכיר בית לחבירו(נה) ואח"כ הדיר השוכר מנכסיו, לא חל(נו) איסור על הבית שהשכיר לו. ואם פירש הבית בפירוש, יש אומרים שחלה האיסור גם עליו(נז). [287]וי"א שאפילו(נח) אם פירשו בפירוש, אינו יכול לאסרו בלשון קונם, אם לא בלשון הקדש ממש(נט). [288]ושוכר יכול(ס) לאסרו, דהא פירותיו הם. וממשכן דינו כמשכיר, ובעל משכונה דינו כשוכר. הגה: [289]המשאיל(סא) בית לחבירו, אין יכול לאסרו עליו כל זמן השאלה. [290]והשואל יכול לאסרו על אחר כל זמן השאלה, דכדידיה דמי:

(נה) המשכיר בית לחברו - ואין לו בו תפיסת יד (ש"ך).

(נו) לא חל - לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו (ש"ך).

(נז) יש אומרים שחלה האיסור גם עליו - אף על פי שהוא משועבד להשוכר מכל מקום הקדש מפקיע מידי שיעבוד וקונם כהקדש דמי ויש אומרים השני ס"ל דקונם אינו בכלל הקדש ואינו מפקיע השעבוד שיש להשוכר עליו אף על פי שאסר המשכיר בפי' ולהלכה אפי' אמר הקדש אינו מפקיע שהרי היום כל הקדש שלנו חולין הוא שאינו אלא צדקה (ט"ז), וי"א דלכו"ע דאפי' אוסרו בפירוש אינו יכול לאסור בקונם (ש"ך), ב"קונם" מפקיע, דגם לדידן קונם קדושת הגוף, כיון דאוסרו בהנאה ואין חילוק בין קונם דהש"ס לקונם שלנו (רע"א).

(נח) וי"א שאפי' כו' – אפילו בפירוש ולענין הלכה ראוי לחוש לחומרא לי"א הראשון דבפי' יכול לאסור וממילא גם כאן בשאלה יכול לאסור בפירוש (ט"ז), דעת הצד הראשון בשו"ע דאף קדושת דמים בזמן הזה מפקיע מידי שיעבוד, ורובם חולקים עליו. אמנם טעמא של הי"א הזו דהקדש שחל על גוף הקרקע אף על פי שמשכנו או משכירו יכול לאסור חלק שיש לו בו אבל איסור הנאה שאין חל על גוף הקרקע אלא אוסר הנאתו על

Commented [YL64]: אם יש מח' בין ש"ך לט"ז?

Commented [YL65]: כון?

הדר בו כ"ז שהוא שכור ביד אחרים אין ההנאה שלו דשכירות ליומא ממכר הוא והרי מכר הנאתו, ואפילו בקונם כללי דהיינו שאוסר לכ"ע אינו יכול לאסור, כיון דאין איסור הנאה חל על גוף הקרקע, ולענין דינא עיקר כמש"כ בסק"(נד), וכן יש להחמיר בקונם אפי' אסר נכסיו המשועבדים למלוה דקונם מפקיע מידי שעבוד ומשמתינן ליה עד ששואל להתיר את נדרו (עי' חו"מ סי' קיז ס"ז)[105] (ש"ך).

(נט) אם לא בלשון הקדש ממש - אז יכול לאסור חלקו של הבית השוה יותר מדמי השכירות והלכך אסור השוכר לדור בו וכן במשכון דוקא כששוה יותר מהחוב אבל כשאין שוה יותר וכ"ש אם אין לבעל חוב מקום לגבות את חובו אלא מזו, אינו יכול להקדיש, דאין קדושת דמים מפקיע מידי שעבוד (ש"ך), משמע דבהקדש לכ"ע יכול לאסור אבל י"א דבין בשכירות בין במשכונא אינו יכול להקדיש אפילו שוה יותר, והובא לקמן (סי' רנח ס"ז) ודוקא המשכיר לו "בית זה" אבל המשכיר לו "בית סתם" יכול להקדישו ויתן לו בית אחר[106] (ש"ך).

(ס) ושוכר יכול כו' – וי"א דעיקר אם אמר השוכר סתם "הריני מקדישו" אינו קדוש כלל אם לא פירש בהדיא ש"מקדיש הנאה שיש לו באותו בית" ועיקר שיכול להקדישו סתם ומוקדש עד זמן תשלום שכירות (פ"ת).

(סא) המשאיל כו' - כלומר וכן המשאיל שוה למשכיר בכל ענין שנתבאר (ש"ך).

(ח) [291]הנותן טבלא לאומן לצייר, ואסרה על בעלה אחר שציירה, קודם שפרעו, מותרת(סב). [292]המודר הנאה מחבירו, יכול המדיר(סג) לומר לחנוני: פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה, והחנוני נותן לו וחוזר ונוטל מהמדיר, אם ירצה המדיר לפרעו(סד). ([293]לכל מינו מחוייב לפרעו(סה)). וכן אם היה למודר בית לבנות, גדר לגדור, שדה לקצור, יכול לומר לפועלים: פלוני מודר הנאה ממנו ואיני יודע מה אעשה, הם עושים עמו ובאים ונוטלין שכר מהמדיר, אם ירצה המדיר לפרעם. [294]וכן מותר לומר: כל הזן(סו)(סז) לפלוני או עושה עמו, אינו מפסיד. אבל אסור לומר: כל השומע קולי יזון לפלוני(סח), דכיון שהוא לשון ציווי הוי כשלוחו. [295]וכן אסור לומר לחבירו: אם תזון לפלוני לא תפסיד, דכיון שאומר כן ליחיד נראה כשלוחו(סט):

(סב) מותרת - דאין אומן קונה בשבח כלי הרי אין לו בגוף הכלי כלום ואין בו כח לאסור הכלי ואפילו היה אומן קונה בשבח כלי היינו כשיש ממשות בשבח כגון שנתן לו עצים ותקן כלי אבל הכא לא עשה האומן אלא צייר בסימנים ואין בהם ממש (ט"ז וש"ך), ועי' חו"מ (סי' שו ס"ב) וסמ"ע שם[107] (ש"ך).

---

[105] ז"ל הרמ"א שם: קדושת הגוף לא יכול לאוסרן על המלוה לחוד, לומר יהיו נכסי קונם עליו, אלא אם כן אסרן על כל העולם. ויש חולקין.
מאיר המשפט: ויש חולקין - פירוש, אף שאסרן על המלוה לחוד הן אסורין, מכל מקום מנדין ללוה עד ששואל על נדרו (סמ"ע).

[106] עי' חו"מ סי' שיב ס"ז: המשכיר בית לחבירו לזמן ורוצה לסתרו בתוך הזמן, השוכר יכול לעכב עליו, ואם עבר וסתרו בתוך הזמן חייב להעמיד לו בית אחר, או ישכיר לו כמותו. ואם מעצמו נפל אם אמר לו בית זה אני משכיר לך אינו חייב לבנותו וכו', ואם אמר לו בית סתם ונפל חייב לבנותו או יתן לו בית אחר וכו'.

[107] ז"ל השו"ע: נתן לאומנים לתקן, וקלקלו, חייבים לשלם. כיצד, נתן לחרש שידה, תיבה ומגדל לקבוע בהם מסמר, ושברו, או נתן לו עצים לעשות מהם שידה, תיבה ומגדל, ונשברו אחר שנעשו, משלם לו דמי שידה, תיבה ומגדל, שאין האומן קונה בשבח כלי:
מאיר המשפט: שאין האומן קונה בשבח כלי – עי' אה"ע (סי' כח סט"ו)* שיש צד שאומן כן קונה בשבח כלי (סמ"ע), וי"א שזה ספק אם אומן קונה בשבח כלי, ולכן אינו חייב לשלם אלא דמי עצים, והוא הדין אם נגנב או אבד הכלי ממנו לאחר שעשאו והשביחו, ונרא' דפלוגתייהו הוי כשלא קבל עדיין האומן דמי שכירתו, דאלו קבל דמי שכירתו ליכא למ"ד שלא יתחייב להחזיר דמי (השכירות) [שידה - קצה"ח] כשקלקל, מיהו לכו"ע לענין איסור של בל תלין בקבלנות עובר משום בל תלין (ש"ך). האי שבחא דבעל הבית הוא, והא דאומן קונה בשבח כלי אינו קנין גמור להיות כשלו ממש אלא קצת קנין הוא דאית ליה בגויה לקדושי אשה, כמו בע"ח דקונה משכון לקדושי אשה והלוה יכול לסלקו בעל כרחו ותו לית ליה במשכון ולא מידי, וה"ה בשבח הכלי עד שיסלק לו דמי שכירות אית ליה קנין לקדושי אשה ולנזקין דהיינו אם הזיק אין לו לשלם בעד השבח. ודע דכל מה שקונה אומן בשבחו אינו אלא עד דפרע לו דמי שכירותו, אבל מכי פרע דמיו שוב אין לו לאומן בשבחו כלום וממילא שבחא דבעל הבית וכו' (קצה"ח), כנ"ל אם לא נתקלקל שבחא דבעל

(סג) המודר הנאה מחבירו יכול המדיר כו' – בין יש לו למודר מה לאכול בין אין לו (ט"ז וש"ך).
(סד) אם ירצה המדיר לפורעו – היינו משום שאינו חייב לשלם מעיקר הדין (ט"ז).
(סה) אבל אינו מחוייב לפרעו - דא"כ ה"ל שלוחו והיה חבירו אסור בו. רב שנדר מנכסי פלוני או איפכא יכול אותו פלוני לתת צדקותיו ונדבותיו ליד גבאי הקהל אף על פי שגבאי הקהל יתנו להרב מכיס הקהל אשר שם מעורב נדבת אותו פלוני (ש"ך), ויש חולקים ואוסרים (פ"ת).
(סו) וכן מותר לומר כל הזן - י"א דבזה צריך ליתן לו כל דמי מה שנתן לו דלא שייך לשון שליחות בלשון רבים וע"ל (סי' רלה ס"ק ?) (ש"ך), ויש חולקים על זה כנ"ל סק"(סד) (ט"ז), וי"א דאינו חייב לשלם גם הש"ך בעצמו כתב כן בחוה"מ (סי' קכט סק"ו ?) (רע"א).
(סז) כל הזן כו' - אפילו אמר ליחיד כל הזן אינו מפסיד שרי כיון דלא אמר בלשון יחיד אם תזון כו' ועי' לקמן (סי' רלה ס"ב) (ש"ך).
(סח) כל השומע קולי יזון לפלוני - כאן חייב לשלם אף אם לא סיים "לא יפסיד" כיון שהוא שלוחו, לא יפסיד על ידו (ט"ז).
(סט) נראה כשלוחו - פי' וצריך לשלם לו מן הדין (ט"ז).

(ט) [296]היו מהלכין בדרך ואין לו מה(ע) **יאכל**, נותן **לאחר** לשם מתנה והלה מותר בה. **ואם אין** עמהם **אחר**, מניח על הסלע **ואומר**: הרי **הוא** מופקר(**עא**) לכל מי שירצה, והלה נוטל **ואוכל**. [297]במה דברים **אמורים**, בנותן **לאחר** לשם מתנה, בסתם. **אבל אם אמר** לחבירו: הסעודה נתונה לך במתנה, **ויבא** פלוני **שהוא אסור** בהנייתי **ויאכל** עמכם בסעודה, הרי זה **אסור**. [298]**ולא עוד אלא אפילו** נותן לו, סתם, וחזר **ואמר** לו: **רצונך שיבא** פלוני **ויאכל** עמכם, **אם** הוכיח סופו על תחלתו **שלא** נתן לו **אלא** על מנת **שיבא** פלוני **ויאכל**, **אסור**, כגון שהיתה סעודה גדולה **והוא** רוצה **שיבא אביו או** רבו **וכיוצא** בהם **שהם אסורים** בהנייתו **לאכול** מסעודתו, שהרי סעודתו מוכחת עליו **שלא** גמר להקנות. **וכן** כל **כיוצא** בזה:

(ע) ואין לו מה כו' – התירו כאן דוקא משום שאין לו מה יאכל (ש"ך), עי' ש"ך, אמנם י"א דמי שאסר נכסיו לפלוני יכול ליתן ביד הגבאי אף על גב דהגבאי יתן לפלוני כיון דביד הגבאי ליתן לאחר הוי כמו מתנה (רע"א), ראובן היה רב העיר, וקיבל תמיכה מהקהל, ונדר הנאה מא' מנדיבי הקהל, מותר לקבח תמיכה מהגבאי אפילו ששמעון השתתף, ואפילו אם כל התמיכה אז היה משמעון, אם כן אינו בנוי על דווקא שאין לו מה שיאכל (רע"א * מהרי"ט).
(עא) הרי הוא מופקר כו' - ואף על גב דמדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' (עי' חו"מ סי' רעג ס"ז[108]) הכא כיון דאין לו מה יאכל העמידו על דין תורה ועי"ל דאף מד"ס

הבית, כיון שהשביח אדעתיה דהבעל הבית, רק לענין אם קלקל אמרינן אומן קונה מטעם דאין דעתו של אומן להקנות להבעל הבית כדי לחייב עצמו, וכן לענין שיהיה קונה כנגד דמי השכירות, היינו קנין שעבוד כמו במשכנו שלא בשעת הלואה, ולא קנה קנין גמור כנגד דמי השכירות וכו' (נתה"מ).
*ז"ל: אמר לה: התקדשי לי בשכר מלאכה זו שאעשה עמך, ועשה, אינה מקודשת. ויש אומרים שהיא מקודשת. הגה: אם הוא קבלן על המלאכה, דאומן קונה בשבח כלי וכו'.
[108] ז"ל: המפקיר את הקרקע, כל הקודם והחזיק בה זכה. דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר ונפטר מהמעשרות, אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה והשנים מעידים הגה: ויש אומרים דאפילו בינו לבין עצמו הוי הפקר:
מאיר המשפט: אפילו הפקיר בפני אחד - ס"ל דאחד מיהא בעי, דאותו האחד ישמע שהפקירו בעליו ויכול לזכות בו לנפשו, אבל בלאו הכי אין שם הפקר עליו, ומהאי טעמא גופו אמרו חז"ל [נדרים מ"ה ע"א] דלא יהא הפקר אלא אם כן יפקירנו בפני ג', דאי לאו הכי יכול המפקיר לכפור לומר לא הפקרתיה מעולם, משא"כ בג' דשמעו שהפקירו, דכל אחד מהן שיקדם נפשו יזכה בו ושנים אחרים יעידו ששמעו שהפקירו וכדמסיק המחבר (סמ"ע).
וי"א דאפילו בינו כו' - גם הני י"א ס"ל דמדרבנן בעי ג' ומטעם שכתבתי בס"ק הקודם, ולא קאי אלא אדין תורה שס"ל דא"צ להפקירו בפני האחד אלא בהפקירו בינו לבינו סגי, ונ"מ בהשאיל או בהשכיר באמצע השבוע בהמה לגוי לעשות בה מלאכה וסבר שיחזירוה לו קודם שבת ולא החזירוה לו, אזי יפקירנה בינו לבין עצמו כדי שלא יעבור על למען ינוח שורך וכל בהמתך, דבכי

אינו אלא לענין שיכול לחזור בו המפקיר, וי"א דוקא במקרקעי אבל במטלטלי אין צריך ג' (ש"ך).

(י) [299]מי שנשבע או נדר שלא לדבר עם חבירו(עב), יכול לכתוב לו כתב, או לדבר עם אחר(עג) והוא שומע:

(עב) שלא ידבר עם חבירו – היינו נשבע דאילו בנדר אינו חל על דבר שאין בו ממש כנ"ל (סי' ריג ס"?) (ט"ז), וי"א שגם בנדר זה חל, דמדרבנן חל על דבר שאין בו ממש, וכדלעיל (סי' ריג ס"?), או שאמר "קונם פי לדיבורי" או "יאסר פי עליך", וכדלעיל (סי' ריג ס"?) (נקה"כ).

(עג) או לדבר עם אחר כו' - ואף על פי שחבירו שומע אין בכך כלום כיון שלא נתכוין להשמיעו אבל אם נתכוין להשמיעו אף על פי שיש אחר ביניהם שדבריו כלפי אותו האיש לא יפה עשה (ש"ך), מותר לכתוב שדיבור לאו כדיבור דמי, מיהו אפשר דנדרים שונה שהולכים אחרי לשון בני אדם (רע"א * חוות יאיר), ראובן שנשבע שלא לדבר עם שמעון, מותר לומר ללוי תגיד לשמעון כך וכך, האסור לא היה אלא מלדבר לשמעון ועל הדבור בפיו קפיד דהוי דרך פרישה ממנו וכל שאינו מדבר לו בפיו מותר, אבל מי שנשבע שלא יגלה סודו לשמעון, הנה דרכו של איש לגלות סודו בעצמו וכשנשבע שלא אגלה אין במשמע ובכלל האסור אלא שלא יגלה הוא ומש"כ לעיל ס"ט שאינו מותר משום שאין לו מה לאכול. שם שונה שלא היה הנדר שלא אהנהו אלא סתם נדר הנאה ממנו וכשהוא שלוחו ה"ל כממון עצמו וחשיב נהנה ממנו (רע"א * מים עמוקים).

(יא) [300]אם אסר ספרו על חבירו, אסור לנאסר ללמוד בו(עד):

(עד) אסור לנאסר ללמוד בו - שהרי אין חיוב על האדם להשאיל ספרו לחבירו שלא לדעתו כמו שאין חובה עליו ליתנו שהרי מקלקלו בכך ומותר להשכירו ונמצא מהנהו השכר שהיה צריך ליתן, שונה מסי"ג "המודר הנאה משופר מותר לתקוע תקיעה של מצוה", שאין משאילין ספרים מפני שמקלקלן שהקלקול מצוי בהן מה שאין כן בשופר אינו מתקלקל כשזה יתקע בו (ט"ז), וי"א דבשופר בתקיעת מצוה יש בו משום דמצות לאו ליהנות ניתנו דהכא כיון שיש להשכיר ספרו וזה לומד בו בחנם ה"ז נהנה (ש"ך), עי' ט"ז וי"א שתורה לא מהנה את הגוף ורק משמחת את הנפש, וכל שאין הנאה לגופו לא נחשב הנאה אלא כמש"כ במקור דברי השו"ע עיקר החיוב משום שלא צריך לשלם שכר שימוש (פ"ת * פני אריה), אף על פי שמחויב להשאיל ספריו, דהיינו עושה צדקה בכל עת (עי' לקמן סי &), מ"מ הנדר חל אפי' על ביטול עשה דאורייתא, אבל אותה ששנינו (&) מצא ספרים לא ילמוד בהן בתחלה. היינו דווקא למוד בעיון גדול. שמשתמש בהם ושוחקן והן כַלים. אבל בראיה בעלמא מותר, ואת זה לא אפשר למיסריה עליה באומר "יאסר הנאת ספרי עליך", משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואי בעית אימא נמי משום דמשועבד מן התורה להשאיל ספרו לחברו לראות בו בדרך שאינו מפסידו. אבל אם אסר עליו ספר בסתם. כיון שזה חל על ספרי רשות כגון של חכמות חיצוניות, ממילא חל על הספרי קודש בכולל. ועוד אפי' במפרש "ספרי הקודש" יש להסתפק אם חל נדרא על ספרי תנ"ך, שהרי מותר לקבל שכר על לימודן ונאסרין במודר הנאה כמו ששנינו לא ילמדנו מקרא (לעיל ס"ב). וה"ה לחידושי סופרים שמותר לקבל עליהן שכר כנפסק (לקמן סי' רמו ס"ה) ונאסרין א"כ למודר הנאה, ואגב דחל על אלה, גם חל על האחרים, וכל שכן היום שנהוג לקבל שכר על כל לימוד שיהא, ונאסר הכל למודר. א"כ ה"ה ליהנות מספריו איך שיהיה נמי אסור בכל גוונא. אבל כשאמר "קונם ספרו של חברו עלי", חייל נדרו בכל אופן (פ"ת * יעב"ץ).

(יב) [301]המודר הנאה מחבירו, אסור בגחלתו(עה) ומותר בשלהבתו(עו). [302]המודר הנאה מחבירו, תוקע לו תקיעה של מצוה. הגה: [303]המודר הנאה מחבירו, מותר לשחוט לו בהמה בריאה(עז), אבל לא מסוכנת(עח):

(עה) אסור בגחלתו - ע"ל (סי' קמא סק"י?) (ש"ך).

(עו) ומותר בשלהבתו - כמו לענין עבודת כוכבים (סי' קמב ס"א) (ט"ז), פי' מותר להדליק נר בשלהבתו דאין בה ממש (ש"ך).

האי גוונא אפילו אחר תקנת חז"ל הוה הפקר דאנן סהדי דניחא לבעלים בהפקירא כדי שלא יעבור אלאו דלמען ינוח כו' (סמ"ע).

(עז) מותר לשחוט לו בהמה בריאה - שחשוב קלקול ואין לסמוך על הוראה זאת דזה פשוט דהנאה גדולה היא לו מה שישחוט לו ויתירנה לו לאכילה ובכל יום אנו שוכרים שוחט שישחוט (ט"ז), ועיקר כרמ"א כיון דקלקולו יותר מתיקונו, אם כן כל שכן בנדרים (נקה"כ), אבל במסוכנת אסורה שהוא מתקן וע"ל (סי' סק"ד?) (ש"ך), וי"א כרמ"א מ"מ אינו מותר לשחוט לו בהמה בריאה אלא במקום שאין נותנין שכר בעד השחיטה או בנותן לו שכרו אבל בלא"ה אסור ואף בכה"ג לא שרי אלא כשלא אמר המודר שישחוט לו בהמתו אלא שזה בא ושוחט לו מעצמו או שאמר המודר כל השוחט בהמתי אינו מפסיד או שאמר כל הרוצה לשחוט יבא וישחוט ויש שם ג"כ אחר שיודע לשחוט אבל אם אמר לו בפירוש שישחוט לו בהמתו באנו למחלוקת מחבר והרמ"א דלעיל סעיף ב'. אמנם במקום מצוה כמו לכבוד שבת וכיוצא יש לסמוך בזה על הרמ"א שם, ועיין לעיל (סי' סו ס"?) דמותר לנקר בשר מחוטי חלב ודם של מי שמודר הנאה ממנו שהרי אם רצה המודר לעבור על המצוה יכול הוא לאכלו בלא ניקור ואין מעכב על ידו אלא חפצו לקיים המצוה נמצא שאינו נהנה אלא הנאת קיום מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו אמנם למלוח הבשר להוציא מידי דמו אסור דמלבד הנאת מצוה מהנהו ג"כ שהמלח ממתיק הבשר ונותן בו טעם ונמצא מהנהו במה שעושה להיות ראוי למאכל שלחנו (פ"ת).

(עח) אבל לא מסוכנת - אם שחט בדיעבד עשרה (פ"ת).

(יג) [304]המודר הנאה משופר, מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה(עט). המודר הנאה ממעין, טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה (כפול סי' רי"ז סכ"ו):

(עט) מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה – עי' או"ח (סי' תקפו ס"ה)[109] דדוקא אחר יתקע לו אבל המודר עצמו לא יתקע דפעמים שאדם נהנה במה שהוא תוקע, ולפי זה מובן מש"כ לעיל (סי"א) י"א שאסור ללמוד בספר הנאסר עליו דודאי התורה משמחת לב שהרי אסור ללמוד בימי אבלו, א"כ לא דמיא האי מצוה לשאר מצות דאמרינן לאו ליהנות ניתנו אלא בזה נמשך הנאה לאדם, ומש"כ בסעיף ב, שמותר ללמדו, אע"פ שיש לו שמחה מזה, יש לומר דהתם החיוב עליו ללמוד עמו מכח מה אני בחנם כו' ע"כ לא אכפת לן בהנאה משא"כ בשאילת ספרים שאין עליו חיוב (ט"ז), וקשה מאו"ח (סי' תקפו ס"ה), ובשעת הדחק יכול לתקוע אפי' בעצמו (ש"ך), האומר "קונם תקיעת שופר עלי" הנה האומר "קונם שופר לתקיעתו עלי", אסור אפי' לתקיעה של מצוה, אבל אם אמר "קונם תקיעת שופר עלי", מותר דתקיעה דבר שאין בו ממש הוא, ואין הנדרים חלים אלא על דבר שיש

---

[109] ז"ל: המודר הנאה משופר, אדם אחר תוקע בו וזה יוצא י"ח. אבל אם אמר: קונם לתקיעתו עלי, אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה.

משנה ברורה: המודר הנאה משופר - כגון שאמר קונם הנאת שופר עלי:

אדם אחר וכו' - ר"ל אף על גב דאין יכול להפקיע עצמו ממצות שופר בשביל נדר זה דמצוה לא מיקרי הנאה וכנ"ל מ"מ ישמע תקיעת שופר מאחר ולא יתקע בעצמו והטעם כתבו הפוסקים משום דיש הרבה ב"א שיש להם הנאה כשהם תוקעין והנאת הגוף ליכא לשרויי בשביל טעמא דמצות לאו ליהנות נתנו ומ"מ כתבו האחרונים דבשעת הדחק שאין לו אחר מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כ"א עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין:

קונם לתקיעתו עלי - שלא הזכיר הנאה ור"ל שאמר קונם השופר לתקיעתו עלי וע"כ חייל כיון שפירש לאסור על עצמו השופר לתקוע בו כמו שאוסר ע"ע הצרור לזרוק בו אף שאין לו הנאה אבל אם אמר סתם קונם שופר עלי מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה:

(כד) אסור לתקוע וכו' - ואפילו [מג] פירש בנדרו תקיעה של מצוה והטעם דנדרים [מד] איסור חפצא הוא וחל אפילו על דבר מצוה [מה] ואפילו לשמוע תקיעת שופר מאחר ג"כ בכלל איסור זה. ודע דיש [מו] פוסקים שר"ל שאין חל הנדר אא"כ אסר השופר עליו כגון שאמר שופר עלי בקונם לתקוע בו אבל באסר עליו התקיעה כגון שאמר תקיעת שופר עלי בקונם אינו חל דהתקיעה אין בו ממש ונדרים אין חלין אדבר שאין בו ממש. אמנם [מז] כמה פוסקים סוברין שחל אף בזה כיון שעכ"פ הזכיר בנדרו חפצא סתמא דמילתא כונתו לאסור החפץ עליו. וכ"ז לענין איסור תורה [מח] אבל מדרבנן איכא איסורא בכל גווני אפילו בנדר שאין בו ממש כמבואר ביו"ד סימן רי"ג וע"כ אסור לתקוע בו קודם שיתיר הנדר. ומפורש בפוסקים דכ"ז בנדר אבל בשבועה אינו יכול להפקיע א"ע ממצות תקיעת שופר דמושבע ועומד מהר סיני לקיים מצות התורה אם לא שכלל בשבועתו לאסור עצמו בשמיעת כל תקיעה דמשמע אפילו בתקיעה של רשות ובזה חל שבועתו בכולל לאסור גם בשל מצוה וישתדל להתיר שבועתו. ואפילו גבי נדרים [מט] אם אסר עצמו לשמוע שופר מפלוני אינו נפקע בזה ממצות תקיעת שופר וצריך לבקש איש אחר לשמוע ממנו שופר ואם לא ימצא אחר [נ] אסור לשמוע מאיש זה [נא] אפילו אסר עצמו בשבועה שאינו כנשבע לבטל את המצוה שבשעה שיצא שבועה מפיו לא היתה לבטל שהרי אינו מצווה לשמוע מאיש זה דוקא:

בו ממש, אפ"ה בל יחל מדרבנן מיהא איכא, דמתרצינן לדיבוריה כאלו אמר "שופר לקולו" וכן האומר "קונם תקיעתו עלי" דאסור בכל ענין וע"כ דהיינו משום דמתרצינן לדיבוריה כאלו אמר "גופך לתקיעותיו" וא"כ מדרבנן מיהא אסור[110], ויש מחלוקת בזה שיש אומרים כי אמרינן מותר לתקוע לו דוקא כגון שהוא תוקע מאליו להוציא המודר הנאה אבל כל שאמר ליה המודר תקע לי והוציאני אסור דשליחותו קא עביד, ויש מתירים בכל ענין, ולא אמרינן דלמעבד שליחותיה אסור היינו דוקא בדבר שצריך דעת ושליחות כגון תרומה וקרבן אבל מחזיר אבידתו ומלמדו מדרש כיון דאין צריך דעת ושליחות אפי' אם מצוה לעשות מותר כו' אבל הנאת השמיעה והתקיעה לא חשיבא כולי האי כהנאת המעיין (פ"ת * שעה"מ).

(יד) [305]הנודר הנאה מחבירו ונתן לו לולב לצאת בו על מנת שיחזירנו ביום שני, יצא(פ). אבל ביום ראשון, לא יצא:

(פ) ביום שני יצא - דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל לא ביום ראשון דכתיב ולקחתם לכם ולא משל איסור הנאה והאי איסור הנאה הוא ואינו קנוי לו לשום דבר (ט"ז וש"ך), ועי' או"ח (סי' תרמט ס"ב) (ש"ך), הנודר הנאה מחבירו אסור ליתן לו לעשות מלאכה בשכר שמקרי הנאה מה שהניח אחרים ושכרו וכש"כ לעיל (סי' קס סכ"ג) (ט"ז), ועי' או"ח (סי' קצו ס"ג)[111] אם מודרים בהנאה מצטרפים לזימון (ש"ך).

סימן רכב – מי שחתנו מודר הנאה ממנו ורוצה ליתן מעות לבתו, ובו סעיף אחד:

(א) [306]המודר מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות(א) כדי שתהא נהנית בהם ומוציאה אותם בחפציה, הרי זה נותן לה ואומר לה: הרי המעות האלו נתונים לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא יהיו למה שאת נותנת לתוך פיך או למה שתלבשי(ב), וכיוצא בזה. [307]ואפילו אמר: על מנת שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שתרצי עשי בהם, לא קנה הבעל(ג) ומה שתרצה תעשה בהם. אבל אם נתן לה מתנה ואמר לה: על מנת שאין לבעליך רשות בהם, ולא פירש שתהא המתנה(ד) הזאת לכך ולכך או למה שתרצה תעשה בהם, הרי זה יקנה אותה הבעל לאכול פירותיה ודבר זה אסור, שהרי הוא אסור בהניית חותנו(ה). [308]ויש אומרים דאפילו(ו) באומר לה: על מנת שאין לבעליך רשות בהם ומה שתרצי תעשי בהם, קנה הבעל ואסור בהם:

(א) רוצה לתת לבתו מעות - דוקא מעות אבל אם רוצה ליתן לה מזונות אין צריך לומר כלום לפי שאין לבעלה זכייה בהם (ט"ז וש"ך), וכל מקום שמותר לתת לבתו יכול גם ליהנות ממנה דמשל אשתו נהנה (ט"ז), והטעם שאין לבעלה זכייה בהם שהרי זן אשתו ובניו במודר הנאה כדלעיל (סי' רכא ס"ב) (ש"ך).

(ב) או למה שתלבשי כו' - אם לא אמר לה אלא "המעות הללו נתונים ליך על מנת שתהיה אוכלת ולובשת", ולא אמר לה "על מנת שאין לבעליך רשות בהן", דכל שלא א"ל "ע"מ שאין לבעליך רשות בהן" פשיטא דיזכה בהם בעל ואסור (ש"ך), ואם אמר "ע"מ שאין לבעליך רשות" לבד לא מועיל עד שיאמר "מה שאת נותנת", ואם רק אמר "במה שאת נותנת" מועיל (פ"ת).

(ג) לא קנה הבעל - אם מתה האשה לא יורש הבעל, שכן לא קיים התנאי, ולכן חוזר לאב (פ"ת * שעה"מ).

(ד) ולא פירש שתהא המתנה כו' - דוקא שא"ל "ומה שתרצי תעשי בהם" גילה דעתיה דגם לדידה לא נתן לגמרי שיאמר מיד זכה בהם הבעל אלא הרי הוא כאילו אמר לה "הרי הם שלך לאותו דבר שתרצי לעשות בו בכל שעה", והוה כאומר ש"תעשי בו דבר פלוני בפרט", אבל כל שלא פירש כלל, אלא אמר "על מנת שאין לבעליך רשות בהן", לא מהני, כיון שזכתה בזה לכל דבר, זכה בהם גם הבעל, אבל הי"א ס"ל דדוקא במפרש ש"תעשי בו

---

[110] עי' לקמן סי' רלד סק"(קיד) שאין שם משמעות שזה דרבנן, וצ"ע.

[111] ז"ל: שלשה שמודרים זה מזה שאינם מצטרפין לזימון. הגה: ודוקא כשכל אחד אוכל מככרו, אבל אם אוכלים מככר בעל הבית, מצטרפין דהא אוכלים מככר אחד.
משנה ברורה: לשלשה שמודרים וכו' - בין שכל אחד מהם מודר מחבירו בין שאחד מודר מהשנים והשנים ממנו דעכ"פ אותו האחד אינו יכול לאכול משלהם והם משלו לכך אינם מצטרפין אבל כששנים מודרים מאחד והוא אינו מודר מהם ודאי מצטרפין כיון שהאחד יכול לאכול עמהם.

דבר פלוני", אז לא קנתה לגמרי, אלא לאותו דבר, לכן לא זכה גם הבעל ומהני מה שאומר "ע"מ שאין לבעליך רשות בהם" ואם לא אמר "על מנת שאין לבעליך רשות בהם", אלא אמר "הריני נותן ליך במתנה שתעשה בו דבר פלוני" אסור דהוה ק"ו דאם אומר "על מנת שאין לבעליך רשות בהם", לא מהני, ק"ו הך מילתא שלא זכר כלל את הבעל, דזכה בו הבעל בקבלתה, שצריך לומר שניהם (ט"ז).

(ה) שהרי הוא אסור בהנאת חותנו - יש להקשות כיון שחתנו אסור ליהנות משל חמיו כיון שהדירו למה לא יהיה מותר לתת לבתו אפילו סתם, שהרי חתנו לא יהנה מן אותה המתנה כלום, שודאי לא יעשה איסור. וי"ל כיון שעכ"פ זכה במתנה בקבלת אשתו, ה"ל כאילו הוא קיבל מחמיו, וחוזר ונותן אח"כ לאשתו, ולכן אף אם גם החתן הדיר עצמו מנכסי חמיו, לא מהני שיתן חמיו מתנה לאשתו (ט"ז).

(ו) וי"א דאפילו כו' - כיון דאינו מפרש בפירוש לצורך מה נתנן לה, הוי מתנה לכל דבר, ותו לא מהני "ע"מ שאין לבעליך רשות בהן", שכבר קנה אותה הבעל, דיד אשה כיד בעלה. ועי' באה"ע (סי' פה סי"א) סתם המחבר כסברא הראשונה ולא הביא דעת הי"א ובמחלוקת לענין נדרים הולכין לחומרא וגבי כסף לקולא לנתבע וחומרא לתובע ומי שמוחזק המוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך).

סימן רכג – דין המדיר בנו לתלמוד תורה, ובו ד' סעיפים:

(א) [309]המדיר עצמו מהנאת בנו, כדי שלא יתבטל הבן מלימודו בשבילו, מותר הבן(א) למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ולצלות לו דג קטן. וכן מותר(ב) לקנות לו מהשוק מה שצריך, אם הוא אדם שאין דרכו לקנות בעצמו או אם היא אשה שהדירה את בנה:

(א) מותר הבן כו' - דמסתמא מדברים קטנים כאלה שאין בהם ביטול תורה כל כך לא הדירו, אבל האב שהדיר הנאה מבנו מפני שאינו עוסק בתורה אסור לעשות לו אפילו דברים אלו ואסור לעשות לבנו שום דבר (ט"ז וש"ך).

(ב) וכן מותר כו' - דכיון שהוא אדם חשוב או אשה שאין דרכה לקנות בעצמה אנן סהדי דאדעתא דהכי לא הדירוהו (ש"ך).

(ב) [310]האומר לבנו: הרי אתה אסור בהנאתי, או שנשבע שלא יהנה בו, אם מת, יירשנו. אסור עליו הנאתו ופירש בין בחיי בין במותי, אם מת, לא יירשנו (וע"ל סי' רט"ז). @ NO @MB

(ג) [311]אסר בנו מהנאתו ואמר: אם יהיה בן בני זה תלמיד חכם יקנה בני זה נכסי כדי להקנותם(ג) לבנו, הרי זה הבן אסור בנכסי האב ובן הבן מותר בהם, אם יהיה תלמיד חכם כמו שהתנה:

(ג) יקנה בני זה נכסי כדי להקנותם - משום דאכתי לא הוה בן הבן בעולם והוי ליה מזכה לעובר ומזכה לעובר לא קני, אלא הקנה לבנו שיקנה לבן בנו היינו שהקנה לבן בנו ע"י בנו מעכשיו בקנין סודר (עי' חו"מ סי' רי ס"ק ?) (ט"ז).

(ד) [312]זה הבן האסור בירושת אביו אם נתן(ד) ירושת אביו לאחיו או לבנו, הרי זה מותר. וכן אם פרעם בחובו או בכתובת אשתו. וצריך להודיעם שאלו נכסי אביו שאסרם עליו:

(ד) אם נתן כו' – פי' לא שינתנו להם ממש דאם כן נהנה מטובת הנאה שלהם, אלא שמראה להן מקום ואמר להם "נכסים אלו אסר עלי אבא ואיני יודע מה אעשה בהם טלו לעצמכם ועשו מהם מה שתרצו" וכן בחוב וכתובת אשתו מיירי שב"ד מגבין להם שלא מדעתו, אבל מדעתו אסור כדלעיל (סי' רכא סק"ו?), וי"א דבבניו ואחיו אפילו שיתנה להם ממש מותר כיון שמודיעם שממון זה אסור לו ומפני כך נותנם להם והם גם כן בניו ואחיו שיש להם שייכות בממון זה הלכך אין לו עליהם טובת הנאה ומותר. ובאמת יכול ליתן בידים ממש ליורשי האב הקרוב קרוב קודם על פי הנחלה וצריך להודיען שזה ממון אבא שאסור לו (ט"ז וש"ך), אמנם דוקא דיעבד מהני אם נתן או פרע אבל לא לכתחלה אף על גב שמודיע (ט"ז), וי"א דלבניו לא יתן כלל דאין לך הנאה יותר מזה ואם אין לו מה יאכל מותר לו ללוות ובע"ח באין ונפרעים מחלקו מן הירושה, אבל אם יש לו אסור, אלא יתן ליורשי האב ואם אין יורשים יתן לצדקה ואין צריך להודיע לצדקה זה ממון אבא מיהו רשאי לאבדו ולהשליכו לים ומ"מ מצוה לכופו בזה ליתן לצדקה (ש"ך), ולמאן דאוסר לעיל (סי' רכא סק"(ח)) בפריעת חוב ברור או משכון הוא הדין הכא אלא צ"ל דהכא בחוב

בעל פה וכה"ג שאינו חוב ברור (ש"ך), עי' ש"ך מש"כ לענין סי' רכא, ועיקר דבע"ח לא מדעתו מפרע דזהו אסור, אלא דהב"ד בעל כרחו גובים, ואין חוששין למה שנהנה ממילא בכך (רע"א).

סימן רכד – מי שאמר נכסיך עלי חרם, ובו סעיף אחד:

(א) [313]ראובן שאמר לשמעון: הריני עליך חרם, או הרי אתה אסור בהנאתי. ראובן מותר בהנאת שמעון, ושמעון אסור בהנאת ראובן. ואם אמר לשמעון: הרי אתה עלי חרם, ראובן אסור בהנאת שמעון, ושמעון מותר בהנאת ראובן. הריני עליך חרם ואתה עלי, שניהם אסורין ליהנות זה מזה, ומותרים בדברים שהם בשותפות לכל ישראל, כמו הר הבית והעזרות, ואסורין בדברים שהם בשותפות לבני אותה העיר, כמו בית הכנסת(א) והתיבה והספרים. ומה תקנתם, שיקנו חלקם שיש להם בו לאחר, ונמצא שאין אחד מהם נהנה משל חבירו. [314]וי"א שהם מותרים(ב) בכל דבר שאין בו דין חלוקה. הגה: ומי שהשאיל ביתו לבית הכנסת, יש בתקנת ר' גרשון שאינו רשאי(ג) לאסרה על א' מבני הקהל, אא"כ יאסרנה על כולם:

(א) כמו בית הכנסת כו' – כל זה מעיקר הדין אבל מצד התקנה אין אדם יכול לאסור חלקו מב"ה ולא מספרים ואם אסר אין איסורו איסור עי' או"ח (סי' קנג סט"ו)[112] (ש"ך).

(ב) ויש אומרים שהם מותרים כו' – שאלה נידונים כאין בו דין חלוקה, אבל המחבר סובר אע"פ שאין דרכו לחלק, מאחר ויש בו דין חלוקה, אסורים להשתמש עד שיחלקוה (עי' לקמן סי' רכו ס"א) (ט"ז), ועיקר דברי הי"א (ש"ך), וי"א שאין בזה משום אין בו דין חלוקה אלא שכולם משתמשים בו ביחד, ולכן אי אשפר לומר ברירה (פ"ת * משכנ"י סי' נ).

(ג) שאינו רשאי כו' – עי' או"ח (סי' קנג סט"ז)[113] (ט"ז), עי' שם ברמ"א (ש"ך), דוקא השאיל בפירוש, אבל סתם שרבים נכנסו בו להתפלל, לא נתקן תקנה כזו (רע"א), אם יש בהכ"נ אחרת באותה העיר יכול לאסרו (רע"א).

סימן רכה – ובו סעיף אחד:

(א) [315]האומר לחבירו פירותיו של פלוני אסורין עליך, אינו כלום(א) אלא אם כן [316]ענה הנאסר, אמן(ב):

(א) אינו כלום - שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חבירו ועי' לעיל (סי' רט ס"?) (ש"ך).

(ב) אמן – עי' רמב"ם בתחלת ספר המורה: ואני משביע באלקי ישראל כל מי שיקרא במאמרי זה וכו', וכן ברח"ו ז"ל שגם הוא השביע כעין שבועה זו, אף שהוציאו בלשון שבועה מ"מ אינה אלא גזירת חרם ונידוי, ואסור לזלזל בשבועות אלו (פ"ת).

סימן רכו – שותפים שהדירו זה את זה, ובו ג' סעיפים:

(א) [317]שנים שהם שותפים בחצר ונדרו הנאה זה מזה, [318]אם יש בו דין חלוקה(א) חל הנדר(ב) ואסורין ליכנס בו [319]עד שיחלקו(ג) ויכנס כל אחד בשלו. וכ"ש [320]אם אחד מהם

---

[112] ז"ל: אין אדם יכול לאסור חלקו מבהכ"נ ולא מהספרים. ואם אסר, אינו כלום.
מ"ב: אין אדם וכו' - היינו בין ליחיד בין לכל הקהל: אינו כלום - כן תקנו הגאונים דאל"כ כל אחד שיהיה לו דבר מה עם חבירו יאסור חלקו עליו וממילא יהא כל ביהכ"נ אסורה עליו דאין ברירה:

[113] ז"ל: מי שהשאיל ביתו לבהכ"נ ויש לו מריבה עם אחד מהקהל, אינו יכול לאסרה אא"כ יאסרנה לכל הקהל כאחד. הגה: ודוקא שהשאיל תחלה סתם, אבל אם התנה מתחלה שכל זמן שירצה למחות יהא בידו למחות, או שלא השאיל להם בפירוש אלא הניחם ליכנס לביתו, הרשות בידו למחות במי שירצה.
מ"ב: אינו יכול לאסרה - היינו מצד חרם דר' גרשון שיש ע"ז והטעם נראה דחששו לבזיון דההוא גברא, משא"כ כשיאסור לכולם ליכא כיסופא. והא דיכול לאסור לכל הקהל היינו משום דלא השאיל להם אלא בסתם הא אם השאיל להם לזמן עיין ביו"ד (סי' רכא ס"ו-ז) דיש פלוגתא אם חל איסור בתוך הזמן.

הדיר לאחד מן השוק מנכסיו, [321]שאסור ליכנס בו(ד). ואם אין בו דין חלוקה[114], לא חל הנדר(ה) ומותרין ליכנס בו, בין אם הדירו זה את זה או שהדיר אחד מהם לאחד מן השוק מנכסיו. [322]ודוקא כשאותו מן השוק שהוא מודר נכנס לצורך השותף, בין שהוא צריך לשותף בין שהשותף צריך לו, אבל ליכנס בו שלא לצורך השותף, אסור. הגה: [323]וכן הדין בשנים(ו) שהיה להם יחד מקום בבית הכנסת, ומכר אחד לחבירו: חלקי יהא לך הקדש, למחר לקחמר לך הקדש, ולמי כוונתו למוכרו עליו. אבל אם אמר: יהא הקדש, ולא אמר: לך, לא כיון אלא שיהיה הקדש לעניים(ז), ומותר בבירו ליהנות וליקח עליה. והוא הדין בכל כיוצא בזה. [324]וכן אם היו שותפין בבור המטלטל, אם יש בו דין חלוקה מסוריס בו. ואם אין בו דין חלוקה, מותרין בו:

(א) אם יש בו דין חלוקה - היינו ד' אמות על ד' אמות לכל אחד עי' חו"מ (סי' קעא ס"ג[115]) (ש"ך).

(ב) חל הנדר - ולא שרי מטעם ברירה כיון שיש לתקן בחלוקה (ש"ך).

(ג) ואסורים ליכנוס בו עד שיחלקו – י"א מטעם דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה (ב"מ ורע"א), והוי כלקוחות ודמי לקונם לביתך שאני נכנס דמותר רק במכרו לאחר אבל לא במכרו להנודר ע' ש"ך לעיל (סימן רט"ז סק"ט?) (רע"א), וי"א אפ"ה אנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל א' מהם לאוסרה על חבירו בענין שתהא נאסר עליו לאחר חלוקה (ב"מ), והרשב"א אוסר שלא מהני חלוקה כיון דקיי"ל אין ברירה (ב"מ)[116] HR.

(ד) שאסור ליכנס בו - אפילו לצורך אחד מהשותפין אסור, ועיקר כמחבר (ש"ך), ויש חולקים שמותר ליכנס אם הוא לצורך א' מהשותפים דמדאורייתא יש ברירה ובאין בה דין חלוקה מותר אפילו לצורך עצמו, דכל שאין בו דין חלוקה אין כאן נדר לגמרי על חצר זה, אפילו הדיר אחד מן השוק דיכול לומר לו "לא לתוך שלך אני נכנס אלא לתוך של חבירך", ובזה אמרינן יש ברירה. אבל ביש דין חלוקה לא יכול לומר "לתוך של חבירך אני נכנס", כיון שיש מקום לחלוק אין הרשויות מעורבים, ומ"מ כשהוא לצורך אחד מהשותפין יכול ליכנס, לפי שהחצר קנוי לכל א' מהם ולכל מי שצריך להם אבל ליכנס לתוכו אחד מן השוק לעצמו אסור שאם הקנו זה את זה החצר לדריסת רגליהם ולכל מה שצריך להם לא הקנו אותו לכל העולם וכלול בזה הצריך לחצר אפי' לטובת עצמו על ידי השותף יש היתר שהחצר קנוי לו לזה אבל ביש דין חלוקה אע"פ שמן התורה מותר לשותפין להיכנס עכ"ז מאחר ואפשר בתקנה אז לא אמרינן יש ברירה שבידם לכוף כל אחד את חבירו, משא"כ באחד מן השוק הברירה מועלת לו גם בזה כיון שהוא לאו בר חלוקה עם הנודר ממנו, אבל המחבר פסק לשיטתו דבאין בו דין חלוקה מותר דוקא בנכנס לצורך אחד מהשותפין. אבל כל שצריך לנודר איסור גמור הוא ומה שכתב שהוא צריך לשותף ורצה לומר השותף השני (ט"ז).

(ה) לא חל הנדר - דיש ברירה, כיון דעל כרחך שלחבירו קנוי לו החצר ללכת בכולו אין כח בידו לאסרו עליו דהוי כאוסר על חבירו את של חבירו, והיינו יש ברירה דקאמרינן, דכל עידן דעייל בחצר רואים כאלו מקום דריסתו קנוי לו לבדו דעל תנאי זה ניקנית להם החצר מתחלה, כיון שאין חבירו יכול לכופו לחלוק. וברירה זו מעיקרו קנייה היא, דהוי כמאן דזכי להיות קנוי לכל אחד בפני עצמו בשעה שידרוך בה כף רגלו בשעת דריסתו ואע"פ

Commented [O66]: ד ערה?

Commented [YL67]: קמן בשיטת המחבר הוא כותב דווקא לצורך השותף שלא נדר, וצ"ע למה לא כתב כן בדעת הרא"ש

---

[114] עי' לעיל ט"ז סי' רכד סק"א שמקום שאין דרך לחלקו כמו בית הכנסת הוי כמו שיש בו דין חלוקה, ואסורים להכנס לשם.

[115] ז"ל: אי זהו דין חלוקה, כל שאילו יחלק לפי השותפים יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו. אבל אם אין שם הכל קרוי על החלק, אין בו דין חלוקה. כיצד, כל חצר שאין בה ד' אמות על ד' אמות מרובעות חוץ מד' אמות של הפתחים אינה קרויה חצר. וכל שדה שאין בה כדי זריעת ט' קבין אינה קרויה שדה. וכל גנה שאין בה כדי זריעת חצי קב אינה קרויה גנה. וכל פרדס שאין בה כדי זריעת ג' קבין אינה קרויה פרדס. לפיכך אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד ואחד מהשותפין, ולא את השדה עד שיהא בו זריעת ט' קבין לכל אחד, ולא הגנה עד שיהא בה חצי קב לכל אחד ואחד [ולא את הפרדס עד שיהא בו בית ג' קבין לכל אחד ואחד]. במה דברים אמורים בארץ ישראל וכיוצא בה, אבל בבבל וכיוצא בה אין חולקין את השדה עד שיהא בה כדי חרישת יום לזה וכדי חרישת יום לזה, ולא את הפרדס עד שיהא בה ל"ו אילנות לזה ול"ו אילנות לזה, כדי עבודת אדם אחד ביום אחד. ושדה שמשקים אותה בכלי עד שיהא בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.

[116] צ"ע שכן הב"מ לעיל סי' רכד כתב שדריסת הרגל אסורה רק מדרבנן, ומדרבנן יש ברירה.

דבדאורייתא אין ברירה אלא הך ברירה דהכא שונה מברירה דעלמא וה"ה שאר כל תשמיש שאינו כמו תשמיש דרחיים ותנור וגידול תרנגולים מותר באין בו דין חלוקה (ש"ך).

(ו) וכן הדין בשנים כו' - סדר הג"ה הזאת אינה מדוקדקת, דבשותפות מקומות אלו אין בו חלוקה וכיון שכן אינו יכול לאסור כלל על חבירו אלא דבמקום שאדם יכול לאסור על חבירו יש חילוק בין אומר "הקדש לך" או לאו וכמו שכתב כאן רמ"א, ואם כן צריך לומר דרמ"א מיירי כאן במקומות שיש בהם דין חלוקה (ט"ז).

(ז) לא כוון אלא שיהא הקדש לעניים - ואם פירש עכשיו למה נתכוון אם להקדש עניים או להקדש בדק הבית הכל לפי פירושו (וכדלעיל סי' רח ס"ק?) ועי' לקמן (סי' רנח ס"א?) (ש"ך).

(ב) [325]כשהדירו שניהם זה את זה, אסורין להעמיד(ח) בו תנור וכירים וריחים ותרנגולים. היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו, הוא אסור בהעמדת(ט) תנור וכירים וריחים ותרנגולים, ואסור ליכנס בו אם יש בו דין חלוקה, וחבירו מותר בכל. והיו כופין את הנודר(י)(יא)(יב) למכור(יג) חלקו אם נאסר בלשון חצרי(יד), שמותר בו לאחר שימכר:

(ח) אסורים להעמיד - אפילו אין בו דין חלוקה, וטעם הדבר דכשהעמיד רחיים באים רוב עם לשם וממלאים חלקו וחלק חבירו וכן לגדל תרנגולים דמתפשטים בכל החצר, וכן כל תשמיש בעולם שממלא כל החצר כגון להניח ולשטוח פירות בכל החצר וכה"ג אסור (ש"ך)[117].

(ט) הוא אסור בהעמדת כו' - אפילו באין בו דין חלוקה (ש"ך).

(י) והיו כופין את הנודר כו' - דחיישינן שמא יכשל חבירו על ידי נדרו וי"א דלא חיישינן למכשול חבירו אלא למכשול הנודר, וי"א דאדרבה הנודר יזכור שנדר ויזהר משא"כ במודר שלא הוציא נדר מפיו אפשר שישכח לפיכך חייב למכור (ט"ז), ואפילו באין בו דין חלוקה דאף ע"פ דשרי למודר ליכנס מ"מ חיישינן שמא ישתמשו תשמיש שלא אסור כגון העמדת תנור כו' וי"א דהיכא דמותר ליכנס בחצר אין כופין וי"א דאפי' באין בו דין חלוקה כופין וי"א דאין כופין וראשון עיקר, וכשרוצים לחלק או כשרוצים בגוד או אגוד באין בו דין חלוקה אין כופין אלא יעשו כמו שירצו (ש"ך), עי' ש"ך ויש חולקים, שכן מה שמחלק המחבר דדוקא בלשון "חצרי" הוא דמהני כפיה ולא בלשון "חצר זה", מדבר רק במקרה שהנודר אסר חבירו מחלקו, דבזה שפיר בחצירו יש תקנה להמודר, משא"כ ב"חצר זה" דמה בכך שימכר חלקו, מ"מ יהיה המודר אסור. אבל בשהדיר עצמו מחלק חבירו, לא כופין אותו למכור את חלקו, דאין התקנה בהכפיה. ולכן אפילו בנודר מ"חצירי" אין תקנה למכור להשותף ולפי זה רואים דלא כדברי הש"ך סק"י? [והש"ך עצמו חזר בו בנקה"כ]. וכל זה דוקא בשלא אסר אלא חצירו או נכסיו אבל באסר הנאתו על חבירו, א"א למכור זה לזה כנ"ל (סי' רא ס"ה) (ב"מ).

(יא) שם - דוקא הכא בנודר א' מהם כופין כיון דאיהו אסור וחבירו מותר חיישינן שמא יתקנא בחבירו אבל כשנדרו הנאה זה מזה דשניהם אסורין לא חיישינן דכל חד וחד יזכור באיסורו, וי"א דאם נדרו הנאה זה מזה וא' מהן רגיל כופין את הרגיל למכור, דאין כופין כשנדרו הנאה זה מזה משום דכיון דשניהם נדרו מאי אולמיה דהאי מהאי הלכך אין כופין (ש"ך).

(יב) שם - בין שהדיר עצמו מחלק חבירו בין שהדיר חבירו מחלקו כופין (ש"ך).

(יג) למכור – י"א דוקא במוכר לאחר אבל לשותף אסור למכור אף על פי שלא אמר אלא חצירי דלנודר עצמו אסור שהרי הוא נהנה מביתו שמכחו בא לו, ועיקר דאם אותו השותף שלא נדר רוצה למכור חלקו אסור למכור להנודר (ש"ך).

(יד) אם נאסר בלשון חצירי וכו' - עיין מ"ש לעיל (סי' רטז ס"ו?) (ט"ז), אבל אם אמר "חצר זה" מאי מהני כפייה למכור כיון שאסור גם לאחר שימכור וכדלעיל (סי' רטז ס"ה) ע"ש (ש"ך).

(ג) [326]בעל שאוסר הנאתו על אחרים, אסורים ליכנס בנכסי מלוג של אשתו, ואינו דומה לשותף(טו) שהדיר את אחד מן השוק:

(טו) ואינו דומה לשותף כו' – דאין ברירה שייך בנכסי מלוג (ט"ז, ש"ך).

---

[117] עי' ט"ז לעיל סק" (ד).

Commented [O68]: ל
א הבאתי את דברי
הש"ך סק"ה

Commented [YL69]:
א הבאתי דברי הט"ז
סק"ג

Commented [YL70]:
מה שהוא חולק על
העט"ז לא הבאתי

סימן רכז – דין מי שאסר עצמו מכל ישראל, ובו ג' סעיפים:

(א) [327]מי שאסר עצמו מכל ישראל, אסור לקנות מהם ולמכור להם(א) זבינא מציעא דאית ביה הנאה ללוקח ולמוכר, אלא לוקח ביותר(ב) ומוכר בפחות. ואם אסר הנאתו עליהם[118], לוקח מהם(ג) בפחות ומוכר ביותר, אם ישמעו לו. וזבינא חריפא(ד) הוא הנאת הלוקח ולא הנאת המוכר, הילכך אם אסר עצמו מהם יקננו מהם ביותר(ה), ומוכר להם שוה בשוה(ו). ואם אסרם עליו(ז), ימכרנו להם ביותר, אם ישמעו לו, ויקננו מהם שוה בשוה. וזבינא דרמי באפיה(ח), הוי הנאת המוכר ולא הנאת הלוקח הילכך אם אסר עצמו מהם ימכרנו להם בפחות, ויקננו מהם שוה בשוה. ואם אסרם עליו, יקננו מהם בפחות אם ישמעו לו, וימכרנו להם שוה בשוה:

(א) אסור לקנות מהם ולמכור להם - לעולם בכל ענין ואפי' שוה בשוה (ש"ך).

(ב) לוקח ביותר - אפי' בכה"ג לא שרי אלא בנותן דמים תיכף אבל ליקח בהקפה זה גופא הנאה היא שנותן לו בהקפה ונמצא נהנה באיסור (פ"ת).

(ג) ואם אסר הנאתו עליהם לוקח מהם כו' - אבל בשוה בשוה אסור בכל ענין (ש"ך).

(ד) וזבינא חריפא - פירוש סחורה שהכל קופצים עליה (ט"ז), וי"א שהסוחרים קופצים עליה (ש"ך), הא דשרי ליקח או למכור כל אחד לפי דינו היינו שאסר עצמו מישראל אבל אם אסר נכסיהם עליו אסור בכל גווני אפילו שוה מאתים במאה או איפכא שנדרו חל כבר על נכסיהם. האוסר הנאתו עליהם ואסור בזבינא חריפא כפי דינו היינו אפילו בנכסים שקנה לאחר נדרו אף על גב דקיי"ל אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם שאני הכא דאיסורא בהנאה דידיה תליא ואיהו הא איתיה בעולם (ט"ז וש"ך), עי' ש"ך, ועי' דברי (סי' רד סק"(יב)) פ"ת).

(ה) יקננו מהם ביותר - דוקא ולא שוה בשוה וכ"ש בפחות דאסור, וכן באסרם עליו ימכרנו להם ביותר אבל לא שוה בשוה או בפחות (ש"ך)[119].

(ו) שוה בשוה - ולא גזרינן ליקח אטו למכור (כמו בסי' רכא ס"ה) דהתם אם לא ישא ויתן עם זה ישא ויתן עם אחר אבל הכא א"א לו (ט"ז), וביין אף בזבינא חריפא אסור דהוי הנאת מוכר (רע"א).

(ז) ואם אסרם עליו כו' - ואם אסרם עליו ואסר מהם גם כן אסור בהן בכל ענין ויהנה לאומות אחרות ולא ישא ויתן עמהם ולא ישאו ויתנו עמו ולא ישאל מהן ולא ישאיל להן ולא ילוה מהן ולא ילוה אותן (ש"ך).

(ח) וזבינא דרמי באפיה - פירוש עסק שלא קפץ עליה (ט"ז), וי"א דהיא סחורה שאין סוחרים קופצים עליה ודומה לו כמי שמונחת לו על פניו (ש"ך).

(ב) [328]אסר הנייתם עליו, ה"ז משאילן(ט) ומלוה אותם[120], אבל הוא לא ישאל ולא ילוה מהם. ואם אסר הנאתו עליהם והנאתם עליו, לא ישאיל ולא ילוה להם ולא הם ממנו:

(ט) ה"ז משאילן כו' - ולא גזרינן אטו לא ישאל ולא ילוה וכן במכירה לא גזרינן אטו לקיחה כדלעיל (סי' רכא סקל"ה?) דשאני הכא כיון שנדר מכל ישראל לא גזרו, ולאו דוקא בנדר מישראל לא גזרו אלא ה"ה מן שאר אומה שלימה שאין גוזרין אלא בנדר מיחיד אבל לא מאומה שלימה כולה (ש"ך).

(ג) [329]מי שאסר הנאתו על הכהנים ועל הלוים, באים ונוטלין(י) תרומותיו ומעשרותיו בעל כרחו. ואם אמר: כהנים אלו ולוים אלו, יתן לכהנים ולוים אחרים. [330]וכן הדין במתנות עניים(יא) לעניים:

(י) באין ונוטלין כו' - כיון דתרומה לא ראוי אלא לכהנים כיון שהוא אוסר אותם עליהם, הרי הוא עושה אותם כעפר, וזוכים מן ההפקר, וה"ה מי שאסר נכסיו על עצמו שיכולין אחרים ליטלן בע"כ מהאי טעמא וי"א דאין אחרים יכולין ליטלן ממנו בע"כ אלא יכול ליתנו לצדקה או שאר מצוה ולא עוד אלא אפילו נטלו מוציאין מידו ומכל מקום אם אכלו

Commented [YL71]: שום טובת הנאה ממון ולהכי אסור ורישא דבאים הכהנים ונוטלים בע"כ היינו טעמא - לאן זה שייך

---

[118] עי' לעיל סי' רכא סק"(ב) בענין כדרך הנאתו.

[119] עי' לעיל סיק רכא סק"(כז) ט"ז ורע"א.

[120] אין חסרון של פרוטה של רב יוסף משום כיון דאינו אלא הצלת היזק שפוטר עצמו מחיוב העני (נתה"מ סי' עב סק"?), ועיי"ש בט"ז שאין פרוטה של רב יוסף חשוב לענין נדרים.

כבר פטורים מלשלם שהרי אינם שווים כלום אבל אם הוא שאל על נדרו וכגון שנשאר מאותו דבר שנאסר, דאם לא כן לא שייך בו התרה, מחוייבים לשלם מה שאכלו (ש"ך).

Commented [YL72]: רי כאשר אכלו זה היה מותר?

(יא) במתנות עניים - פירוש לקט שכחה ופאה. וה"ה לענין צדקה שב"ד שולחין וממשכנין אותו בע"כ ונותנים לעניים כיון דקיי"ל (&) כופין על הצדקה (ט"ז וש"ך), א"נ אם יש לו צדקה מופרשת (ש"ך).

סימן רכח – דיני התרת נדרים, וההבדל שבין פתח לחרטה, והיאך נקרא דעת רבים, ובו נ"א סעיפים:

(א) [331]מי שנדר ונתחרט, יש תקנה ע"י חרטה, ואפילו נדר(א) באלהי ישראל. כיצד יעשה, [332]ילך אצל חכם מומחה, דגמיר וסביר, ואם אין יחיד מומחה, ילך(ב) אצל שלשה הדיוטות[121], והוא דגמירי להו וסבירי(ג) [333]וגם יודעים לפתוח לו פתח(ד), ויתירו לו. והאידנא אין מומחה(ה) שיהא ראוי להתיר ביחיד[122]:

(א) ואפי' נדר כו' - כלומר נשבע דהא באלהי ישראל שבועה היא (ש"ך).

(ב) אין יחיד מומחה ילך - אם יש יחיד מומחה לא מהני ג' הדיוטות, ואף שכתבו הפוסקים דאין מומחה האידנא מ"מ ראוי לחוש לחומרא במקום שיש חכם או אב"ד שלא להתיר בג' הדיוטות רק לצרף ב' עם הרב וי"א דכל חכם מובהק בדורו הוא יחיד מומחה לנדרים, וי"א שאין איסור ללכת לג' הדיוטות, ולכתחילה מותר להתיר אצל ג' הדיוטות במקום שיש רב העיר, וי"א דלכתחלה אין יכולין משום כבודו של חכם אבל בדיעבד הנדר הותר[123] (פ"ת).

(ג) דגמירי להו וסבירי - פי' שמבינים מה שלומדים עמהם[124] (ט"ז, וש"ך), כלומר שלומדים עמהם הלכות ומבינים ומשמע אפילו לית בהו חד דגמיר מעצמו אלא כל דגמרי להו אחרים וסברי מתירין שהתרת נדרים אינו דין (ש"ך), אבל גמיר וסביר דמומחה פירושו שהוא כבר יודע בקבלה מרבותיו ויודע סברות גם מעצמו (ט"ז).

(ד) לפתוח לו פתח - החילוק שבין פתח לחרטה הוא מבואר בסעיף ז' ומשמע כאן דאע"פ שהתרה זו שבא לפניהם היא ע"י חרטה מ"מ לא יתירו, כל שאינם יודעים גם התרה על ידי פתח, דשמא יזדמן שיצטרך לפתח (ט"ז), אף על גב דלא בעינן פתח לכל הדברים מ"מ אינם ראוים להתיר אפי' ע"י חרטה אם לא שיכולין להתיר ג"כ ע"י פתח דשמא יבא לפניהם נדר שצריך פתח ולא ידעו להבדיל בין נדר לנדר פרישה (ש"ך).

Commented [YL73]: ש"ך וט"ז אומרים אותו הדבר?

(ה) והאידנא אין מומחה - משמע שאפילו בדיעבד לא הוה היתר, ואפילו בשתים (ט"ז), ואין להתיר אלא בג' דגמרי להו וסברי קצת כמ"ש וכל שאינו כן אפילו יש בהן אחד חכם גדול לא כלום הוא וכן כל שאינם ג' אפילו הם שניהם חכמים גדולים אין התרתם התרה ואפילו דיעבד וצריך לחזור ולהתיר בג' (ש"ך).

(ב) [334]אין לאדם להתיר(ו) לכתחלה במקום רבו[125], [335]ולא במקום שיש גדול ממנו, אלא א"כ נתן לו רשות. הגה: [336]ומתירין ב' נלייס ביחד לומר לו: מותר לך. וכן מתירין לב' לו לג' מנשיס ביחד, ויוכלו לומר: מותר לכם (ועיין לקמן סוף סימן זה סעיף מ"ו).

---

[121] וג' אלה צריכים שיהיו יחד באותו העת ולא בזה אחר זה (מהרש"ם ח"ב סי' רמה). ומספיק אם רוב מסכימים להתיר (הר צבי יו"ד סי קפט), וי"א בהתרת נדרים דלא אזלינן ביה אחר הרוב אלא הסכמת שלשתן בעינן מגזה"כ (יהודה יעלה יו"ד ח"א סי' שכ) [לדעת היהודה יעלה, צ"ע שכן מסתמא אין חסרון לחפש עוד אחד עם השנים שמסכימים להתיר].

[122] אם התירו לו קודם שפרט, ואחר כך פרט הנדר ונתגלה שלא היה שם חשש איסור, מהני התרתם בדיעבד, אבל אם התירו לו, ופירט, וחיסר משהו ונתגלה שהיה שם חשש איסור, אז הוי התרה בטעות ואינה התרה (מהרש"ם ח"ב סי' רנ), עי' לקמן הערה **Error! Bookmark not defined.** כדי שאנשים לא יזלזלו בנדרים ושבועות יש להרב המתיר לחייבם להתענות בה"ב ולתת צדקה (מהר"ם מינץ סי' עג).

[123] ואם אין הרב מקפיד זה מותר לכתחילה (ערה"ש אות ה).

[124] דעניין פתיחת הפתח די כשאחד מהם יודע היטב וכן דין דחרטה, אבל מסברי וסברי שלא יהיו ע"ה גמורים דלא כבית יוסף (ערה"ש אות ד)

צריך שהמתירים יהיו בקיאים בדינים אלו שכתבנו בכלל זה שהרי יש נדרים שאין להם התרה (חכמת אדם כלל ק ס"ב).

[125] עי' רמב"ם (שבועות פ"ו ה"ג): ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו וכו', וזה מובא יחד עם הלכה זו שלא להתיר במקום רבו, וצ"ע למה לא מובא בשו"ע. ועי' רדב"ז (ח"ה סי' קסז), שהביא

(ו) אין לאדם להתיר - אפילו בג' לכתחלה משום כבוד רבו או מי שגדול ממנו אבל בדיעבד התרתו התרה[126] (ש"ך).

(ג) [337]כיצד היא ההתרה, יאמר לו ג' פעמים(ז): מותר לך, או שרוי לך, או מחול לך, [338]בכל לשון שיממר(ח))[127], [339]אפילו מעומד(ט), ובקרובים, ובלילה, [340]ובשבת[128], אפילו אם היה

את דברי הרמב"ם להלכה והוסיף, ומה שאמרו חכם מתיר לעצמו היינו נדוי או חרם אבל לא שבועה ונדר וכו' אין מתירין ע"י כתב והטעם מבואר כי צריך חקירה ואי אפשר לחקור הדבר יפה מתוך הכתב. ועי' ב"מ סק"(טז). קשה שכל הלכה זו היינו כשיחיד מומחה מתיר ביחידי אבל כיון שפסקו מקודם דבזמן הזה אין מומחה שיתיר ביחידי א"כ לא שייך זה דסוף סוף צריך ג' אלא המחבר רק כתב הדין לפי לשון הגמ' וממילא נשמע לדידן בג' אמנם עכשיו אין מקפידין בזה (ערה"ש ס"ו).

[126] בערב ר"ה כיון שאין מפרטים את הנדר אפשר דאין בזה משום כבוד חכם (מנחת שלמה נדרים ?), זה נגד הערוך השלחן אות ו' שמשם למד נגד הש"ך שאין חסרון להתיר בפני ג' ולא לצרף בזה רבו ומי שגדול ממנו.

[127] לכו"ע מהני כתיבה דלא אשכחן בקרא אצל הפרה והתרה לשון דיבור או לשון פיו כלל ולכן אפי' להפוסקים דאין מתירין שלא בפניו אפי' ע"י שלוחו או בכתב ידו, היינו דוקא שהנודר צריך שיאמר חרטתו להחכם בפיו. אבל אם אח"כ הלך לו מהני שפיר היתר החכם בכתב ששולח לו אפי' דהוי דבור גרוע מהני להתיר נדר (יהודה יעלה יו"ד ח"א סי' שכא).

[128] עי' שו"ע (או"ח סי' שמא ס"א): מתירים נדרים בשבת אם הם לצורך השבת, כגון שנדר שלא לאכול או שלא לשתות, אף על פי שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת. אבל הבעל יכול להפר נדרי אשתו אפי' שאינם לצורך השבת, מפני שאם לא יפר לה היום לא יוכל עוד להפירם.

מ"ב: לצורך שבת - וה"ה אם הוא לצורך מצוה ג"כ מתירין אף על פי שאינו לצורך שבת.

שלא לאכול - פי' היום ולאו דוקא אם נדר לגמרי מאכילה ושתיה דה"ה אם נדר מאכילת בשר ושתית יין ג"כ מתירין דדבר זה הוא מצוה בשבת וה"ה אם נדר שלא ללבוש מלבוש הצריך היום ג"כ שרי וה"ה אם נדר שלא לישן בשבת ג"כ הכי דמתירין לו דזהו ג"כ מתענוגי שבת הוא אם רגיל בכך

ועי' שו"ע (או"ח סי' שמא ס"ב): מי שנשבע לעשות מלאכה פלונית עד זמן פלוני, ולא נזדמן לו לעשותה עד יום האחרון של אותו זמן ואותו יום בא בשבת, ויש לו פתחים להתיר נדרו, נשאלין אפילו בשבת.

מ"ב: בא בשבת - ואותה המלאכה הוא דבר שאסור לעשות ביום השבת.

ויש לו פתחים - וה"ה דאפילו אם אין לו פתח אלא חרטה מעיקרו לחוד ג"כ מתירין לו כדי שלא יעבור על נדרו, אך באמת הלא יכול לעשות מחרטה גופא פתח דשואלין לו אלו היה יודע שיתחרט לבסוף על נדרו או שבועתו האם היה מקבל על עצמו לכתחלה דבר הזה בנדר ושבועה וכשמשיב לאו מתירין לו (רמ"א סי' רכח ס"ז).

אפילו בשבת - שאם לא יתירו לו היום את שבועתו יעבור על לא יחל דברו.

עי' חו"מ סי' עג ס"ז: הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני, ואירע אותו יום בשבת, חייב לפרעו קודם אותו יום. ואם לא פרעו קודם, צריך ליתן באותו יום משכון, וישומו אותו, ויתננו לו בתורת פרעון. הגה: מי שנשבע לחבירו לפרוע לו לזמן, והגיע השמיטה בנתיים או שמחל לו, פטור משבועתו, דכל שפטור מדין הפרעון אינו חייב לשלם מכח השבועה:

מאיר המשפט: וישומו אותו ויתננו לו בתורת פרעון - אבל בלא שומא ונתנו לו בתורת פרעון לא יצא זה ידי שבועתו, דהמשכון נשאר ברשות הבעלים, ולא ניתן אלא להבטחה. והתירו חז"ל השומא בשבת כדי לקיים מצותו, וחפצי שמים מיקרי (עי' או"ח &). ואפילו לאחרים מותר שיעסקו בשומא זו כדי שיקיים זה מצותו, ואם נותן לו דבר שצריך מדידה, ג"כ מותר למודדו בשבת (סמ"ע), וי"א דרק הוא עצמו מותר לשומו, ולא אחרים, שכן זה רק מניעת עבירה ולא קיום מצוה (ש"ך), י"א דאין צריך שומא, אלא שיקנה לו בגוף החפץ כך וכך, הלכך אסור לשומו בשבת כיון דאין בו צורך חפצי שמים, ואף אם נשבע לפרעו במעות, יתן לו משכון של כסף ויקנה לו בו כך וכך, אבל שאר משכון לא, כיון שהתנה מעות, ואפשר גם המחבר מודה במשכון של כסף דהוי כמעות (ש"ך), ובמקום שאי אפשר כל שוה כסף מועיל (ש"ך * רשד"ם), וזה אפילו למ"ד שצריך שומא אפילו בשבת (ש"ך * רשד"ם), ועיקר שיתן משכון לחוד, ללא שומא ומדידה, שאין אומרים לא' לעשות איסור לעזור לשני, והנה בנתינת המשכון לבד אין איסור גמור, ועדיף טפי לשאול על השבועה היכא דאפשר [האם מכאן רואים שניצול מאיסור דרבנן נחשב לצורך שבת$] (ט"ז), אשה שאין לה כתובה, שאסור לבעול אותה ללא כתובה, יכול לתת לה משכון על הכתובה, אבל בשבת יש ספק אם מותר, ואפשר דכאן התירו רק משום שלא יעבור על שבועתו (רע"א * ב"ש).

FROM HERE SOMEWHERE ELSE$והגיע השמיטה בינתיים כו' – עי' רמ"א לעיל (סי' סז ס"ו ודברי שם) (סמ"ע), אי אפשר למחול רק את השבועה, אלא צריכים למחול את החוב, וחרמי ציבור אי אפשר למחול בכלל (פ"ת * נוב"י).

אפשר לו מאתמול לישאל עליו, ובלבד שיהיה לצורך השבת, כגון שנדר שלא לאכול או ליבטל מעונג השבת.[341] וחרמי צבור, נהגו להתיר(י) אף על פי שאינם לצורך השבת:

(ז) ג' פעמים – לא צריך לומר ג' פעמים, ובפעם אחת זה מספיק, אלא עושין כן כדי לחזק הענין (ש"ך)[129].

(ח) בכל לשון שיאמר - פי' אפילו בלשון לעז מחילה והתרה שענינם לעקור הנדר מעיקרא, אבל אם אמר מופר לך או נעקרה שבועתך וכיוצא בענין זה לא אמר כלום, שאין מפיר אלא הבעל והאב, אבל החכם אינו אומר אלא לשון התרה ומחילה דלשון התרה ומחילה הוא כמתיר את הקשר שחוזר לענין שהיה כאדם שמתיר חבל קשור משא"כ בלשון הפרה, שהוא כדבר שישנו אלא שיש מעכב מלהשלימו כמו "מפר מחשבות ערומים כו'", שמצד

דכל שפטור מדין פרעון כו' – שונה ממה שכתב הרמ"א בסעיף הבא, מי שנשבע לשלם לחבירו אעפ"י שלא היה חייב לשלם לו, מ"מ חייב לשלם לו מכח השבועה. שם שונה דידע דאינו חייב וקיבל החיוב על עצמו, ואף אם יקבל עליו שלא ידע שהוא פטור מן הדין, אין אומרים דה"ל שבועה בטעות, דכל הנשבע מדקדק ונשבע (עי' לקמן סי' פא סכ"ח), אבל כאן לא נשבע אלא לשלם חובו והפטור בא לו אח"כ וה"ל כמחל לו המלוה אח"כ, בזה אמרינן דעל דעת כן לא נשבע, ועי' דברי לקמן (סמ"ע), עי' סמ"ע וי"א דבמקום שיש מחלוקת, יכול הנשבע לומר קים לי כמאן דפוטר, וכשנשבעתי הייתי סבור שאני חייב מן הדין אליבא דכו"ע, אבל אם הוא דבר דלית ביה פלוגתא והוא פטור לכו"ע, חייב כשנשבע, דכיון דדבר ברור הוא שפטור, ודאי נשבע לחייב עצמו מכח השבועה, ולכן פסק שם במי שנתערב לחבירו בשבועה בדבר שאינו קצוב, דיכול לומר קים לי כצד דסבירא ליה דהמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב לא משתעבד (סי' ס ס"ב), וכשנשבעתי חשבתי שאני מתחייב בדבר שאינו קצוב, ועיקר כיון דנשבע כבר תו לא מצי למימר קים לי, דכבר חייב את עצמו לקיים בשבועה (ש"ך), עיין מ"ש בזה לקמן (סי' צז ס"ל ד"ה נשבע לפרוע) (קצה"ח), עי' ש"ך, ודבריו מדברים שידע מב' הצדדים, ונשבע, אבל אם נשבע בדבר ולא ידע שיש בזה ב' צדדים, יכול לומר קים לי, שכן לא נשבע על דעת כן, אבל זה רק לענין שאין ביד בית דין להכריחו לשלם, אבל מאחר וזה מחלוקת בענין שבועה, האדם חייב להחמיר על עצמו (רע"א * משאת משה), וה"ה בענין תקיעת כף (רע"א * שי למורא).

אשה שקבלה שבת בהדלקת נרות ושכחה ליטול חלה אם יכולה לשאול על קבלתה שבת כדי שתוכל להפריש חלה כיון דאינו רק קבלת נדר אם כן יכולה לשאול ע"ז, כיון דקבלה שבת שוב אין נשאלין בשבת רק לצרכי שבת, וחלת חו"ל הולך ואוכל ואח"כ מפריש, כיון דנדרי מצוה הם ואין נשאלין עליהם אלא מדוחק (סי' רג ס"? סי' רל ס"?), וזה אינו דוחק כל כך שזה חלת חו"ל, וגם מה תעשה אח"כ בהדלקה שנית ותכניס עצמה בברכת שנית ואולי היא לבטלה. ועי' ט"ז (סי' תר סק"ב) דקבלת שבת לא מהני? למנוע שום מצוה וכל השבותין בטלין לגבי מצוה והוה כמו קבלה בטעות ואם כן הוא הדין כאן נימא דהוי כמו קבלה בטעות דאם היתה זוכרת שלא לקחה חלה בודאי לא קבלה שבת עד שתפרוש חלה דהן משלשה מצות שלה והנשים זהירות בה ובפרט בערב שבת [במחילת כבודו הוא לקחת ב' ענינים בט"ז וצרפן יחד, וז"ל הט"ז: קיבל עליו ואוסר על עצמו האיסורים של שבת ודאי יש סברא לומ' דאדעתא דהכי לא קיבל עליו דזה ודאי שכל אדם ניחא לקיים מצות הקדוש ברוך הוא ואלו היה יודע שיכול אח"כ לקיים מצוה של חובת היום לא היה מקבל עליו קדושת שבת וזה הוה כמו קבלה בטעות וכו' ואפי' היה יודע שיביא שופר אח"כ ואפ"ה קיבל עליו שבת דל"מ ליה לאפקועי החוב של שופר דקבלה שלו (לא) עדיף משבועה וקי"ל אין שבוע' חלה לעבור על המצוה]. ועוד, זה שאין נשאלין אלא לצורך שבת הטעם דנראה כמו דין ואם כן אין איסור על השואל רק על החכם שמתיר דהוי כמו דין ואם כן כל שהוא לא קבל שבת מה לנו בכך מה שהאשה כבר קבלה שבת מכל מקום הוא לא קיבל שבת, והנה גם בביין השמשות מותר להפריש חלה, אף דחלת חו"ל מפריש והולך, כיון דנשים זהירות בה יותר, והיא משלשה מצות שלהם, אם כן לא גרע מנר יארצייט שמותר להדליק בין השמשות לומר לעכו"ם, אבל מה אעשה שהמג"א (סי' רסא סק"ב) אוסר להפריש חלה בין השמשות, אמנם בקבלה שבת מותר דלא גזרו רק על לילה ועוד, האידנא דחלה בשריפה ואינה ניתנת לכהן, ודאי מותר, שהרי טעם איסור הפרשת תרומות ומעשרות משני טעמים: א', משום מתקן. ב', משום דאין מקדישין בשבת ומשום מו"מ נגעו בה וטעם הב' דוקא באם נתנו לכהן, וטעם הא' לא נוגע לחלת חו"ל שמותר בכל אופן (שואל ומשיב מהדו"ת ח"ב סי' כג).

עי' רמ"א או"ח (סי תריט ס"א) שאומרים כל נדרי לפני השקיעה, ועיי"ש במג"א: שזה דמי קצת להפרת נדרים שאין מפירין בשבת ויו"ט וה"ה יוה"כ.

ומותר לנדור נדר בשבת (שו"מ ח"ו סי' כא).

[129] ועי' שו"ת ?? סי' יא שכן דרך חז"ל לומר דברים ג' פעמים, אבל הנוסח "הכל מותרים לכם הכל שרוים לכם הכל מחולים לכם" הרי כאן ג' פעמים.

הנודר הוא קיים אלא שהמתיר שאומר בלשון הפרה כוונתו שאינו רוצה שיקויים הנדר ואין כח זה אלא לבעל עם אשתו, או לאביה (ט"ז).

(ט) ואפילו מעומד - פי' לאפוקי ממה שמצינו בדין שפוסל בו מעומד וקרובים ושבת ולילה (ט"ז, ש"ך), דנדרים לאו דין הוא (ש"ך), אבל לא אשה, שזה פסול לדון בגופה, וכן קטן ועי' חו"מ (סי' ז ס"ג) המכשיר קטן בן י"ג שלא הביא בד' שערות, היינו שלא בדקו על שערות שיש חזקה שהביא [דלא כסמ"ע שם] ורק חכמים החמירו במילי דאורייתא בחליצה, אבל בבדקו ולא הביא ב' שערות פסול לדון, אבל לענין נדרים וכן בחליצה צריך בדיקה אבל אינו צריך לפרט נדרו רק בפני א', ואם הוא רק רוצה לפרט את הנדר בפני א' כזה, אז יכול לצרפו עם ג' מבלעדו דלענין צריך לפרט דהוי רק מדרבנן אמרינן חזקה שהביא ודוק (רע"א)[130].

(י) וחרמי צבור נהגו להתיר – עי' רמ"א (או"ח סי' שו סי"ב) דהוה כעסק רבים אבל לא מחרימין בשבת אם אינו מעסק השבת וה"ה אם הוא דבר גדול על הכלל כמו שמצינו שא' החרים בשבת יושבי מקום פלוני שעסקו בלימוד חכמי הטבע כל ימיהם (ט"ז), מפני שבשבת כולם מקובצים ואם לא יתירו אז לא יוכלו להתיר שם. מי שנשבע לעשות דבר פלוני עד זמן פלוני ולא נזדמן לו לעשות עד יום האחרון של אותו הזמן ואותו יום בא בשבת וא"א לעשותו בשבת נשאל אפילו בשבת (עי' או"ח סי' שמא ס"ק ולקמן סי' רלד סק"ט?) (ש"ך).

(ד) [342]במה דברים אמורים שמתירין מעומד, כשמתירין על ידי חרטה, בלא פתח[131]. אבל מי שאינו מתחרט מעיקרו, וצריך למצוא לו פתח, צריך להתיישב בדבר וצריך עיון גדול, דמה שאינו מתחרט מעיקרו היינו מפני שהיו לו תועלת בנדר, כגון שהיו אוהביו רוצים להעבירו על דעתו כגון שיאכל עמהם או שישיא בנו או בתו לפי דעתם וכיוצא בזה, ובשביל הנדר נמלט מהם ולא היה רוצה שלא נדר, הילכך צריך למצוא לו פתח(יא) שאילו היה יודע שיבא לידי כך היה נמנע מלידור אף על פי שהיה צריך לשמוע לקול אוהביו ולעבור על דעתו(יב). ואם הוא משקר לחכם, אין התרתו כלום. וכיון שצריך ישוב דעת, צריך שיהיה מיושב[132]:

(יא) הלכך צריך למצוא לו פתח - פי' שצריך שיהיה באותו פתח סברא חזקה, שבשבילה היה נמנע מלידור, אף על פי שהוא מרוצה בנדרו שעשה בעת ההיא, לולי הפתח הזה. וכיון שענין הפתח הוא דבר שצריך עיון שצריך סברא חזקה, ע"כ יהיה המתיר מיושב, אבל מענין הנודר עצמו שמתירין לו לא אכפת לן בעמידתו או ישיבתו דהא אינו כמו דין (ט"ז, ש"ך), ועכשיו נהגו שהמתירין יושבים והמודר עומד (ש"ך), י"א דהנשאל צריך שיהיה

---

[130] כיון דהתרה דער"ה מועילה לפי הדין צריכים ידיעה ברורה על גדול שערות וא"כ יש מקום להחמיר להצריך ממולאי זקן (שבט הלוי ח"ד סי' נד), ולענין התרת נדרים מן התורה דיעבד מועיל חזקה דרבא (בשם נוב"י ח"ב סי' א נגד הרע"א הנ"ל), ולענין התרת נדרים בערב ר"ה ישנם שני ענינים: א', מסירת מודעה להבא שמתכוין תמיד בלי נדר, וע"ז לא צריך גדולים עם חתימת זקן דוקא, ותו איכא התרת נדרים ממש, ובזה הלוא כשיודע וזוכר את הנדר ממש אינו סומך על התרת נדרים הכללי, אלא הולך ומפרט ומתיר כדין לפני ג' וזה צריכים חתימת זקן, ועיקר ההתרה דערב ר"ה שאינו מפרט הנדרים ואין לו פתח כדין, הוא רק להנהגות טובות שאינם אלא דרבנן, וע"כ נראה דמועיל בזה חזקה דרבא אין צריך חתימת זקן [עיי"ש עוד בנוסח התרת נדרים] (תשובות והנהגות ח"א סי' שלז). עי' מג"א סי' לט סק"א: אבל מספיקא פסול לכתוב [תפילין] עד שיהא בן י"ח שנה, ע"כ. והקשו הדגול מרבבה, והפמ"ג וחתם סופר, מהו הגדר של י"ח, ועיי"ש בביה"ל שבדיעבד אין לפסול התפילין. עי' סמ"ע (חו"מ סי' לה ס"ב): ואם נתמלא זקנו - בזקן דלמעלה לא מספיק בב' שערות, ונתמלא פי' שיש ריבוי שערות, ולא שהם ארוכים, כמו שצריכים בשתי שערות דבזקן תחתון, כמבואר באה"ע (סי' קנה סי"ח) [שיעור אורך השתי שערות, משיצמחו ויהיו ראויים להנטל בפי הזוג (פי' מספריים) או לקרוץ בצפורן, חשובה גדולה למיאון. אבל אינה חשובה גדולה לחליצה עד שיהיה בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן]. אם בדקו באמצע שנת י"ג ויש שערות, סומכים על השערות לעשותו גדול למפרע משנת י"ג (שו"ת רע"א ח"א סי' ז).

[131] אפי' אם אמר בפירוש בשעת הנדר שהוא נודר גם על דעת כך אפי"ה אם אח"כ הוא באמת מתחרט יכולין שפיר להתיר את הנדר ע"י אותו פתח עצמו שביטלו קודם בפירוש בשעת הנדר (מנחת שלמה ח"א סי' ל).מיקום?@

[132] עי' ש"ך לקמן סי' רנח סק"(ה).

עומד, ובדיעבד אפילו יושב (רע"א), ואם הוא ת"ח מושיבין אותו לכתחילה (פ"ת), ועיקר דאפילו בפתח מותר לעמוד ובלילה וכו' (פ"ת * משכנ"י).

(יב) לעבור על דעתו וכו' – י"א דמי שאסר על עצמו אכילת הגבינה לעולם מפני שהיא רעה לחליו ג"כ אין מתירין לו בחרטה אם אין לו פתחים ממקום אחר, וכיון שהוא מרוצה במה שנדר בתחילה, אלא שעכשיו מתאוה לו אין זו חרטה דמעיקרא ואין לו היתר אלא בפתחים אחרים, היינו שצריך למצוא לו פתחים שעל ידם היה נמנע מלידור, אף שלא היה יכול להשבית יצרו מלאכול מה שיזיקנו, דאין לומר הפתחים יפעלו שיתחרט על הנדר שעשה אלא שהיה לו למנוע מאכילת הגבינה בלא נדר, זה אפשר בחרטה בלי פתח, ואם יודע בעצמו שלולא הנדר לא היה יכול להתאפק משלא לאכלו, זה אי אפשר לו בחרטה אם כן קשה איך נדרים יש להם דין דבר שיש לו מתירין מדאפשר בשאלה (עי' לעיל סי' רטז ס"י) ועיקר שלא החמיר המחבר בענין הפתח היכא שהיה לו תועלת בנדרו שצריך להיות שע"י הפתח היה נמנע מלידור אפילו שהיה צריך לעבור על דעתו אלא דוקא בהענין שממשיל שזה אפשר אילו לא נדר בסתם לא היה לו מקום להמלט ממה שאוהביו הפצירו בו כי אילו הי' מטיל תנאי בנדרו היו מרגישין בו שעושה כדי לקנטרם. משא"כ בנודר סתם סברו שבאמת דעתו קץ בענין זה. אבל באכילת דבר המזיקו או מפני יראת אנשים א"צ להתחרט ע"י הפתח אלא על שלא הטיל תנאי בנדרו ונדר סתם דמשמע לעולם, ועי' לקמן (סי' רלב סי"ט) דזה לא חשוב נולד מפני שתלה נדרו בדבר, ואם נתחרט משעת הנולד חשוב חרטה, ופותחין בנולד, שזה לא שכיח (ב"מ).

(ה) [343]אסר על עצמו(יג) הניית בני העיר(יד), אסור להשאיל על נדרו לחכם(טו) מבני אותה העיר. [344]ואם נשאל והתיר לו, הרי נדרו מותר(טז)[133]:

(יג) אסר על עצמו וכו' - ואם אסר הנאתו על בני העיר, אסור להשאיל על נדרו לחכם מבני אותה העיר מפני שנוגע בדבר, מיהו אם יצטרפו עוד שנים מעיר אחרת, מותר, דבכה"ג ליכא למיחש משום נגיעה (ש"ך)[134].

(יד) הניית בני העיר וכו' - אבל אסר על עצמו הניית כל ישראל מותר להשאיל דהוי כדיעבד (ש"ך).

(טו)אסור להשאל על נדרו לחכם וכו' - וזה לא מחשיב הנאה שמורה לו איסור והיתר (ט"ז).

(טז) מותר – וי"א דאינו מותר בדיעבד שנוגע חשוב כנדרי עצמו, ובין בחרטה ובין בפתח אפילו בדיעבד אינו מותר (ב"מ)[135].

(ו) [345]נשבע שלא יהיה גבאי(יז) או נאמן מהעיר, אינו נשאל לחכם שבעיר:

(יז) שלא יהיה גבאי וכו' - שדבר זה הוא הנאה, כיון שמינוי זה הוא פסול לעובד כוכבים וגרים, נחשב לו לשררה, וקשה ועי' לקמן סק"(קיז) (ט"ז וש"ך), וגם הציבור נהנים ממנו שמלאכתן נעשית על ידו וכיון שהוא נהנה אין נשאל לחכם שבעיר ועי' לעיל סק"(יג) (ש"ך).

(ז) [346]מי שנתחרט בעיקר הנדר, אינו צריך פתח אלא שישאלנו החכם: אתה חפץ בנדר זה, והוא אומר: איני חפץ בו, מתחרט אני שנדררתי ומתיר לו[136]. [347]ומיהו צריך שיתחרט בעיקר הנדר, שהיה רוצה שלא נדר מעולם. אבל אם אמר שעתה הוא מתחרט, ועד עתה הוא חפץ במה שנדר, לא הוי חרטה, שצריך שיעקור הנדר מעיקרו. ויזהר הנודר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו, אלא אם כן הוא ברור לו שהיה רוצה שלא נדר מעולם, שאם לא כן אין ההתרה התרה והוא באיסור נדר כל ימיו. ואם אינו מתחרט, צריך לבקש לו פתח לומר לו: אילו היית יודע דבר זה לא היית נודר, ונמצא הנדר נעקר מעיקרו. וכיצד היא

Commented [O74]: ד לש

Commented [YL75]: ש"ך כותב דלא כד"מ ולבוש הכותב שיש בהתרתו איסור הנאה, אבל הוא כותב שזה קולא של הרמ"א וצ"ע למה
ועוד הרבי בסקי"ב הוא מביא שיטת הב"י??? ולא שכתבתי אותו שם

---

[133] באסר הנאתו על בני העיר המחבר לא הזכיר, משום דבזה אין איסור אף לכתחלה שהרב יתיר, ולמעשה יש להחמיר לכתחלה בשניהם לא להתיר על ידי בני אותו העיר, ובדיעבד בשניהם מותר. ובמקום שנתבאר שאסור לשאול לכתחלה מבני העיר, היינו אפילו אם שנים אינם מבני העיר מ"מ לא יצורף להם השלישי מבני עירו ובשעת הדחק שא"א להשיג שאינם בני עירו יכולים להתיר דכללא בידינו דכל שעת הדחק כדיעבד דמי (ערה"ש ס"ד).

[134] עי' לקמן סי' רלד סק"(צח).

[135] עי' לעיל הערה 125.

[136] עי' לעיל הערה 40. כאן מקומו של הרמ"א לקמן שאח"כ אומר לו החכם "וכבר נחמת", כלומר אם בלב שלם נחמת, ובזה מתורץ קושית הט"ז סק"(יט) (ערה"ש ס"ל).

הפתח, כגון שנדר על דבר אחד [348]ומפצירין בו הרבה שישאל עליו, אומרים לו: אילו ידעת שיפצירו בך(יח) כ"כ ולא תוכל להשיב פניהם לא היית נודר, והוא אומר: כן. ([349]ויש אומרים דחוזרין ושואלין לו אם מתחרט(יט)). [350]ואפילו פתח שמגוף הנדר(כ) הוי פתח, כגון שהדיר פלוני מנכסיו אם יעשה דבר פלוני, ועבר ועשאו, פותחין לו: אילו היית יודע שהיה עובר על דבריך לא היית נודר, והוא אומר: כן. [351]ויש מי שמצריך שניהם פתח, וגם חרטה(כא). הגה: ונהגו להחמיר ולעשות מן החרטה פתח(כב), שלאחר שאומר שמתחרט מעיקרא, אומרים לו: אילו ידעת שתתחרט, כלום נדרת, והוא אומר: לא. ואז מתירין לו(כג)[137]:

(יח)אילו ידעת שיפצירו בך כו' - ואין זה נולד כדלקמן סי"ב שזה שכיח (ש"ך).

(יט)ויש אומרים דחוזרין ושואלין כו' – צ"ע למה הביא הך יש אומרים דהא השו"ע גופיה הביאו במה שכתב ויש מי שמצריך כו' (ט"ז).

(כ) ואפי' פתח שמגוף הנדר - וכן באוסר על עצמו בתנאי באם יעבור עבירה פלונית ובא ואמר "עברתי עבירה פלונית", ומתחרט ואומרים לו "אלו ידעת דעברת על נדרך מי נדרת", ואף על פי שיש לחלק קצת בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו, אף זה כתולה בדעת אחרים דיצרו תקפו ומש"ה מקרי ג"כ נולד המצוי (רע"א).

(כא) וגם חרטה – ויש אומרים שצריך לדעת טעם החזרה (ט"ז)[138], בנדרי הקדש לכ"ע צריך פתח וחרטה (רע"א)[139].

(כב) נהגו להחמיר לעשות מהחרטה פתח - שיש לחוש שמא עכשיו הוא מתחרט אבל לא מתחרט מעיקרא, ע"כ מהני פתח שאומר ש"אילו יודע דבר זה לא היה נודר כלל", אבל לא יצאנו בזה מזה שצריך דוקא לידע טעם החזרה וכל הרוצה לעשות מן המובחר יעשה כן (ט"ז).

(כג)ואז מתירים לו - ר"ל אפילו בלא פתח אחר אלא בחרטה לבד מתירין לו כשעושין מן החרטה פתח, דהשתא אין לחוש שמא אינו בקי בחרטה זו ושמא היה חפץ בנדרו עד עתה

---

[137] יש אומרים עוד יש הבדל בין חרטה לפתח בנודר לדבר מצוה כגון להתענות איזה ימים וכהאי גוונא, והוא התחיל כבר לקיים נדרו והתענה כמה ימים מהם והוא רוצה עכשיו להתירו, שאם מתירו על ידי חרטה יאבד שכר תעניותיו שהתענה דהוי כתוהא על הראשונות, אבל כשמתירו על ידי פתח אף על גב שגם הוא עוקר הנדר מכל מקום לא יאבד שכר מה שקיים, אלא יאמר ודאי אם הייתי מעלה על לבי דבר זה שנולד לי עכשיו לא הייתי נודר כמו שנדרתי אלא הייתי מתנה כשיארע דבר זה לא יהא נדרי, לפיכך עכשיו שנולד לי דבר זה אינני מתחרט על מה שקיימתי, אבל מתחרט אני על שנדרתי סתם שלא התניתי כלום, לפיכך יהא נדרי בטל מעיקרו על מה שמכאן ואילך, מה שאין שייך לומר כן בלא דבר נולד (לבוש ס"ז). וכן עי' ב"מ לעיל ס"ד, דאם נדר היה כעין דבר מצוה כגון שנדר להתענות זמן ידוע ואילו היה מתחרט על עיקר הנדר יאבד שכר תעניותיו. עי' בזה בפ"ת סי' רכט סק"(ט). ועי' לעיל הערה 122. וכן יש נדרים דאנן סהדי שאינו מתחרט כגון שהיה חולה ואמרו הרופאים שאותו מאכל קשה לו ונדר שלא יאכל מאכל זה והיה מוכרח לנדור כדי שלא יסיתנו תאוותו לאכלו ואח"כ הבריא ועתה מתחרט ורוצה לשאול על נדרו ואיך יאמר שמתחרט מעיקרו ואנן סהדי שאינו מתחרט וא"כ בהכרח למצא לו פתח, ויש להתבונן בעניין זה גם בפתח דכיון דהיה מוכרח לנדור מפני בריאותו איזה פתח יכול להיות שיעכבנו מלנדור הלא כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ונ"ל שהפתח יכול להיות באופן זה לדוגמא שיאמר אלו ידעתי שכאשר תסור המחלה ממני אתאוה מאד למאכל זה וקשה עלי להיות בלעדו לא הייתי נודר רק על זמן מחלתי או על איזה משך זמן ולא יותר וכיוצא בזה יש להתבונן בכמה מיני נדרים (ערה"ש אות כ). והפרש גדול יש בין פתח לחרטה ויש נדרים שא"א לומר חרטה בהם כלל כגון שנדר להתענות או מצוה אחרת אם יאמר שמתחרט מעיקרו הרי הפסיד כל התעניות וכל המצוה שעשה עד עתה אבל פתח כגון שע"י התענית נחלש גופו או ע"י המצוה יש עליו מחלוקת או שנאה ואומר אלו ידעתי שע"י התענית אבא לידי חולשה או ע"י המצוה יהיה מחלוקת או שנאה לא הייתי נודר ונמצא שאינו מתחרט על זה אלא שהפתח מביאו דאם היה מתבונן על זה בשעת הנדר לא היה נודר והיה עושה המצוה בלא נדר ונמצא שהמצוה שעשה עשה וגם על להבא כשימצא עת מוכשר לזה יעשנה אך נדר א"א להיות מפני זה וכיוצא בזה בכל העניינים (ערה"ש סי"ט). אם נדר להתענות יום יום שנה שלימה אם מפני הצורך יניח להתיר לו נדרו סוף השנה יפסיד כל זכותו וגם יהיו כל ברכות ענינו שהתפלל לבטלה ולכן יש לקבל כל יום התענית ביום שלפניו, או יש לומר דמ"מ שכר עינוי נפש יש לו (חוות יאיר סי' קכט).

[138] עי' חכמת אדם לעיל הערה 122, מש"כ הט"ז אינו רק למצוה מן המובחר (חוות יאיר סי' קכט). עי' יהודה יעלה 121.

[139] עי' ש"ך לקמן סי' רנח סק"(ה).

ואף על פי שאומר שמתחרט אינו אמת, דהלא אמרו לו "אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת", והוא אומר "לא", השתא ודאי אפי' אם תאמר שהיה חפץ בנדר זה עד עתה, מ"מ כיון שאומר "אילו ידע שיתחרט אחר כך", לא היה נודר, אם כן נעקר הנדר מעיקרו ואין צריך פתח אחר דבהכי סגי (ש"ך).

(ח) [352]החרם, **אינו צריך**(כד) **לא פתח ולא חרטה**:

(כד) החרם אינו צריך כו' - פי' אם קבל עליו חרם ונידוי לעשות דבר פלוני מתירין לו בלא פתח וחרטה (ט"ז, ש"ך), אבל חרמי צבור אין צריך לא פתח ולא חרטה כדלקמן סכ"ה מיהו היתר צריך וע"ל (סי' רכט ס"ח) [וכן צבור שהטילו חרם והתנו שלא יעשו התרה ולא התרה להתרה עד סוף העולם, יתירו תחילה חרם האחרון שהחרימו שלא להתיר, ואחר כך יתירו הראשון] (ש"ך).

(ט) [353]**פותחין לו לאדם בכבוד עצמו**, כגון שנדר לגרש את אשתו, פותחין לו: **אילו ידעת שלמחר יהיו אומרים מה ראה פלוני לגרש את אשתו, אלא שמצא עליה שם רע**, ונמצאת פוגם בניך. [354]**או שיאמרו לו: אילו ידעת שאתה צריך לפרוע לה כתובתה לא היית נודר, והוא אומר**: כן: @NO MB@

(י) [355]**נדר שלא להשאיל כליו לחבירו או שלא לשאול בשלומו, פותחין לו: אילו ידעת שאתה עובר על לא תקום**(כה) (ויקרא יט יח) **או על לא תשנא אחיך בלבבך** (שם יז), **לא היית נודר**. [356]**אבל אין פותחין בכבוד המקום**(כו) לומר: **אלו היית יודע שהיית מיקל בכבוד המקום**, [357]**שהנדר הוא כאילו נודר בחיי המלך, או שיאמר לו: אילו היית יודע שהנודר רע בעיני המקום, שאין אדם חצוף**(כז) לומר שלא היה נמנע בשביל כך, **והוא אומר שהיה נמנע, אפילו אם אינו אמת, ונמצא שאין הנדר נעקר מעיקרו**. [358]**ומטעם זה אין פותחין בהההיא דאילו ידעת דפותחין פנקסך וממשמשין בעובדך**[140], **ולא בההיא דכל הנודר ראוי לדקרו בחרב, ולא בההיא דכל המקיימו**(כח) **כאילו הקריב עליו קרבן**[141]:

(כה) על לא תקום כו' – י"א דבהא לא אמרינן אין אדם חציף דהנך לא חמירי כולי האי ומפני כך לא ימנע מלומר האמת (ש"ך).

(כו) אבל אין פותחין בכבוד המקום כו' – וכן לומר "אילו ידעת שאתה עושה עבירה בנדריך לא היית נודר כו'", וזה שונה מ"לא תקום וכו'" דיש חילוק בין עבירות שאדם מורגל בהם כגון אלו שלא להשאיל כליו שכמעט רוב העולם נכשל בהם, ע"כ אינו בוש לומר שלא היה נודר אם אינו מתחרט באמת, מה שאין כן בעבירה שאינה מצויה כל כך, אפשר שהוא בוש לומר שאפ"ה היה נודר ועי' לקמן סק"(כט)? (ט"ז), וה"ה שאין פותחין לו לומר "אילו היית יודע שאתה עושה עבירה בנדרך לא היית נודר" וכדמשמע ממ"ש אחר כך, ומה שכתב "אבל אין פותחין בכבוד המקום שהנודר הוא כאילו נודר כו'", עיקר דינא דאין פותחין בכבוד המקום אתא לאשמעינן ונ"מ בעלמא כגון אם נדר על איזה ענין שהוא נגד כבוד המקום, אין פותחין לו "אילו היית יודע שאתה מיקל בכבוד המקום כו'" (ש"ך).

(כז) שאין אדם חצוף כו' - כיון שהטעם משום שמא אין בלבו כן וע"כ לא מהני פתח זה אם אחרים פותחין לו כן, שהוא בוש להשיב האמת אשר בלבבו. אבל אם בא אדם אחד ואמר בעצמו "אני מבקש שתתירו נדרי מפני שנתברר לי עכשיו שיש עבירה בנודר נדר או כשאין מתיר הנדר דהוה כבונה במה", הוה פתח טוב ומועיל דהא אין שייך שהוא אינו חצוף לומר שלא היה נמנע דמגו דאי בעי שתיק לגמרי, וכן בההיא דאין פותחין אלא בדבר ההווה כו' (לקמן סי"ב), שאם ניחם הוא מעצמו מפני הנולד ונהפכה דעתו מתירין לו, וכן כתב רמ"א (סי"ג) אבל אם מתחרט מעיקרא כו' וחד עניינא הוא עם אין פותחין בכבוד המקום (ט"ז)[142].

(כח) ולא בההיא דכל המקיימו - ולא בההיא דכל הנודר כאילו בנה במה ולא פתחינן לא ברישא ולא בסיפא (פ"ת).

---

[140] עי' לעיל סי' רג ס"?

[141] עי' לעיל סי' רג ס"?

[142] ואפילו אם אומר שאחר התעוררו לזה מ"מ כיון שבעצמו בא לפני ב"ד מטעם זה מתירין לו דאלמלי לא גמר בלבו באמת מי הכריחו לבא לפני ב"ד (ערה"ש סל"ה).

Commented [YL76]: דצ"ל ד'

Commented [YL77]: וי"א דהנך כתיבי בתורה ובודאי חציף - ב"ח, ואז?????

(יא) [359]אין פותחין בכבוד אביו ואמו לומר: אילו ידעת שיאמרו לאביך ולאמך, ראו גדולים שגידלתם, כמה בניכם קל בנדרים, ונמצאת מזלזל בכבוד אביך ואמך, מהאי טעמא שאינו חצוף לומר [שלא היה] (שהיה) נמנע בשביל כך. [360]ומהאי טעמא אין פותחין לו בכבוד רבו. אבל פותחין לו בדברים שבינו לאביו ואמו, כגון אם הדירן מנכסיו(כט) שפותחין לו: אילו ידעת שאתה חייב במזונותיהם לא היית נודר:

(כט) כגון אם הדירן מנכסיו כו' - פי' דכיון דכבר החציף פניו להדיר לאביו גם בשעת חרטה אם אין לו חרטה גמורה יחציף לומר שלא היה מניח בשביל כבודם, אלא ודאי שיש לו חרטה גמורה. וטעם דין זה הוא כנ"ל (סק"(כו)) דהיינו כל עבירה שהיא מצוייה לא אמרינן שהוא בוש לומר שאף על פי שהיה יודע האיסור היה נודר אלא אמרינן שהוא מתחרט באמת, ה"נ הך עבירה שפורק ממנו חיוב מזונות, אף על פי שאינה מצויה, מכל מקום כיון שאפי' בלא שום ציווי מן התורה על זה, הסברא נותנת לכבד אביו כמו שעושין אומות העולם ונחשב לעבירה בעיני הכל, וזה החציף ופרץ גדר העולם, בזה בודאי לא יהיה עליו בושה גם עכשיו לומר, שאילו ידע מה שאומרים לו, שחייב במזונותיהם לא היה נודר זה, ודאי לא יעשה מחמת הבושה שהרי אין לו בושה כבר אלא שמתחרט באמת (ט"ז), שהרי החציף פניו להדירן וא"כ גם עתה בשעת חרטה אמר האמת (ש"ך).

(יב) [361]אין פותחין אלא בדבר ההוה[143] ורגיל(ל), דשכיח טובא, אבל אין פותחין במלתא דלא שכיח(לא) טובא. כגון אם אמר: קונם שאני נהנה לפלוני או שאני נכנס לבית פלוני, ונעשה אותו פלוני תלמיד חכם(לב) שהכל צריכין לו, או אותו בית נעשה בית הכנסת, אין פותחין לו לומר: אלו ידעת שיעשה פלוני תלמיד חכם או אותו בית נעשה בה"כ לא היית נודר, [362]לפי שע"י פתח נעקר הנדר מעיקרו, ופתח כזה אינו עוקרו, ואף אם היה מעלה אותו על לבו לא היה נמנע בשבילו מלידור, כיון דלא שכיחא(לג) טובא. הגה: [363]וכן מיתה לא שכיחא(לד), אבל עניות שכיחא. [364]וכן הכיון לאם שכיח, ולא מקרי נולד:

(ל) ההוה ורגיל - ואם נדר לצום לזמן ואח"כ נחלש ונעשה חולה אין פותחים דאלו ידע שיחלש מחמת התענית לא היה נודר דאינו רגיל ושכיח (רע"א, פ"ת).

(לא) במילתא דלא שכיחא - זהו שקראוהו רז"ל נולד דלא שכיח אבל נולד דשכיח פותחין בו ונעקר הנדר, דהוה כנדר בטעות ומכל מקום לא הוה ממש נדר בטעות כדלעיל (סי' רלב ס"א וסט"ז) בנדרי שגגות שאין צריך התרה כלל דהתם בשעת מעשה גופיה היה שוגג שטעה באיזה ענין מה שאין כן כאן (ט"ז).

(לב) ונעשה אותו פלוני תלמיד חכם – י"א דאם הוא הלך לישיבה ודרך הוא בהולך לישיבה ללמוד שנעשה אדם גדול אז דינו אחרת (ט"ז וש"ך), ועיקר דאין פותחים בנולד פותחין הוא דאין פותחין אבל פותחין בחרטה מחמת נולד וכן הביא רמ"א בסעיף י"ג, ולכן אם הוא בא בחרטה גמורה מחמת הנולד, מתירים לו, והוא הדין אם אחר אמירה של אחרים אומר הוא בפירוש שמתחרט מעצמו שעשה נדר מתחילה מועיל וזה גם לדעת השו"ע כיון שאומר בפירוש שעוקר הנדר מעיקרא ומתחרט מעצמו (ט"ז).

(לג) כיון דלא שכיח – והוא אומר לעצמו שמא לא יבא (ש"ך).

(לד) מיתה לא שכיחא - אפילו בחולה דרוב חולין לחיים (ט"ז), אפי' היה חולה ביותר חשוב נולד משום דרוב חולים לחיים, אבל אם היה גוסס לא חשיב נולד דרוב גוססים למיתה כדלקמן (סי' שלט ס"ב[144]) (ש"ך), עשירות אינו שכיח אפילו יותר ממיתה, וכן שאדם ימכור נכסיו אינו שכיח, אבל כאן מיתה אינו שכיח מספיק שיעלה על דעתו בשעת הנדר (רע"א * מים עמוקים), היינו שימות שונאיו בחייו, דלמה שהוא ימות קודם, אבל מיתה לאשה לזמן ארוך שכיח, ואינו נולד (רע"א * שעה"מ סוכה פ"ד), לא חוששין למיתה לענין לעשות בהמה מחיצה לענין שבת (פ"ת * מג"א), אף על גב דהיה מעלה על לבו דאפשר שלא ימות לא היה נמנע מלינדור כיון דלא שכיח (פ"ת * ח"צ).

---

[143] עי' לעיל ט"ז סק"(יג).

[144] ז"ל: מי שאמרו לו: ראינו קרובך גוסס היום שלשה ימים, צריך להתאבל עליו. (דודאי כבר מת).

ועיי"ש בפ"ת מח' בין הב"ש להגר"ח וולאז'ין אם אשתו מותרת. עי' אה"ע (סי' קכא ס"ז) שזה ענין גוסס הוא שהקרוב למיתה מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה ועי' רמ"א שמחלק בין המדבר ללא מדבר, ובזה"ז אין לנו גוסס.

(יג) [365]אף על פי שאין פותחין בנולד, פותחין בתנאי נולד, כגון מי שנדר בנזיר קודם שחרב הבית, וחרב אין פותחין לו לומר: אילו ידעת שיחרב הבית, כלום היית נודר. אבל פותחין לומר: אלו בא אדם בשעת הנדר והיה משקר(לה) ואומר שבאותה שעה חרב הבית, כלום היית נודר, וכן כל כיוצא בזה. הגה: [366]הא קמין פותחין בנולד, היינו לעקות מן הנולד פתח כדי שיתחרט, דולמי לינו מתחרט רק מן הנולד ומילך. מבל מס מתחרט מעיקרו, לף על פי שעוקה מכח הנולד, מיקרי חרטה ומתירין לו(לו)[145]:

(לה) והיה משקר כו' - והוא היה עולה על דעתו דשמא אומר אמת. אבל אם היה יודע שהיה משקר, כגון שהיה דר בירושלים, שודאי לא היה אפשר לומר לפניו שחרב, אז אין פותחין וכל כיוצא בזה (ש"ך).

(לו) מיקרי חרטה ומתירים לו - דהא יכול להתיר בחרטה מעיקרא בלא פתח כדלעיל ס"ז ולכן נוהגים עכשיו לפתוח אפי' בנולד וצ"ל "אלו ידעת שתתחרט כו'" וכמו שכתב הרב שם (ש"ך)[146].

(יד) [367]קודם שיתירו צריך שיפרט להם הנדר [368]והסיבה(לז) שבשבילה נדר[147]. [369]ואם לא פרט, אין התרתן התרה. [370]ומיהו כשיפרוט לאחד מהמתירין, סגי[148]:

Commented [O78]: ר' ערה פרמ"ג.

---

[145] עי' לעיל ט"ז סק"(יג).
מי שנדר להתענות כ"ב ימים ואחר שהתענה מקצתם נתחרט על השאר אבל על מה שהתענה אינו מתחרט, לא מהני החרטה אלא עד שיאמר שהוא תוהה על הראשונות ולא היה רוצה באותו ענין שנדר ושלא בישוב הדעת הוציאו מפיו מעיקרא, ואז הוא מפסיד כל התעניות שעשה עד אז (מחנ"א נדרים טז). ועי' ערוך השלחן לעיל הערה **Error! Bookmark not defined.**. ראובן נדר ללמוד משניות בע"פ וכן עשה אמנם עתה רואה שע"ז נתבטל בגלל זה מלמודו בסדרים אחרים וקשה עליו להתיר נדרו שלא להפסיד מה שכבר יגע ולמד. הנה לא מפסיד לימודו ע"י היתר נדרו בפתח וחרטה ואינו דומה לנודר להתענות ועוקר הנדר מעיקרא, נמצא התענה למפרע בלא קבלת תעניות, וכאלו לא התענה, נמצא הפסיד תענית, ויש לו עוד עינוי' שציער נפשו על כלום. אבל נודר ללמוד נהי מצוה וידור כדי לזרוזי נפשו מ"מ אם יכול לעצמו לעמוד בלי נדר עדיף טפי ועכשיו שכבר נדר וקיים ממנו מה שקיים וההיתר הוא לצורך מצוה בודאי יותר טוב שלא יהי' עליו נדר ומה שזכה ולמד זכה ולא הפסיד (חת"ס ח"ו ליקוטים מה).
עי' פ"ת רכט סק"(ט)
לבדוק אם הערה"ש הערה 146 הוא ש"ך סק"כד
אולי מקומו בהערה 138

לא כל הפתחים שוין שיש פתח של עכשיו ויש פתח דמעיקרא. פתח של עכשיו כי היכי דפתח ליה רחמנא למשה כי מתו כל האנשים וכו' שירדו מנכסיהם, ואף על פי שפתח הוא ד"אדעתא דהכי לא נדר", מ"מ זה הפתח לא היה לו בשעת הנדר, שעדיין לא הענו ולא נמצא מוטעה בנדרו, לפי שלא היה לו לחוש שמא יענו, וכיון שכן חל הנדר, וצריך התרת חכם. ופתח דמעיקרא הוא קונם שאני נושא את פלונית כעורה והרי נאה וכו' לא מפני שהיא כעורה ונעשית נאה, אלא שהנדר בטעות ומוכח התם שאע"פ שנדר סתם הנדר טעות ואין צריך התר (מהרי"ט ח"א סי' יט)
עי' ט"ז לקמן סי' שכג סק"ב? ונקה"כ שם.

[146] פי' דברי ברמ"א דהוא עצמו טועה בדעתו דאחרי שפתחוהו בנולד זה אומר לא הייתי נודר דהאמת הוא דלפי מצב מהנולד אין לו לנדור וחושב עתה שאם היה מעלה זה על לבו בשעת הנדר לא היה נודר אבל הוא עצמו טועה בכך דוודאי לא היה מתעכב מפני זה וזהו הכל כשאנחנו פותחים לו פתח זה אבל אם הוא מעצמו נתעורר לזה ובא לב"ד שמתחרט מעיקרו בוודאי אמת הוא כן שלא היה נודר דאם לאו לא היה מתעורר מעצמו על זה ולכן עושין מחרטה זו פתח ומתירין לו (ערה"ז ס"מ).

[147] עי' פמ"ג (א"א או"ח סי' קכח סקנ"ח) ששיטת הרמב"ם שצריך לפרט הנדר ולא הסיבה אלא אם כן נדר נדרי מצוה, אבל הרשב"א (שו"ע כאן) סובר שצריך לפרט סיבת הנדר. וצ"ע אם אפשר לסמוך על הצד המקיל בדין דרבנן כזו.

[148] ואם נשבע שלא לגלות, יכולים ב"ד להתיר לו הנדר והשבועה ע"מ שיגיד להם לאחר שיתירו לו את גוף הנדר והשבועה והסיבה וכו' ואם יגיד להם כ"ז ולא ימחו על התרת הנדר ושבועה אז יהי' הנדר והשבועה מותר מעכשיו, ואם יראו דזה הוי מילתא דאיסורא ימחו לו על עצם ההיתר ויהי' בטל ההיתר שלהם והוי כמו דלא התירו לו מעולם, וכיון שיודע בעצמו דאין בזה שום איסור כלל וע"פ דין יהי' מועיל ההיתר של הב"ד כי אין בזה שום איסור כלל (עין יצחק יו"ד ח"א סי' כד אות ג).
עי' רע"א לעיל סעיף ג.

(לז) צריך שיפרט להם הנדר והסיבה - שמא אלמנה נדרה ליתומים שיאסרו כל פירות שבעולם עלי אם נהנתי מכתובתי כלום ואם תבוא אח"כ בסתם להתיר לה נדרה שאסרה פירות עליה ולא תסיים מה שאמרה "אם נהניתי מכתובתי" יבוא מכשול מזה ולכן המבקש התיר צריך סיום לפני החכם כל דברי הנדר, דשמא אם יסיים הכל לא יתיר לו החכם וי"א דצריך לפרט הסיבה שבשבילה נדר שהוא העיקר, שמא עשה נדר באיסור כל הפירות אם יעבור איזה עבירה שהוא רגיל בה ואם לא יסיים בשעת התרה אם יעבור העבירה רק שיאמר איסור הפירות לחוד יבא מכשול מזה, ואין עיקר כדברי הי"א אלא ישנם ב' דברים: הראשון, שלא יחסר דבר מן הנדר, אם היה בו תנאי. השני, שאף אם לא היה שם תנאי מ"מ לא יחליף לשון הנדר בלשון אחר רק שיאמר אותו כמות שהוא ולא להחליף לשון נדר בלשון נקייה כדי שלא יבין החכם על מה נדר וזהו כוונת הש"ע כאן שכתב לפרט הנדר והסיבה שבשבילה נדר, אבל לא צריך שישאלנו המתיר מה טעם היה בלבו למה עשית הנדר זה, ולא הצריכו לפרט הסיבה כ"א בנדר התמוה, אבל בנדר ההווה לא חיישינן לדבר איסור (ט"ז), ומהתימה דלא ראיתי נוהגין לברר סיבה שבשבילה נדר, ונראה משום דרוב הנדרים שבאים לפני חכם הן שנדר להתענות או שלא לאכול בשר ולשתות יין וכיוצא בהן דברים שהם לסגף נפשו וסבתן מסתמא ידוע שנדר בשביל להצדיק נפשו לכן אין רגילין לשאול על סבתן משא"כ כשנדר אדברים אחרים כגון שלא יהנה לחביבו שצריך שידע סבתם. אלא מה שכתוב "צריך לפרט הנדר" חובת הנודר הוא ולא שהחכם צריך לשאול על זה ומי שאינו מפרט הסבה היינו משום שנדר בסתם מבלי סבה ומי שנדר מחמת סבה ואינו מפרש באמת עון הוא בידו ואין מביאין ראיה מן השוטים (ש"ך).

(טו) [371]**אין מתירין נדר של דבר איסור, אפילו אינו אלא איסור דרבנן**, כגון לשחוק(לח). **ואם התירו נדר של שחוק**, [372]**יש מתירין** [373]**ויש אוסרים**(לט)[149]. הגה: [374]ומס יש מכשול(מ) בנדר זה, כגון שיש לחוש שיעבור בלמ התרה, מתירין לו לכתחלה[150]. [375]וכן מי שנדר שלמ

נדר שהותר ע"י פתח אי אפשר בלי לפרט ממה נדר כדי שיובן מזה אם הפתח הזה ראוי לזה הנדר ולפעמים החכם הנשאלים הוא המוציא לו פתחים וא"כ א"א בלי פירוט עיקור הנדר אבל הניתר בחרטה בלי פתח אין צריך פירוט, אך מטעם אחר צריך פירוט אפשר מדאורייתא בעיקור הנדר לומר אותו לשון שנדר. ואפי' אין החכם מבין מה שהוא אומר כגון שיאמר בלעז והחכם אינו מבין מכל מקום מותר בזה דגזירת הכתוב הוא זה יפרוט וזה ימחול, אמנם פירוט המוזכר כאן בסעיף דרבנן הוא וא"א לתקן אא"כ יפרש גם הסברה ואי לא פריט מהני בדיעבד כיון דליכא אלא מדרבנן (חת"ס גיטין לה ע"ב), אם לא פרט הנדר ונשאל עליו והתיר לו החכם ואח"כ עבר על הנדר עבר על בל יחל מדאורייתא, כיון דחכז"ל תקנו שצריך לפרט הנדר וכשאינו מפרט לא יהיה חל ההתרה ממילא החכם המתיר לא התיר לו רק על מה ששאל וכיון שלא פרט הכל הוי השאלה וההתרה בטעות (אמרי בינה נדרים יט).

עי' ש"ך סי' רלד סל"א ד"ה נדרה.

אף על גב דזה צריך להודיע הסיבה שבשבילה נדר אינו חוב על המתירין שישאלו לו למה נדר אלא הוא חובה על השואל התרה שיודיע להם ואם לא הודיעם הוא ישא עונו. מיהו בזמן הזה שרובם אינם יודעים שום דין ראוי להמתירין שיאמרו לו שיודיע הסיבה למה נדר ושיודיע על כל פנים לאחד מהם (חכמ"א כלל ק ס"ט).

[149] עי' לקמן סעיף מב מי שנדר לעלות לארץ ישראל יש לו התרה כשארי נדרים, אבל אם נדר להתענות או לצדקה יש לו התרה ע"י פתח וחרטה והוא שלא באה צדקה ליד גבאי ואם נתן מקצת יכול הוא להשאיל על השאר, אבל אם נדר במניעת עבירה כמו שלא לשחוק בקוביא וכיוצא בזה שמפני טעם זה צריך לפרט את הנדר לפני החכם כדי שלא יתיר לו נדר שיש בו חשש איסור בהתרתו, קמ"ל דאפילו בנדרי מצוה כמו להתענות וליתן צדקה ואפילו לעלות לא"י דמצוה רבה היא מ"מ יש לזה התרה ואפילו נדר להביא קרבן, כיון דמצוה זו לא הטילה התורה עליו שאינה חיובית אלא שברצונו קיבל עליו שוב מועיל לה התרה כמו נדרי רשות ואי משום שיש מצוה בקיומה אך הא גם נדרי רשות יש מצוה בקיומה אחרי הנדר ועכ"ז מועיל התרה וא"כ לנדרי מצוה מועיל ג"כ אם המצוה אינה חיובית עליו מדאורייתא או מדרבנן ואפילו קיים חצי המצוה יש על מחצה שנייה התרה אך בכה"ג לא יתיר בחרטה רק בפתח כמובן (ערה"ש אות קכח), ומ"מ יש הפרש בין נדרי רשות לנדרי מצוה דבנדרי רשות מצוה לישאל על נדרו ובנדרי מצוה מצוה לקיים ואין נשאלין עליה אלא מדוחק, וטעם שזה מועיל דעיקר התרה הוא דעל ידי זה הוה כנדר טעות ועוקרו מעיקרו א"כ מה לי נדר רשות ומה לי נדר מצוה (שם קכט).

עי' לקמן סי' רל ס"א ברמ"א.

[150] וזה חולק על המחבר (ערה"ש סנ"ב), עי' לקמן הערה 176, חבורה קבלו על עצמם לומר תהלים לפני שחרית בקנס ג' פרוטות זולת אם יהיה לא' מכם שום אונס. ועתה יחיד מכם אינו מקיים

לשחוק(מב), ונשתטה לפעמים, ובשעת שחוק יכוון לו, מתירין לו. ועיין לעיל סוף סימן רי"ז הגולד שלא לשחוק מהו בכללו:

(לח) של דבר איסור - נשבע שלא יעשה כך מטעם שהיה סבור שהוא איסור גדול ואח"כ נודע לו שאין בו איסור כ"כ לא חלה השבועה כלל כי היתה בטעות (רע"א), אם ממוני הקהל עשו הסכמה שלא ישחוק אף א' ג' שנים, ואם ישחוק יענשו כפי עיני הדיין, והדיינים לא חתמו עליו, אין כאן לא נדר ולא שמתא, ואין צורך התיר כלל (פ"ת * נחלה ליהושע).

(לט) ויש אוסרים כו' - ועיקר דאין לו התרה אפילו בדיעבד לו ואף על גב דאיהו צווח ואומר לא יכילנא למיקם אשבועתי לא משגחינן ביה (ש"ך), וי"א דכל זה דוקא במשחק בקוביא שאין לו אומנות אחרת אלא הוא והוא פסול לעדות מחמת כן (עי' חו"מ סי' לד ס"?) אבל אדם שאין אומנתו בכך ולפעמים הוא שוחק יכולים להתיר (ש"ך).

(מ) ואם יש מכשול כו' – עי' לעיל (סי' רח סק"(טז)) (ש"ך).

(מא) מתירים לו – הרמ"א לומד שאין בזה מח', ולכו"ע מתירים לו, וי"א שזה קיים במח' (ש"ך).

(מב) וכן מי שנדר שלא לשחוק – עי' בחו"מ (סי' לח ס"?) שהאיסור לשחק בקוביא הוא כאשר זה אומנותו ואין לו אומנות אחר, ולכן הוא פסול לעדות, אבל ביש לו אומנות אחר יכולים להתיר שאין בזה דבר איסור (ש"ך), בגוף הדין איתא "דנשבע" (רע"א).

(מז) [376]צריך הנודר לבא לפני המתירין, כשיתירו לו, ואינו עושה שליח[151](מג) לשאול על נדרו. ([377]ומתירין ע"י תורגמן(מד)):

(מג) ואינו עושה שליח - מכל מקום ע"י כתב שרי דכתב ידו עדיף משליח וי"א דאין מתירין אלא בפניו (ט"ז), אבל הבעל נעשה שליח לאשתו לשאול על נדרה דאשתו כגופו, כדלקמן (סי' רלד סנ"ו) (רע"א), ויש להקל בשעת הדחק, ויש חולקים, אמנם ציבור הצריכים להתיר נדרם ושולחים א' מהם לפני ב"ד חוץ לעירם איננו בגדר שליח אלא בעל דבר עצמו, ומהיות טוב יהיה בידו ג"כ כתב מהפרנסים ז' טובי העיר, ולפי הצד שיכול להתיר על ידי שליח, אין לו לנהוג התיר בנדרו עד שבא השליח (עי' לקמן (סי' שכ ס"ו) (פ"ת).

(מד) ע"י תורגמן - פירוש כשגם הבא להתיר נדרו הוא שם בפני הב"ד עם תורגמן שלו: (ט"ז, ש"ך).

(מה) [378]אין מתירין(מה) הנדר, עד שיחול[152]. כיצד, הרי שנשבע שלא יאכל בשר ל' יום מראש חדש איר(מו), וניחם, אינו נשאל עד שיכנס איר(מז). [379]ואפילו במקום שיש לחוש

התחייבותו, שלפני שחרית הוא קודם זמן הנחת תפילין, והוא מתנהג ע"פ הזוהר שיצא האדם מביתו לב"ה לבוש בתפילין וציצית, הדבר מוכיח שמה שהתקשרו עצמם כנ"ל למצוה התכוונו והיו סבורים שלא יבאו ע"י זה לשום מניעת מצוה אחרת ועתה נודע לו שאם יקיים זה יצא שכרו בהפסד מצות לבישת ציצית ותפילין ע"פ הזוהר כנ"ל אם כן הוי ג"כ נדר בטעות. ולכן גם מהקנס שקבלו עליהם פטור (שו"ת מהר"ם מלובלין סי' לד [הוב"ד במג"א סי' כה סק"ג]).

אחד התנדב ליתן סך מסוים בכל שנה ושנה לחבורת תלמידי חכמים ואחרי שנה התגלה שרובם הלכו בדרך לא טובה מאחר ונשאר מעט צדיקים, אין לבטל נדר זו בלתי התרת חכם, ואין זה נדר בטעות דאולי בשעת הנדר היו צדיקים ואח"כ התקלקלו, ואז חל הנדר, ואין זה דומה למש"כ לקמן (סי' רלב סי"ט) תלה נדרו בדבר כגון שאמר קונם שאינו נושא לפלוני שאביה רע ואמר ליה כבר מת או שעשה תשובה אין צריך התרה דהוי כאלו פי' שנודר על זה התנאי לכך שרי בלא שאלת חכם, דשאני התם דתלה נדרו בפירש בדבר זו שאמר שאביה רע משא"כ שנדר סתם ודברים שבלב כמו בנדון שלפנינו ואף אם אמר כן בפי' לא אמרינן דא"צ התרה אלא בדבר המצוי כמו מיתה דשכיחה או יעשו תשובה משא"כ בדבר שאינו מצוי דיהפוך אדם מטוב לרע, עי' ש"ך וט"ז (סי' רי סק"(ג)) (שבות יעקב ח"א סי' עב).

[151] י"א שאין שליחות להתרת נדרים וצ"ע אם זה מן התורה מפני שאין על מה לחול השליחות או אפשר דבדרבנן בעלמא הוא מפני דשלא בפניו הגם שימסור להשליח שמתחרט או שיש לו פתח אולי כשהחכם ידרשנו היטב ימצא שאינו מתחרט באמת ושהפתח אינו פתח (ערה"ש סנ"ג), ועי' לעיל הערה 127. היכא דהתרת הנדר הוי' זכות למשלחו יכול לשאול מדין זכיה, כגון אשה שהפרישה חלה ונתערבבה יכולה לשאול על הפרשתה, אפילו שזה נכסי בעלה (באר יצחק יו"ד כח).

[152] עי' לעיל סי' ריד סק"(ט), וסי' רג סק"(ד). עי' לעיל הערה 9.

למכשול הנודר, אין מתירין לו עד שיחול. [380]וכ"ם נולד על תנאי(מח), שמין מתירין לו עד שיחול). [381]והוא הדין למנדה(מט) עצמו על תנאי, שאין מתירין לו עד שיחול הנידוי. [382]אבל בהפרת הבעל(נ), וכן בהתרת חרמי ציבור(נא), אינו צריך שיחול הנדר:

(מה) אין מתירין כו' - ואפילו בדיעבד אינו מותר (ש"ך).

(מו)מר"ח אייר - ל"ש תלה הנדר בימים ול"ש תלה במעשה שאמר "אם אעשה מעשה פלוני יאסר עלי אכילת בשר" בשניהם אין מתירין עד שיבא האיסור דוקא (ט"ז), מי שנדר בבקר ביום ו' שלא יהא בשבת הסמוך בעיר זו ובעוד יום סמוך לשקיעת החמה נתחרט דיכול להתיר קודם השבת דמכלל שבועתו הוא מחויב שיצא מהעיר קודם שבת ולפיכך ע"ש עם חשכה חל הנדר מיקרי[153], ועי' לקמן (סי' רכט סק"(יח))[154] (ש"ך).

(מז)עד שיכנס אייר - ואם יכול להתיר בין השמשות של כניסת אייר תלוי אם ספק דאורייתא אסורה מן התורה, חל הנדר, אבל לסוברים ספק דאורייתא הוא רק מדרבנן לחומרא, לא חל הנדר וצ"ע במתיר נדר תוך כדי דיבור[155] קודם שחל הנדר (רע"א).

(מח) וכ"ש נודר על תנאי כו' - הנודר לצדקה אין לו התרה ומה שכתבו הפוסקים דנשאלין על הצדקה, היינו שישלם לצדקה בדבר אחר שלא יהיה היזק לצדקה אך בנידון זה לא נדר לצדקה אלא שנדר שלא לרכוב אלא שעשה קיום והבטחה לקיים נדרו על ידי קנס כדי שיהיה הנדר שריר וקיים אם כן דעת השואל שעיקר הנדר הוא נתינת הצדקה והרכיבה היא התנאי והוי כאילו אמר הרי עלי מאה זהובים להקדש אם ארכב ולא מבעיא אם אמר "מתי שארכב אתן וכו'" אם כן בודאי הרכיבה הוא הנדר וזה חל תיכף ויכולין להתירו ואפילו אם אמר "הרי עלי להקדש אם ארכב" אזלינן אחר לשון בני אדם ובודאי הרכיבה הוא הנדר ,ואם כן כבר חל הנדר ויכולין להתיר וכתב שאילו בא לידו שאלה זו היה מתיר. אבל אם כבר עבר ורכב ונתחייב להקדש לא מהני התרה דדוקא לענין שחוטי חוץ ושלא להתחייב מלקות משום שבועה מהני התרה אבל לענין בל יחל שכבר עבר הנדר ונתחייב לא מהני התרה לענין זה שלא יתן מה שנתחייב[156] (ש"ך)[157], ואפי' תנאי שנאסר מעכשיו כגון קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר (ב"מ).

(מט) וה"ה למנדה כו' - ע"ל (סי' שלד סל"א סק"?) (ש"ך).

(נ) אבל בהפרת הבעל - ע"ל (סי' רלד סכ"ח?) (ש"ך).

(נא)בהתרת חרמי ציבור כו' - לפי שאין התרה זו בכלל לא יחל שהרי הציבור עצמם המחרימים והמתירים ולא יחל קאי על אחרים המתירים וי"א מפני שחרמים אלו כאלו יש בהם תנאי שיוכלו להתיר כל זמן שירצו ואפילו לא יחול הנדר וע"ד כן נודרים תחילה (ט"ז).

(יח) [383]מי שנשבע או נדר שאם לא יפרענו חמיו קודם הפסח שלא יהיה חג העצרת בעיר, והגיע פסח ולא פרעו, ונתחרט, אין מתירין לו נדרו עד העצרת. ונראה לי שטוב(נב) שיתירו לו פעמים, אחת אחר הפסח ואחת אחר העצרת:

(נב)ונראה לי שטוב כו' - כיון דאיכא איסורא בההיא שעתא שנכנס חג העצרת לא ימתין עד העצרת כיון דאיכא מאן דאמר דסבירא ליה בנדר התלוי בימים דהיינו אחר שהגיע פסח ולא פרעו חל עליו ממילא האיסור בעצרת אף על פי שלא הגיע העצרת עדיין כיון שודאי יבוא (רמ"א סי"ז), על כן טוב שיתיר אחר הפסח ולא דוקא מיד אחר הפסח אלא אפילו ביום שקודם עצרת, רק שיזהר שלא יעשה איסור בכניסת יום העצרת, ולפי שהמחבר סובר דאין הנדר חל אפילו בימים עד שיגיע יום האיסור, ע"כ יתיר לו שנית אחר שנכנס יום העצרת. וטפי עדיף ליה להתיר סמוך לעצרת ממש ובעצרת גופיה (ט"ז, ש"ך)[158].

Commented [YL79]: נשבע?

Commented [YL80]: בדוק אם אני צודק שהרמ"א היא שיטת הר"ן?

---

[153] לפי מה שכתוב בסי"ח יש להתיר פעמים, א' סמוך לשבת וא' בשבת עצמו (ט"ז שם).

[154] אני צדוק בציון זה?

[155] עי' לעיל הערה 12.

[156] עי' בינת אדם (או"ה סי' עה [צה]): שהסתפק בלשון זו וכתב: צריך לומר דכוונתו דדוקא המקבל ונודר ליתן צדקה יש לומר דמהני התרה שלא נתחייב אלא על ידי נדר זה אבל כאן שנתחייב מתורת קנס אמירתו לגבוה, וכו' דוקא אם עשה באיסור סבירא ליה למהר"ם דלא מהני התרה אבל זה שעושה בהיתר דומה לשאר נודר לצדקה דמהני התרה.

[157] עי' לקמן סי' רלט סק"(לח).

[158] עי' לעיל סק"(מז).

(יט) [384]מי שנשבע, או נדר, לעשות דבר פלוני תוך שנה, מעתה חלה עליו(נג) השבועה, ויכולים להתיר לו מיד:

(נג) מעתה חלה עליו כו' - אלא שאינו עובר על השבועה עד שתעבור השנה ואין ממתינין עד שיגיע הזמן שיעבור על השבועה (ט"ז וש"ך).

(כ) [385]נדר על דעת חבירו(נד)[159], אין מתירין לו אלא אם כן הודיעו(נה) לאותו שנדר על דעתו[160]. ([386]וי"מ למפילו הוליעו, מין מתירין מלמ מלעתו ולמונו, וכן עיקר). ודוקא שנדר על דעתו בשביל שום טובה(נו) שעשה לו[161] ([387]כשביל השבועה(נז)), כמו משה(נח) שנדר על דעת יתרו בשביל שהשיא לו בתו, ([388]והשבועה היתה לתועלת(נט) יתרו[162]), אבל אם מעצמו(ס) נדר ע"ד חבירו(סא), יכולים להתיר לו בלא דעתו. הגה: [389]וי"מ(סב) שלריך שיוליע לו שהתיר לו, כדי שלמ יהשוד לומו שעבד על נדרו. [390]ומס כבר מת, שמ"מ להוליעו, מתירין לו כך, לשוב ליכמ השלמ. [391]ואפילו נדר על דעתו בשביל טובה(סג) שעשה לו, אם בדיעבד התירו(סד) לו בלא דעתו, הויא התרה, והוא שפרט הנדר וידע החכם(סה) שלתועלת חבירו נעשה[163]. ומיהו הבית דין(סו) שנזקק לכך, ראוי ליסרו ולהוכיחו. [392]ויש אומרים דלא הוי התרה. הגה: [393]מלחר שעשה לו טובה ונשבע לו משום זה, לבל מס נשבע לחבירו לעשות לו מיזה לבר(סז), ולמ עשה כן משום טובה שעשה לו, לעפ"י שמין מתירין לו לכתחלה(סח) בלמ לעתו, מ"מ מס התירו לו בדיעבד הוי התרה. [394]ואם נשבע לחבירו שלא יוזו מעיר פלוני, ועבר ויצא, מתירין לו אפילו שלא מדעתו, כיון שאין הנאה שוב למשביע בדבר(ע). וי"א שאין חילוק(עא) בין עשה לו טובה ללא עשה לו טובה, לעולם אין מתירין לו אלא בידיעתו[164]. הגה: [395]ומס מת לותו שנלה(עב) על לעתו, יכול להתיר כך. מיהו מס השבועה היתה לתועלת חבירו, כגון שנשבע לתת לו מיזה לבר לו שלמ לעסוק בסחורה בלתי רשותו, והיה לתועלת חבירו, בלי כתו ויוכשיו הס בלמקומו. [396]כל מקום שהנשבע קבל טובה מן המשביע, לף על גב שהמשביע קבל יותר טובה ממנו, לפילו הכי מקרי הטבה. שהרי יתרו קבל יותר טובה ממשה שנשמ בתו, ולפילו הכי מקרי הטבה. [397]וי"מ ללמוך מלוה(עג) מתירין נדר שנשבע על לעת חבירו, לפי' בלמ לעת חבירו. [398]ליש ומשה שקבלו הרס(עד) לו שנשבעו זה לזה ליקח זה מת זו(עה), לין מתירין למחל בלמ לעת חבירו, דזה מקרי הטבה, שכל למחל רולה ליקח חבירו ונשבעו משום כך זה לזה. [399]לבל מס המשה לומרת שמונת לותו ונתנה למתלמ טובה לדבריה, מתירין לה שלמ מדעתו,

---

[159] ראובן שחלה ונטה למות והשביע את בנו הגדול שלא יעשה כך וכך, והבן לא רצה אבל לקיים מצות אביו נשבע לו ומת ראובן. אין כאן שבועה אונס כלל כיון שנתרצה ואמר הן מפני כבוד אביו ומצותו שבועה גמורה היא. ואינו יכול לשאול על שבועתו שאין מתירין לו שבועתו לעבור על מצות אביו ואפי' ע"י ת"ח ופתח וחרטה דהוי כאלו נשבע לקיים מצות כבוד אב ואם שאין מתירין שבועה כזו. ועוד הרי הוא נשבע לדעת חבירו דאין מתירין לו אלא מדעת חבירו כלומר עד שירצה חבירו, ואפילו אם עברו והתירוהו אינו מותר (רדב"ז ח"ג סי' תקלה). ועי' לקמן הערה 239.

[160] עי' לקמן סי' רסד סק"(טו).

[161] אפילו אם היה רבו או שדכן שלו, כל שקיבל שכר עליו לא נקרא עבור זה טובה, אלא דווקא כשמקבל טובה מחמת נדרו, וכן אם קבל טובה זמן רב מקודם ואח"כ נדר לו אין זה בכלל נודר בשביל טובה (שבו"י ח"ב סי' פ).

[162] אין לסמוך על ריב"ש זו להתיר נדר שנדר לתועלת חבירו במקום מצוה, אפי' לדעת המתירין לדבר מצוה היינו בשאין חברו מערער אלא על הסתם אמדינן דעתיה שיסכים לדבר מצוה אמנם כשחברו מוחה בפי' אפי' לדבר מצוה אין להתיר (רשד"ם יו"ד פ).

[163] זה שבדיעבד הוי התרה זהו דווקא כשידעו המתירים ועברו על הדין ובדיעבד מותר, אבל כשלא ידעו כלל מזה שלטובת חבירו נעשה הוי התרה בטעות ושב הנדר למקומו, אך י"א דבמקום שעשה לו טובה אינו מועיל ההתרה בשום אופן, אפילו בידעו מזה (ערה"ש סס"ט).

[164] צ"ע בדעת הרמ"א למה לא חלק גם כאן דאפילו בלא טובה והנאה צריך עכ"פ הודעה ואולי סמך על הקודם או אפשר דכיון דכבר עבר על נדרו לא משהינן ליה מפני גזירת חשד וכן נראה עיקר לדינא (ערה"ש סע"ג).

דאפילו אם כבר נשאה, האומרת: מאיס עלי, חייב להוציא(עו). וע"ל סי' רל"ט[165] מי שנשבע(עז) שלא לישא אשה על אשתו:

(נד) נדר ע"ד חבירו - פירוש וחבירו קיים הנדר והוא רוצה להתירו (ט"ז), כלומר בשביל רצון חבירו כדמפרש ואזיל, וה"ה בנשבע לפני שלוחו אין מתירים לו אלא מדעת משלחו או מדעת השליח עצמו דשלוחו של אדם כמותו (ש"ך).

(נה) אין מתירים לו אלא אם כן הודיעו כו' - משמע אפילו היכא דליכא משום חשד או בושה אסור אין להתיר אלא בפניו פי' בידיעתו, וגם דעת המחבר דבעינן שיודיעו ויסכים ברצונו (ש"ך), וי"א מפני החשד כלומר שלא יחשדנו שמזלזל בנדרו ואיכא דאמרי מפני הבושה פי' שיתבייש מפניו ממה שנדר לו להנאתו ועכשיו מתחרט ומבקש שיתירו לו, ונ"מ בין הני לישני דלטעם הבושה כל שאין הנדר לתועלת חבירו אלא שנדר בפניו מתירין לו שלא בפניו וללישנא דחשד אף שלא בפניו איכא חשדא וכן נמי לטעמא דבושה אין מתירין שלא בפניו אף אם יודיע ההיתר לחבירו ולטעמא דחשד די בכך שמודיע לו. ולכ"ע כל שאין הנדר להנאת חבירו אלא בפניו לבד מתירין לו שלא בפניו ובלבד שיודיעוהו ההיתר וכן נמי בפניו אפי' בע"כ. אבל אם שיש להמשביע תועלת בשבועת הנשבע צריך שיתן משביע רצונו דוקא לזה וזהו טעם מ"ד מפני הבושה ואם אין תועלת א"צ רצונו לזה רק שיהיה לו ידיעה גרידא מזה וזהו לטעם מפני חשד וע"כ צריך להיות מ"ש כאן אא"כ הודיעו פירושו שיהיה רצונו בכך ומ"ש בסיפא יכולים להתיר בלא דעתו היינו בלא רצונו אבל עכ"פ צריך שיהיה לו ידיעה מזה מפני החשד ואף על פי שרמ"א כתב זה כאן בסיפא בשם י"א מ"מ נראה דגם הש"ע עצמו נתכוין (ט"ז).

(נו) בשביל שום טובה כו' – י"א ה"מ כשאותו הכריחו ונדר לדעתו בין מחמת אהבה בין מחמת יראה כו' ועיקר דטובה דוקא בעינן. פועל יכול לחזור תוך זמנו אף על פי שקבל חרם ונידוי לעשות מלאכה כל זמן ההוא יכול לישאל על קבלתו שלא ברצון הבעל הבית דהא דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו, היינו דוקא שנשבע מחמת טובה שעשה עמו, דהא דסתם פועל עושה לו בעל הבית טובה היינו משום שיעשה לו מלאכה אבל אין הטובה מחמת שישבע לו ואנן טובה מחמת השבועה דוקא בעינן, וי"א דבכה"ג מיקרי טובה שכתב על מי שהשכיר בית לחבירו לזמן ונשבע לו שלא יוציאנו תוך הזמן מיקרי טובה מחמת שנותן לו מעות השכירות וצ"ע (ש"ך), אם החזיר לו המשביע ממון שהיה גזול בידו גם כן מקרי עשה לו טובה כיון דגזול היה אתו, ויש חולקים (רע"א), וי"א דאין מחלוקת בהמקרה של שוכר אלא רק אם חוזר תוך זמנו כגון פועל באמצע היום שכבר הרויח שכירות מחצי יום וכן הדר בביתו זמן מה כבר נתחייב לו שכירות הזמן ההוא עכ"פ ונעשה לו טובה אף אם לא יקיים שבועתו, אבל אם טרם התחיל בפעולה או בדירת הבית מיד חוזר בו ורוצה להתיר שבועתו לכו"ע מודה דיכול להתירו בלא רצונו, שהרי עדיין לא קיבל ממנו שום טובה. רב א' אשר פיתוהו ויכלו לו אנשי עיר אחת עד שתקע כפו לאחד מהם במעמד הרבים להשכיר עצמו להם לרב ומורה ומיד אח"ז נתחרט וביותר בהוודע לו שהם אנשי ריב ומצה וגם הגיע לידו מכתב מאביו שגוזר אומר עליו לבל יזוז ממקומו אם יש היתר לת"כ שנתן או לא דהוי נודר לתועלת חבירו שאין מתירים אלא מרצונו, אין לסמוך להתיר מטעם צורך מצוה המוזכר ברמ"א, ולא מטעם מאיס ואמתלא שהזכיר הרמ"א, דשם הטעם כיון דאיכא איסורא להנשא לו משום בני שנואה, אבל היכא דליכא איסור בקיום השבועה, אין טענת מיאוס טענה ובשגם שאין כאן אמתלא מספקת דמעשה הקהלה בוודאי ידועים וה"ל כטענת מומים במקום שיש מרחץ בעיר. אך יש להתיר מטעם דבעי שעשה לו טובה ופועל יכול לחזור בו ובנ"ד שלא נהנה מהם כלום ולא התחיל בפעולתם כלל ובפרט כי מתחלה ועד סוף לא היה לרצון לפני הרב הנ"ל רק הם פיתוהו ודאי דלא מיקרי טובה. ולכן יש להתיר בשלשה בידיעתם בלי רצונם ובכל זאת לבי דוי מפני ח"ה? הגדול פן יאמרו הני רבנן לדידהו שרי להו עורבא ולדידן אסרו אפילו יונה, ע"כ יתאמץ לדבר על לב בני הקהלה שיתרצו להתיר ברצונם הטוב (פ"ת).

(נז) בשביל השבועה - אבל מה שהטיב לו מצד אחר לא נקרא בשביל זה מקבל טובה (ש"ך).

(נח) כמו משה - דכתיב ויואל משה לשבת את האיש דהיינו שנדר ע"ד יתרו שלא לשוב למצרים (ש"ך).

---

[165] סעיף ח' ברמ"א.

(נט)והשבועה היתה לתועלת כו' – כל שהוא מקבל טובה ממנו אין להתיר, אף על גב שאין השבועה לתועלת חבירו וי"א דדוקא ביש תועלת לחבירו שייך חשדא דאל"כ לא שייך חשדא דיאמר מפני שאין לי בו תועלת לא הודיע לי (ש"ך), ואם אין חבירו מדירו אע"פ שנשבע לתועלת חבירו אין צריך לדעת [פי' רצון – ב"מ לקמן] חבירו (ש"ך וב"מ), דאל"כ איך מתירין בפשוט נדרי הקדישות ונדרי צדקות לעניים הא הוי לעבודת הקדוש ברוך הוא ולתועלת העניים (ב"מ), עי' ש"ך, וי"א דראובן משרת שמעון שגרשו מביתו מחמת שכל מה שהיה מרויח היה מאבד בתרבות אנשים חטאים. ויהי כי ראה כי כלתה אליו הרעה ויחל פני שמעון שיקרבהו ונתרצה שמעון בתנאי שישבע על דעתו שלא ילבש עוד בגדי משי עד עשרה שנים, מאחר ואין שום הנאה מגעת לרבו, יכול להתיר שלא בפניו, רואים דלא כש"ך (פ"ת), הנודר ויש בו קצת לתועלת חברו וקצת שאיננו לתועלתו מתירי' את שאין בו תועלת אפי' שלא לרצון חברו ואת שיש בו תועלת לא הותר דל"ש לומר מתוך שהותר מקצתו הותר כולו דאין לו להתיר מה שנוגע לחברו, ועי' ש"ך, ועיקר דאין זה תלוי בקבלת חבירו טובה אלא רק תולעתו, ועוד דהרמ"א למד את המקרה שהיה באדם שהלך אחרי תאותיו ולא היתה מעצור ברוחו עד שאכל כל כך גבינה ונחלה ממנו ועבר על מצות עשה ושמרתם את נפשותיכם[166] ובחליו גדר בעדו לחסום בעד תאותו שלא לאכול אפי' כל שהוא גבינה לתשובה על חטאו ושוב נתחרט ורוצה לאכול עכ"פ כל שהוא, ומתוך דברי הרמ"א למדנו דהנודר בעת צרה הוי כנודר על דעת רבים רק לדמיון בעלמא, דכיון שנודר על דעת חברו, אפילו לדבר מצוה אין מתירין, בלי רצון חברו, כי יאמר "מאי אכפית לי ולמצוה שלך אנא בעינא תועלת שלי" והיה מקום לומר שגם בנודר בעת צרה הדין כן קמ"ל דהרי ההיתר לדבר מצוה היינו תועלתו של נותן התורה ית"ש (פ"ת * חת"ס).

(ס) אבל אם מעצמו - אין דרך להיות מושבע מפי אחרים כל שאין לו הנאה מהם בשבועתו אבל באמת גם אם השביעוהו אחרים וקיבל עליו כל שאין לו טובה א"צ לכך רק ידיעתו לחוד (ט"ז), "מעצמו" היינו בלי הטבה אף על פי שחבירו מדירו ובכה"ג יכולים להתיר בלא דעתו, כנ"ל סק"? (ש"ך), עי' ש"ך ועיקר כל שנשבע לתועלת חבירו אפי' שלא השביעו חבירו אלא מעצמו שייך לכ"ע טעם החשד, אם נשבע ע"ד חבירו (ב"מ).

(סא) מעצמו נדר ע"ד חבירו - היינו שנדר בשביל רצון חבירו והנדר הוא נדר גמור מעתה אבל אם תלה הנדר בדעת חבירו אינו נדר עד שיקיימנו חבירו כדלקמן (סי' רלא ס"?) וע"ל (סעיף ל"ז ול"ח) (ש"ך).

(סב) וי"א כו' - כלומר נהי דא"צ דעתו והסכמתו מ"מ צריך להודיעו משום חשדא וה"ה מטעם בושה מספיק להודיע לו, מיהו יש פוסקים דלא שייך חשדא אלא כשנדר ממנו בפניו דוקא, ולכן בנדר ע"ד חבירו אף כשחבירו מסכים בהתרתו צריך התרה וע"ל (סעיף ל"ח) (ש"ך).

(סג)בשביל טובה - פועל שקיבל מלאכה מבעל הבית מקרי טובה ואם נשבע אחד לרבים ונתגלה עתה שאין להם תועלת רק לאיזה יחידים והוא לא כוון עליהם לא מקרי קבלת טובה (ט"ז), ומיהו היינו לענין דינא אבל היכא דאפשר למיתי לידי חלול השם יש לאסור שאין דבר חמור ממנו (ש"ך).

(סד) בדיעבד התירו - מי ששדך אשה במעמד חשוב ונשבע שבועה חמורה על דעת רבים בעת השדוכין בפני ב"ד ליכנס עמה לחופ' ליום פ' ועת' נתחרט ורוצה לעבור על שבועתו וטוען שכבר נשאל על השבועה ההיא והתירוה לו. והתרו לו ב"ד שיזהר שאין לו התר לאותה השבועה אלא מדעת אבי הבחורה והוא אומר שכיון שיש קצת מהפוסקים שאומרים דבדיעבד אם התירו לו מותר הרי הוא רוצה לסמוך עליהן אין בהתרה זאת ממש דלא היתה זאת ההתר' אלא במרמה כדי שיוכל לומר כבר התירוה לו והיא מותרת בדיעבד וכיון שכן הרי זו לכתחלה ואין התרתו התרה. ואותו החכם שהתירה אם ידע השבועה הזאת היתה שבועה שנשבע ע"ד חבירו שאין מתירין לו אלא בפניו של חברו והו' עמד והתירה הרי הוא בר נדוי בלי ספק מכיון שעבר על גזר' דרבנן דגזרו שאין מתירין לו אלא בפניו אלא לדבר מצוה. ואפילו מבלי הנ"ל הרי אפילו אם רוב הפוסקים מתירים יש לאסור ככל ספק איסור תורה (פ"ת * מים עמוקים).

(סה) שפרט הנדר וידע החכם כו' - וכדלעיל סעיף י"ד (ט"ז), ה"ק אם נדר לתועלת חבירו צריך לפרט הכל כמו שנתבאר לעיל (סעיף י"ד) שצריך לפרט הסיבה שבשבילה נדר (ש"ך).

---

[166] עי' חו"מ בסוף$.

Commented [O81]: ד וי"א חלש

Commented [O82]: אולי למחוק מכאן?

(סו)ומיהו הב"ד כו' – י"א דלא הוי התרה אפילו בדיעבד מיהו בלא עשה לו טובה נראה אף על גב דאין להתיר לכתחלה כמ"ש הרב מ"מ אם עברו והתירו אין ליסרם כיון דהרבה פוסקים דאפילו לכתחלה יכולים להתיר (ש"ך).

(סז)אבל אם נשבע לחבירו לעשות לו איזה דבר - כגון שנדר או נשבע ליתן לו מתנה או לפרעו לזמן פלוני (ש"ך).

(סח) אף על פי שאין מתירין לו לכתחלה - הואיל וחבירו נהנה בנדרו והסכים בו ומשביעו אבל היכא שאין לחבירו שום הנאה במה שנדר זה כגון שהדירו בהנאתו או איפכא שאין הלה מסכים באותו נדר כלום ואין לו עסק בו בזה אפילו לכתחלה נשאל עליו לכ"ע רק שצריך שיודיעו שנשאל על שבועתו מפני החשד (ש"ך), מי שנתן לו תקיעת כף זמן רב למוהל שאם יוליד אשתו זכר שיהא הוא מוהל, עי' לקמן סי' רסד סק"(יב), ועיקר לא כדברי הט"ז שם, אלא אינו יכול לחזור בו (רע"א * שבו"י).

(סט) ואם נשבע לחבירו שלא יזוז מעיר פלוני ועבר ויצא מתירין לו וכו' - מבואר דבתר שעבר עדיין יש תרופה לנדרו ע"י התרה, שיפטר מעונש שמים (עי' לקמן סי' רלח ס"כ) וצ"ע בדבר שיש משמעות לא כך (ב"מ).

(ע) שאין הנאה שוב למשביע בדבר - ולפ"ז במשביע לחבירו לעשות לו איסור דרבנן להסוברים דשבועה חלה על איסור דרבנן וצריך התרה, כיון דאף אם לא יתירו לו מ"מ אסור לו לקיים שבועתו ולעבור איסור דרבנן בקום ועשה (וע' בש"ך לקמן סי' רלט סק"(כה)) א"כ שוב אין הנאה למשביע בזה ומתירים לו (רע"א).

(עא) ויש אומרים שאין חילוק – זה לא משנה בקבלת טובה וכן לא שתהיה השבועה על דעת חבירו אלא בכל גווני הן שמשביעין אותו או שנשבע מעצמו צריך להזהר מפני החשד, וע"כ צריך להודיע להנידר והא דסיים "כדי שידע הנידר" זה קאי אסיפא דהנידר דהיינו שמעון ידע מזה, ומזה נלמד לרישא שראובן דהוא המשביע צריך להודיע דחד טעמא הוא והנידר עצמו לא יעשה הנאה לשמעון ובזה שייך חשד משמעון אם יראה שראובן מהנה אותו על כן צריך להודיעו (ט"ז) אלא לעולם כל שהנדר הוא לתועלת חבירו אין מתירין לכתחלה בלא דעתו והסכמתו ואם אינו לתועלתו אלא שנדר בפניו צריך להודיעו משום חשדא (ש"ך).

(עב) ואם מת אותו שנדר כו' – י"א אפילו עשה לו טובה יכולים להתיר כך ועיקר כיון שמת אין יכולים להתיר לו (ש"ך).

(עג)דלצורך מצוה כו' – זה לא מספיק סיבה להתיר אלא רק לצרף את זה להיתרים אחרים ואין להקל בהיתר זה ואפשר שגם רמ"א נתכוין בזה שיש לעשות דבר זה סניף כשיש היתר בלאו הכי (ט"ז), משמע דר"ל אפילו כשהנשבע קבל טובה ממנו ולגבי מצוה דעל דעת הרבים דלא חשיב דבר מצוה אלא היכא שא"א למצוה לעשות אותה אם לא בהתרת השבועה אבל כל שאפשר לקיים בלא ביטול מצוה, לא (ש"ך), היכא שתקע כפו דהוא חמור טפי כ"ע מודו דאפי' לצורך מצוה אין מתירין ואף להחולקים דאפילו לדבר מצוה אין מתירים דוקא באם יש היזק לחבירו בהיתר זה אבל אל"כ כ"ע מודים דמתירים לו. אף שלענין עיקר הדין שאין להתיר בלי דעת חבירו דעת הש"ך בס"ק? שאף שאין השבועה לתועלת חבירו מ"מ לענין להתיר לדבר מצוה כ"ע מודי אם אין תועלת לחבירו בזה מתירין לו (פ"ת).

(עד) איש ואשה שקבלו חרם כו' - דוקא נשבעו שניהם אבל אם הא' לא נשבע לא מיקרי טובה בריצוי לבד ודוקא במה שמתרצה האיש לקחת אשה מקרי טובה לאשה אבל במה שנתרצית האשה לא מיקרי טובה כי אשה בכל דהו ניחא לה (ש"ך).

(עה) לישא זה את זו - בחור ובתולה שנשבעו זל"ז שישאו זא"ז ושלא ינשאו לאחר אין לחייב האב לתת להזווג שום נדן ופרנסה. עשיר מופלג שתקע כפו לנער קצב שאם ישמש בתו בחליה במגפה ותתרפא ישיא אותה לו ושוב חזר העשיר ראוי לחייב לבת ולאב לקיים שבועתם ואם יאמר האב שיקחנה בלי כסף אף כי אומדן דעת סתם התקיעת כף היה שיקחנה כדרך העולם עם נדן הראוי או עישור נכסי, מ"מ יטעון האב "די לו שכר שיקח בתי בחנם כו'", ועוד אפי' אמר שבלבו היה לתת לו נדן ועכשיו חוזר בו, אין לכוף על דברים שבלב. וכ"ש אם היא נתנה תקיעת כף ולא האב שלא נוכל לחייב האב כלל לתת לה כמשפט הבנות רק על צד היושר והטוב, אבל כל הנשים והבחורים המתיחדים עם הבתולות ובאים לידי כך שישבע זה לזו, מצוה לשלחה ריקם ויוסרו, אז אין לחייב אבי הבתולה בשום דבר אפי' על צד היותר טוב, עכ"ז מחייבין אותם לקיים שבועתם ויכנסנה ערומה, כי לא התנו ע"מ שיותן לה נדן. וגם הדעת היה נותן מעיקרא שלא יתן להם האב ויקצוף עליהם, ואפ"ה נשבעו זל"ז. אמנם אם היא תאמר בוא לעירי ושם נעשה שמחת

נישואים ואם אינו רוצה, היא פטורה. ואם ירצה הוא, ואך יהיה אונס שלא יניחו ראשי הקהל או ע"י שום דבר, הרי גם הוא פטור משבועתו. עי' לקמן (סי' רלב סט"ז ברמ"א ועי' ש"ך שם סק"?). ואם אולי תאבה האשה ללכת אחריו או הקהל לא ימחו הנשואים אך תאמר היא עוד חזון למועד ולא קבענו זמן לשבועתנו אין זה טענה כי בכל דבר מצוה הוי כדמפרש ליקח מיד ולאלתר עי' לעיל (סי' ריט סק"א?) ואז שולחים לה התראה שהוא תבעה להנשא לו אפי' ערומה ללא נדן בעירה וקובעים לה זמן לפי הרגיל לתקן עצמה ואז בעבור הזמן הוא פטור והשבועה כרוך על עקבה, ועי' לקמן (סי' רלב ס"י בד"ה בטעות?) באם יארע הכא דבר כעין זה אפשר שגם היא תפטור ומ"מ טוב שיעמדו באמונתם, אך אם ירצו וימחלו זל"ז שיתירו שבועתם ע"י שלשה אין אנו צריכים לחוש שמא א' מהם אנוס כיון שהוא אומר שרוצה בהיתר נדר חבירו שוב דברים שבלב אינם דברים (פ"ת).

(עו) חייב להוציא - וכמו שנתבאר בא"ע (סי' עז ס"?) ואפי' למאן דפליג התם היינו באשה הנשואה מה שאין כן הכא (ש"ך), וי"א שכל זה לדעת הרמב"ם שלא קי"ל כמותו (עי' אה,ע סי' עז ס"?) (ט"ז)[167].

(עז) וע"ל סי' רל"ט מי שנשבע כו' - כצ"ל כי כן הוא שם בסעיף ח' (ש"ך).

(בא) [400]נדר שעל דעת רבים, אין לו התרה בלא דעתם(עח)[168]. הגה: [401]ויש מחמירין(עט) למפילו עם לעתם מין להתיר לבד הרשות, וכן נכון להחמיר(פ) לכתחלה, [402]אלא אם כן יש מצוה(פא) בהתרתו. הגה: [403]מי שנשבע שלא יכנס חבירו לביתו, ויש בית הכנסת בביתו, מקרי לבד מלוה ומתירין לו שיצא חבירו להתפלל(פב) ברבים. [404]וכן לעשות שלוש(פג) בין מיש למשתו, [405]לו משום לרבי רבים, מקרי לבד מלוה(פד) להתיר בשביל שהולך על לעת רבים. [406]וכן למוכך פרנסתו. [407]ולוקח לם מי לפשר לקיים המלוה בלא התרת הנדר. [408]ולם לותן הרבים לומרים שלא להתיר לו, לפילו למוכך מלוה מין מתירין לו [409]מי שנשבע שלא ליהנות מחביו(פה), ומתחרט, מקרי לבד מלוה ומתירין לו. [410]ואין נקראים רבים בפחות מג'[169], [411]וכגון שיפרוט אותם: על דעת פלוני ופלוני ופלוני[170], אבל אם אמר סתם(פו) ע"ד רבים, יש לו התרה. [412]וי"א שאם נדר(פז) בפני ג', אפילו לא פרט אותם, אלא אמר, סתם: ע"ד רבים, אין לו התרה. דמסתמא על דעת רבים, אותם שעומדים לפניו, קאמר. הגה: [413]והוא הדין לם נשבע סתם, וילענו על מי נתכוין, כגון שנשבע על לעת הקהל או שלמר שנשבע על לעת ג' רבני העיר, ומין שם שלא שלשה רבנים, שכוונתי לשלו נתכוין, מקרי על לעת רבים. [414]י"ש ל' שנשבעו יחד(פח) מעשות לבד לחד, מקרי על לעת רבים, לכל מ' נשבע לג' חביריו, ועל לעתן נשבע. ועיין למטה סעיף ל'. [415]יש לומרים לנדר על לעת רבים שלהתיר בליעבד, הותר. [416]ומין לסמוך על זה, כי לם בשעת הלחקק(פט) ויש לוכך בלבד. [417]לם נשבע על לעת רבים בלבד שיש בו נלנוד עברה, מותר להתיר לו בלא לעתם, כי מין לעת רבים מסכמת בלבד שיש בו עבירה. [418]מי שנשבע שלא לעשות לבד פלוני כי לם ברשות שלשה מנשים נקודים בשמותם, לש מקרי על לעת רבים(צ), למלבים מלו הרבים לנקט להקל עליו לעשות ברשותם בלא התרה, וכן כל כיולא בזה:

(עח) אין לו התרה בלא דעתם - פי' דצריך התרת חכם וגם דעתם אבל דעתם לחוד לא מהני וכדלקמן (סל"ז) (ט"ז), אם נדר ע"ד הקהל אף אם יסכימו הרוב לבטל נדרו אין משגיחין בהן עד שיסכימו כולם, שהרי פירש על דעת הקהל גדולים וקטנים, שנראה שלא ע"ד רוב הקהל הוא סומך. ואם הנודר אומר עתה שכוונתו היה על הרוב, נאמן בתלמיד חכם (עי' לעיל סי' רח ס"ב), ואע"פ שאמרנו שם (סק"ח?) שהיום כולנו דינו כעמי הארץ, היינו לענין שצריך התרה אבל הכא דנימא דלא סגי בהתרה לא מחמרינן כולי האי, מיהו אם פרט ונדר על דעת פלוני ופלוני ודאי על דעת שיסכימו כולם קאמר ואף שאומר שכוונתו היה על הרוב לא משגחינן ביה (ש"ך), כיון שהזכיר לדעת "כל הקהל" למה הוצרך לומר "גדולים וקטנים", אלא רואים שכוונתו היה להחמיר על עצמו, שלא יהא שום

---

[167] עי' לקמן סק"(קלו).
[168] עי' לקמן סק"(קכד). ועי' לקמן סי' רכט סק"(כז).
[169] עי' לקמן סק"(צב).
[170] אם נדר על דעת כל החברים בחברה זו, אפילו שלא פירט נחשב כפירט, והוי נדר על דעת רבים (מהר"ש לבית לוי יו"ד ג).

מוחה. וי"א דבאומר סתם "על דעת כל הקהל", אם הרוב מסכימים להתיר, מתירים אף שהמיעוט מוחה, וי"א דאם יש הסכמה בעיר שהממונים וז' טובי עיר הם דנים כל הקהל לכל דבר ומה שיעשו רצוי ומקובל לכל הקהל ה"נ בנדר ע"ד הקהל הממונים וז' טובי העיר יכולים להתיר (רע"א).

(עט) ויש מחמירין כו' - לפי שאין חרטתם שוה דזה מתחרט מטעם זה וזה מתחרט מטעם זה אבל לדבר מצוה כולם מסכימים ומתחרטין בחרטה א' אמנם אם מתחרטין בחרטה א' יש להתיר. וכן מי שקיבל עליו בחרם או בנידוי על דעת רבים נמי יכול להתיר עם דעתם לכו"ע דהא חרם אין צריך פתח וחרטה כדלעיל סעיף ח' וע"ל סכ"ה) עי' לקמן סעיף ל'. וכן כל שהרבים באים ומתחרטין אף על פי שאין חרטתן שוה יכול להתיר לכל א' וא' כפי חרטתו ולא קאמרי המחמירין אלא שאין להתיר מן הסתם בחרטה אחת אמנם י"א שלא להתיר לדבר הרשות אפי' דעת הרבים מסכמת (ש"ך).

(פ) וכן נכון להחמיר כו' - מיהו הב"ד שהתירו אין לייסרם על ככה כיון דרוב הגדולים מתירין ודבריהם נראין עיקר (ש"ך).

(פא) אא"כ יש מצוה כו' - שאז מתירין אפילו בלא דעתם, דמסתמא הם מרוצים בהתרה (ש"ך), והנה רשימה של כמה דברים שהם נחשבים כדבר מצוה: לקחת ש"ץ שקולו ערב, וכן כל מקרה כדי שלא יהיו קטטות ומריבות, וכן לקהל שנשבעו שלא יקחו להם מרביץ תורה, וכן לחכם שנשבע שלא יהא חכם בקהל, וכן מי שנשבע שלא ישמע ד"ת מפי חכם א', וכן לישא אשה שלבו חפץ, וכן ללמוד תורה עם מי שלבו חפץ, וכן להיות לפני שרים ללמד זכות על ישראל (באר היטב), מש"כ בבאר היטב להתיר חכם שנשבע שלא יהא עוד חכם בקהל, היינו אפי' אם נמצא חכם אחר כזה, אפ"ה נקרא מצוה. וכן להיות להקהל בית ועד ועצה מצוה איכא. מי שנדר על דעת רבים שלא לירד לפני התיבה בעירו ועתה נדחקים הצבור בבהכ"נ הקטנה ואין להם שום מתפלל ביוה"כ אף שיכולים כולם לילך לגדולה אם עי"ז יהיה דוחק מקום להעומדים הוי מצוה. וגם אם לא ימצא לו להנודר מקום אחר להתפלל ולהשמיע קולו בבואו אל הקודש ג"כ מיקרי דבר מצוה. אך צריך להתיר מג' אנשים שחוץ לקהלה כיון שאפי' בני הכנסת הגדולה מרויחין עי"ז שאינם נדחקים כולם נוגעים בדבר (פ"ת), והנה אע"פ שיש מצוה לקיים דבריו המת, מה שצוה בערס דווי, היינו רק לגבי חלוקת כספים ולא לגבי דין זה, אין בזה מצוה, להתיר נדר שהודר על דעת רבים, ואפילו אם אביו ציוה עליו עשותו, אין בזה סותר את דבריו, שכבר נדר, ואפילו נדר ששלא הודר ברבים לא מתירים על פי זה, אלא רק אם נתחרט, אבל לידור אחרי שאביו ציוה עליו לא לעשותו יש בו משום סותר את דבריו (עי' סי' רמ ס"?) (פ"ת * תשב"ץ ח"ב סי' נ"ג), קהל קבלו עליהם חכם אחד להיות חכם שלהם ומרביץ תורה ביניהם וחייבו עצמם שלא להחליפו בשום בעל תורה אחר אפילו שיהיה חכם כדניאל ונשבעו לו על דעת רבים, והחכם ההוא הלך למדינת הים והניח את הקהל בלי תורה כי לסבת החומרות והחיובים ההם אין פוצה פה ומצפצף בדברי תורה בקהל ההוא. שבועה זו לא חלה כלל ואפילו שאלה לחכם אינה צריכה לפי שנשבעו לבטל מצות תלמוד תורה וכי אם יבוא חכם כדניאל ללמדם תורה ומצות לא ישמעו לו, וכל חכם או מלמד המשביע שבועה כזו מכשיל את הרבים. ואפילו אם תרצה לומר דשבועה כזו חלה מתירין אותה על ידי פתח וחרטה דאנן סהדי שלא נשבעו על מנת שילך לו החכם למדינת הים ויהיו בטלים מתלמוד תורה, ואע"פ שזה נעשה לתועלת הרב עכ"ז, ועל דעתו, לדבר מצוה מתירין אפילו שלא מדעתו (פ"ת * רדב"ז)[171].

---

[171] היה חברה של גמ"ח וא' נשבע להיות בכללם, על דעתם, ומבקש התרה, א' שחשב שעושים לשם שמים ולא עושים, ב' אם לא יתירו להם שבועתם יתרבו מחלוקות וקטטות בין המבקש התרה ובין שאר האנשים החברים. והנה אם אמת הדבר שלא עושים לשם שמים, השבועה בטלה מעיקר, ואין צריך התרה, אבל לא מפיהם אנו חיים, ולא חושדים יהודים בכך, והנה כלול בדבר מצוה, שאם לא יתירו יבא מזה מחלוקת, דאין לך צוה גדולה כמו הבאת שלום, וזה אפילו אם הרבים לא מסכימים, , אבל בתנאי שתחלה ישתדלו עמהם שיתרצו להיותם כמאז בימים שעברו, ויבקשו השלום וירדפוהו ויתפייסו ויקיימו שבועתם, ואפילו לדעת הצד (עי' ציון הדעה אות 408) שאם הם מוחים אין התרה, היינו דווקא שיש מצוה, אבל כאן יש עבירה [עי' לקמן הערה 203], ועוד יש מצוה על המוחים. י"א דווקא שהציבור נהנים ממצוה זו, ולא שהוא מצוה של הנודר ואין עיקר כדבריו (מהר"ש לבית לוי יו"ד ג), ועוד כל דברי הי"א (הערה 408) שאם הרבים מוחין אין להתיר, היינו דווקא שהרבים עושים לשם מצוה, אבל אם עושים בגלל עצת היצר, במקום שנאה לא שולט דעת רבים (שם סי' ד).

(פב) שיבא חבירו להתפלל - ואפילו אין שם מנין (ש"ך).
(פג)וכן לעשות שלום כו' - וה"ה לבטל שאר המחלוקת דגדול השלום, ואין ללמוד מזה למקום אחר שאין מצוה (ש"ך), איש ואשה שנשבעו על דעת המקום ועל דעת ב"ד להתגרש מפני ששהתה י' שנים ללא ילדים, אין להתיר, אלא להתגרש וליתן כתובה, שאין בזה מצוה (פ"ת * שמן רוקח).
(פד) מיקרי דבר מצוה - להסיר מכשול שבועות ונזקין מדרך הרבים אין לך דבר מצוה גדול מזה. מי שנשבע שלא להיות ממונה אם אין במדינה ראוי להיות ממונה יותר ממנו הוי דבר מצוה. שלא ליפרד מאשתו אלא יהיה באותו עיר שאשתו שם מיקרי נמי דבר מצוה, וע"ל סקצ"ה? וסקק"ד? (ש"ך).
(פה) מי שנשבע שלא ליהנות מאביו כו' - אפילו נשבע על המצוה עצמו מתירין לו וזה שונה מהנשבע על דעת חבירו די"א דאין מתירין לו לדבר מצוה שנשבע עליה בלא דעתו וכנ"ל (סקנ"ב?) דמסתמא דעת רבים ניחא להתיר בכל דבר מצוה (ש"ך).
(פו)אבל אם אמר סתם כו' – וי"א אפילו אמר סתם על דעת רבים אין לו התרה ויש להחמיר לכתחלה (ש"ך, פ"ת * תשב"ץ, שמש צדקה), אפי' נדר סתם רק דמחשבתו היתה על דעת רבים גם כן דינו כך (פ"ת), עי' ש"ך, וי"א דעיקר כדעת השו"ע (פ"ת * שער אפרים), ואם אמר על נדר שהודר על דעת רבים, שהיה אונס, הוא נאמן, אבל ראוי להחמיר להתיר את נדרו בפני בני אדם כדי שלא יקלו ראשן בנדרים (פ"ת * תשב"ץ), אם כתב בשטר שידוכים שנשבע על דעת הנשבעים באמת, דינו כנשבע "על דעת רבים" ואין לו הפרה, לחומרא (פ"ת * שמש צדקה).
(פז)וי"א שאם נדר כו' - אם אותן הג' שייכי באותו הנדר לכ"ע הוי על דעת רבים דמסתמא הנך דשייכי בגויה שעומדים לפניו קאמר, ואם אמר להם על דעתכם אני נודר פשיטא דלכ"ע הוי על דעת רבי' ועדיף מאומר ע"ד פלוני ופלוני ופלוני (ש"ך).
(פח) ד' שנשבעו יחד - פי' על איזה ענין שהוא לטובת כולם (ט"ז), י"א דאם נשבעו על דעת כל א' מהם לא מיקרי על דעת רבים אבל אם היו נשבעים כל א' על דעת כולם היה ע"ד רבים, ואין זה מוכרח, ולכן צריך להחמיר כשו"ע (ש"ך), כשקבל טובת הנאה אפילו דלדבר מצוה אין מתירין, דאפי' דאמרינן דלדעת רבים לדבר מצוה מתירין, היינו לפי שהרבים ודאי יסכימו בהתרה, לפי שהיה לדבר מצוה, אבל בשקבל טובת הנאה מחברו והדירו להנאתו מאן לימא לן דאפילו לדבר מצוה ניחא ליה (רע"א * מהריב"ל), כשהסכימו שלשה או ארבעה על ענין אחד ונשבעו איש אל אחיו נעשה כל אחד כעושה טובה לחבירו ואין מתירין אלא מרצון כלם, הנשבע על דעת רבים שהתירו בדיעבד, אין לסמוך בדיעבד, אפילו שיש אומרים כך (רע"א * מהריב"ל), על כל דבר מצוה מתירים נדר שהודר על דעת רבים (רע"א * מהריב"ל), כיון דכל אחד נשבע על דעת חבירו, והם ודאי שלשה או יותר שקמו ונתחברו יחד בחברה זו חברת גמ"ח, וכל אחד נשבע לדעת חברו, פשיטא שכוונתו היה שנשבע לדעת כל אחד ואחד מהם, ושיהיה כל אחד מהם מושבע לדעת כולם, וכיון שהם ג' או יותר מג' נקרא שבועה על דעת רבים, וזה אפילו אם לא פירט שמות האנשים, וזה לכו"ע, וכן אם היה בפני רבים והם ג' אפי' אומר על דעת רבים סתמא אין לו התרה, דמסתמא על דעת אותם רבים שעומד בפניהם קאמר, מיהו זה שהיה בפני רבים יש מתירים ולכן אינו אסור מטעם ודאי, אבל עכ"ז אסורה (רע"א * מהר"ש לבית לוי), עי' ש"ך, נתקשרו קהלה בקשר אמיץ ובשבועה דאורייתא כל אחד על דעת חבירו וכולנו לדעת אחת להיותנו כולנו באגודה אחת כו', ועכשיו יותר טוב שיחלקו לב' קהלות ורוצים להתיר השבועה וכו'. הטעם שאין מבטלים נדר שהודר על דעת רבים ולא כשהוא על דעת יחיד, משום דמבטל דעתו אצל רבים ואינו מבטל דעתו אצל יחיד. אם כן רבים שנשבעו להדדי לעשות איזו תקנה הוי כעל דעת רבים, דכל אחד מבטל דעתו לגבי חבירו כדי שיבטלו ג"כ דעתן אצלו, כל שהוא לטובת כולם, ואפילו אם נשבעו כל אחד ע"ד אחרים הנשבעין מ"מ אם מתחרטים כולן אח"כ ומסכימין להתיר יש לו התרה, וזה אינו מועיל אלא בענין הקהלות להדדי, דהיינו אם כל קהלה אחת שאלה על נדרה השנית מותרת ג"כ, דהו"ל כשנים שנודרים זה כנגד זה. אבל אם מקצת קהלה אחת מתחרטים ואפילו משני הצדדים נשאר הקשר בין האחרים, אז לא. ועוד במקום שנוהגים להתיר חרמות ותקנות הקהל בלא שום חרטה ולא דיינינן ליה כשאר דין נדרים (ב"מ * רמ"א).
(פט) כ"א בשעת הדחק כו' – י"א דהא דעל דעת רבים אין לו הפרה היינו לכתחלה אבל בדיעבד שבאו ג' בני אדם והתירוהו לו ה"ז מותר, ואף שזה שלא בשטת רוב הפוסקים מ"מ ראוי לעשות סניף וכדאי לסמוך על זה בשעת הדחק, ועיקר דעל דעת רבים אפילו בדיעבד לא מהני התרה, ואין להקל כלל אפילו בשעת הדחק וצורך בדבר אמנם בנדר

Commented [O83]: ו לכן צריך להחמיר כשו"ע – ?

Commented [O84]: כ יהו זה שהיה בפני רבים יש מתירים ולכן אינו אסור מטעם ודאי, אבל עכ"ז אסורה – זה דעת רה"ג ואחרונים לא כך

שהודר על דעת רבים כלומר שאמר סתם "על דעת רבים" ולא פרטם, בכה"ג מותר בדיעבד (ש"ך), וי"א דעיקר כי"א ודלא כש"ך (פ"ת).

(צ) לא מקרי על דעת רבים - דדוקא כשנודר על דעת רבים שאומר על דעתכם או על דעת פלוני ופלוני ופלוני ששיתף דעת הרבים בעיקר הנדר הוי על דעת רבים משא"כ הכא, וכה"ג לקמן סעיף ל"ח, ולכתחלה יש להחמיר דלא להתירו כיון שי"א שאפילו אמר סתם עד"ר אין לו התרה וכמש"ל סק"ד ? (ש"ך).

(כב) [419]נדר שנדר מעצמו(צא) על דעת אחד או על דעת שנים, יש לו התרה אפילו בלא דעתם. הגה: [420]מיהו אם נשבע או נדר ע"ד המקום, דינו כנדר(צב) שעל דעת רבים. [421]ויש מקילין אם נשבע לדבר הרשות(צג):

(צא) שנדר מעצמו - פי' בלא קבלת טובה (עי' לעיל סעיף כ') (ט"ז), כלומר לאפוקי אם הדיר לחבירו בשביל טובה שעשה לו, דאפילו ע"ד יחיד אין יכול להתיר בלא דעתו כדלעיל סעיף כ' (ש"ך).

(צב) דינו כנדר כו' - ואין לו התרה (ש"ך), ואם נדר על דעת המקום ועל דעת ב' יחידים, הוה כג' ורבים ואין לו הפרה, ואפילו אם ב' היחידים מסיכים להתיר, מי יודע אם יתרצה המקום (רע"א * מהרש"ך), אמנם יש לו התרה כמו נדר על דעת רבים, במקום מצוה וכו' (רע"א * תשב"ץ).

(צג)אם נשבע לדבר הרשות - דלא צוה הקדוש ברוך הוא על זה להשביע כן ואין אומרים לשון זה דעל דעת המקום אלא שיהיה איום עליהם ול"ד לשבועת קבלת התורה דצוה הקדוש ברוך הוא להשביע כן (ט"ז), ואם נשבע על דעת המקום לעשות דבר מצוה אין לו התרה (ש"ך).

(כג) [422]נדר שהודר ברבים(צד), יש לו התרה מאחר שלא אמר על דעתם(צה):

(צד) נדר שהודר ברבים - פי' שלא אמר "על דעת רבים" אלא שעשה הנדר מעצמו במעמד רבים (ט"ז, ש"ך).

(צה) יש לו התרה - פי' בלא דעתם וא"צ להתיר בפניהם וכן ללא ידיעת אותן רבים, והיינו דוקא כשאין להרבים תועלת בנדר ההוא, אבל אם יש להם תועלת, זה לא שונה מיחיד שאסור משום חשד וכדלעיל (סק"(נט)) (ש"ך), עי' ש"ך "דא"צ להתיר בפניהם", ועיקר דלכתחלה צריך בפניהם או בידיעה רק בדיעבד מותר[172], וע' בש"ך (סק"(פט)) (רע"א).

(כד) [423]בעל מפר(צו) נדר שנדרה אשתו על דעת רבים, אפילו לדבר הרשות:

(צו)בעל מפר כו' - שהרי אין תלוי בדעתם, שהרי הבעל מפר אפילו בלא חרטה דידה כשם שאין דעתה מעכב להפר כך אין מעכב דעת הרבים (ט"ז, ש"ך), ואפילו אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לידור על דעת אחרים אינו כלום, כיון דסתם אשה על דעת בעלה נודרת ותלה הכתוב הפרתה בבעל, יכול הבעל לחזור ממה שנתן לה רשות (ש"ך), ויש להסתפק אם חכם יכול להתיר לה לדבר הרשות (פ"ת).

(כה) [424]נדרים וחרמים(צז) שמטילין הקהל, לא מקרי על דעת רבים אעפ"י שאמרו על דעת המקום (ועל דעת הקהל), ויש להם התרה בלא פתח וחרטה, ואין צריך לא יחיד ולא ג' הדיוטות, [425]שאינו אלא כעין גזירה(צח) ונידוי על כל מי שיעבור על גזירתם. הלכך נודרין ומתירין(צט) הם בעצמם ([426]אפי' הזכירו שבועה עם החרם). [427]ואם התנו בפירוש שלא יוכלו להתירו, או שאמרו על דעת הקהלות הרחוקות, [428]וכן אם הוסיפו בחרם על מנהגם הראשון, כגון התרעות או נאדות נפוחים או כיבוי נרות וכיוצא באלו, גליא דעתייהו דלהחמיר באו ואינו ניתר כשאר חרמות, אלא על ידי שאלה. ואם הוחרם או הודר(ק) על דעת רבים(קא), אין לו התרה. הגה: [429]וי"א דאפילו התנו(קב) בפירוש שלא יהא לו התרה, אפילו

---

[172] הגרע"א לא הביא טעמו וכו', ועי' תשב"ץ (ח"א סי' קנה): צריך להתיר לו נדרו בידיעת אותם רבים משום דאמרי' בירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד) דהנשבע בפני חבירו אין מתירין לו אלא בפני חבירו ופי' התם טעמא מפני החשד ומפני הבושה ולפי טעם זה אין צורך שידעו זה הרבים קודם הפרה וסגי שידעו זה אחר הפרה.

הכי יכולין לחזור ולהתירו. ואם החרימו שלא להתירו, מתירין חרם האחרון תחלה, ואח"כ מתירין חרם הראשון. וע"ל סימן רכ"ט[173]:

(צז)נדרים וחרמים - בדין ספק חרם, מאחר ולעבור על חרם הוא דבר תורה, ולכן אפילו ספיקו אסורה (רע"א * שו"ת הרשב"א, מהריב"ל, מבי"ט, רשד"ם), והעובר על חרם כעובר על שבועה, ונפסל לעדות (רע"א * מבי"ט), בעיר א' הסכים בחרם שלא יפתח אדם חנות בזמן שיש מת בעיר סתם ונפל מח' אם כוונתם זה דווקא ביום או גם בלילה, אע"פ שספיקו לחומרא, חרם דינו כנדר, ולכן מובן שבעיר ראו שאם יתעסקו במלאכתם יתרשלו בצרכי המת יש לנו לומר כי לא הסכימו אלא בשעה הראויה להתעסק בצרכי המת דהיינו שעה מעלות עמוד השחר אבל לילה לאו זמן עסק הוא לפיכך יש לנו לומר שלא היתה הלילה בכלל ההסכמה [פי' אזלינן בתר אומדנא – רשד"ם[174]] (רע"א * רשד"ם), חרם חל על דברי תורה כמו שבועה (רע"א * רשד"ם), והנשבע לבטל חרם, אינו שבועה, שזה לבטל מצוה (רע"א * רשד"ם), אפילו במקום של ספק ממון, ספק חרם הוי איסור תורה (רע"א * רשד"ם), י"א דכל הסכמה, רוצה לומר חרם או שבועה שלא הוציאה בפה, אעפ"י שחתם כתב ידו לאו קבלה חשיבא ויש חולקים אבל אם נהגו כך, אז יש לעשות כצד הראשון, אמנם ספק נידוי לקולא (&). וספק חרם היינו שיש ודאי חרם וספק אם זה נכלל, אז אסורה. אבל בספק בעיקר החרם אם חל או לא, לא שייך למימר ספיקא דאורייתא לחומרא (רע"א * משפטי שמואל), מי שכתב בכתב ידו כי הוא מסכים ונכלל בחרם ונדוי ומקבל עליו, שפשיטא הוא דחשיבא קבלה גמורה ואעפ"י שלא הוציאו מפיו, וכן נהגו בכל מקום שש"צ מכריז החרם ובלתי שיענו אפי' אמן אלא בשתיקה בעלמא הויא קבלה (רע"א * משפטי שמואל), ענשו בחרם, ועברו כמה אנשים בחרם ולא נענשו. והיו קצת אנשים טוענים דאדעתא דהכי לא קבלו עליהם אותה ההסכמה ואותו החרם, שיעברו כמה אנשים ולא ייסרו אותם ויהיו חוטאים נשכרים וכו', מכל מקום לא נמצא שום חכם בעל הוראה שמלאו לבו להקל, כיון שיש פנים לכאן ולכאן, מי יקל את ראשו בספק חרם. ואם נהגו באותו מקום שאם יעבור יחיד או רבים על ההסכמה והחרם, ולא יענישו, הותר החרם וההסכמה ממילא בלא התרה, והעובר עונו ישא, הולכין אחר מנהגם. והטעם דעל דעת מנהגם הם מחרימים. ואפילו יהיה להם אז ספק במנהגם, יש להם להחמיר, אמנם אם הרבנים עצמם שעשו את החרם עברו עליו, אז זה מותר, מטעם דאין כאן רבנים [לשונו: ברורים?]. ואם עובר על חרם הקהל הוא חשוד לשבועה או לא, הוא תלוי במחלוקת (עי' חו"מ סי' לד ס"ה[175]), בשבועה להבא, כגון שבועה שלא אוכל ואכל, דלפי הי"א שם לא

---

[173] עי' לקמן סי' רכט סק"(ל).

[174] עי' לעיל סי' ריח ס"א.

[175] עיי"ש במאיר המשפט: אבל המועל בחרמות תקנות הקהילות אין לפסול לעדות, דאל"כ לא יוכשר אחד מאלף, וה"ה מי שמסרב לכנוס לתקנת הקהל (סמ"ע), אחד שהיה מוחזק בכשרות ובא לקהילה אחת ועסק שם באיזה סחורה שלא היה נרצית לבני אותה קהילה ושאלו אותו בחרם אם יש בידו מאותה סחורה שיודה. ומחמת שהכיר באותה בני קהילה שהם שונאים לו והיה ירא באם יפול בידם שיענשהו בעונשים גדולים שלא יהיו לפי כבודו לא חשש לדבריהם, ולא הודה דבר. יש לומר שליבו אנסו שבראותו שבני אותה הקהלה עומדים על נפשו וכבודו ומקצתם הם שונאיו אמר בדעתו שאינו מחוייב לקבל הטלת חרמם ובפרט שאינו מבני קהלם ואינו מחוייב לקבל גזירתם ולכן לא נפסל בגלל זה (ש"ך * מהר"ם), אם ב"ד הזמינו א' לבא לב"ד בגזירת עירין[175] וחרם ב"ד והוא סרב ולא בא, אינו נפסל לשבועה, אלא דווקא על חרמי הציבור משא"כ בחרם ב"ד כזה שאינו אלא עונש על הסרוב (רע"א * זכרון יוסף), י"א דהמזכיר שם שמים לבטלה פסול לעדות וי"א דיש מקום להכשירו, ועי' לקמן סי"ב, ולכן תולים שלא ידע שדבר זה אסור, ולכן בעידי קדושין שרוצים לפסול העדים שהוגבה עדות עליהם שהם מגלחים זקנם בתער. אין להתיר בלא גט מאחר שאין עדות ברורה עליהם אשר התגלחו ע"י ישראל ושהגילוח הי' על מקום האיסור ממש. והרי השחתה בתער דנתפשט בעו"ה אצל הרבה לא חשב שזהו איסור כ"כ ואף דלא התנצל עצמו כן לפני הב"ד מ"מ לא פוסלים אותו על זה (פ"ת אה"ע) ועיין לקמן (סי' פז סט"ל) [אין מוסרין שבועה למי שרץ אחר שבועה] (פ"ת), מי שיש עליו עונש "מי שפרע" (עי' סי' רד) כשר לעדות, וכן מי שאומר "איני יודע אם הלויתני" (עי' סי' עה ס"ט-י), אבל כשיש דבר בידו, והוא חייב בדיני שמים להשיבו, פסול לעדות עד שמשיב (פ"ת * נ"צ).

ועי' עוד במאיר המשפט סי' צב ס"ב:פירוש, אף על גב דהחרם גזרו הקהל על תקנתן שלא יעברו להבא, ובשעה שקיבלו עליהן החרם דעתן היתה לקיימו, ואח"כ יצר הרע של זה כפאו שעבר כמ"ש בסמוך, והוה אמינא דלא יהיה חשוד לישבע לשקר, כיון דאז בשעה שנשבע ומוציא השם מפיו יודע שמשקר, ודוקא כשנשבע שאכל ולא אכל שג"כ מוציא שם שמים מפיו לשקר בשעת שבועה

חשוד לשבועה, שכן נשבע באמת, שחשב שלא יעבר, והצד הראשון, מ״מ לעדות לכו״ע נפסל (רע״א * מהרש״ך), עיר שהיו בה שתי קהלות וכל אחד מהם להם תלמוד תורה בפני עצמו, אח״כ החליטו לחבר התלמוד תורה להיות אחד, וברורו שמונה אנשים ונתנו להם השתי קהלות כח לעשות תקונים הגונים לקיום התלמוד תורה. וקבלו חרם חמור לעשות ולגמור ככל אשר יגזרו ויסדרו השמונה אנשים הנז׳. והשמונה אנשים עשו הסכמה זה לשונה, ״עוד הסכימו כאשר אף אחד מהחברים אינו יכול למנות מלמד חדש ללא רשותם של שמונת החברים״. כיון שההבנה היותר פשוטה בנוסח זה הלשון היא, שצריך שיסכימו כולם וישוו לדעת אחד, וכיון שכן יש לנו לתפוס הלשון על פי הכונה היותר פשוטה. וכל שלא הסכימו והושוו יחד, ההסכמה והתקנה בטלה ואפי׳ שיסכימו הרוב (רע״א * מהרש״ך), קהלה אחת בירורו להם ט״ו בני אדם ומינו אותם מהם ממונים ומהם פרנסים לסבול עליהם עול הק״ק עד חמשה שנים. וכל הסכמה ותיקון יהיה קיים לפי רוב הברורים. והסכמה היה ביניהם ג״כ שאם שנים או ג׳ לא ימצאו בעיר, הסכימו שלא יעוכב התיקון בשבילם, ועשו דבר במעמד ט׳ מהברורים, כי הז׳ הנותרים ה׳ מהם היו חוץ לעיר, וב׳ נפטרו, אע״פ שיש ספק אם חייבים או לא, עכ״ז מאחר וזה בחרם, והוא ספק חרם לחומרא (רע״א * מהרש״ך), בני עיר אחת שהסכימו והחרימו בחרם חמור וגמור כל איש או אשה אשר יעשה או ישא ויתן במעות מזויפות אשר לא יהיו עשויות בזאראפאנה [מטבעה] של המלך. ולא שמו קצבה כמה זמן יהיה משפט החרם. עתה יש מי שמורה היתר, ואומר כי מאחר שלא קצבו זמן רק החרימו סתם, לא חל החרם יותר משלשים יום, לפחות זה ספק וספק חרם לחומרא (רע״א * מהרש״ך), עכ״ז במקום ספק חרם [ובמקרה זו היתה חרם שלא לפתות את אשתו למחול הנדוניא, ויש ספק אם היא נתנה מתנה, אם זה בכלל] לא מוציאים כסף מיד המוחזק ככל ספק איסור לא מוציאים ממון מיד המוחזק (רע״א * ראנ״ח). וי״א שזה דרבנן (רע״א * מהר״מ פאדאווא), ואם היה חרם שלא ימכר יין ביותר מה׳ מטבעות לבקבוק, והחרם זה על המוכר ולא על הלוקח, וא׳ מכר בז׳ וקבל עונשו, ולא קיבל הכסף, אין הלוקח משלם אלא ה׳ (רע״א * אלשיך) (רע״א).

Commented [O85]: ל בדוק!

(צח) ושאינו אלא כעין גזירה – שיטת המחבר שאם חזרו והתירו, חכם עוקר את הנדר מעיקרו וכאילו לא היה כאן חרם, שהוא סובר דחרמות שמטילין על הציבור אין להם דין נדר וחרם, אלא כעין גזרה ונידוי שמנדי על כל מי שיעבור על גזרתם, הילכך מנדין ומתירין הם בעצמם ואפילו אם הזכירו לשון שבועה אין דעתם אלא לנדות ולהחרים שהוא החרם הוא השבועה ולכך חלה אף על הדורות הבאים שאילו היתה שבועה א״א להשביע את הנולדים לאחר זמן נמצא לפי שיטה זו אפי׳ גלו דעתם ואמרו שלא ישאלו התרה ולא יהיה להם היתר לעולם כל זה גזרת עצמן היא וכל שהן מתירין גזרה זו האחרונה חוזרים ומתירין את הראשונה שכלן יש בידן להתירם, וי״א טעם אחר בעיקר טעמן של חרמי ציבור שניתרין בלאו חקירת חכם, דהואיל וכבר נהגו בכך לעולם כל קהילות הקדש נמצא שכשמסכימין מתחלה על דעת כן מסכימין שלא יהיו אסורין אלא עד שיסכימו להתיר ולכן אם גלו דעתם בפי׳ או שמחשבתם ניכרת מתוך דבריהם שלא יהיה ניתר בהסכמתם וכל שכן אם אמרו בפירוש שלא יוכלו להתירו הרי חזר הדבר כשאר נדרים ושבועות שאין להם התר אלא בחקירת חכם ועוד אין נדרי ציבור נתרין אלא מכאן ולהבא ואם א׳ א׳ עבר

נעשה חשוד. וזהו טעם הי״א דדוקא בשבועה דלשעבר כו׳, ולסברתן כל שכן בעבר על החרם דאינו נפסל. ולסברא הראשונה דפסול בעובר על החרם כל שכן דפסול בנשבע שיאכל ואינו אוכל, ועי׳ לעיל (סי׳ לד ס״ה וסק״ב?) (סמ״ע), ועיקר כי״א, ומוקמינן גברא אחזקתיה ושלא להוציאו מחזקת כשרותו, ואפילו לצד הראשון, היינו חרם שנעשה בהסכמת הקהל שגזרו שלא יעשו איזה ענין, שאותו חרם הוי כאלו כל הקהל הוציאו החרם מפיהם כיון שנעשה בהסכמת כולם. ולכך כשעובר אחד מהקהל על אותה גזירה הוי כאלו עבר על שבועת ביטוי להבא דלהבא שהוציא מפיו, אבל אם קהלה עשו חרם, ובא א׳ מרחוק, ועבר על החרם, לא נפסל לכו״ע, ואפילו אם הוא כפר נגד תביעתם, אפשר לומר שלא היה בדעתו לעבור על החרם כלל רק היה בדעתו להודות לבסוף שיש לו בידו מאותה סחורה רק שאשתמוטי קא משתמיט מבני הקהלה זמן מה לראות איך יפול דבר עד שיתקררו החמין בפושרין כי ראה שמדת דינם מתוח נגדו, ועוד דאיכא למימר ליביה אנסיה שבראותו שבני אותה הקהלה עומדים על נפשו וכבודו ומקצתם הם שונאיו אמר בדעתו שאינו מחוייב לקבל הטלת חרמם ובפרט שאינו מבני קהלם ואינו מחוייב לקבל גזירתם, כי ראוי הוא לתלות בכל ענין שנוכל לומר שלא נתכוין לעבור על החרם והשבועה ח״ו הואיל ומקודם היה מוחזק בחזקת כשרות, ועוד היכי שהצבור גזרו לעשות איזה ענין ועובר ואינו עושה ועובר בשב ואל תעשה אינו נפסל (ש״ך * מהר״ם מלובלין).

עד שלא הותר נענש ואפילו לא בא הזמן ולא חל יכולין להתיר, ועוד אם התירו הקהל מקצת אין השאר מותר ולא אמרינן בכי האי גוונא נדר שהותר מקצתו הותר כולו, אין צריך לבטא בפיהם לשון התרה כדין התרת חכם אלא משהסכימו לבטל את הדבר ואמרו לרבים עשו כן הרי הוא בטל. ולכו"ע חרמי ציבור לא דמו אלא לנדר שהודר ברבים ולא על דעת רבים, ויש לו התרה (רע"א * מהרי"ט). י"א דאין שבועה חלה על חרם, וי"א דשבועה חלה על חרם (רע"א).

(צט) הלכך נודרים ומתירים כו' - שמה שהזכירו "על דעת המקום" ושבועה לא הזכירו אלא כדי שינהגו חומרא יותר ולאיים עליהם שלא ינהגו בהן קלות ראש, אבל תלוי הכל בדעת הקהל כמו שיסכימו (ש"ך), אם התנו שאם ירצו להתיר יהיה א' מהקהל יכול לעכב ואח"כ מת אחד יכולים להתיר בלי שאלה כיון שלא התנו שאם ירצו להתיר לא יועיל עד שירצו כולם (פ"ת), אפילו הנולדים והבאים אחריהם דאע"ג דאין השבועה חלה על הנולדים מ"מ חרם ונידוי חל עליהם (עי' לקמן סל"ה), והרי כל חרמי ציבור לא נתקנה אלא למנוע קטטות ומריבות שביניהם על עסקי קבלות הרב מפאת היותו קרוב למקצתם ורחוק לשאריתם ושלא יהיה הרב רך לקרוביו וסיעתם וקשה להרחוקים וזולתם עי' ט"ז (סק"(קיז) ולעיל סי' ריח סק"ד?), ואין צורך שכל הקהל יסכימו לבטלו, אלא מספיק אם רוב (פ"ת * זכרון יוסף).

(ק) ואם הוחרם או הודר - אותו חרם שהוסיפו על מנהגם (ש"ך).

(קא) או הודר עד"ר - כלומר שאמרו "על דעת קהלות הרחוקות" דזה הוי על דעת רבים (ש"ך).

(קב) וי"א דאפילו התנו כו' - דכל מעשה צבור הוי כאלו התנו כך מתחלה, מיהו אם אמרו על דעת רבים או על דעת קהלות הרחוקות אין להם התרה והמחבר לא חולק ומ"ש "שאפילו התנו יכולים לחזור ולהתירו", ר"ל דהיינו ע"י שאלה ועי' לקמן (סי' רכט ס"ד) (ש"ך), במקום שהסכמת הקהל לקנוס פלוני מאה ש"ח על העובר על התקנה, וא' עבר וביקש אח"כ להקל על הקנס ונתפייסו בשמונים ש"ח ואחר ימים חזר והציע דבריו ובא בתחנה להקל מעליו עוד סך הזה ובאשר שהיה זה לטורח רב בעיני המנהיגים נמנו וגמרו שטרם ידברו עוד מזה יתן פלוני תקיעת כף שכל היוצא מפי המנהיגים יעשה וכן עשה והסכימו שלא יתן רק חמשים ש"ח ואחר ימים בא עוד פלוני לבקש על הרחבת זמני פרעון כי על זה לא תקע כפו רק על גוף הקנס. אם בשעה שביקשו הקהל תקיעת כף מפלוני הסבירו לו על הטורח הרב וכו', מובן כוונתם כי ע"ז היה בא בתקיעת כף שלא יטריח עוד אותם ואסור לו לבקש בין להקל הסך בין להרחיב הזמן, ואפילו בנתן תקיעת כף סתם לקיים דברי הקהל, שהיה מקום לומר שאף שהקהל עשו זה להקל הטורח מ"מ הוא סבור שעשו זה למען יעשה ויקיים בלא כפיה ורוצה לחזור ולבקש אין שומעין לו, כי אחר שכבר הטריח כמה פעמים, אומדנא דמוכח היה לו דכוונת הקהל לבל יחזור להטריח ולבקש. אמנם אם רוצה לבקש שימחלו לו התקיעת כף ויתירו לו לבקש על נפשו, זה מותר, אפי' נשבע בפירוש שלא יבקש עוד (עי' לקמן סי' רכט ס"ד) ומ"מ אף על גב דאין איסור לא צייתינן ליה כי היכא דלא ליהוי מילי דצבורא כחוכא ואטלולא? (פ"ת).

(כו) [430]אין נדרי(קג) צבור ניתרים, אלא מכאן ולהבא, אבל לא על מה שעבר:

(קג)אין נדרי כו' - כלומר לא כשאר נדרים שניתרים בהתרת חכם שנעקרים למפרע ונ"מ לענין הותר מקצתו הותר כולו כדלקמן (סי' רכט ס"ב) (ש"ך).

(כז) [431]אפילו לא בטלה הסיבה שבשבילה תקנו והחרימו, אם רצו להתיר, מתירין(קד) ואפי' בתוך הזמן שקבעו להמשך התקנה, [432]ואפילו לא בא זמן הנדר ולא חל הנדר, יכולים להתיר. [433]ויכולין להתיר קלתו ולהניח קלתו:

(קד) מתירין כו' - משום שחרמים אלו, כאלו יש בהן תנאי שיוכלו להתיר כל זמן שירצו (ש"ך).

(כח) [434]אם היתה ההסכמה גדר לרבים(קה) או סייג לתורה ולדבר מצוה, אינם יכולים להתירו. [435]וכן בנדר של שחוק(קו)[176]:

(קה) גדר לרבים - היינו לדבר מצוה שלא תתבטל וכן נדר שלא יתירו דבר איסור אבל הסכמה לעשות דבר מצוה מחדש דינו כנדר דבר לצדקה דיש לו התרה כדלקמן (סעיף מ"ב) ולקמן (סי' רנ"ח ס"ו) (רע"א)[177].

---

[176] עי' לעיל סט"ו.

Commented [O86]: נ כון זה לכו"ע?

Commented [YL87]: המחבר לא חולק - לשונו שהמחבר סובר שהרמ"א לא חולק על הסברא ראשונה, אבל איך שכתבתי יותר קל, וצ"ע אם זה בסדר

Commented [YL88]: רגום הלשון

(קו)וכן בנדר של שחוק - אם כללו בחרם ש"כל מי שיעבור יהא מנודה" כל מי שעובר יכולין להתיר הנידוי, שזה לא מתיר את האיסור, כדרך שמתירין שאר המנודים (ש"ך), אין מתירים אפילו אם רבים נכשלים בזה, אבל זה רק תוך זמן החרם, אבל אם החרם היה מוגבל לזמן, הרי בסוף הזמן החרם בטל מאליה, אבל גם בזה ראוי להחמיר עליו עד שיבטלוהו במנין אחר (פ"ת * שמש צדקה).

(כט) [436]יש מי שאומר שאם קהל אחד עשו הסכמה בחרם, למגדר מילתא, והלכו קצתם לעיר אחרת לדור ואין דעתם לחזור(קז), אם הפרצה ההיא מצוייה שם חייבין להתנהג בנדר שקבלו עליהם בעירם הראשונה, ואם עברו הרי הם עבריינים. הגה: [437]ולכן(קח) מי שיצא ממקום שנוהג חרם רבינו גרשון שלא לישא ב' נשים למקום שמקילין, אסור לו לישא ב' נשים:

(קז)ואין דעתם לחזור - כלומר אף ע"פ שאין דעתם לחזור "אם הפרצה ההיא כו'", אבל אם דעתם לחזור, אף על פי שאין הפרצה מצויה שם חייבים להתנהג בגדר ההוא, כמ"ש באו"ח (סי' תקעד ס"?) דחייב לנהוג חומרי מקום שיצא משם כשדעתו לחזור (ש"ך).

(קח) ולכן כו' - מי שבא ממקום שלא נוהגים תקנת ר"ג ונשא אשה במקום שחל תקנת ר"ג והתנה שלא ישא אשה עליה ואחר כך הלך למקום אחר ונאבדה כתובתה וכתב לה אחרת אינו יכול לישא אשה אחרת כיון שנשאה על תנאי תקנת ר"ג וכ"ש כשהיה כתוב בפירוש התנאי בכתובה כו' ומשמע הא לאו הכי יכול לישא אשה ולא אמרינן שחרם ר"ג חל עליו גם במקום אחר (ש"ך).

(ל) [438]צבור שהסכימו על ענין אחד ונשבעו כל איש מהם עליו, ואח"כ רצו להתיר, אין להם תקנה עד שיתחרטו כולם וימצאו פתח לשבועתם, כשאר שבועות דעלמא, ויתירו להם ג' אנשים שאינם מבני העיר. ואם פתחם וחרטתם שוה, אחת לכולם, יכולים המתירים להתיר לכולם יחד. ואם לאו, מתירין לכל אחד כפי פתחו וחרטתו. הגה: ועיין לעיל[178] כתבתי(קט) [439]דיש מי שאומר(קי) דכהאי גוונא מקרי נשבע על דעת רבים, [440]מיהו יש חולקין(קיא) סבירי להו דכל אחד מהם יכול להתחרט ולשאול על נדרו, אעפ"י שאין חביריו מתחרטין.

(קט) וע"ל כתבתי כו' - כלומר לעיל (סעיף כא) כתב די"א ארבעה שנשבעו יחד לעשות איזה דבר מיקרי נשבע על דעת רבים, ועל דעת רבים אפילו מתחרטים כולם אין יכול להתיר להם כיון שאין חרטתן שוה ועי' לעיל (סקנ"ז?). והנה מקור דברי השו"ע הולך לשיטתו שמחלק בין חרם לשבועה, אבל היש חולקים שברמ"א חולק וסובר שהטעם שסמכו עליו להתיר חרמי הקהל בלא שאלה דהואיל וכך נהגו על דעת מנהגם הם מחרימים, אותו הטעם מספיק לשבועת הקהל, שאף אם יאמרו מחרימים ומשביעים אנו, יכולים הם עצמם להתיר בלא שאלה וחרטה משום דעל דעתם השביעו, ועי' רמ"א לעיל סעיף כה, אפי' הזכירו שבועה עם החרם וכאן סתם כדברי המחבר, דאפי' יתחרטו כולם צריכים למצוא פתח לשבועתם ויתירו להם ג' אנשים דעלמא, היינו שהרמ"א סובר דדוקא כשהשביעו הקהל בסתם כל הקהל כמו שהש"ץ אומר בשליחות הקהל אנו משביעין ומחרימים כו' ואפילו ענו כל הקהל אמן בכה"ג אמרינן דעל דעת מנהגם משביעין, אבל כשכל אחד מהקהל בפרוטרוט? אמר "אני נשבע על ענין זה" הוי על דעת רבים וצריך התרה (ש"ך).

(קי) דיש מי שאומר כו' - גם היש מי שאומר מודה דבצבור שאני דכל מעשה הצבור כאלו התנו על דעתם (ש"ך).

(קיא) מיהו יש חולקים כו' – דברי הרמ"א לא קאמר אלא בנשבעו כל הקהל כאחד בסתם דבכה"ג לא הוי על דעת רבים כיון שכן דרכם לעשות כן ע"פ מנהגם אבל המחבר מיירי שנשבע כל אחד ואחד בפרוטרוט הוי על דעת רבים ולכך אין יכולין להתיר עד שיסכימו כולם וצ"ע (ש"ך).

Commented [O89]: ל בדוק שאני צודק

Commented [YL90]: הבאתי את דברי הט"ז סקמ"א.

---

[177] מה שלא נהגו בו ניקור יש להסתפק אם הוא כגדר וסייג לאפרושי מאיסורא וצריך היתר, ואז באופן זה אין היתר (כמש,כ בשו"ע כאן), אבל עי' סי' ריד ס"א שאם החמירו מעצמם, דבכה"ג מהני שאלה, כל שיש ספק בדין אחרים שנהגו בו איסור יש להקל דאינו אלא מדרבנן, ככל דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם אפילו מנהג שעשו לסייג ולהרחקה ויכול לבא ממנו קלקול יש לבטל המנהג (אחיעזר ח"ג סי' פד), ועי' פמ"ג לעיל הערה 50 שיש לו צד שזה מן התורה (דלא כרשד"ם יו"ד מ).

[178] סעיף כא.

(לא) [441]קהל שרוצים להתיר הסכמה בחרם ויש מוחים, הולכים אחר הרוב(קיב) שאם הרוב מסכימים להתיר, מתירין, מי שלא הסכים בהתרה, לדידיה לא הותר ([442]ומס נתנו לסוף(קיג) לטובי העיר, הס במקום כל הקהל):

(קיב) הולכים אחר הרוב - ובמקום שיש מנהג שלא לבטל ההסכמה עד שיסכימו כולם, כל שיש מוחה אחד אי אפשר להתירו, ועכשיו המנהגים משתנים מדור לדור ומעולם לא נשמע שבביטול שום הסכמה תועיל מחאת יחיד אלא הולכים אחר רוב מנהיגי הקהלה (ש"ך), ויש מחלקים דאם רוצים לעקור התקנות והסכמות מעיקרן ואין ההתרה בזה למי שעבר עליהן אלא למי שלא עבר עליהן, שיוכל לעבור עליהן, בזה אין מועיל מחאת יחיד. אבל מי שח"ו עבר על החרם, צריך שיסכימו בהיתירו, כל אותן שהיו בעת החרם. ואם אי אפשר שכבר מתו מקצתן, יבואו אחרים שהם חשובים כמותם וימלאו חסרונם דכיון שכולם נידוהו אי אפשר להפר חלקו של יחיד שלא ברצונו והסכמתו. אם כבר הסכימו הקהל שיחיד יכול לעכב ביטול ההסכמה ולבסוף רוצים רוב הקהל לבטל חיזוק זה עצמו, שמעתה לא יוכל יחיד לעכב, אין יכולים דמצי כל יחיד לומר אחר שהסכמתם שיחיד יכול לעכב כבר ניתן לכל יחיד מהם כח הרוב (פ"ת).

(קיג) אם נתנו רשות – אפילו אם נתנו רשות ליחיד דינו כך (פ"ת).

(לב) [443]כיון שלא נהגו(קיד) לנהוג עם העובר על הסכמת הקהל כדין מוחרם, יש לנו לומר שעל דעת המנהג הזה הם מתקנים. ([444]ומס לא שהתנו(קטו) בפירוש שינהגו בו דין מוחרם):

(קיד) שלא נהגו - אם הכריזו עליו, צריך לנהוג עמו ככל דיני מוחרם, דטעם המנהג הוא כדי שלא יכשלו רבים בלי ידיעה, ואחר הכרזה נסתלק טעם זה, ועי' לקמן (סי' שלד סכ"ב) (פ"ת).

(קטו) אם לא שהתנו כו' - מי שעבר על תקנת הקהל שכתוב בה וכל העובר יהיה מוחרם ומנודה אין ספק שמן הדין שינהגו בו דין מנודה כל מי שיודע בו שעבר אבל אחרים שלא נהגו בכך, על דעת המנהג הם מתקינים שהעובר עונו ישא אבל הקהל או היודעים לא יתפשו במכשול עונו עד שיכריזו עליו והרי הוא כאלו כתבו כן בפירוש בהתקנה, אבל המחבר חולק על זה (ש"ך).

(לג) [445]הנשבע שלא ליכנס בתקנת הקהל, הוי שבועת שוא(קטז) ועל כרחו חל עליו תקנת הקהל, ואם אינו נוהג כמותם נכשל בחרם תקנתם(קיז). הגה: [446]ומפילו נשבע(קיח) על מיזה דבר שלא לגלותו, ומחר כך נתנו עליו חרם, חייב להגיד. [447]ולא יוכל שום חרם לומר: לא שמעתי החרם, כי לף על פי שלא שמעו כלל מפילו הכי חל חרם הצבור על כל חדם. [448]ובבור שגזרו חרם על כל בני עירם, כולם בכלל, מפילו לותן שמין נותנין מסיס. [449]ומסור לעבור על חומרי המקום, כל זמן שהוא בתוס העיר. וע"ל סימן של"ד מדין חרמי צבור:

(קטז) הוי שבועת שוא - וצריך לישאל על שבועתו ולקבל חרמי צבור ותקנתם (ש"ך), אי אפשר לישראל להסתלק ולהוציא עצמו מכלל תקנותיו וגזירותיו של בני עירו, כל הדרים באותה העיר ומשתתפים במיסים איתם והולכים במנהגם ובתקנותיהם ובהסכמותיהם ואפילו אותן שאינם בשעת החרם עם הקהל ובאו שם לאחר מכאן הם נכללים באותו החרם כל שבא והודיעוהו החרם שתק מפני החרם, חל עליו כיון שעמד עמהם והוא יחיד אצל רבים, ומ"מ אין נכללים בכלל החרם אותן בני העיר אלא אותן הפורעין המס עמהם אבל אם לא, אינם מבני העיר וקהלם. והנה אם רוצין רוב הקהל לבטל אותם תיקונים והסכמות אבל יש בהם מועטים ומוחין בידם. בידם לעשות, אמנם אם א' ח"ו עבר על החרם צריך שיסכימו בהיתרו כל אותן שהיו בשעת החרם או העומדים תחתם ושהם גדולים כמותם דכיון שכולם נידוהו. אי אפשר להפר חלקו של יחיד שלא ברצונו ובהסכמתו, אמנם אם יש מנהג שאפילו יחיד יש כח בידו למנוע התיר החרם, המנהג קובע. וכדי לבטלו יש ג' דרכים: א', בהפרה מפי עצמן וזה כשיאמרו הם או שלוחם הותר החרם, ב' אם רוצין לצאת ידי כל חולק יעמידו ג' מהמומחין שבהם וישאלו מחרמם בפניהם ויתירו להם כשאר היתר נדרים ושבועו' בחרט' דמעיקרא ושאר תנאי היתר נדרים ולאות' ג' המתירין יתירו אחרי' מהנשארי' מהקהל, ג' שיאמרו כך נראה לנו שהסכמה זו ראויה להתבטל מפני טעם זה או כך רצו הקהל ויש כח בידם לבטל כולה או מקצתה ולתקן ולהוסיף ולגרוע הכל כאשר יראה בעיניה' ואינן צריכין לא לשון התרה ולא לשון הפרה (פ"ת * תשב"ץ).

(קיז) נכשל בחרם תקנתם - פי' וצריך לשאול על שבועתו ולקבל עליו חרם הצבור, ואם כן דומה לנשבע על מצוה דרבנן ועי' לקמן (סי' רלט ס"ו) דחלה השבועה. אחד שנשבע שלא

להיות א' מן הנאמנים שבררו הקהל להיות על המס והחרימו עליהם, אין היחיד רשאי להפטר ממה שהצבור עושים. ואם נשבע על זה קודם לכן, הרי זה אסור, ואין לו לישב עמהם, עד שישאל על שבועתו. ואם אינו מוצא פתח לשבועתו בטילה הברירה שביררו הצבור שלא קבלו אלא חמשה ואין כאן אלא ארבע. ואם שמע שהצבור ממשמשין לגזור גזירתם ונשבע שלא לקיים ואח"כ גזרו עליו הרי זה נשבע לשוא הוא, ואלו התרו בו, חייב מלקות דאורייתא, שהרי נשבע לבטל את המצוה לסור מחוקי המצות ודבר זה מושבע ועומד מהר סיני הוא, ולא חלה השבועה כלל כדין נשבע לבטל את המצוה (עי' לקמן סי' רלט ס"?), עכ"ז יש חילוק בדבר, אם תקנת הקהל היא למיגדר מילתא דעבירה (עי' סעיף כט?), אין השבועה שלו חלה כלל, כי הכח והממשלה מן התורה ביד הצבור לעשות גדרים לעבירות, אבל אם הקהל עושים תקנה בשביל תועלת ממון, בעניני מסים וכן בשאר מינויים שהם על עסקי ממון, חלה השבועה, ואין כח בתקנת הקהל לעקרה בלי התרה, ועי' לעיל (סי' ריח ס"?) ועי' לקמן (סי' רלט ס"ז) דכתב רמ"א דין כיוצא בזה במי שנשבע שלא לגלות דבר שמציל חבירו מן ההפסד כו', ושם צריך התרה, ששם אינו מחויב כ"כ חיוב גמור דהא לאו אעדות קאי התם (ט"ז).

(קיח) ואפילו נשבע כו' - כלומר אפילו נשבע שלא לגלותו ואחר כך נתנו חרם כו' שבשעת השבועה עדיין לא נתנו חרם, וכ"ש אם כבר נתנו חרם ונשבע אחר כך שחייב להגיד (ש"ך), בענין כפית הרוב את המועט יש מחלוקת אמנם היינו דווקא בדברי' שאינם מוכרחים להעשות כגון אם להתרות על השערים ועל המדות או לא, אבל אם כולם מסכימים להתרות על השערים, ויש חלוק ביניהם, שזה אומר בכה וזה אומר בכה, הולכים אחר רוב דעות. ואם בעיר א' כמה קהלות מחולקות זו מזו אין להם ענין בזה ואדרבא בכל כי האי גוונא כל בני קהל וקהל הם כבני עיר לעצמם וכל א' שם להם ראש אחד כמנהג הקהלות. אמנם אם הקהלות היו רגילים תמיד להיות להם רב אחד ומנהיג אחד לכלם ועכשו הם באים לפרוש לחלק רשות לעצמם אינן רשאין בכך כיון שמתחלה היו שותפים בדבר. ולכן אם כל הקהלות יחד הסכימו שצריכים רב א', הרוב קובע. אבל אם ברירת המנהיג לא היתה מוכרחת על הקהלות ההן שהיה איפשר שלא היו צריכים למנהיג מיוחד אבל היתה דעתם סומכת על דעת בית דין הכולל שבעיר כמו שהוא מנהג הרבה מהקהלות שבעיר וזה הקהל רצה להיות לו מנהיג מיוחד שיהא מתקיים עליו כמנהג קצת קהלות שיש להם כך ועל זה ייחדו להם המנהיג ההוא בחשבם ששאר הקהלות בעמדם יעמודו ולא ייחדו להם מנהיג רק תסמוך דעתם על דעת בית דין הגדול, בזה יש מקום להסתפק אם מעשיהם קיימים מתחלתם כל שלא בררו להם הקהלות האחרות מנהיג אחר אם לאו ואם קהלה א' קבלו רב בשבועה, ואחר כך כל הקהילות הסכימו שלא יהיה רב לכל א' בנפרד, לא חלה השבועה של הקהל היחיד הזה, כדין כל יחיד שקיבל שבועה נגד גזירת הקהל, אע"פ שלא היה גזירה בשעת מעשה, מ"מ הוא תלוי בדעתם, והרי הם קבעו אחרת (רע"א * ראנ"ח).

(לד) **אם** מקצת הקהל מוחה בהסכמה, כיון שהם מיעוט(קיט) **אינו** מועיל המחאתן:

(קיט) כיון שהם מיעוט - ואין רוב אלא מתוך הכל ואם נועדו הרוב יחד והסכימו בדבר א' יכולים המיעוט לבטלו אח"כ, ואפילו ירצה לחזור לעמוד יחד. אמנם אם ההסכמה על עסקי ממון, הולכים אחר רוב ממון. ורוב הקהלות כופין לקהל א' בהסכמתם (רע"א), ורוב כופין המיעוט איפלו בדבר שאינו גדר של שמירת התורה, וזה אפילו אם יש ד' בתי כנסיות, ובית כנסת א' קבלו עליהם דבר, והם רוב נגד הג' בתי כנסיות אחרות, זה מחייב אותם (רע"א * אלשיך)[179].

(לה) [450]**אי אפשר** להשביע הנולדים(קכ) **אחר** זמן, **אבל** נדוי(קכא) וחרם חל על דורות **הבאים**. הגה: [451]קהל שגזרו חרם על מיזה דבר, וקודם שהתירו חרם הראשון גזרו ותקנו מיזה דבר שהוא נגד חרם הראשון, י"ש למין החרם(קכב) הנני חל כלל, [452]ויש מחמירין(קכג). וע"ל סימן ל"ח סעיף ט"ז:

(קכ) להשביע הנולדים - אפילו לאותם שהם בעולם אי אפשר שתחול שבועה על מי שאינו במעמד עמהם אפילו היו שם רוב העדה ונביאים ואורים ותומים (פ"ת).

(קכא) אבל נידוי כו' - אם גזרו בחרם שיחול אפי' על מי שישנה מקומו וידור בעיר אחרת חל החרם ג"כ על הדורות הבאים אחריהם, ואפי' לא פירשו כן חל גם כן שונה ממש"כ

[179] עי' לעיל סק"(קיח).

לעיל (סי' ריד סק"ו?) דכשאין דעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם דהכא חרם זה אקרקפתא דגברי מונח כו', וע"ל סעיף כ"ט (וסקפ"ה?) (ש"ך), הטעם דשבועה אוסר נפשיה אחפצים ואין בידו לאסור נפש אחר על שום חפץ אבל נידוי וחרם הוה קללה על כל מי שיעשה כך וכך ושום אדם לא יכניס עצמו בתוך הקללה (ט"ז), הרשות בידם להתיר גם בלא פתח וחרטה, דלא גרעי הנולדים מן אבותיהם הראשונים וכמו שהם יכלו להתיר ולשנות תקנותיהם שקיבלו עליהם בחרם בלי פתח וחרטה כנ"ל (סכ"ה), ה"נ בניהם והבאים מכחם מצו שרי להו. בתורת חרם כאדם המקבל על עצמו אינם יכולים לקבל על זרעם רק הצבור יכולים לתקן דבר בחרם לדורי דורות כו' (פ"ת).

(קכב) דאין החרם כו' - קהל שעשו תקנה או חרם באיסור כגון שילוו להם ברבית אין באותה תקנה וחרם כלום (ש"ך).

(קכג) ויש מחמירין כו' – בשו"ת הרא"ש שהוא מקור לדברי הרמ"א במקום אחר איתא: קהל שקבלו עליהם על כל שטר שלא יהא נעשה ביד סופר העיר שיהא פסול. ואחר כך חזרו ותקנו שיהא כשר. התקנה שנייה קיימת, אף על פי שלא יפה עשו מה שעשו תקנה קודם שהתירו החרם הראשון, ולפי דברי הרמ"א זה סתירה, ויש לחלק ששם מדובר שנעשו שטרות אחרות שלא ביד הסופר קודם שהתירו החרם הראשון אחר שנעשה התקנה השנייה והשטרות לא נפסלו כיון שמן הדין הם כשרים ככל כתב יד, אלא שמצד התקנה הראשונה תרצה לפוסלן הלכך אף שעכשיו לא הותר החרם הראשון, מכל מקום כשיותר אחר כך החרם הראשון תחול התקנה השנייה למפרע, וכשיתירו החרם כאילו לא היה החרם מעולם הרי התקנה השנייה קיימת, ועי' לעיל סכ"ו דחרמי צבור אין ניתרין אלא מכאן ולהבא ויש לומר דהכא מיירי שהותר על פי חכם, אבל כל שלא התירו החרם הראשון כלל, אין השני חל כלל, ואם עשו כזה שטר אין המכירה מכירה ואין החרם השני חל כלל. ועוד י"א דאפשר לחלק שאין התקנה השנייה כלום אבל מכל מקום לא מפני זה השטר יהיה פסול שהוא מה עשה ואפשר דזה כמו שכתבתי (ש"ך), עי' ש"ך והנה כל מה שעשו באיסור מ"מ המעשה קיים ודומה לנשבע שלא למכור ומכר דלא נתבטלה המכירה (עי' חו"מ סי' רח) דלא כמ"ש רמ"א לקמן (סי' רל), והעיקר בדברים אלו עיין לעיל (סי' טז ס"ו ד"ה רק זכות[180]), ועי' עוד (חו"מ סי' קסג דינים הרבה מתקנת הקהל) (ט"זHR), עי' ש"ך וי"א שאם הציבור ביטלו את החרם הראשונה, זה רק מועיל מכאן ולהבא, אבל אם עשו דרך חכם, הרי הוא עוקר למפרע, ובשניהם אם בטל החרם הראשונה, אז ממילא חלה השניה, אבל אפילו ללא לבטל החרם הראשונה, השטרות כשרים רק שאי אפשר לגבות בהם עד שיבטלו הראשונה, אבל מכאן ולהבא יגבו בשטרות שכבר נעשו, וממילא אין סתירה ברא"ש שכן בענין מכירת מקומות בית הכנסת, הרי מה שעשו נגד התקנה לא הועיל בכלל וקרקע נשאר בחזקת הבעלים הראשונים, אבל אם בטלו הציבור החרם תתקיים המכירה (פ"ת * נוב"י), וי"א שאין סתירה בחרם הראשון לשני, שזה רק מבטל ב' השטרות, אבל אי אפשר לחיות ללא שטרות, ולכן מבטלים התקנה הראשונה מחמת השניה, ומה שגבו על פי החרם הא' אחרי החרם הב' בטל, אבל העדים והסופרים כשרים לעדות, שלא עשו נגד החרם (פ"ת * חת"ס).

(לו) [453]מי שנדר לעלות(קכד) לארץ ישראל, יש לו התרה כשאר נדרים[181]:

(קכד) לעלות כו' - אפילו נדר על דעת רבים[182] יש לו התרה כשאשתו הרה ויש סכנה להוליכה לארץ ישראל ואין אומרים יניח אשתו, דאם אשתו אינה רוצה ללכת עמו אפי' נדר על דעת רבים ובעת צרה יש לו התרה במצוה רבה כזו (ש"ך)[183], י"א שהרבה מצות

[180] רק זכות שבידו – הנשבע שלא לשחוט בהמה שקנה ומכרה לאחר, לא אמרו שאינו יכול למכור רק זכותו, אלא שלא להפקיע זכות אחר במה שזכה כבר. אבל אם אין הפקעת זכות לאחר, אין חיוב על הלוקח לקיים שבועת המוכר, דכל זמן שהיתה בידו, חלה השבועה, ולא כשבא ליד אחר. ואף על גב דאדם אוסר דבר שהוא שלו על חבירו אף לכשיוצא מרשותו (עי' לקמן סי' ריז ס"ז) שם שונה דהאיסור חל על החפץ ונשאר עליו לעולם, משא"כ בשבועה שהיא חלה על האדם הנשבע, ע"כ אין עליו החיוב אלא כל זמן שהוא בידו אבל על החפץ לא חל שום דבר כנ"ל (ט"ז). ועי' לקמן סי' רלט סק"

[181] עי' לעיל סי' ריג ס"ב.

[182] עי' לעיל סכ"א.

[183] הנודר או נשבע על דעת רבים אין לזה התרה ומ"מ י"א דאם אשתו אינה יכולה לעלות לא"י מפני איזה טעם שהוא או אפילו יכולה ואינה רוצה ואין ביכולתו לכופה מתירין לו אפילו בנדר

Commented [O91]: ע וד פעם הט,ז והש"ך

Commented [O92]: ד גרע"א היבא מהר"י לבית לוי שנשאר הסתירה שהש"ך שאל עליו ופירש, ולא הבנתי איך להביאו.

Commented [O93]: כ תוב בחת"ס תקנה א'? אולי אחת ולא הראשונה?

תלויות בארץ וכמה עונשים דאין אנו יכולים ליזהר בהם, ולכן אין מצוה לדור בארץ ישראל, ודעה זה בטלה[184], אבל נדר לעלות אין בו מצוה שאין עיקר המצוה בעליה אלא בישיבה והדירה שמה, ואפי' תימא שזכות הוא לו ממה שאמרו כל המהלך ד' אמות בא"י מובטח לו שהוא בן העולם הבא דכתי' ורוח להולכים בה מ"מ מצות עשה ליכא ועוד ההיא מתפרשה בנקבר שם אלא שלא הספיק לדור ולישב בה , ואם נדר לעלות לארץ ישראל אם ילדה אשתו זכר, אפי' שאלת חכם לא צריך, לפי שאין כאן נדר ולא יד של נדר שיחול על איזה ספק דנדרים איסור חפצא נינהו כגון דאמר קונם פירות שבעולם עלי אם לא אלך לארץ ישראל אבל האומר "אני נודר לעלות" אין כאן מקום חלות נדר, אלא קייומן של דבריו, אלא שנהגו בהם העולם לידור בדברים של מצוה, תלוי במה שאמרו בפיך זו צדקה[185], אלא שיש בזה צד עבירה להשאיר אשתו וילדיו לבד, וכן אפילו על דעת רבים יש להתירו (רע"א * מהרי"ט), וי"א דגם העליה היא מצוה, ואפילו אם נדר בעת צרה, אם כעת יש סכנת דרכים יותר ממה שהיה בשעת הנדר, מותר אפילו ללא התרת חכם, ואפילו אם לא נתחדש סכנת דרכים יותר עכשיו מאז, ולא ידע מזה, או אפילו ידע, ולא זכר בשעת הנדר, הוי נדר בטעות ואין צריך התרה, ואפילו ידע וזכר, לא נדר אלא על דעת שלא יהיה סכנה בדבר, ואפילואם אמר שנדר אפילו שיהיה סכנה, עכ"ז זה כמי שנשבע לבטל את המצוה שאין אדם רשאי לחבול בעצמו (רע"א * פני משה), ועוד יש לבטל הנדר משום התרת נדרים בערב ר"ה (רע"א * תורת חסד), טעמו של דבר משום שהעליה עצמה אינה אלא מכשירי מצוה, שאין המצוה אלא הדירה בארץ כדכתיב וירשתם אותה וישבתם בה, אבל אם נשבע שידור בא"י ורוצה לשאל אז אין מתירין לו (פ"ת), הנודר לעלות לארץ ישראל, ונמצא אשתו בהריון, ואשתו מעכבת, מצד עכוב האשה קרוב הדבר לומר שאפי' התר אינו צריך שמן הדין אינו יכול להניח אשתו ללכת דהא שעבודה משעבד לה בשאר כסות ועונה. וכ"ת תלך אשתו אחריו הא כיון דהרה היא יש בדבר ספק נפשות ופקוח נפש ועוד שכל שהיא אינה רוצה אינו יכול להוליכה בעל כרחה, ואף על פי ששנינו (אה"ע סי' עה ס"ג) הכל מעלין לא"י ונרא' דאפי' בזמן דליכא בית קאמר, כל שהיא אינה רוצה לעלו' אינו יכול לכופה אלא שתצא בלא כתובה [שעל מנת כן נשאה, אף על פי שלא פירש – אה"ע סי' עה ס"א], וכאן א"א להוציאה בע"כ מפני חרם הקהלות (פ"ת * מים עמוקים).

(לז) [454]הנשבע על דעת חבירו שלא לעשות דבר פלוני, אף על פי שנתן לו חבירו רשות לעשותו, צריך שיתירו לו ג' הדיוטות. אלא אם כן אומר(קכה) שדעתו היה, כשנשבע, שיוכל אותו פלוני להתירו (ועיין לקמן סי' רל"א(קכו)):

(קכה) אלא א"כ אומר כו' - פירוש שאומר שדעתו היה כשנשבע על תנאי, שחבירו יסכים בדבר, ואם כן כשאינו מסכים, לא הוי נדר כלל. ומה שכתב שיכול אותו פלוני להתירו, כלומר שלא יסכים בדבר, דכיון דהוי כנודר על תנאי אין צריך שחבירו יאמר בלשון מותר לך או מחול לך כו' (ש"ך וט"ז), וכן משמע לקמן (רמ"א סי' רלט ס"ב) אבל בנודר נדר גמור שאינו תולה בהסכמת חבירו, אלא שאומר שחבירו יכול להתירנו לו כמו חכם, אינו כלום כדלקמן (סי' רלא ס"?) דמיד שנדר חל הנדר ואין כח בידו לעקור דבר תורה, שהתורה אמרה דוקא חכם או שלשה הדיוטות מתירין הנדר. עוד יש לומר דמ"ש שיוכל להתירו היינו התרה ממש ומהני כשמבטלו מיד בשעת הנדר כל זמן שלא חל הנדר כדלקמן (רמ"א סי' רלא ס?) (ש"ך), ואם נדר סתם על דעת חבירו אין יכול חבירו להתירו, דאין בלשון על דעת חבירו שחבירו יתירו, אבל אם אמר שכוונתו היה כן שחבירו יבטלו הוה כאילו התנה כן בפירוש, דבנדרים הולכין אחר כוונת הנודר (עי' לעיל סי' ריח ס"א?) (נקה"כ).

(קכו) ע' לקמן סי' רל"א - הקונה חזקת[186] חבירו במקום שיש הסכמה בחרם [שאסור לקנות חזקה של חבירו] ולא הועילו מעשיו (רע"א), וי"א שמעל בחרם, וי"א שלא, והכל פי התקנה, וי"א דאע"ג דהמעלה חזקת חבירו קאי בארור, אין בני העיר חייבין לנהוג בו

Commented [YL94]: נשבע - דוקא שלא היתה לתועלת חבירו אבל אם היתה לתועלת חבירו כגון שנשבע ליתן לו מנה די כשיאמר הרי אני כאלו התקבלתי (באר הגולה). - האם זה סעיף לט ואם כן אין להביאו

Commented [YL95]: כון אין הבדל בין ש"ך לט"ז בנקודה זו בהבנה בדברי הר"ן

ע"ד רבים ואפילו נדר בעת צרה דילפרד מאשתו הוה עבירה היותר גדולה ולהיפך הוה מצוה רבה (ערה"ש אות קלא).

[184] עי' אה"ע סי' עה ס"ג בט"ז שמביא שיטה זו.

[185] עי' סי' רו ס"ה ואולי לציין משם לכאן.

[186] אז לא היה זכות ליהודי לקנות קרקע, ולכן היה לו חזקה, והיינו שהיה מלוה לגוי כסף תמורת השתמשות בקרקע, וזה נקרא חזקה, ולפעמים אפשר לקנות את זה מהגוי.

כדין המוחרם והמנודה עד שיכריזוהו, ויש חולקים, שלא צריכים הכרזה, והצד השני צ"ע (רע"א * כנה"ג).

(לח) [455]נשבע שלא לעשות דבר פלוני שלא ברשות פלוני, כיון שנתן(קכז) לו אותו פלוני רשות, הותר, ואינו צריך התרה:

(קכז) כיון שנתן כו' - דכיון שלא נשבע ע"ד חבירו, שלא שיתף את חבירו בעיקר הנדר, אלא שלא לעשות אותו דבר שלא ברשות פלוני, אם כן כשנותן לו רשות אין צריך התרה. ועי' לעיל (סק"(צ)) (ש"ך), מי שנשבע לחמיו שלא יוציא בתו שלא ברשותו ונתן לו חמיו רשות בכתב ידו שיוציא אשתו לכשירצה הרי זה מותר ופטור משבועתו כל שהוא מכיר חותם יד חמיו דנתינת רשות אין צריך פה אל פה (ש"ך וט"ז), ואם כתב לו "אם תרצה להוציא בתך מאיתי@ממני@ממקום פלוני, הודיעני ואני אוליכנה לך", לא הוי נתינת הרשות, דאפשר דבא רק לידע מחשבתו ולגנוב לבבו, ועוד שמא לא נתן לו רשות רק להוציא על ידו דרך כבוד (רע"א), "אם מכיר כתב ידו", אף שאינו מכיר בטב"ע אלא ע"י דימוי לכתב אחר כך (עי' ט"ז חו"מ סי' סט ס"ב) (רע"א).

Commented [O96]: בתך או ביתי??

(לט) [456]הנשבע לפרוע לחבירו לזמן פלוני, יכול להתירו שלא על פי חכם, שיאמר: הריני כאילו התקבלתי(קכח)[187]. אבל להאריכו(קכט) וישיעמוד בחיובו, לאו כל כמיניה(קל), אלא אם כן התנה שיוכל להאריכו (וע"ל סוף סימן לל"ב)[188]:

(קכח) כאילו התקבלתי - כל שאינו לתועלת שלו ממש, לא יוכל לומר כן, כגון שנדר לחותנו ע"ד חותנו שלא ילך עם בתו בלי רשותו, אף על פי שיש לו קצת נחת רוח מזה, צריך דוקא התרת חכם ולא מהני מחילה שלו בזה, אם לא שכתב שלא ילך בלי רשותו (ט"ז), יש בכמה קהלות חרם לסלק החיוב מס מהבשר למחזיקי הזכות לגבות המס וכ' חכם א' שאין המחזיקים יכולים למחול סלוק המס לאיזה אדם המביא בשר אם לא שיסלק המעות שמגיע ממנו ליד המחזיקים והם יחזרו ויתנו לו במתנה המעות דדוקא במלוה די שיאמר הריני כו' מפני שמעות ההלואה היו שלו מתחלה משא"כ במחזיק הזכות לגבות המס דלא זכה עדיין במעות הנ"ל עד שיבא לידו ואינו יכול להקנותו לאחר ויש חולקים דכיון שהחוב ידוע וברור שמגיע לבעלי זכות לגבות המס ולא לאיש אחר שייך בו זכיה. ועוד דע"כ לא קאמר השו"ע דאינו יוצא ידי שבועה במה שמוחל שכנגדו עד שיאמר הריני כו' אלא בשבועה משא"כ לענין החרם (פ"ת).

---

[187] עי' חו"מ סי' עג ס"ז: הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני, ואירע אותו יום בשבת, חייב לפרעו קודם אותו יום. ואם לא פרעו קודם, צריך ליתן באותו יום משכון, וישומו אותו, ויתננו לו בתורת פרעון.

מאיר המשפט: וישומו אותו ויתננו לו בתורת פרעון - אבל בלא שומא ונתנו לו בתורת פרעון לא יצא זה ידי שבועתו, דהמשכון נשאר ברשות הבעלים, ולא ניתן אלא להבטחה. והתירו חז"ל השומא בשבת כדי לקיים מצותו, וחפצי שמים מיקרי (עי' או"ח &). ואפילו לאחרים מותר שיעסקו בשומא זו כדי שיקיים זה מצותו, ואם נותן לו דבר שצריך מדידה, ג"כ מותר למודדו בשבת (סמ"ע), וי"א דרק הוא עצמו מותר לשומו, ולא אחרים, שכן זה רק מניעת עבירה ולא קיום מצוה (ש"ך), י"א דאין צריך שומא, אלא שיקנה לו בגוף החפץ כך וכך, הלכך אסור לשומו בשבת כיון דאין בו צורך חפצי שמים, ואף אם נשבע לפרעו במעות, יתן לו משכון של כסף ויקנה לו בו כך וכך, אבל שאר משכון לא, כיון שהתנה מעות, ואפשר גם המחבר מודה במשכון של כסף דהוי כמעות (ש"ך), ובמקום שאי אפשר כל שוה כסף מועיל (ש"ך * רשד"ם), וזה אפילו למ"ד שצריך שומא אפילו בשבת (ש"ך * רשד"ם), ועיקר שיתן משכון לחוד, דבזה אין איסור גמור, ועדיף טפי לשאול על השבועה היכא דאפשר (ט"ז), אשה שאין לה כתובה, שאסור לבעול אותה ללא כתובה, יכול לתת לה משכון על הכתובה, אבל בשבת יש ספק אם מותר, ואפשר דכאן התירו רק משום שלא יעבור על שבועתו (רע"א * ב"ש).

[188] עי' חו"מ סי' עג ס"ו הוב"ד לקמן הערה 235.$

הנשבע לשרת בעל הבית לשנה, ותוך שנה פייסו המשרת ופטרו משבועתו, והנה איתא במקור דברי השו"ע דדווקא בקום ועשה יש מקום לומר הרי כאילו התקבלתי ולא בשב ואל תעשה [ויש חולקים וס"ל דאפילו בשב ואל תעשה יש מקום לומר דכל תנאי שהוא מתנה להנאתו אין דעתו שיתקיים בדווקא אלא אם הוא יקפיד], אבל זה רק אם הוא תלוי אבל במקרה של המשרת הרי הוא תלוי גם בדעתו של המשרת וגם של הבעל הבית וכי נשבע זה על דעת בעל הבית נשבע אם ירצה שישמשנו וכל שאומר לו עכשיו איני רוצה בך סגי שהרי בידו הוא לומר איני רוצה שתשמשני (מחנ"א שבועות י).

(קכט) אבל להאריכו - בזה נכשלים הרבה בני אדם שמתקשרים נגד אחרים לקיום גם בתקיעת כף לזמן פלוני ובהגיע הזמן אומר לו "הנני מרויח לך הזמן" ואינו מוחל לו התקיעת כף בפירוש נמצא שעובר על תקיעת כף, ותיקון זה שיאמר לו "הריני כאילו התקבלתי על מנת שתשבע לפרוע לזמן פלוני" והוא ישבע לו (ט"ז, ש"ך, רע"א), וי"א דלא כש"ך מזה שהרויח לו הזמן נחשב כאילו אמר "הריני כאילו התקבלתי" והוי נדר שהותר מקצתו והותר כולו, ועי' רמ"א (סוף סי' רלב ס"ק) (ב"מ), עי' ט"ז וש"ך, ועי' לקמן (סי' רלב סקט"ו?), וקשה על הט"ז שהרי אפילו מוחל לו התקיעת כף או השבועה לא מהני אלא אם כן מוחל לו החוב ואז ממילא נמחל התקיעת כף או השבועה (פ"ת).

(קל) לאו כל כמיניה – עי' ב"ש (אה"ע סי' לח סי"ח ד"ה שעדיין)[189] (רע"א).

(מ) [457]**אב שהשביע את בנו שלא** יוכל להלוות כי **אם** ברשות שמעון ולוי, מותר להלוות ברשות **אחד** מהם(קל**א**) (וע"ל סי' רי"ז[190]).

(קלא) ברשות אחד מהם – השו"ע לא התיר בזה להלוות ברשות א' מהם מכח משמעות הלשון לחוד, שהאב השביע בדרך "או" בודאי ולהקל מכח זה, דיש עכ"פ משמעות זה לפרש "או פלוני" ונפקא מיניה דאם מת אחד מהם מותר להלוות ברשות החי דלא עלה על דעת האב שיהיה אסור לעולם אם מת אחד, אבל מאחר ויש ב' משמעויות, מחמירים בנדרים, אבל אם אומר "או פלוני" ואומר ג"כ לשון כולל כגון "מה שיאמרו פלוני או פלוני אתן לך" לא בעינן אמירת שניהם (ט"ז), עי' לעיל (סי' רטז סק"(כח)) [שזה תלוי בלשון בני אדם וצריך רשות שניהם] (נקה"כ)[191], אין ספק אלא הלשון כולל גם שניהם גם כל א' מהם (רע"א * חכ"צ), ראובן שצוה מחמת מיתה ששמעון ולוי יפקחו על נכסיו ולוי היה דר במקום אחר, אין אומד דעת לומר שיוליך עמו חצי הנכסי' דלא אמדינן אומדן דעתא אלא כשאירע מה שלא עלה על דעתו וב"ד אומרים אלו היה יודע כן לא היה עושה אבל כשהדבר לא נשתנה אין לנו לפרש דבריו ולדון על כוונתו כל שהוא, אלא שניהם מתעסקי' ביחד שכך יפה להם ליתומי' ודעתו ששניהם יתמנו על הנכסים. ואף על פי שלא יתעסקו שניהם אם לא יבא ראובן עכ"ז יקח ממנו חשבון ושניהם ישתדלו יותר בנכסים (רע"א * המהרי"ט), כאשר נמנה כמה מפקחים, אם א' הסכים ועשו על פי זה מספיק, בל אם היו כמה שם בשעת מעשה, צריכים לעשות כרובם (רע"א * מהרי"ט), יהודה הערב שהתחייב על כל מה שראובן ימכור לשמעון ולוי וראובן מכר לשמעון ולא ללוי, אין יהודה חייב, שכל דברי השו"ע כאן הם רק כאשר א' מת (רע"א * בעי חיי), הנותן בית לראובן ואשתו לדור שם לעשר שנים, והוא מת, אין לאשתו שום זכות בזה, אע"פ שההלכה שפלוני ופלוני המשמעות היא שניהם יחד וכל א' בפני עצמו, אמנם בדיני ממונות הולכים אחרי לשון בני אדם (רע"א * לחם רב), שכ"מ הנותן כסף קרן לצדקה וראובן ושמעון יהיו אפוטרופסים על הכסף, והרווחים יתנו לאן שירצה, וראובן נפטר, שמעון נשאר כאפוטרופוס (רע"א * מהריב"ל), וכן אם שניהם מתו, מותר להלוות ללא רשות אף א', שלא היתה דעת האב לאסור עליו ההלואה אלא חפץ היה שיעשהו ברשות אלה (פ"ת * כסא דהרסנא).

(מא*) [458]**הא** דאמרינן כל המגרש **אשתו ראשונה** מזבח מוריד עליו דמעות, הני מילי כשמשלחה בעל כרחה, **אבל אם** אינה רוצה לעמוד תחתיו מותר לגרשה[192]:

---

[189] ז"ל השו"ע: על מנת שאראך מנה, אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו. ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעסקא מאחרים, אינה מקודשת. הגה: וי"א דאפילו הגיע מחלקו מן הריוח מנה, אינה מקודשת, מאחר שעדיין לא חלקו.
וז"ל המאיר העזר: שעדיין לא חלקו – במקור דברי הרמ"א איתא: כיון שלא הגיע זמן העסק רווח' לעסק משתעבד, משמע דאם הגיע זמן החלוקה הוי כאלו היה בידו (ב"ש, ח"מ), אף על גב בסמוך כתב אפילו משועבד לב"ח הוי כשלו שם איירי כשהוא בידו ועי' חו"מ (סי' קעו ס"ק?) שם איתי' המקבל עיסק' מחבירו יכול המקבל לחלק אימת שירצה ושנים שקבלו עיסקא מאחר א"י לחלק תוך הזמן, צ"ל הכא איירי נמי כשקיבל עם אחר דא"י לחלק תוך הזמן (ב"ש), עי' ח"מ וב"ש ועי' קצה"ח (סי' קע"ו סק"ח?) ועיקר דכל שלא התחיל לעסוק בכספים, יכול לתבעם בחזרה אפילו תוך הזמן, אבל אם עסק ויש רווח, יש לו שעבוד לקרן ולא יכול לחלק עד זמן שקבעו (אבנ"מ).

[190] סעיף ז.

[191] ועי' שו"ת רע"א ח"א סי' מו שאין ספק אלא הלשון כולל גם שניהם גם כל א' מהם.

[192] יש לשים לב שביו"ד & זה רמ"א ולא שו"ע.

Commented [YL97]: פירוש היא תוספת שלי.

Commented [YL98]: א הבאתי מהש"ך שחלק על הא"ח.

מאיר הדעה על יו"ד זזלק ה' (סי' רג – סי' רסט)

(מא) [459]הנשבע(קלב) לפרוע לחבירו לזמן פלוני או להזמין בתו [460]לנשואין לזמן פלוני, עובר (לאחר זמן) בכל יום על שבועתו, ([461]הואיל והיה מחויב(קלג) בלא שבועה). אבל אם נשבע לעשות הדבר ביום פלוני(קלד), (ולא היה מחוייב בדבר בלא שבועה זו), ועבר היום, שוב אין חיוב שבועה עליו, ולוקה על שעבר שבועתו ואינו חייב לעשות אותו דבר מכח שבועה. [462]ויש מי שחולק ואומר שעדיין הוא חייב לעשותו מכח השבועה (ועיין בחושן המשפט סימן ע"ג):

(קלב) הנשבע כו' - אם אמר נדרו וקציבת זמנו בפעם אחת [אני נשבע לשלם לך, ולשלם בר"ח אייר] שדבר אחד הוא ואם עבר הזמן בטל הנדר, אבל כשנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמה ב' דברים הם, ואין תלוי זה בזה (ש"ך), ברבית של תורה אליבא דכ"ע לא חל השבועה כלל וחייב משום שוא ואפילו שכלל הקרן עם הרבית י"א דלא אמרינן מיגו שזה חלק על ההיתר חל על האיסור משום דלא נאמר דין זה אלא בנשבע בכולל לבטל את המצוה בשב ואל תעשה אז חיילא בכולל דומיא דשבועה שלא אוכל מצה אבל לעבור על המצוה בקום עשה אפילו בכולל לא חיילא וי"א דלא שייך כולל בכה"ג דכלל הקרן עם הרבית דלא שייך דינא דכולל אלא כשכולל דברים המותרים עם דברים האסורים אבל כשכולל דבר איסור עם דבר מצוה כי הכא לא הוי דינא דכולל שהרי כמו בדבר איסור לא חל שבועת ביטוי הוא הדין בדבר מצוה לא חל ומצוה דהכא היא פריעת בעל חוב. ועוד אם נשבע לפרוע לזמן פלוני לא חל השבועה, שכן כל זמן שיפרע עשה את המצוה כנשבע לתת צדקה לעני, וקשה שזה מח' (רע"א * מל"מ), לפי' הצד החולק על ש"ך, אם ראובן נשבע לתת לשמעון מתנה לזמן פלוני ועבר הזמן ולא נתן, אינו חייב לתת לו מחמת שבועתו דומה ל"שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום", שאינו חייב עוד לאכול אותו ככר (ב"מ * מל"מ).

(קלג) הואיל והיה מחוייב כו' - הנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמה מה שאמר אף על פי שלא עשה כן באותו זמן, מחוייב הוא עדיין לעשות, לפי שאלו שני דברים הם: הא', שנשבע לעשות הדבר פלוני ולא תלה אותו בזמן. והשני, שקיבל עליו עוד לעשותו בזמן פלוני ואין זה תלוי בזה. אבל אם נשבע לעשות דבר ביום פלוני, אם עבר ולא עשה, שוב אין חיוב שבועה עליו, היינו שאם אומר "ליום פלוני" בלמ"ד, נחשב כב' שבועות אחת גוף הפרעון והב' על הזמן, אבל כש אמר "ביום פלוני" בבי"ת, שכך הוא הלשון המדוברת, לומר בזמן פלוני אפרע לך, אז הוי שבועה אחת, אבל אין דרך לומר "לזמן פלוני אפרע", ויש חולקים וס"ל דאפילו באומר "ביום פלוני" השבועה רבוצה עליו תמיד והוא היש חולקים בשו"ע, דאמרינן שהשבועה חלה על הפרעון והזמן הוא לזירוז בעלמא, אבל נשבע שיאכל ככר זה היום (&) ועבר היום ולא אכלה שעבר על השבועה ואינו מחוייב עוד לאכול אותו ככר, דהתם לא היה מחויב לאכול אותו ככר ועיקר השבועה על הזמן ההוא, אבל הכא מחוייב לפרוע ממון זה ועל דעתם נשבע לפרוע ועיקר דעתם על הפרעון והזמן לזרזו בפרעון אפילו אחר כך, וזה אינו, דזה דומה לנשבע שיאכל ככר היום, ולענין הלכה יש לנו לפסוק כצד הב' שמחמיר דבדבר שיש עליו חיוב בלאו הכי חלה השבועה אפילו אחר הזמן ובמידי שאין חיוב בלאו הכי יש לחלק בין אומר "ליום פלוני" לאומר "ביום פלוני" ומשום הכי בנודר בעת צרה לעלות לארץ ישראל בחודש אייר ונתהוה אז מלחמה שאחר כך אין עוד עונש שבועה אלא שהחמיר שם להתיר השבועה וכן יש לנהוג להחמיר (ט"ז), עי' ט"ז, ומ"מ אם נתחייב תחלה לפרוע לזמן פלוני שמשמעותו מזמן ההוא והלאה ג"כ כשכתוב בסוף שנשבע לקיים כל הנ"ל משמעותו ג"כ שנשבע לפרוע מאותו זמן והלאה (רע"א), אפי' אומר ביום פלוני עובר ג"כ בכל יום כיון דמחייב עצמו נגד חבירו הוי כנשבע ע"ד חבירו (פ"ת).

(קלד) לעשות הדבר ביום פלוני – אם חתן קבל על עצמו בשבועה שלא יקח עליה בחייה אשה אחרת ואם ח"ו יעבור ויקח אשה אחרת עליה בחייה יהיה מחוייב החתן הנזכר תוך חדש ימים לתת לכלה הנזכרת או לבאים מכחה כתובתה עם הנדוניא והתוספות, אפילו אם עבר החדש, החתן חייב לכו"ע, שעיקר השבועה הוא על עיקר החיוב ממון ולא על הזמן (רע"א * מים עמוקים), והנה כל דברי הצד הראשון במחבר היינו רק לענין שבועה ולא לענין החיוב בכלל, ואפילו לפי הצד ההוא היינ ודווקא כשנשבע לפרוע ביום פלוני אבל מי שנשמע לפרוע "לזמן וכו'" שמשמעותו מזמן ההוא והלאה ג"כ (רע"א * תורת חיים).

Commented [O99]: ד ש"ך חולק" עי' נקה"כ??

Commented [O100]: יין בתשובת בית יעקב סימן כ"ג: (רע"א, פ"ת)

(מב) [463]נדר להתענות או לצדקה(קלה), יש לו התרה על ידי פתח וחרטה[193], והוא שלא באה הצדקה ליד גבאי[194]. ואם נתן מקצת, יכול הוא להשאל על השאר[195]:

(קלה) או לצדקה כו' - ע"ל (סי' רנח ס"ו) (ש"ך)[196].

(מג) [464]נשבע לתת בתו לפלוני לאשה לזמן פלוני, ובתוך הזמן קלקל המשודך (פירוש המזדווגין עצמם יקראו משודכים מענין ומצאן מנוחה (רות א, ט) כי תרגום ותשקוט הארץ (שופטים ה, לא) ושדיכת ארעא) מעשיו(קלו)[197], פטור הלה משבועתו. [465]וה"ה אם המירה(קלז) אחות המשודך. הגה: [466]וי"א דוקא אם נשאר בקלקולו, או שבא לבית דין בעודו בקלקולו ואי אפשר להנשא לו(קלח), כגון שהמיר דתו, אבל אם חזר בתשובה ואח"כ בא הנשבע לבית דין, צריך התרה לשבועתו [467]אעפ"י שפטור מן הקנס ששיעבד עצמו אם יעבור מכל מקום צריך התרה לשבועתו. אבל אם בא לבית דין בעודו בקלקולו, אפילו התרה לא צריך, דהא אי אפשר שתנשא למומר, ומאחר דהותר באותו הזמן, הותר לעולם אף אם יחזור בו אחר כך, וכן נראה לי עיקר(קלט):

(קלו) מעשיו - ר"ל שהמיר דתו או שנעשה פרוץ בעריות או בשאר עבירות ונשמע עליו מעשים מכוערים הרבה, אבל בשביל פעם אחת עדיין לא נופל עליו שם מקולקל (פ"ת), חתן שניסה לאנוס כלתו, ולא הצליח, לא נעשה מקולקל בגלל זה, שזה מחשבה ולא מעשה, אע"פ שהיא עצרה אותו בכח, במה שהיא אומרת שמאותה שעה שהיה רוצה לאנס אותה ולנהוג בה מנהג הפקר כאחת הזונות ולעבור על איסור נדה הוא נמאס בעיניה והוא זה לה לאמתלא שהוא מאוס עליה גם בזה אינה נאמנת כיון שהאמתלא הזאת אינה מבוררת (עי' לעיל ס"כ ברמ"א) אלא צריכים אמתלא נראית וניכרת לטובי העיר וחכמיה, ובלא אמתלא אינה נאמנת דבנשבע לחבירו אינו נאמן לומר "שבועתי היתה באונס או על תנאי" עי' ש"ך (סי' רלב סקכ"ה?), וא"כ כיון שיש בשידוכין חרם הקהלות אינה נאמנת לומר מאיס עלי בלא אמתלא טובה, ולכן לא ניתר החרם, ועכ"ז לא כופין אותה להתחתן. אמנם אם ח"ו החתן לא נהג עצמו כמנהג חתן וכלה ולא כתב לה שום אגרת זמן רב, וגם לא נתן לה מתנות לצאת ידי חובתו אשר התחייב בתנאים, כדאי הוא לבטל ממנה חרם הקהלות, כי כשהיה החתן מתנכר במעשיו נגדה ולא היה כמשוש חתן על כלה פשיטא שיש בזה אמתלא טובה לשנוא אותו (פ"ת * נוב"י), ראובן שדך בנו עם בת שמעון וקבעו זמן לנשואים ובהמשך הזמן עד שלא הגיע זמן הנישואין חלתה הכלה בחולי ולקתה

---

[193] הבא להתיר נדרי תענית או שאר דבר מצוה ואינו רוצה להיות תוהה על הראשונות יאמר שמתחרט מעיקרא על שקיבל עליו בלשון נדר אלא שהיה לו לעשות המצוה בלא קבלת נדר וכן הנוסח בהפרת נדרים שנוהגין לעשות בערב ראש השנה. ולעשות פתח משום שאינו בריא כיון שהוא חולה יש לעשות ממנו פתח, ועי' ש"ך (סי' ריד סק"(ג) (חכמת אדם כלל ק ס"ו). עי' לקמן הערה 199.

[194] כל אדם חשוב שבעיר דינו כגבאי (מהרש"ם ח"א סי' סה).

[195] עי' לעיל הערה 149. כיון שנתבאר שלמצוה חיובית לא מהני התרה ושאינה חיובית מהני לפ"ז יש להסתפק במי שנדר ללמוד כך וכך שעות ביום על משך שנה או יותר ואח"כ ראה שמצב פרנסתו לא תניחנו ללמוד כל כך הרבה אם נקראת חיובית דהא והגית בה יומם ולילה כתיב או דילמא כיון דבבעלי עסקים לא חייבה התורה רק לקבוע עיתים לתורה כמ"ש בסי' רמ"ו לא נקראת חיובית ומהני התרה ונלע"ד דאם לפי ראות עיני ב"ד לא יהיה ביכולתו לפרנס אשתו וזרעו כפי הרגילם עד כה אם יאציל כל כך זמן לת"ת מועיל התרה ואין סומכין על הנס אמנם אם רק באפשרי לחיות אף בדוחק קצת מכפי שהיה עד כה מחוייב לקיים נדרו ואינו מועיל התרה (ערה"ש אות קלג), ועי' לעיל הערה 10. אחד קיבל עליו ללמוד בכל יום שיעור קבוע ואם יעבור על זה יתן קנס אחד זהב לצדקה ועכשיו מתחרט כי לפעמים צריך ללמוד דברים אחרים ואין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ ובפרט שכוונתו היתה רק כדי שיהיה מעומס ללמוד תורה ולא שילמוד דוקא שיעורים בספרים שקיבל עליו והנה כוונת הנודר לא היה אלא משום שלא יבטל עצמו מתורה ולא כיון כלל ליתן צדקה ואם כן הכל נדר אחד והצדקה היא תיקון של הלאו בל יחל ואם כן כבר חל עיקרו ויכולין להתירו (בינת אדם או"ה סי' עה [צה]), ועי' לקמן סי' רלט סק"(לח).

הנודר לצדקה ונתן חצי לגזבר וצי חייב עדיין ושאל על נדרו והתירו לו, רק התירו חצי (חת"ס יו"ד ח"ב סי' רמג).

לא רק שהגיע ליד הגבאי אלא כיון דכבר בא לקופת צדקה זו כבר זכו בו עניי הצדקה כולם דכלי קונה מדין חצר והבעה"ב נתן רשות להניחו בביתו (מהר"ם ח"ד סי' קז).

[196] עי' לקמן סי' רנז ס"ג ודברי החת"ס שם המובא בפ"ת סק"?.

[197] עי' לקמן סי' רלב סק"(סט).

בעיניה וטוען שמעון לראובן "מזלך גרם" כמו המארס אשה ונולדו בה מומין דנסתחפה שדהו ואם יבטל את השידוך יתחייב לפרוע הקנס שהתנו ביניהם. הנה אם לקוי עיניה הוא לקוי קבוע ואין לו רפואה פשיטא דהוי מום וכל המומין הפוסלים בכהנים פוסלין בנשים וראובן פטור מן הקנס דאע"ג שקיבל עליו בפירוש לסלקו מכל מיני אונסין, אונס דלא שכיח לא קיבל עליו ואדעתא דהכי לא התנה דכיון שאין אונס זה רגיל לבא אמרי' שאין התנאי והשעבוד ששעבד נכסיו לסלקו מכל מיני אונסין וכל דבר שיש אומדנא דמוכח בלא גילוי דעתו כונתו ידועה לכל לאיזה דעת הוא עושה אפילו לא גלה דעתו בשעת מעשה לא הוי דברים שבלב אלא עבדינן כאלו התנה וכולי עלמא מקפידים על מחלת עיניים כזו, וכמו שאין קנס ואין קנין אין שבועה (פ"ת * דרכי נועם), וי"א אפילו מום קל לדוגמא ראובן שידך ביתו לבן של שמעון ונתן הנדוניא לשמעון לעסוק בה עד החתונה, ובינתיים שמעון נפל, ובאו נושיו, וראובן הוציא את הנדוניא, וביתו לא מסכימה לשידוך, ואפילו אם נשבעה זה היה טעות, שזה פגם משפחה שיקראו אותי ובני בני גנבים, ועוד הנושים יגבו את הנדוניא, ואיני רוצה להיות עניה, ואין אפילו קנס, שזה אומדנא דמוכח שהיא לא נשבעה על תנאי זו (פ"ת * שמש צדקה).

(קלז) וה"ה אם המירה כו' - דאנן סהדי דאדעתא דהכי לא עשה השידוך שיהיה משפחתו פגום ומ"מ נשמע, דאם אירע כן באחות אבי המשודך לא הוה דינא הכי, דאין לנו בזה אלא מה שמצינו מפורש דהוה פגם (ט"ז), ק"ו מחמת קלקול אבי אביה שארז"ל עד ג' דורות לא פסקה זוהמא (פ"ת), היינו דווקא אחותו ולא בת אחותו, ועוד דוקא ביציאת מן הכלל דמפורסם וגלוי הפגם לעיני הכל אבל אם אינו גלוי ומפורסם, דדלמא אויבים הוא דאפיקו לקלא ואפילו היו שני עדים שראו אותה כמכחול בשפופרת והיא מכחשת אותם אין כאן פגם משפחה, דכבר ידענו שנמצאו עידי שקר הרבה ודווקא בהמיר דעתה שזה תמידי וגלוי לכל, ועוד כל דברי הרא"ש מה שכתב לענין אחותו שהמירה דעתו רק מועיל לענין הקנס ממוני ולא לענין השבועה או החרם, בהא דמחמירים דאין לנו לסמוך על האומדנא ולומר דאדעתא דהכי לא נשבע דמאחר דכבר אנו רואין חשובים והגונים דלא קפדי מלהתחתן באיש שנמצא במשפחתו קרוב עובר עברה כיון שהמשודך עצמו הוא אדם חשוב והגון, ואפילו אם הוא מסכים לשלם הקנס, זה לא מועיל לענין השבועה, שהם ב' דברים נפרדים (פ"ת * ב"ח).

(קלח) וא"א להנשא לו - אבל אם המירה דתה אחות המשודך דאפשר להנשא לו לא נפטר משבועתו וא"כ חולק הרמ"א על עיקר דינו של המחבר באחות המשודך וכן בהמשודך עצמו דוקא אם המיר לדת אחרת שזו א"א להנשא לו, אבל בשאר קלקולים לא מהני לענין השבועה, אמנם י"א דגם הרמ"א מודה בהמירה דתה אחות המשודכת א"צ התרה דאיש דרכו להקפיד והוי אומדנא דמוכח אבל איתתא בכל דהו ניחא לה, ולהכי באה"ע (סי' נ ס"ה), וכל זה לפי הבנת רמ"א, אבל העיקר דגם במקולקל בשחוק הוי אומדנא דמוכח וא"צ התרה. אבל אחר התשובה שוב אין הפגם גדול כל כך ואין אומדנא כל כך (פ"ת).

(קלט) וכ"נ לי עיקר - דוקא שהותרה האשה ע"פ ב"ד אבל אם לא התירוה ב"ד ושב האיש קודם החרם במקומו עומד (רע"א * רשד"ם).

(מד) [468]שנים שנדרו ללכת יחד לארץ ישראל תוך שתי שנים, והאחד מתעכב(קמ), חבירו פטור (ועיין לקמן סוף סימן לו"ו).

(קמ) והאחד מתעכב - בין שהוא מתעכב כדין או שלא כדין חבירו פטור כי לא נדר אלא להיות בחבר' א' (ש"ך).

(מה) [469]המנדה עצמו בעולם הבא אם יעשה כך, יש מי שאומר שיש לו התרה(קמא), [470]ויש מי שאומר שאין לו התרה(קמב), לכן יש ליזהר מלנדות עצמו בעולם הבא, על שום דבר. הגה: [471]ומס כבר נהר כך(קמג), מין להתירו מלמ במקום מלוה, כדין נהר שהולך על דעת רביס[198]. [472]וכן נהר שנהר בשעת לרה(קמד), מין להתיר[199](קמה) מלמ למורך מלוה לו למורך גדול[200],

---

[198] עי' לעיל סכ"א.

[199] עי' לקמן סי רנח ס"ו ששואלים על נדרי צדקה. ועי' לעיל הערה 95. ראובן שהיה בצרה ונדר להתענות עד ראש השנה הבא בכל יום ועתה הוא חלוש מאד וחולה. חולי מחמת תענית לא שכיח כולי האי. ואם היא חולי שיש בו סכנה ומסתכן מפני הרעב, אפילו אין שם חרטה ולא פתח ולא מי שיתירנו, אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש ומאכילין אותו פחות פחות מכשיעור כדי שלא יבא לידי איסור תורה. ואם אי אפשר אלא בכשיעור בפעם אחת מאכילין אותו שאין לך דבר עומד

כמו נדר על דעת רבים(קמו)[201]. [473]ומיהו מס התירו(קמז), בדיעבד מותר, כמו שנתבאר בנדר שעל דעת רבים:

(קמא) שיש לו התרה - ע"ל (סי' שלד סל"ב) [ז"ל שם: כיון שנידה עצמו בעה"ב הכניס עצמו בנידוי שלמעלה ומי יתירנו לו] (ש"ך).

(קמב) שאין לו התרה - הטעם דלגבי עולם הבא הוי עתה [פי' קודם שמת[202]] קודם דחל הנדר דלא מהני התרה (רע"א), וי"א שהוא תלוי בדעת המקום, ולכן כל שהוא דבר מצוה יש להתירו כמו על דעת רבים (&), ואפילו שיש אומרים שאין מתירים על דעת רבים אפילו לדבר מצוה, הרי זה ספק ספיקא (רע"א * מהרי"ל לבית לוי).

(קמג) ואם כבר נדר כך – וי"א דדוקא באומר "אם יצילני ה' כו'" אבל בנדר סתם, יש לו התרה (רע"א), לאה אשת יעקב חלתה עד שהגיעה לשערי מות ונדרה נדר שאם תעמוד מחליה תתן אלף זהובים לצדקה ויעקב בעלה כששמע הנדר שנדרה לאה אשתו התרצה לדבריה ולקיים נדרה ונתרפאה, ויעקב אומר עכשיו שלא היו פיו ולבו שוין בדבר הזה כי לא התרצה עצמו לדברי אשתו כי אם להפיס דעתה, אין הבעל מחויב לקיים הנדר. עי' רמ"א לקמן (סי' רלב סי"ז) מי שנדר לחולה איזה דבר אם נעשה זה משום הפצרת החולה שלא תיטרף דעתו עליו הוה כנדר אונס ואפי' לא הודיע כן לעדים מותר ואפי' לא הכירו באנסו דכשם שהוא נאמן לומר אדעת' דהכי לא נדרתי והחכם מפר לו אף על פי שנדר סתם (רע"א * עבה"ג).

(קמד) שנדר בשעת צרה כו' - ואם נדר להתענות ומבטל מלימודו, מותר להתיר אותו נדר, כי ת"ת כנגד כולם ואסור להתענות ולגרום הביטול. וגם לשחוט ולבדוק ולהורות[203], יכול להתיר, כי בכולם יש מצוה אם אינו מצוי אחר. וה"ה אם נדר על דעת רבים יכולים להתיר כיון דמיחשב דבר מצוה. מיהו מי שהתענית אינו מזיק לו להתבטל, אינו יכול להתיר, וכן כל מצוה שהכל מצליחים לעמוד בה אבל אין המסגף יכול לעמוד הכל לפי טבעו יש אוכלים פת במלח ומתענגים ויש מעונים כשאינם יושבים על סיר הבשר וכל א' יעשה לפי מה שימצא בטבעו, וע"ל סק"(קכד) (ש"ך), אשה שהיתה מקשה לילד ונדרה המלבוש שלה לבהכ"נ לעשות ממנה מעיל, הבעל יכול להפר, שהרי אפילו נדרה ע"ד רבים יכול להפר[204] (סי' רלד ס"א), אלא שיש להסתפק אם צריך להפר כלל ואם חל הנדר כלל, דאף שזה המלבוש היה לה מבית אביה, מ"מ לא גרע מנכסי מלוג, ועכ"פ יכול להפר שודאי שאם לא יהיה לה מלבוש זה, יצטרך לעשות לה מלבוש אחר, וכיון שיכול להפר אין צריך לא שום פתח ולא שום חרטה (פ"ת), ועי' לקמן (ט"ז סי' רפב סי"ט ד"ה אבל כתובים)

Commented [YL101]
ה הוא רצה משם?

בפני פקוח נפש. ואם הוא חולי שאין בו סכנה אין מאכילין אותו אלא ע"י פתח וחרטה והתרה דהא איסור תורה הוא, ומיהו בזה פותחין לו בנולד כיון דאיכא חולי. ואם הוא חולי שיש בו סכנה ואכל והבריא מתענה הימים אשר נשארו עד ראש השנה שאע"פ שנדר שהותר מקצתו הותר כולו נדר שנדחה מקצתו לא נדחה כולו ואם לא הבריא עד שעבר ראש השנה נדחה לגמרי ואינו חייב להשלים (רדב"ז ח"ד סי' רצא). עי' לעיל סי' ריד סק"(ג).

[200] נדר בעת צרה אין לו היתר אא"כ יראה לחכמי הדור שהנודר לא יוכל לקיימו או שהוא אנוס (שו"ת הרמ"א סי' קג). כלה שאמה נחלה, והכלה שנדרה בגדיה שאביה השיג לה לחתונתה לצדקה, מאחר והאב אינו מתרצה ויהיה לו שנאה וכעס אם יקויים נדרה, נחשב כמצוה שאפשר להתיר נדרה שנדרה בעת צרה (דברי מלכיאל ח"ד סי' עט). מיהו כל זה בנדר בעת צרה בנדר כזה שהקב"ה מרוצה בו, כגון מי שנדר לעלות לארץ ישראל ומיד לחזור לחו"ל [עי' ש"ך סק"(קמז)] (שלטי גיבורים שבועות ז ע"ב), ולפי דברי הש"ג הנודר לצדקה בעת צרה יכול לשנות לצדקה אחר, לקרוב שלו במקום צדקה לעניים סתם (מהרש"ם ח"א סי' לב).

[201] עי' לקמן סי' רנח ס"י. עי' לעיל סי' רכ סט"ו אם קיבל נדר בשעת צרה ועבר הצרה. עי' פ"ת סי' רלב סקי"ז?

ועי' לקמן סי' רנא סק"(יד) ברע"א בשם הפמ"א. ועי' סי' רנח סק"(ה). עי' לקמן הערה 731. ואם נהג לתת צדקה זמן מה, שאין כאן נדר רק מנהג בעלמא ויש ספק אם אמר בלי נדר, מתירין לו (שואל ונשאל יו"ד ח"ב סי' קמד).

[202] עי' לקמן סי' רמ סק"(כו) שאפשר שצריכים לחכות עד שנה אחרי הפטירה שיכנס לעולם הבא.

[203] אע"פי מי שהגיע להוראה ואינו מורה עברה היא בידו אך לעומת זה בחליו פשפש במעשיו וחשד עצמו אולי שגג בהוראה ולא הגיע עדיין ומפני זה חלה ע"כ מקבל על עצמו שלא להורות עוד (מקור דברי הש"ך).

[204] עי' באר משה (ח"א סי' נז) שמאחר והמהר"ם שיק (סי' רי וסי' ריז) חולק על הנוב"י, לכן רק יכול להפר כל שלא עבר הצרה. וצ"ע בדבר, שהמהר"ם סה"כ מקשה על הדבריו, ולא פוסק נגדו.

שי"א שאין לעשות תשמיש ספר תורה מבגד שנשתש בו הדיוט, אבל זה דווקא בתשמיש קדושה הנמנה באו"ח (סי' קנד ס"ג)[205] ולא שתשמיש דתשמיש, אבל זה רק לחומרא, שאם כן השתמשו אסור להורידו מקדושתה (פ"ת), אשה שנדרה בעת חליה לתת דסוקיא [חגורה] שלה המרוקם בחוטי כסף מוזהבים לא' מכלי קודש בבה"כ, אין איסור בפירוש ולכן טוב לעשות קדושה קלה, אמנם יש צד לעשותו למעיל ס"ת שלזה צריך שינוי מעשה, אבל העיקר לעשות ממנה קדושה קלה, אבל אין איסורו ברור, ולכן אם נדרה בפירוש לעשות מעיל לס"ת יש לעשותו, אבל מפה מרוקמת ומצויירת יפה יפה שבו מכניסים הגוים ילדיהם כשמכניסים אותן לע"ז שלהם וביקש לעשותו מפה לס"ת ואסרתי ובאשר היה מוהל לקחו ללפף בו הילדים שמל ולא מחיתי בידו (פ"ת * חוות יאיר).

(קמה) אין להתיר - כשיש אונס או שיראה לחכמי העיר שלא יכול להתקיים בנדר, דנדר שנדר בעת צרה שאין לו היתר דהוי כנדר ע"ד המקום ולצורך מצוה או שלא יבא לידי מכשול יש להתיר, אבל בלאו הכי אין להתיר כמו שנתבאר לעיל סכ"א בנדר שעל דעת רבים (ש"ך), יש חילוק בין מי שנדר בעת צרתו ופירש "אם יצילהו ה' ית' הרי הוא נודר כך וכך", אין להתיר, אבל כשנדר סתם בלי שום תנאי, בין יצילהו ה' ית' או לא יצילהו, יכולים להתיר לו[206], ועי' בש"ך (סק"(קמז)) שמחלק כה"ג ומ"ש באחד שנדר בעת צרה לילך לא"י כו' צ"ל דמיירי נמי בכה"ג שפירש אם יצילהו ה' ית' ילך לארץ ישראל (פ"ת)[207].

(קמו) כמו נדר ע"ד רבים – י"א דמ"ש רמ"א "נודר בעת צרה הוי כנודר על דעת רבים" לדמיון בעלמא כתב כן, ועיקר הטעם דהוי כנודר לדעת ותועלת חבירו וקבל ממנו טובה שאין מתירין אלא לרצונו וה"נ הנדר הוא לטובת כביכול כי נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו ועשה לו טובה שהצילו מצרה ואין מתירין לו אלא מרצונו ית"ש, ע"כ אין להתיר, אבל ההיתר לדבר מצוה היינו תועלתו של נותן התורה ית"ש (פ"ת).

(קמז) ומיהו אם התירו כו' - זהו לשיטתו לעיל סכ"א, ועיי"ש (סקט"ז?) שבנדר על דעת רבים שאין לו התרה אפילו בדיעבד, ואם כן ה"ה הכא. ומ"ש הרמ"א הכא בסתם דבנדר בשעת צרה בדיעבד מותר ולעיל סכ"א בנדר שעל דעת רבים כתב דאין לסמוך ע"ז כי אם בשעת הדחק ויש צורך בדבר, היינו משום שבמקור דבריו מדובר במי שהיה חולה ונדר שלא יאכל גבינה מפני שהיא רעה לחוליו ועכשיו מתחרט, אין לו היתר בחרטה, לפי שאין פותחים בחרטה אלא אם היא חרטה דמעיקרא, וזה, בשעה שנדר הוצרך לאסור הגבינה עליו מפני שהיא רעה לו אלא שעכשיו מתאוה לה ורצה להתירה ולפיכך אין לו התרה אלא בפתחים אחרים. והנה טעם דבריו דהגבינה היה רעה לו, הא לאו הכי היה מתירו על ידי חרטה, ואפילו בנדר גבינה עליו, יש להתירו על ידי פתח, משמע דיש היתר לנדר בעת צרה דהא נדר זה בעת צרה היה, שהרי נדר בחליו. ועיקר דנדר שבעת צרה היינו דומה ד"וידר יעקב נדר וכו' אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה וגו' והאבן הזאת וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" או דומה לאחד שנדר בעת צרה שאם יצא מבית האסורין ילך לא"י או באחד שנדר בעת צרה לילך לא"י או להתענות או באחד שהיה בסכנה גדולה בים אז נדר לה' שאם יצילו מצרה יעלה לירושלים כו', משא"כ בנדר בחליו שלא לאכול גבינה, מפני שרעה לו, והרי טעם דנדר בעת צרה אין לו התרה משום דהנודר על דעת חבירו

---

[205] ז"ל: תשמישי קדושה, כגון: תיק של ספרים ומזוזות, ורצועות תפילין, וארגז שנותנין בו ס"ת או חומש וכסא שנותנין עליו ס"ת, ווילון שתולין לפני ההיכל, יש בהן קדושה וצריך לגנזן. הגה: ודוקא הדבר שמניחין בהן דבר הקדושה בעצמו לפעמים, או שנעשית לכבוד כגון המכסה שעל הקרשים של הספרים, אבל אותו מכסה שהוא לשמור אותו מכסה שעל הקרשים, לא מיקרי תשמיש, דהוי תשמיש דתשמיש, וכל כיוצא בזה. יש אומרים דלא מקרי ארון הקודש אלא אם הוא כמין ארגז, שאינו עשוי רק לכבוד התורה, אבל ארון הבנוי בחומה הנעשה לשמירה, לא מיקרי תשמישי קדושה.

[206] עי' סי' רכ סט"ו סק"(לא), והערה 94.

[207] כל נודר בעת צרתו שאף על פי שלא יפרש נדרו כראוי הרי הוא מחויב לקיי' המובן מלשון נדרו כדי שלא יהיו דברים בטלים דבעת צרה ודאי אין כונתו לומר דברים בטלים אמנם יש חלוק בין מי שנדר בעת צרתו ופירש אם יצילהו השם הרי הוא נודר כך וכך. ובין מי שנדר בסתם בלי שום תנאי כלל אף על פי שהיה בעת צרתו שאם ניצול מצרתו שלא יוכל להתיר נדרו, והרי זה דומה לנשבע לחבירו בפניו שאין מתירין לו אלא בפניו. אבל כשנדר סתם בלי שום תנאי אעפ"י שהיה בעת צרה אם יתיר נדרו אחר כך (רלב"ח ג – זה מקור לדברי הפ"ת תבדוק אם חסר).
עי' פ"ת בשם החת"ס לעיל סק"(נט).

שעשה לו טובה אינו יכול להתיר בלא דעתו (וכדלעיל סעיף כ') ק"ו לגבוה שענהו בעת צרה דאין לך עשה לו טובה יותר מזה[208] ומאן לימא לן דהקב"ה מסכים באותה התרה, וזה לא שייך בנדר מגבינה בחליו דלעיל, הלכך בגבינה דלעיל וכה"ג יכול להתיר אפילו לכתחלה אבל בנדר בעת צרה אפילו בדיעבד אינו מותר, מיהו י"א דנדר בעת צרה יש לו התרה (ש"ך), וי"א שמקור דבריו מדובר בגברא שהלך בתר תאוותיו ולא היה מעצור ברוחו עד שאכל כ"כ גבינה ונחלה ממנו ועבר על מצות עשה ונשמרתם מאוד לנפשותיכם ובחליו גדר בעדו[209] (פ"ת).

Commented [YL102]: סתמא כדי לציין סי' תכז, ועיי"ש הערה שלי

(מו) [474]מתירים כמה נדרים לאיש אחד, אפילו בהיתר אחד. ולכמה אנשים, בהיתר אחד. [475]והני מילי דלאיש אחד סגי בהיתר אחד, בנדרים מחולפים, אבל מי שנשבע(קמח) על דבר אחד פעמים ושלש, צריך התרה לכל אחד ואחד(קמט):

(קמח) אבל מי שנשבע כו' - מתחיל בנדרים וסיים בשבועות משום דאיכא פלוגתא בנדרים אי חלים זה ע"ז (וכדלעיל ס"ס רט"ו?) מ"ה לא סיים בנדרים רק בשבועה דהכל מודים דאין חלין וע"ל (סי' רכט ס"ג?) שאם אסר עליו הככר ב' פעמים והתירו, אסור עד שישאל עליו פעם שניה, דאינו ניתר בהתרה אחת. ועיקר דאין ראיה מסי' רכ"ט דהתם מיירי שנשאל רק על הראשונה אבל אם בא לשאל על הכל בבת אחת סגי (ש"ך), מי שנשבע על דבר אחד פעמים הרבה ואינו יודע מספר שבועותיו, י"א דצריך היתר לכל אחת ואחת, וי"א דסמפיק בהיתר א', דכל שפירש לחכם כל השבועות בהתר א' מספיק, ואם נשבע שלא ישאל על שבועה, צריך להתירה תחלה ואם נשבע פעמים הרבה על זה, לדעת המחמירים צריך להתיר השבועה הזו תחלה כפי חשבון הפעמים שנשבע, ואם אינו יודע כמה פעמים נשבע מתירין לו עד שיאמר לא נשבעתי על זה, ויפה לכלול בהתרה אחרונה כל כפלי הפעמים שיש לספק אולי הוא שכח (פ"ת * שכנה"ג)[210].

(קמט) צריך התרה לכל אחד ואחד כו' – הטעם דכל שלא התיר הראשונה לא חלה השנייה ואין מתירין הנדר עד שיחול הלכך צריך התרה לכל אחד ועי' לעיל (סי' רכט ס"ג), שיש חולקים ועיי"ש דברי (סק"?) (ט"ז), וי"א דאף בנדר ושבועה על דבר אחד א"צ היתר לכל אחד ואחד אלא אם ירצה יתיר כולם בבת אחת ואם יתיר הראשונה לבד חל השניה והג' וצריך להתירן וכן אם יתיר הג' לבד חל הא' והב' וכל זה דוקא שאמר "שלא יהא הנדר הב' אלא לאחר שיהא נשאל על הראשון" וכן על הג' לאחר שיהא נשאל על הב', וכל עוד שלא נשאל על הראשון אין הנדר השני בעולם וכן הג'. אבל מי שנשבע או נדר על דבר אחד פעמים ושלש, כגון שאומר "לא אוכל היום לא אוכל היום", כיון שכל השבועות הן בעולם ליכא למימר הכא אין מתירין את הנדר עד שיחול וסגי בהתרה א' וכן עיקר, אלא שיש להחמיר לכתחלה כיון דאפשר, ויש שהחמירו בזה (ש"ך).

Commented [YL103]: זה אותו רלב"ח בט"ז וש"ך, וצ"ע אם יש לתקן הלשון בגלל זה

(מז) [476]אם צוה השר שלא יחרימו שום חרם כי אם בהסכמת ראובן, ואם החרימו שיהא מבוטל, ואח"כ החרימו הקהל שלא בהסכמת ראובן, חל החרם. הגה: [477]ומס לריכין לעבור מכח גזירת המלכות, אין איסור בדבר. ומ"מ החרם בתקפו כשיעבור גזירת המלך, ויש להם להשתדל בכל מאמצי כחם ולבקש לבטל הצווי. (וע"ל סוף סימן קל"ז). @NO MB@

(מח) [478]הנשבע(קנ) לפרוע לחבירו מנה בר"ח אדר, חייב לפרוע ביום ראש החודש הראשון[211]:

(קנ)הנשבע כו' - וה"ה בכל ר"ח שתחלתו ב' ימים ויש לחוש ולהחמיר דה"ל כספיקא דאורייתא ולחומרא (עי' סמ"ע חו"מ סי' עג ס"ט ד"ה לפרוע[212]), אבל לשלם לחוב ללא שבועה ביום ראש חודש, יש לו עד סוף יום שני של ראש חדש, דהא שניהם ראש חודש הם (ש"ך[213] ונקה"כ, ט"ז), ואם ידע בשעת נדרו שיהיו שני ימים ר"ח אדר, אינו חייב עד

---

[208] אבל זה רק אם יצא מהצרה [אפילו שרק נדר לצדקה ולהתענות כשאמו היתה חולה, ולא התנה אם תעמוד מחליה], ואם לא יצא מהצרה, אז אינו נדר (אמרי יושר ח"א סי' סז).

[209] בענין ונשמרתם לנפשותיכם, עי' לעיל סי' קטז.

[210] הפ"ת ציין לשו"ת הרשב"א, אבל לא מצאתי שם אלא רק בשכנה"ג.

[211] עי' לעיל סק"(קלב). עי' לעיל סי' רכ ס"ח.

[212] וכן הוא בש"ך שם.

[213] הנה מלשון הש"ך גם שטר ללא שבועה צריך להחמיר לשלם קודם היום הראשון, אבל חזר בו בחו"מ ובנקה"כ ולכן הבאתי לשונו כאן כמסקנתו, ועי' ב"מ שהקשה עליו, וראה שהש"ך חזר בו בחו"מ.

השני (ט"ז)[214], הנשבע לשלם בר"ח ורק שילם ביום ב' יוכל להתנצל ולומר שכוונתו היה על ר"ח השני, ומש"כ כאן שכופין אותו לקיים ביום הראשון היינו משום שהוא שבועתו דלהבא, מקום הדבר בספק, אבל לפסלו דיעבד אף לדעת הש"ך דאמרינן דודאי הוא מחויב לקיימו ביום ראשון דר"ח מ"מ כיון שיש לו מקום להתנצל ולאו כ"ע דינא גמירי וסבר הוא שעיקר ר"ח הוא יום השני אין לנו לפוסלו (פ"ת * שבו"י), וי"א שאין חיוב לשלם רק ביום א' של חדש הבאה, לב' סיבות: א', סתם לשון ר"ח הוא על היום הב'. ב', הרי הוא מושבע ועומד לקיים הדין ממונות, וזה רק מחייבים מהיום השני (פ"ת * בשמים ראש), היינו שכל השבועה רק לחזק דברי החיוב ממון, אבל אם בא זמנו[215], והמלוה תבעו לשלם, והוא נשבע לשלם לפני ר"ח, שהוא נשבע לעשות דבר לעצמו, אז יש להחמיר כדברי השו"ע כאן (פ"ת * כסא דהרנסא)[216].

(מט) [479]קהל שהחרימו שיפרעו חובותיהם ויבנו בית הכנסת מהמעות שיגבו מהרבית שיחזירו להם העו"ג, ועכשיו כשגבו הרבית מהעובדי כוכבים אין בו כדי לפרוע חובותיהם, יתנו מחצה לזה(קנא) ומחצה לזה:

(קנא) מחצה לזה כו' – וי"א שכוונתם שיפרעו חובותיהם משמע כל חובותיהם וכן יבנו ב"ה היינו בנין כל הב"ה, אבל אלו היו אומרים שיהיו המעות לפרעון חובות ולבנין ב"ה אז דינו של השו"ע נכון, דמשמע שיהיה ממון זה לסיוע הפרעון ולא שכל הפרעון יהיה מזה וכן לבנין ב"ה, משא"כ באמירה שיפרעו חובותיהם משמעו שזה יהיה הפרעון ולא מידי אחרינא וטעות היה אצלם שהיו סבורים שיכולים לפרוע מאותן מעות כל החובות ויכולים לבנות בית הכנסת מהם וכיון שאינו מספיק נמצא נודרים בטעות ובטל מעיקרא, או לומר שאעפ"כ יפרעו החובות ומה שיהיה נותר יבנו ממנו ב"ה ואף לדעת השו"ע אם הציבור אומרים שכונתם היתה לכך כפי מה שאמרנו שומעין להם (ט"ז), עי' רמ"א לעיל (סי' רטז ס"ז) (ש"ך).

Commented [YL104]
אני צדוק איך שכתבתי את הט"ז?

(נ) [480]לשון מסופק בהסכמה בחרם, נידון כפי מה שיאמרו רוב הקהל שהיתה כוונתם(קנב) בשעת החרם. הגה: וכן נשמר(קנג) לכריס שהצבור מחולקים בו בענין תקנתם וחרם שלהם. [481]ואם התנו שכל לשון המסופק יהא נידון על פי פלוני, לא יוכל לחזן על פי לומד לעתו, אלא כפי מה שנראה לו מלשון ההסכמה והתקנה. [482]קהל שגזרו חרמות שמין הצבור יכולין לעמוד בס, אין לריכין לקיימס:

(קנב) שהיתה כוונתם - בכל תקנה אנו חוקרים אחר כוונה בשביל מה נעשתה התקנה ההיא וחקרנו שקהלתינו הי' מתמעט וכל גדולי פני העיר הי' קרובים זה לזה והי' מוכרחים למנות בתוך ז' טובי העיר אנשי' שלא הגיעו למעלה זו ולכך קיבלו וקיימו עליהם שרשאי להיות תוך ז' טובי העיר קרוב אחד ומהאי טעמא אפשר דהתירו אפי' אם הוא קרוב לשנים ואף שבעת הזאת יש בתוך קהלתינו אנשים מכובדים שראוים לגדולה מ"מ אזלינן בתר עיקר טעמא דתקנות (פ"ת * פנ"מ).

Commented [O105]:
נשי/רבני?

(קנג) וכן בשאר כו' – עי' חו"מ סי' קסג ס"ק וסי' רלא ס"ק מדיני תקנת הקהל (ש"ך).

(נא) [483]היתר שנעשה באונס, אינו כלום. @NO MB@

סימן רכט – דין נדר שהותר מקצתו, או מי שנדר על דבר א' שני פעמים, ובו ט' סעיפים:

---

[214] עי' קצה"ח סי' עג ס"ט החולק על הט"ז, ועי' לעיל סי' רח סק"(ג), ואפילו לדעת הט"ז צריך לקיים שבועתו בתחילת חנוכה שמא לא יוכל לקיים או ימות בסוף חנוכה (פ"ת בחו"מ סי' עג ס"ט בשם המאמר קדישין). ועי' לעיל סי' רכ ס"ד ופ"ת שם.

[215] צ"ע פירוש דבריו, ונראה שהסכימו שהלוה ישלם תוך ל' לבקשת המלוה.

[216] שמעון לוה מראובן מנה לשלם לו מיד בבואו ליריד פלוני, ונתחייב ליתן קנס עשרה זהובים לצדקה אם יעבור, ונשבע על זה, וכבואם שמה ותבע ראובן מעותיו. השיב כי הוא צריך תחילה לפרוק סחורתו ולהניח במקום המשתמר, וכב' או ג' שעות אחר כך תבע שנית, והשיב כי עדיין טרוד הוא בסילוק פועליו ונתינת מכס וכיוצא, עד כי סמוך לערב נתן לו מעותיו. התנצלות שמעון לאו מילתא היא, דביאה מיקרי מיד כשבא, אף על פי שצריך עדיין לכמה עסקים השייכים לביאתו, מ"מ אין שמעון חייב ליתן הקנס כיון שפרע באותו היום שבא שמה, דכל אותו יום מיקרי מיד (צ"צ קכ הוב"ד בפ"ת חו"מ).

(א) [484]נדר שהותר מקצתו, הותר כולו(א). כיצד, נדר להתענות [485]או שלא לאכול בשר זמן ידוע, ואירעו בו שבתות וי"ט(ב), אומרים לו: אלו נתת ללבך שיארעו בו שבתות וי"ט לא היית נודר, והותר הכל. וכן אם אמר לחבורת(ג) אנשים: קונם שאני נהנה לכולכם, [486]או שאמר: שאני נהנה לך, לך, לך(ד), הוי כלל, ואם הותר אחד מהם הותרו כולם(ה). אבל אם אמר: קונם שאני נהנה לך, קונם שאני נהנה לך, כל אחד נדר בפני עצמו, ואם הותר אחד לא הותרו כולם. ולהרמב"ם[487], אם אמר: שאיני נהנה לזה ולזה ולזה, הותר הראשון(ו) הותרו כולם. הותר האחרון, האחרון מותר וכולם אסורים. שאיני נהנה לזה, לזה, לזה(ז), צריך פתח(ח) לכל אחד ואחד. [488]וי"א דלא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו, אלא כשניתר על ידי פתח(ט), אבל על ידי חרטה, לא. [489]וי"א דאפילו ניתר בחרטה, נמי. [490]ואין דברים אלו אמורים אלא בנודר לעצמו, אבל אם נדר או נשבע לחברו לפרעו או לעשות לו מלאכה, והתיר לו חבירו מקצתו(י), לא הותרו לו השאר. והוא הדין אם היו שנים והותר האחד:

(א) הותר כולו - דמעיקרא לא נדר אלא על דעת שיתקיים כולו (ט"ז), שטר שכתוב עם תנאים הרבה ובסוף כתוב "ונשבע על הכל", ושאל על אחד מהם בפני ב"ד של ג', והתירו לו, הותר הכל, דהוי נדר שהותר מקצתו, כיון דכתוב שבועה באחרונה "על הכל". מי שהיו לפניו שתי בהמות ונדר ואמר "הרי אלו עולה", ונמצאת אחת מהם בעלת מום או טמאה, וה"ה אם אסרם עליו בקונם ונמצאת אחת מהם טמאה או טרפה (לצד א' לעיל סי' רטו ס"ה - מיהו י"ל דכאן הוא איסור כולל וצ"ע בזה) י"א דלא חל כלל ויש חולקים (פ"ת)[217].

(ב) ואירעו בו שבתות וי"ט כו' - ע"ל (סי' רטו ס"ב) (ש"ך).

(ג) וכן אם אמר לחבורת כו' - ע"ל (סי' רלב ס"ז-ח) (ש"ך).

(ד) שאני נהנה לך לך כו' — רק אם אמר "נדר שאני נהנה לך, נדר שאני נהנה לך" הוי' כב' נדרים, ואם הותר לא' מהם לא הותר לשני[218] (ט"ז), וי"א דעיקר ש"לך לך לך" הוי נדר א', וכל שכן אם אמר "נדר לך ולך ולך" הוי נדר א' (ש"ך).

(ה) הותרו כולם כו' - ואין צריך שיחליף דבריו כדלקמן (סי' רלב ס"ח) כיון שאינו טעות בעיקר הנדר אלא ניתר ע"י התרה בכל ענין הותרו כולן (ש"ך).

(ו) הותר הראשון כו' — ועיקר כרמב"ם כדלקמן סעיף ד (ט"ז), דהוי כאומר "לזה, וזה הב' יהא כזה הא', וזה הג' יהא כזה הב"[219] (ש"ך), הותר האמצעי ממנו ולהלן מותר (ב"מ).

(ז) לזה לזה וכו' - בלא וי"ו דהוי כאומר "קונם לזה קונם לזה קונם לזה" וכן נדר או נשבע שלא יאכל ענבים ושלא ילבש בגדי משי ונשאל על א' מהם, לא הותר השנייה להרמב"ם, וה"ה לאומר "שבועה שלא אוכל ושלא אשתה", שאם נשאל על א' לא הותרה השנייה. ונשבע שלא אוכל תאנים וענבים או שלא אשתה יין וחלב ודבש נשאל על אחד מהן הותרו האחרים, אלא אם כן היה מסרב בו חבירו כשנשבע. אם אמר "קונם ענבים עלי קונם תאנים עלי", אף להחולקים על הרמב"ם הוי שני נדרים כיון דאמר "קונם קונם" וכמש"כ הרמ"א לקמן (סי' רלח סל"ו) (ש"ך).

(ח) צריך פתח כו' - לאו דוקא והוא הדין חרטה (ש"ך).

(ט) כשניתר על ידי פתח - לפי שע"י פתח דומה קצת לנדר בטעות, וכיון שיש קצת טעות בנדר הותר (ט"ז, ש"ך), משא"כ ע"י חרטה, שאין שם טעות מעיקרא, אלא שנהפכה דעתו עתה. וי"א בתרא ס"ל אפילו על ידי חרטה מהני, דהא החכם עוקר הנדר מעיקרא (ט"ז), הנודר להתענות ב' וה' במשך שנה ומפני אונס או שמחת מצוה או צער שאירע ביום אחד הניח להתיר נדרו אע"פ שהותר כולו מ"מ לא הפסיד שכרו למפרע וגם להבא יכול לשאר כמנהגו על קבלתו הראשונה, הטעם דס"ל כי"א (סי' רכט סל"א) נדר שהותר כו' אלא

---

[217] נדר שקיבל ולא חלה מקצתה לא חלה כולה ((דברי מלכיאל ח"ד סי' עט). לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא בסתם, אבל במפרש שרוצה להתיר המקצת אבל המקצת אינו רוצה להתיר, בזה לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו (שכנה"ג הגה"ט אות ח). מי שקיבל להתענות שני תעניות ואח"כ התשיל על אחד מהם י"א שלא הותר השני שהזכיר מנין אמנם יש משמעות מהירושלי לא כך (מחנ"א נדרים יז).

[218] עי' לקמן סק"(ז).

[219] עי' לעיל סעיף ג.

Commented [YL106]: בדוק במקור, שכן בתחילת השו"ע כתוב "שאני" ללא י', וברמב"ם כתוב עם י'

Commented [YL107]: ם זה לא ב' י"א בסוף הסעיף???

Commented [YL108]: יך לכתוב ט"ז סק"ב.

Commented [YL109]: סרב בו חבירו?

Commented [O110]: א עשיתי ב"מ צ"ע אם זה בסדר, שכן התחלה קושיא על הריב"ש והמשך חידושים שלו בנדרים וצ"ע אם נוגע להלכה.

כשניתר ע"י פתח אבל ע"י חרטה לא דאילו ידע שיזדמן היה מתנה בעת הנדר חוץ מבכהאי גוונא רק מתחרט שלא התנה, ולמעשה יש להחמיר לחזור ולקבל להבא (פ"ת).

(י) והתיר לו חבירו מקצתו - פי' שאומר "הריני כאלו התקבלתי מקצת הפרעון", דה"ל כאלו פרעו אותו מקצת, מ"מ לא הותר השאר, דלגבי אדם אחר, לא אמרינן הותר כולו, כיון שכבר נתחייב לו לפרוע הכל, לא הפסיד במה שוויתר לו מקצת, עיין מ"ש (סי' רכח סמ"ט סקנ"ד?), שאם א' שנשבע לפרוע לחבירו לא יצא ידי שבועתו עד שישלם הכל. ועי' לקמן (סי' רלב ס"ח) דלא אמרינן הותר כולו כשהותר מקצתו אא"כ משנה דבריו ממה שאמר תחילה, וכן הדין כאן בכל מקום דאמרינן הותר כולו (ט"ז), עי' לעיל סק"(ה) שיש חולקים (נקה"כ), ה"ה הנודר ויש בו קצת לתועלת חבירו וקצת שאינו לתועלתו מתירין את שאין בו תועלת, אפי' שלא לרצון חבירו, ואת שיש בו תועלת לא יותר (פ"ת).

(ב) [491]אם החרימו(יא) או נידו עשרה בני אדם, והתירו אחד מהם, הוא מותר וכולם אסורים. וכן בהפרת בעל, אם הפר נדר אשתו במקצת, לא הותר כולו:

(יא) אם החרימו כו' - שאין החרם או הפרת בעל עוקרים מעיקרו אלא מכאן ולהבא (ט"ז, ש"ך), אבל מקצתו מיהא הותר כהפרת בעל, מיהו היינו רק לדעת המחבר (סי' רלד סל"ו) אבל לרמ"א שם, אפילו מקצתו לא הותר וצ"ע למה סתם כאן, וכנראה שסמך על דבריו שם (ש"ך).

(ג) [492]נדר מאחד, ואמר על אחר: יהא כפלוני, כולם אסורים(יב), אפילו עד מאה. הותר הראשון, הותרו כולם. הותר האחרון, הוא מותר וכולם אסורין. הותר האמצעי, כל שקודם לו אסורין, הוא וכל שלאחריו מותרים. [493]וכן מי שנדר(יג), ושמע חבירו ואמר תוך כדי דיבור[220]: ואני. ושמע שלישי ואמר: ואני(יד), ונשאל הראשון על נדרו, והותר, הותרו כולם(טו). נשאל האחרון, והותר, האחרון מותר וכולם אסורים. נשאל השני, והותר, השני והאחרון מותרים, והראשון אסור. [494]וה"ה לנודר מבשר, והתפיס פת בבשר, והתפיס דבש בפת(טז). [495]אסר עליו ככר ב' פעמים, או שנשבע עליו ב' פעמים, אף על פי שנשאל עליו(יז) והתירו לו, אסור עד שישאל עליו(יח) ויתירו לו פעם שנית:

(יב) כולם אסורים כו' - אפילו כשאומר כן אחר כמה ימים על אדם אחר "יהא כפלוני", וכן בנדר מבשר והתפיס פת בבשר, אבל כשחבירו אמר "ואני", בעינן שיאמר כל אחד בתוך כדי דיבור[221] של חבירו, ואז אפילו ק' אסורים כולם כשכל אחד תוך כדי דיבור של חבירו, אף על פי שהוא לאחר כדי דיבור של הראשון מפני שכל אחד נתפס בחבירו כדלעיל (סי' רד ס"א-ג) (ש"ך).

(יג) וכן מי שנדר כו' - אשה שנדרה והתפיס בה אחר שאמר "ואני כמותך", והפר לה בעל או אב, היא מותרת והמתפיס אסור, כדלקמן (סי' רלד סנ"א) (ש"ך).

(יד) ושמע שלישי ואמר ואני - ה"ה בזה עד מאה כמו ברישא דכל אחד מתפיס בחבריה (ט"ז).

(טו) והותר הותרו כולם – י"א שהאחר שתלה נדרו בראשון אינו יכול להתיר לבד נדר הראשון, וע' לעיל (סי' רכח ש"ך סק"י?) אולם להצטרף עם ב' אחרים יש להסתפק אם גרע מנוגע, כיון דמכח זה יהיה נדרו בטל, הוי בכלל הוא אינו מיחל (רע"א).

(טז) והתפיס דבש בפת כו' - כלומר אם הותר האחרון הוא מותר וכולם אסורים ואם האמצעי כו' (ט"ז).

(יז) אף על פי שנשאל עליו כו' - פירוש שאין כוונתו רק לשאול על הראשונה, אבל אם נשאל על כולם בבת אחת, סגי בהיתר אחד כדלעיל (סי' רכח סמ"ו עיי"ש סקק"ט-ק"י?) (ש"ך).

(יח) עד שישאל עליו כו' – י"א אם אמר "שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכל ככר זה", אין השניה חלה (עי' לקמן סי' רלט סי"ג), אבל אם נשאל על הראשונה אז חלה השניה, ואין בידו להתיר השניה קודם היתר הראשונה, כיון שעדיין לא חלה (עי' לעיל סי' רכח סי"ז), וי"א שיכול להתיר השנייה או השלישית אפי' קודם שהתיר הראשונה שונה מלעיל (סי' רכח סי"ז) שכן שם אין השבועה בעולם עדיין משא"כ בזה שיש לשבועה שניה ושלישית בעולם אלא שלא מצאו מקום לחול עדיין וי"א בצד השני הזה שאפשר

---

[220] עי' לעיל הערה 12.

[221] עי' לעיל הערה 12.

להתיר את כולם בבת אחת שונה מסי' רכח סמ"ו, ואינו עיקר, ואפילו הי"א שסובר להתיר השניה קודם לראשונה אין לסמוך להקל בשל תורה (ט"ז), וי"א שאין מחלוקת אלא עיקר דלא חלה לענין דאינו חייב אלא אחת, וכיון דהשבועות הן בעולם יכול להתירם בבת אחת, ומכל מקום יש להחמיר בדבר, וכנ"ל (סי' רכח סקק"י?) (נקה"כ).

(ד) [496]נשבע על דבר אחד, ונשבע שלא ישאל על שבועתו, נשאל תחלה על האחרונה שנשבע שלא יתירו לו, ואחר כך ישאל על הראשונה. [497]וכן אם נשבע או נדר שלא לעשות דבר פלוני בלא התרה ובלא הפרה, נשאל תחלה על מה שאמר: בלא התרה(יט), ואח"כ נשאל על עיקר הנדר. [498]וכן צבור(כ) שהטילו חרם והתנו שלא יעשו התרה ולא התרה להתרה עד סוף העולם, יתירו תחילה חרם האחרון(כא) שהחרימו שלא להתיר, ואחר כך יתירו הראשון. הגה: [499]מי שנשבע על דבר אחד ואמר: שאם ישאל על נדרו, אינו יהודי. אסור לשאול(כב) על נדרו. ואפילו אם נשאל עליו בדיעבד, יש להוכיחו וליסרו שתלה אמונתו בנדרו, וצריך כפרה וסליחה. [500]ודוקא בכה"ג(כג) אין להתיר לו, אבל אם אמר: אם אעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי, אפי' היתר אינו צריך(כד). ומ"מ נראה דלא טוב עשה מי שנשבע, ויש להוכיחו על זה:

(יט)על מה שאמר בלא התרה - שדבר זה הוה כשבועה בפני עצמה. ועי' לעיל ס"א שהצד הראשון סובר שאין בזה ב' נדרים עד שיאמר קונם פעם שני, אלא יש לחלק שלענין הותר מקצתו הותר כולו, כל שלא אמר שבועה פעם אחרת הוה כלל אחד אבל כאן שאמר בלא התרה הוה כאילו נשבע ב' פעמים על דבר אחד דהא כפל לשון הוא בענין אחד, ולכן צריך ב' התרות (ט"ז), מי שאמר "הריני נודר על דעת רבים שאין לו התרה" כשמתירים לו לדבר מצוה אין צריך להתיר לו פעמים (פ"ת).

(כ) וכן צבור כו' - ע"ל (סי' רכח סכ"ה-כ"ו) (ש"ך).

(כא) יתירו תחילה חרם האחרון כו' - בחרם האחרון גופיה צריך ב' התרות, תחלה על מ"ש "ולא התרה להתרה", ואח"כ על מ"ש ש"לא יעשו התרה", ואח"כ על עיקר החרם הראשון, עי' לקמן (סעיף ה) מי שאמר בשעת נדרו שאם יתיר הנדר, אז יחול עליו איסור אכילת פירות וכן בכל פעם ופעם וכן לעולם, אז כל סך שהזכיר פעם הוה שבועה בפני עצמו (ט"ז).

(כב) אינו יהודי אסור לשאול כו' - פן יכפור, אבל י"א (סק"500 בציון הדעה) באמת אין בזה לא שבועה ולא נדוי אלא דלענין להתיר נדר חשו חכמים במקום שיוכל לבוא לידי מכשול כההיא דאין מתירין נדר של שחוק לכן פסק שם דאם אמר אם אעשה כו' (ט"ז).

(כג)ודוקא בכה"ג כו' – פי' שנדר מתחלה ואח"כ אמר על הנדר ש"אם ישאל עליו לא יהא יהודי", אין להתיר, משום שאין מתירין נדר שיש בו נדנוד עבירה. אבל אם אמר "אם אעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי" או אפי' אמר בפירוש "אם אעשה דבר פלוני יכפור בה' ית'", אין זו לא שבועה ולא כינוי ולא יד, הואיל ואינו מוציא שום רמז שבועה או נדר מפיו (ש"ך), מה שנהגו הטפשים לומר "כמו שהקב"ה אמת כן הוא אמת", דבר זה הוא עון פלילי וקרוב לכפירה, לפי שאין להשות אמיתת מציאות הבורא ית"ש להאמיתת שום נברא מהנבראים וראוי לגער במי שאומרו ולהענישו וליסרו עד שישוב מדרכו הרעה, אבל לענין שבועה אם מבטיח את חבירו כשאומר כן, חייב לקיים דבריו, ואפי' תימא דאין כאן שבועה גמורה לא גרע מידות (פ"ת), "איל דיו מילו דימאנדי" אם לא אעשה דבר פלוני הוי כאלו אמר יכהו ה' אם לא יעשה דבר פלוני דהוי אלה ואלה היא שבועה וכן אם אמר תאמין בה' ית' שאעשה לך דבר פלוני או שאמר תבטח בה' שאעשה לך דבר פלוני כיון שהבטיחו באמונת ה' אין לך נדר גדול מזה שאם אינו מקיים דברו נמצא כמי שאינו מאמין בה', וכן אם אמר יעיד ה' עלי אם לא אעשה דבר פלוני, נתכוון שהוא העד והוא הדיין ויתפרע ממי שלא יקיים דברו ולא גרע מידות (פ"ת * רדב"ז).

(כד) היתר א"צ – אם אמר, "אם אעשה כך וכך, לא אצטרף למנין" הוי כאילו נידה את עצמו, וצריך התרה, ואין להתירו עד שיחול, ויש חולקין ע"י מן סי' שלד סל"א שנפסק כחולקין (פ"ת * פרח מטה משה).

(ה) [501]אסר על עצמו מין מאכל אם יעשה דבר פלוני, ואמר שיהא באיסורו בכל פעם ופעם שישאל ויותר מהאיסור(כה) שיחול עליו פעם אחרת, וכן לעולם, יתירו לו פעמים רבות כמו שישערו שאמר: וכן בכל פעם ופעם וכו', ועוד יתירו לו על מה שאמר: וכן לעולם(כו):

Commented [YL111]
כתב שם וז"ל והתרנוהו מהאיסורים פעמים רבות כמו ששיערנו שאמר כן וכן בכל פעם ופעם כו' מעתה אין חשש אפילו אם יודה אח"כ שאמר אלף פעמים כן כיון דבשעה שנשאל לא היה סבור שיהיה נמשך איסור הפירות מזה אין חשש עכ"ל ומבואר עוד דאע"פ שאמר וכן לעולם הוא לאין תכלית מ"מ לא נחשב רק לפעם אחת – לא הבנתי דבריו, אבל אולי נחכה לסעיף ה?
אולי דברי הש"ך שם יותר ברור?

(כה) ויותר מהאיסור - פירוש שהיה ניתר על ידי שאלה מן הנדר, עי' לעיל (סק"(כא)) (ט"ז).

(כו) ועוד יתירו על מה שאמר וכן לעולם - שאע"פ שלשון "וכן לעולם" כולל לאין תכלית, אי אפשר שיתרבה הנדר מטעם זה, ולפיכך כל שהותר ושנה ושלש, אי אפשר שיהא כאן נדר א' שלא חל, אלא כל נדריו חלים וחכם יכול להתירן ואף על פי שמקצת איסורו עתיד עדיין לחול החכם עוקר הנדר מעיקרו (ש"ך).

(ו) [502]אם נשבע על דבר אחד והתנה שלא יוכלו להתיר לו אלא פלוני ופלוני(כז) שהם בארץ מרחקים, יתחרט על אותו תנאי ויתירוהו לו אחרים, ואח"כ יתירו לו אחרים הדבר שנשבע עליו:

(כז) פלוני ופלוני - פירוש דוקא שנים, אבל אם הזכיר ג', הוה על דעת רבים ודינו מבואר לעיל (סי' רכח סכ"א) (ט"ז).

(ז) [503]אם התנה בשעת שבועתו שלא תהא ניתרת לעולם, אין תנאו כלום(כח), דדברים בעלמא הם כיון שלא כלל בשבועתו שלא ישאל על שבועתו, דאם כן מתירין(כט) תחלה השניה ואחר כך הראשונה כאמור:

(כח) אין תנאו כלום - פי' דהוה אמינא כיון דהתנה תנאי זה לא יועיל לו שום שאלה, זה לא אמרינן, שאין לך שום נדר בעולם שלא יועיל לו שאלה. ואם אמר ש"לא יהיה ניתר לעולם" אין צריך רק היתר א', דהיינו מה שמתיר עיקר השבועה, ואין צריך היתר על מ"ש ש"לא יהא ניתר לעולם", וכן באמירה ב"לא התרה" א"צ רק היתר אחד, מטעם שלא הזכיר נדר בפעם אחרת, עי' לעיל סעיף א' וסעיף ד', או מטעם דכל שאינו זוכר שום דבר על עצמו שהוא לא יהיה הנשאל, אין זה כמו שבועה אחרת, או אפשר דכשאומר ב"לא התרה" הוה כאלו הזכיר את עצמו, שהוא לא יהיה המתיר, מה שאין כן באמירה ש"לא יהיה ניתר לעולם", עכ"ז למעשה יעשה ב' היתרים: אחד, על מה שאמר ש"לא יהיה ניתר לעולם", וא', על עיקר השבועה דאין הפרש בין זה ל"בלא התרה" דסעיף ד' (ט"ז), וי"א דבסעיף ד' מיירי שכלל כן בשבועתו, כלומר שהשבועה היתה גם כן על זה שלא יהא לו התרה, אבל הכא אמר כן בשעת שבועתו ולא כלל בשבועתו (נקה"כ).

(כט) דאם כן מתירין כו' - כלומר כשכלל בשבועתו כן מתירין תחלה הב' כו' (ש"ך).

(ח) [504]קבל עליו חרם ונדוי לעשות דבר פלוני בלי שום פתח וחרטה, מתירין לו, [505]שאין החרם צריך לא פתח ולא חרטה. ואם אמר: בלי שום פתח היתר וחרטה, יש לחוש למלת היתר(ל) שאמר, ומתירים לו תחלה הב' ואחר כך הראשונה:

(ל) למלת היתר כו' - פי' שזה מורה על לשון שבועה, וצ"ע שכן לעיל (סי' רכח סכ"ה) איתא דאפילו הזכירו בפירוש שבועה עם החרם לא הוי בו דין שבועה (ט"ז), ויש אומרים שיש לחלק שכן שם מדובר בקהל, שלא הוזכרו אלא לאיים יותר, הלכך הם נודרים בעצמם ומתירים בעצמם, וזה לא שייך הכא. ועוד החרם צריך התרה, שלשון היתר שייך בחרם, ואם כן הרי קבל עליו שלא יתיר חרמו, וצריך התרה לזה מתחילה (נקה"כ).

(ט) [506]נשבע שלא ידבר עם פלוני, ונשבע אחר כך שאם ידבר עמו שיאסר בבשר. נשאל על הראשונה(לא) ואחר כך על השניה, שאין מתירין לא נדר ולא שבועה, כל זמן שלא חלו. [507]וכן אם נשבע שלא יהנה לפלוני, או(לב) לחכם שישאל לו על השבועה, נשאל תחלה על הראשונה, ואח"כ על הב' של חכם. [508]וכן אם נשבע שלא יהנה לפלוני, והרי הוא נזיר אם ישאל על שבועתו זו, ישאל על שבועתו תחלה ואח"כ על נזירותו, וכן כל כיוצא בזה:

(לא) נשאל על הראשונה כו' - דאין השניה חלה עד שידבר עמו והרי הוא אסור לדבר עמו, נשאל תחלה על שנדר לדבר עמו ואז כשידבר עמו חל השניה, וכן בנשבע שלא יהנה לחכם כו', ועיין לעיל (סי' רכח סי"ז) וע"ל (סי' רל"ט סי"ג סקכ"ז?) (ש"ך).

(לב) וכן אם נשבע שלא יהנה לפלוני או וכו' – י"א שכל זה רק באומר ב' קונמות, "קונם שאיני לפלוני" ו"קונם שאיני נהנה למי ששאל עליו", דאלו בחד קונם, כיון דחד שבועה היא ומקצתו חלה, מיד מקרי חל הנדר (רע"א וב"מ), ועוד יש לומר, דאם חד נדר אין צריך לשאול אח"כ על הב', דהא נדר שהותר מקצתו הותר כולו (רע"א), לפי הרמב"ם אם נדר לא לך לא לך, הוי ב' נדרים, אבל לפי הרא"ש הוא רק א' עד שיאמר נדר לכל א' וא', אבל לפי הרמב"ם אם אמר לא לך ולא לך הוי נדר אחת ובמקום אחר כותב אפילו עם ו' הוי חייב שתים, ועיקר שכל המח' רמב"ם ורא"ש אם זה ב' או א' היינו כשאין הוכחה וטעם לומר

Commented [YL112]: דברי בנקה"כ?

Commented [O113]: הנה?

Commented [O114]: רמב"ם מדבר בנדרים והראש בשבועות, אבל תיקנתי שיהיה מובן צ"ע אם צדקתי

Commented [O115]: בדוק אם שיטת הרא"ש הובא

שהם שתים דאז לפי הרמב"ם לא חשיב פירוט עד שיאמר לא לך בלא וי"ו ולדעת הרא"ש עד שיאמר קונם בכל אחד ואחד. אבל אם יש טעם והוכחה לדבר כגון דהיו כולן בפניו ולמה פרטן אמרינן דאינו אלא כדי להתחייב עצמו בשתים (רע"א * מחנ"א).

Commented [O116]: ה דלא כריב"ש שהובא בב"י וברע"א אבל לא ראיתי בשו"ע בכלל ונו"כ.

סימן רל – ובו סעיף אחד:

(א) [509]מתירין(א) שבועות ונדרים, אפילו נשבע בהזכרת השם. הגה: [510]ומ"מ לא יקבל עליו לכתחלה, אלא מדוחק(ב). ועיין לעיל סימן ר"ג ס"ג [511]כל נדר שיש בהתרתו נדנוד עבירה(ג) אין להתירו. [512]י"א(ד) כל מי שנשבע שלא לעשות איזה דבר, כגון שנשבע שלא למכור חפץ פלוני, ועבר ומכרו, אין במכירתו כלום, הואיל ועבר על שבועתו:

(א) מתירין כו' – ושישים עליהם להתענות בה"ב וכה"ג לפי האדם ולפי הנדר וכן ליתן מעות לדבר מצוה זהוב או כהאי גוונא לפי עשרו, כדי שלא יזלזלו בנדרים שאומר "מאי אכפת לי אם אשבע כל מה שארצה אלך אצל חכם ויתיר לי" (ש"ך).

(ב) אלא מדוחק - או לצורך מצוה (ש"ך).

(ג) נדנוד עבירה כו' - ע"ל (סי' רכח סט"ו) (ש"ך)[222].

(ד) י"א כו' – עי' רמ"א חו"מ (סי' רח)[223] דמכירתו מכירה, וסותר את דבריו כאן, והסמ"ע שם פסק כהי"א דהכא ועיקר דהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, שכן התקנה וחרם

---

[222] עי' פ"ת סי' כב ס"א גם לפנים משורת הדין מחוייבים לקיים המצוה ולא להתירו. ועי' לעיל הערה 10, 149, 195.

[223] עיי"ש במאיר המשפט: י"א דהנשבע או קיבל עליו בחרם שלא יתן דבר או שלא ימכור או שלא ימחל או שאר דברים, ועבר השבועה ומכר או נתן, דאין במעשיו כלום, וכן פסק הרמ"א (יו"ד סי' רל) (סמ"ע), אמנם י"א דהיכא דאפשר לעשות בהיתר ועשה בעבירה, קנה, משא"כ בנשבע, ולמסקנה הוי ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך), וי"א דכל שיש איסור בענין מצד עצמו אומרים אי עביד לא מהני, משא"כ במוכר בשבת שהאיסור מצד שהיום גורם, ומשו"ה נמי בנשבע שלא למכור נכסיו, הוי האיסור מצד השבועה ולא מצד המכירה עצמה והויא מכירה בדיעבד. ומשו"ה נמי במקח שנעשה באיסור, אין האיסור בעיקר המכירה רק בתוספת דמים, ע"כ אי עביד מהני (ט"ז), קהל שגזרו חרם שלא ימכר היין ביותר על ה' דינרין למדה, והיתה ההסכמה שהחרם והקנס הוא על המוכר שמלבד שיעבור על החרם יענש בממון אך לא גזרו על הלוקח, ועבר ראובן ומכר לשמעון בז' והענישו הב"ד את ראובן סך מעות על שעבר על החרם ופרע הקנס טרם הספיק שמעון לפרוע לראובן דמי היין. המקח קיים, אלא שנותן לו מה שהוא היתר בלבד, ואפילו אם נטל שבע באיסור, יחזיר. כמו מי שעבר על שבועת התורה וכרבית של תורה שיוצא' בדיינין דחרם חמיר כשבועה (ש"ך * האלשיך), וי"א שאין במעשיו כלום, ולכן אם יש חרם שלא לשחק בקלפים ושחקו תמורת כסף, המרויח חייב להחזיר את הכסף (רע"א * הבני חיי), ואם מכר ע"י השליח י"ל דהמכר בטל דאין שליח לדבר עבירה אף דהשליח לא נשבע מ"מ תלוי במחלוקת הפוסקים, די"א שההלכה של אין שליח לדבר עבירה היינו דווקא במי שחייב באיסור זו, או דווקא במי שיכול לעשות או לא לעשות. גם י"ל דאף ללישנא דבר חיובא. דוקא בכהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה דאין על השליח שייכות חיוב דגרושה ואינו מוזהר על לאו זה כלל, אבל הכא דהשליח ג"כ בר חיובא ומוזהר על לאו דשבועה. ואם נדון דהמכר בטל, יש לדון אם נשבע שלא למכור ועבר ומכר בתנאי דהתנאי בטל ומעשה קיים כיון דאין לקיים המעשה ע"י השליח, ועיין דברי לקמן (סי' רלה ס"א ד"ה מקחו מקח) [ואם מכר על תנאי התנאי קיים, ואין חסרון בזה שקטן מתנה תנאי] (רע"א), וי"א דאין קידושין של כהן לגרושה על ידי שליח מאחר ואין שליח לדבר עבירה (רע"א * המקנה), וי"א דההלכה של כל מה שאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הוא דווקא במה שהוא עושה לעצמו ואין לאחרים חלק בו בזה אמרינן אי עביד לא מהני, אבל אם הוא עושה איסור וחבירו אין עושה איסור בזה כו"ע מודים דמהני, דיכול לומר מה איכפת לי במאי דעבדת איסור' הלא כבר עברת על האיסור, ואפילו אם יתבטל המקח מ"מ כבר עבר על שבועתו כיון דהקנה לו בקנין גמור (רע"א * הפמ"א), ודוקא במקום שאם אנו מקיימין מעשיו מבטלין מה דאמר רחמנא, כגון בתמורה, וכן במכירה דחרמים ובגירושין דאונס, משא"כ במכר בשבת, שאסרו חכמים רק מעשה המכירה מחשש שלא יכתוב, ולא הקפידו על קיום המכירה רק על מעשה המכירה, ומעשה המכירה כבר עבר ולא מתקנין דברי חכמים, וקיום המכירה הוא בהיתר דאיסורא דעבד עבד. וזהו כונת הש"ך במה שכתב כיון דאפשר לעשות בהיתר (נתה"מ), וי"א שהעושה קנין שנשבע עליו, לא חל, וי"א דכל הפרשה של "אי עביד לא מהני" היא רק במצות התורה ולא במה שהוא יוצר לעצמו, והוה ספיקא דדינא. ואפילו לצד הראשון, כל שנשבע שלא ליתן מתנה לפלוני, ונתן, הרי עבר על שבועתו, אפילו אם אומרים שלא קנה, ועוד אין ודאות שבתמורה אי עביד לא מהני, ולכן לכו"ע חלה הקנין, אולם אם היה הקנין ע"י עדים כדרך שכותבין וקנינו מיניה בזה יש

וכה"ג אפשר לבטלו (ש"ך), דכל שיש איסור בענין מצד עצמו אומרים אי עביד לא מהני, משא"כ במוכר בשבת שהאיסור מצד שהיום גורם, ומשו"ה נמי בנשבע שלא למכור נכסיו, הוי האיסור מצד השבועה ולא מצד המכירה עצמה והויא מכירה בדיעבד. ומשו"ה נמי במקח שנעשה באיסור, אין האיסור בעיקר המכירה רק בתוספת דמים, ע"כ אי עביד מהני (ט"ז חו"מ שם), ועי' לעיל (סי' רכח סל"ה סקמ"ד?) (ט"ז), דע"כ לא קאמר השו"ע אלא בנשבע לחלוטין שלא למכור דבר זה שאז א"א בשום אופן שימכור כ"א שיעבור על השבועה הרי גוף המקח נעשה באיסור אבל אם נשבע שלא למכור כ"א בידיעת פלוני ועבר ומכר עד שלא שאל את פלוני א"כ המקח היה יכול להיות בהיתר רק מה שעשה בלי ידיעת פלוני עשה הוא איסור והרי זה דומה לשוחט בשבת ויוה"כ (פ"ת), עי' סמ"ע, בשמחת תורה תקע ראובן כפו לשמעון ואמר לו "אם תחזיר לי מעותי שאתה חייב לי אני אוריד מהחיוב ד' זהובים" ובמוצאי י"ט בא שמעון לב"ד והביא לראובן מעותיו פחות מד' זהובים כמו שתקע לו כפו. ראובן חייב לקיים תקיעת כפו שיש לו דין שבועה (עי' לקמן סי' רלט), ואף על פי שנעשה ביום טוב מכל מקום הוא חייב לקיים שבועתו שאפי' מקח שנעשה באיסור המקח קיים והנה אם נעשה מקח גמור היה ראוי לקונסם על שעשו עבירה, אבל בנדון דידן לא היה דרך מקח וממכר אלא דרך שבועה ותקיעת כף ודרך מתנה אין מקום לקנס (פ"ת * מהר"ם), מקור שיטת הרמ"א בחו"מ סובר ששבועה שהיא איסור שהוא המציא, ולכן אין העבירה מפריע לקנין, וטעם דבריו, שאם האיסור נוגע לאנשים אחרים, אין מקום לומר "איסור שהוא המציא" שכן זה נוגע לכל א' (פ"ת * נוב"י), [כתוספת על הש"ך וסמ"ע בחו"מ] לא קאמר הרמ"א כאן אלא בנשבע לחלוטין שלא למכור דבר זה שאז א"א בשום אופן שימכור כ"א שיעבור על השבועה הרי גוף המקח נעשה באיסור אבל אם נשבע שלא למכור כ"א בידיעת פלוני ועבר ומכר עד שלא ישאל את פלוני א"כ המקח היה יכול להיות בהיתר שלא נשבע שלא למכור וגוף המקח אינו באיסור רק מה שעשה בלי ידיעת פלוני עשה הוא איסור (פ"ת * נוב"י), וי"א דהרמ"א כאן מדבר באופן שאין לו התיר לשבועתו, שאז לא חל הקנין, אבל סי' רח מדבר באופן שיכול להתיר שבועתו (פ"ת * חת"ס) (פ"ת).

סימן רלא – הנודר על תנאי, או מי שתולה נדרו בדעת אחרים, ובו סעיף אחד:

(א) [513]אין הנדר והשבועה ניתרים, אלא על פי מומחה או בג' הדיוטות, שאפילו פירש והתנה בשעת הנדר או השבועה אימתי שירצה שיבטלנו מעיקרו, או שתולה (באחר) שיבטלנו(א) אימתי שירצה, אינו כלום, דמיד כשחל הנדר אין לו התרה [514]אלא ע"י מומחה או ג' הדיוטות ואפילו אם תלאו בדעת אחד וקיימו ושוב נשאל על הקיום(ב), אינו מועיל. הגה: אבל אם לא קיימו(ג) ומיד ששמעו אמר שלא יהיה נדר, הנדר בטל. [515]וכ"ש אם התנה בפירוש(ד) שחבירו יוכל לבטלו, דיוכל חבירו לבטל כל זמן שלא חל הנדר. [516]ומיהו אם נדר לזמן, אין צריך התרה אלא כשיגיע הזמן בטל ממילא:

(א) או שתלה באחר שיבטלנו כו' - כלומר שיתירנו כמו ג' הדיוטות. אבל אם נדר על תנאי שיסכים חבירו, או על תנאי שלא יבטלנו, יכול חבירו לבטלו בכל לשון כנ"ל (סי' רכח סקצ"ח?) (ש"ך).

(ב) ושוב נשאל על הקיום - פירוש אותו פלוני שתלה בדעתו הסכים שיהיה נדר, ואחר כך נתחרט והלך לחכם והתיר לו הסכמתו, בזה לא בטל הנדר (ט"ז).

(ג) אבל אם לא קיימו כו' - משמע דאע"פ שאינו אומר בפירוש שהיה דעתו שיוכל לבטלו, תלוי הדבר באותו שנדר על דעתו, שהוא יוכל לבטלו. וצריך לומר דגם הכא מיירי שאומר שהיתה דעתו תחלה לכך, וע"ז כתב אחר כך "וכ"ש אם אומר בפירוש בשעת הנדר שיוכל לבטל" (ט"ז).

(ד) וכ"ש אם התנה בפירוש כו' - פירוש תיכף שישמע יוכל לבטלו, אבל לא אחר כך. ומ"ש בהתחלה "שאפילו פירש והתנה כו' אימת שירצה יבטלנו", פירוש אחר השמיעה לא תכף, באופן שכבר חל הנדר בשעה ששתק. ועי' מש"כ לעיל (סי' רכח סל"ז סק"?). אחד אמר לאשתו "תנה לי תקיעת כף שלא תנשא לאיש אחר אחר מותי וגם אני אדור לך שלא אשא

לדון דכיון דעובר על השבועה אמרינן דאין שלד"ע ובטל הקנין (פ"ת אה"ע בשם רע"א), ועיקר דלא כסמ"ע, ואין לחשוש לשיטת המרדכי שבנשבע אי עביד לא מהני (פ"ת אה"ע בשם נוב"י).

אחרת אחר מותך", אין נדרו חל, אפי' כבר קיים פריה ורביה בשעת נדר. וגם נדרה אינו חל, כי לא נדרה אלא על דעת, שאם הוא יקיים נדרו, ותקיעת כף יש לו התרה, ולרוווחא דמילתא? יתירו לה, ועי' רמ"א לעיל (סי' רלב סי"ז) (ט"ז), יכול חבירו לבטל הנדר כל זמן שלא חל, דהיינו מיד בשעת הנדר הוא מבטלו, או שהתנה שהנדר לא יהא נדר עד שישמענו חבירו ולא יתירו, או שלא חל הנדר עד שישמענו ומיד בשומעו הוא מבטלו, א"כ לא חל הנדר כלל (ש"ך).

סימן רלב – דין נדרי זרוזין והבאי ושגגות ואונסין, ובו כ' סעיפים:

(א) [517]יש נדרים(א) שאין צריכין התרה. נדרי זרוזין, נדרי הבאי, נדרי שגגות, נדרי אונסין [518]והתולה בדבר ולא נתקיים:

(א) יש נדרים כו' – עי' לקמן (סי' רלט ס"א?) מדין שבועות כאלו (ש"ך).

(ב) [519]נדרי זרוזין כיצד, היה מוכר חפץ לחבירו ואמר: קונם עלי ככר זה אם אפחות מסלע, ואמר הלוקח: קונם ככר זה עלי אם אוסיף על שקל, ונתרצו שניהם בג' דינרים, ([520]או בפחות מעט(ב) או יותר מעט), לא נאסר שום אחד מהם, שכן דרך התגרים(ג) לידור או לישבע כדי לזרז חבירו, ואין בלבו לשום נדר[224]. ([521]וי"א אף על גב דאמרינן לזרוזי נתכוונו, מכל מקום לא יוכל המוכר ליתנו בשקל ולא יוכל הלוקח לקנותו בסלע, ויש מקילין(ד)). [522]ודוקא כשאין מעמידים דבריהם, אלא שניהם נתרצו בשלשה דינרים, אבל אם לא נתרצו, אלא זה בסלע וזה בשקל ונתבטל המקח, ודאי לנדר גמור נתכוונו וחל הנדר, וכל מי שיעבור על נדרו הרי חילל דבריו(ה). ואם האחד העמיד דבריו והשני לא העמיד, מתוך שנתבטל לאחד נתבטל גם לשני. וכל זה מיירי בסתם, אבל אם אומרים שלנדר גמור נתכוונו, הוי נדר(ו). [523]ואם המוכר אמר(ז): קונם אם אפחות מיותר מסלע, או שאמר הלוקח: קונם אם אוסיף לך על מעט פחות משקל ונתרצו בג' דינרים, הרי זה נדר, שאין דרך לזרז כשמפליגין כל כך, ולנדר גמור נתכוונו. הגה: [524]נדר לשניס(ח) שרוצים לקנות ממנו, ואמר לאחד מהם: לנדר גמור כוונתי, ולאחר: לזירוזין, כיון שהנדר בטל לגבי אחד, בטל לגבי שני הואיל ונקרא נדר אחד לשניהם:

(ב) או בפחות מעט – צ"ע למה כתב דוקא מעט, שכן במקורם של דברים איתא, כיון שמשמעות הנדר לא היה אלא לזרז, עכ"ז אין המוכר רשאי ליתנו בשקל ולא הלוקח בסלע שהרי עיקר משמעות נדרם לא היה אלא לכך, וי"א דאפי' בכה"ג לא חל נדרם [עי' רמ"א הבא], אמנם הרמ"א למד דאין היתר אלא בסך ממוצע בין שניהם שיהא קרוב לזה כמו לזה דהיינו שלשה וכן פחות או יותר מעט נחשב בכלל סך ממוצע מה שאין כן בסך מרובה לא נקרא ממוצע אלא קרוב לזה יותר מלזה (ט"ז), היינו להי"א אבל להיש מקילין אפי' בשקל יכול ליתנו (ש"ך), עי' ט"ז ועיקר דכוונת רמ"א לאפוקי שקל וסלע (נקה"כ).

(ג) שכן דרך התגרים כו' - פירוש שדעתם מתחלה היה על ג' דינרין, אלא שכל אחד נתכוין בנדרו שלא יעמוד על דעתו דוקא, ולכן לא חייל נדרם, דבעינן פיו ולבו שוין וכאן אין לבו שוה לפיו בשעה שאמר הנדר (ט"ז), ומפני שדרכן בכך לא מקרי דברים שבלב (ב"מ).

(ד) ויש מקילין - והעולם נהגו קולא בדבר זה (ט"ז וש"ך).

(ה) הרי חילל דבריו כו' - דוקא כשמוכרו אחר כך לזה הלוקח, אבל אם מכרו לאחר, אפשר שיאמר המוכר "לפלוני אוזיל ולא לך" (ש"ך).

(ו) הוי נדר - מ"מ פותחין לו פתח לומר "אלו היית יודע שהלוקח לא יתן סלע כלום היית נודר", ואם אמר לא, מתירין אותו ע' לעיל (סי' רכח סס"ז) (רע"א), אף שאומרים שלנדר גמור נתכוונו עכ"ז פותחין פתח לומר "אלו היית יודע שהלוקח לא יתן בו סלע כלום היית נודר" אם אמר "לאו" מתירין אותו וכמו שפותחים בכל א' (עי' לעיל סי' רכח ס"ז) (פ"ת).

---

[224] אשה שהביאה תמיד בע"ש עוגה לנחתום לאפות ושהתה זמן רב שם וחרה אף הבעל עליה ששהתה כ"כ ואמר הבעל "אינני נהנה עוד מלחמניות אפויות מאותו אופה", א"צ להתירן כלל ע"י ג' דהוי בכלל נדרי זרוזין שא"צ התרה משום דאנן סהדי שלא עלה בלבו לשום נדר רק לזרזה שתשמע לדבריו אמר כן והא ראיה שהרי לא אמר בלשון נדר ולא התפיסו כלל בדבר הנדור, וגם י"ל כיון שבחרון אף אמר כן הבעל הו"ל בכלל נדרי שגגות שא"צ התרה ג"כ (יהודה יעלה או"ח ח"א סי' נה).

(ז) ואם המוכר אומר כו' – במקורם של דברים איתא ב' פירושים: א', כיון שאמר "קונם שאני פוחת לך מן סלע ופרוטה והלוקח אומר קונם שאני מוסיף לך על שקל פחות פרוטה" כיון שדיוקו כל כך הוי נדר. ב', כיון שאמר "שלא יפחות מה' דינרין" והשני אמר "שלא יתן לו יותר מדינר" כיון שהם רחוקים כל כך, הוי נדר. ומדברי השו"ע נראה כלשון הראשון וכיון שאומר לשון המורה על הקפדה בדוקא (ט"ז), וי"א דדוקא כשאין ביניהם אלא חצי שקל במקח השוה ג' דינרים אז דרכם לידור לזרז, אבל כשהם מופלגים זה מזה ביותר לא, וכיון דדייק ואמר "טפי מסלע" אם כן כוונתו דעל כל פנים "פחות מסלע לא", אם כן אמרינן האי טפי זירוז הוא, אבל "סלע" נדר הוא או דלמא כולה זירוז הוא. וכן בפחות משקל וספיקא הוא דלמא פחות מסלע ויותר על שקל קאמר, ולפי זה אפי' אינן מרוחקים כל כך כגון שזה אומר טפי מסלע וזה אומר פחות מג' דינרין יש להחמיר (ש"ך).

(ח) נדר לשנים - שרוצים לקנות ממנו ואמר "קונם שאיני פוחת לכם מן הסלע" והיה בדעתו לא' מהם לנדר גמור כו' (ש"ך).

(ג) [525]המזמין את חבירו שיאכל עמו, ומסרב, ומדירו(ט) אם אינו אוכל עמו, [526]או שאמר לו: קונם שאני נהנה לך אם אין אתה מתארח עמי ואוכל פת חמה ושותה כוס של צונן, וזה מסרב, ה"ז נדר של זרוז. [527]אבל אם זימן ראובן לשמעון לאכול עמו, והיו מזמינים אותו גם במקום אחר וחפץ לאכול יותר עם ראובן ואומר לו: הדירני מנכסיך(י) אם לא אוכל עמך כדי שלא יפצירו בי במקום אחר, הרי זה נדר גמור. הגה: [528]ואין למדין מדיני נדרי זרוזין למקום אחר, שאין לך בהם אלא מה שאמרו חכמים:

(ט) ומסרב ומדירו - דאין אכילת חבירו קפידא כ"כ שידירנו בשביל כך, ומוכח הענין דהוי רק זירוז בעלמא משא"כ בההיא דלעיל (סי' רכח ס"ז) שמדירו במקום שיעשה לו טובה וקפידא לו בדבר אמרינן דבדוקא הדירו וצריך היתר ע"י פתח דאם היה יודע שחבירו לא יעשה כן לא היה מדירו (רע"א).

(י) הדירני מנכסיך - וכן אם שמעון עצמו נדר שיאכל עם ראובן דלא הוה בזה זרוזין (ט"ז).

(ד) [529]נדרי הבאי(יא) כיצד, כגון שאמר: קונם ככר זה עלי אם לא ראיתי כיוצאי מצרים(יב), הגה: או אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד(יג) [530]או חומה גבוהה לשמים, (אינו נדר) שכן דרך העולם להפליג, ולא כוון לשם נדר. ([531]ואם מעמיד דבריו, שאמר שכיון לשם נדר, הוי נדר[225]):

(יא) נדרי הבאי כו' – במקורם של דברים איתא: ב' מיני נדרי הבאי הן: אחד, ששייך בו גוזמא, דהיינו כעולי מצרים. ואחד, שלא שייך בו גוזמא, כמו נחש שיש בו בקעים בגבו כקורת בית הבד, ומותר מטעם שאומדים את דעתו שלא נתכוין לאסור שאילו כן, לא הוי ליה לתלות איסורו בתנאי שא"א, אלא נתכוין לומר דברי הבאי, ודוקא כשראה אנשים רבים ובא להחזיק דבריו לומר "עם רב ראיתי כיוצאי מצרים", כיון שראוי לומר גוזמא על עם רב, אמרינן לגוזמא נתכוין. אבל אם לא ראה עם רב, אין כוונתו על גוזמא, אלא על האמת נתכוין שיהא פירותיו אסורים (ש"ך).

(יב) כיוצאי מצרים – י"ג "אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים", היינו שמפורסם הוא שלא היו שם ס' רבוא באותו דרך (ט"ז), אבל אם לא ראה באמת כלל, אסור הכבר עליו (ט"ז), וכן באמר אלף איש וראה עם רב נקרא אלף אישHR (רע"א).

(יג) כקורת בית הבד - ואפילו תלה הכבר במידי דלאו גוזמא אלא שקר מוחלט בעיני כל העולם הכבר מותר דזה לא נתכוין לאיסור ואפי' לא ראה שום נחש מותר (ט"ז), גם נחש טרוף נחשב לענין זה כ"קורת בית הבד" מטעם גוזמא שראה נחש משונה משאר נחשים ולפ"ז צריכים שראה נחש משונה ואם אמר "כגמל פורח" צ"ע אם צריך שראה גמל מהירה (רע"א).

(ה) [532]אמר: קונם כל פירות(יד) שבעולם עלי, אינו נדר(טו), כיון שאי אפשר לו להיות בלא כל הפירות הוי ליה נדר שוא. וכן אמר: קונם כל פירות שבעולם עלי אם לא עשיתי דבר פלוני, אינו נדר. הגה: [533]אבל אם אמר בלשון עתיד(טז): אם אעשה דבר פלוני יאסר כל פירות עלי, י"א דאסור. [534]וכן אם אסר עליו כל פירות חוץ מחטים(יז), י"א דהוי נדר, [535]ויש חולקין(יח):

[225] עי' ש"ך לקמן סי' רלט סק"(ו).

Commented [YL117] דלא כש"ך האם להדגיש, ועוד הרי בס"ק הבא שצרפתי לכאן הוא סותר את עצמו??

Commented [O118]: ה לא מדויק בלשונו, וצ"ע אם אני צודק

Commented [O119]: ע"א הביא את זה בדעת הרשב"א תוס' ורא"ש והרי הרא,ש הוא מקור לדברי השו"ע אם כן הוא חולק על הט"ז כדברי הלבוש?

(יד) כל פירות כו' - אף על גב דאמרינן הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים וטלאים כנ"ל (סי' ריז סכ"ב) מכל מקום כשאומר "כל פירות שבעולם עלי", אסור בכולן, דיכול להיות שכל דבר הגדל בעולם הוי בכלל פירות שבעולם כגון דגים ופשתן וקנבוס צמר ומשי ועצים וכמה דברים הנולדים וגדלים זה מזה ובהמה וכמה דברים נקראים פרי מפרי וגידולי קרקע, ואין העיקר הלשון "שבעולם" אלא הלשון "כל", וע"ל (סי' ריז סק"ל?) (ש"ך).

(טו)אינו נדר - ואם אומר שבדעתו היה על יום או יומים נאמן, דאנן סהדי שודאי דעתו לכך מאחר שאי אפשר לקיים נדרו. ואין צריך לומר בשבועה, דנאמן דאם לא היה בלבו היה נשבע לשוא, אבל באסר עליו רק מקצת פירות, אינו נאמן אם לא באנס (עי' לקמן סי"ד ועי' לעיל סי' רי ס"א) (ש"ך), ואם נדר לזמן יום או יומיים הוי נדר (רע"א), ואשה שאמרה יאסר כל פירות שבעולם כ"ז שאין בעלי מגרשני אינה יכולה לסבול אפילו יום א' (רע"א * תוס'), ועיי"ש במהרש"א שהקשה על זה (רע"א).

(טז)בלשון עתיד כו' - לפי שאפשר שלא יעבור על התנאי (ט"ז), ואח"כ עשה אותו דבר פלוני י"א דאסור כיון שיכול להיות שלא היה עובר התנאי מיהו י"א דאפילו בכה"ג הוי נדר שוא, ונראה דמה שכתב הרמ"א ויש חולקין קאי גם ע"ז ועיקר למעשה להחמיר (ש"ך), מש"כ הש"ך "דאפילו בכה"ג הוי נדר שוא" היינו דוקא כה"ג דגוף האיסור הוי דבר שאי אפשר להתקיים, מש"ה אף בתלאו בתנאי, הוי שוא. אבל בהיפוך, באמר "אם לא אישן ג' ימים או שלא אטעום א' מכל פירות שבעולם יאסר עלי לילך למקום פלוני", חל הנדר, אע"פ שהתנאי הוי בדבר שא"א להתקיים מ"מ האיסור יכול להתקיים וי"א דגם בזה הוי שוא ואין כעיקר כדברי הי"א (רע"א).

(יז) כן אם אסר כל פירות חוץ מחטין – ועיקר דלכו"ע יש נדר ויש לו התרה אף אם היה על דעת רבים מטעם שכיון דכל פירות שבעולם כולל כל הנהו מילי, אף שהוציא חטים, מ"מ קרוב לודאי שיבא לידי מכשול לעבור, והוי דבר מצוה. ואם ת"ח הוא אף אם יעמוד בנדרו, חשוב דבר מצוה כדי שלא יסור כחו (ב"מ)HR.

(יח)ויש חולקין - דהוי נדר שוא, אבל אם אמר "חוץ מבשר" לא הוי נדר שוא, דבשר מיישב דעתו של אדם, ואפשר בבשר וגבינה וחלב, וכן הבאתי לעיל (סי' ריז סקל"א?), וכ"ש אם אמר חוץ מדגן דלא הוי נדר שוא, כיון דדגן כולל חמשת המינים כדלעיל (סי' ריז ס"ח ועי' סי' רח ס"ב סקי"א?) (ש"ך), ויש חולקים גם מדבר על הלשון עתיד בריש דבריו, ולמעשה יש להחמיר בשניהם (ש"ך).

(ו) [536]נדרי שגגות כיצד, אמר: קונם עלי ככר זה אם אכלתי ושתיתי[226], ונזכר שאכל ושתה. או אם אוכל(יט) ואשתה, ושכח ואכל ושתה, [537]כיון שהוא שוגג בשעת הוצאת הנדר מפיו או בשעה שיש לה לחול, ואם היה יודע שהוא כן לא היה נודר, אינו נדר. [538]וכן אם אמר: קונם אשתי נהנית לי שגנבה כיסי(כ) או שהכתה בני, ונמצא שלא גנבה(כא) ושלא הכתה, וכן אם אמר: קונם שאיני נושא פלונית שהיא כעורה, והיתה יפה בשעת הנדר, שאם היה יודע שהיא נאה לא היה נודר. אבל אם היתה כעורה וייפוה, חל הנדר(כב). הגה: [539]וכן האומר אם היה פלוני(כג) אכל זה הדבר אתן אלף זוז לצדקה, והיה שם, פטור, דהוי נדר בשוגג:

(יט)או אם אוכל כו' - ע"ל (סי' רלט סט"ז) (ש"ך).

(כ) שגנבה כיסי - דוקא שאמר בפירוש כן אין צריך התרה, אבל אם לא אמר בפירוש כן, אף על פי שדעתו היתה בשביל זה, צריך התרה ועי' לקמן ס"ז (ט"ז), ע"ל סק"(כד) (ש"ך), עי' ט"ז כאן וסק"(כב), וי"א דכל שיש הוכחה כמפרש דמי ולא כט"ז (פ"ת).

(כא) ונמצא שלא גנבה - ואם מעמיד דבריו ואמר אעפ"כ דעתו היה שלא תהנה ממנו הוי נדר וצריך התרה (רע"א).

(כב) כעורה ויפוה חל הנדר - לפי שאין דרך הכעורה להעשות יפה מה שאין כן לקמן בסעיף י"ט במת אביה או עשה תשובה (ט"ז), ע"ל סק"(סט) (ש"ך).

(כג)וכן האומר אם היה פלוני כו' - וכן אם המרו שנים באיזה דבר באיזה ענין היאך הוא, שזה אומר כן וזה אומר לא כן, ונתנו תקיעת כף זה לזה, שמי שיהיה כדבריו יתן לו חבירו איזה סך ממון, פטור אותו שמפסיד מטעם זה, דהוה שגגה אצלו, בכל דבר שהאדם טועה בדעתו קרוי אונס ופטור במה שמתחייב עצמו (ט"ז), דוקא דשכח שהיה פלוני שם ואחר

Commented [O120]: א הבנתי התוס' שם.

Commented [O121]: כון?

Commented [YL122]: וא רק כותב על הראשון אבל למה לא השני?

[226] עי' לקמן סי' רלח סק"(י). ועי' לעיל הערה 224.

כך נזכר שהיה שם ועי' עוד לקמן (סי' רלט ס"ק?) מנדרי שגגות (ש"ך), עי' ט"ז, מעשה דשותף א' חשד את חבירו שהעלים ממנו איזה דבר והלה מכחישו ונתעצמו בזה, זה אומר "שקר הוא ולא קניתי מסחר הלז", וחבירו מתאמץ שאמת הדבר, והמרו זא"ז בקנס מאה זהובים לצדקה והקנו בקנין גמור אגב סודר ונתנו הרשאה מעולה לאיש חשוב אשר מעותם תחת ידו שיקח המאה זהובים לצדקה על חשבון מי שיתחייב, והוציא האיש את המעות על דבר מצוה ואח"כ נתברר שהחשד הוא שקר, חייב החושד לקיים נדרו לצדקה ואין בזה כלל משום נדר טעות, דעד כאן לא כתב הט"ז רק כשכל א' ברור לפי דעתו שכן הוא כדבריו, רק שבאמת טעה או שכח דלבו אנסו, אבל בנ"ד איזה בירור היה לו שאמת כדבריו, ומי התיר לו להאמין כל כך למספרי לשון הרע, הגם שנדמה לו כדברים הניכרים אינו רק דלמיחש מיבעי ולישבע ע"פ דמיון ודאי דאסור מה"ת וחייבין עליו משום שבועת שוא וא"כ בנידון דידן, שהכניס את עצמו לספק גמר והקנה ואין בזה נדר טעות כלל ואם באנו לחוב מטעם אסמכתא הרי בצדקה והקדש אסמכתא קניא כו' (לקמן סי' רנח ס"י) ובפרט בנ"ד שהיה קנין בדבר וגם המעות היה מושלש תחת יד אחר מתחלה והוי כאתפיס זכוותיה, זכה הקדש במעות הללו ושפיר הוציאם (פ"ת).

(ז) [540]וכן אם ראה מרחוק אנשים אוכלים פירותיו, ולא הכירם, ואמר: הרי הם עליכם כקרבן, וכשקרב אליהם ראה שהם אביו או אחיו שלא היה רוצה לאסרם עליהם, אינו נדר [541]אף על פי שלא פירש(כד), כיון שהדבר מוכיח שאין אדם אוסר פירותיו על אביו ואחיו. ואפילו נמצאו עמהם זרים, דכיון שבטל הנדר אצל אביו ואחיו, בטל גם אצל אחרים:

(כד) אף על פי שלא פירש כו' - פי' שלא הזכיר בשעת נדרו שהוא אוסר עליהם מחמת שאינם קרובים שלו, ואם כן אפשר שאסר אפילו על אביו וכמו שאמרנו בסעיף ו', שדוקא אם אמר "שגנבה כיסי כו'", דלעיל שמכל מקום להדיר את אשתו נתכוין ליכא טעות בעיקר הנדר, אבל כאן שלא נתכוין להדיר את זה מעולם, הרי הנדר בטל מאיליו (ט"ז, ש"ך). א' שהיה סובר שמחר הוא יום ה' בשבוע וקבל עליו ביום שלפניו להתענות למחר, ונודע לו אחר כך שטעה שבאמת יהיה מחר יום ד', אף על פי שלא אמר בשעת הנדר "הריני בתענית למחר ביום ה'", מכל מקום כיון שלא נתכוין על יום ד' כלל, הרי יש טעות בעיקר הנדר ובטל, אבל יש לחלק שכן כאן, הדבר מוכיח שאין אדם אוסר פירותיו על אביו כו', משמע דבעינן שיהא ידועה לכל הטעות שלו, משא"כ בדין זה, דהרבה רגילין להתענות גם בשאר ימים ולא סגי במה שהוא טעה בדעתו, כיון שאין הטעות מורגש מפי אחרים, ועיקר שזה כמו סעיף ו', דבעינן שיאמר בפירוש שגנבה כיסי ודעתו לחוד לא מהני, ע"כ צריך היתר דוקא, ועיין מה שכתבתי בסעיף י' (&). ואפילו לא אמר אחר כך כלום, כשראה שטעה בדבר בשעת הנדר, אלא שרואה טעותו, מותר בכל, ואין צריך כאן שיחליף לשון הנדר כמו בסעיף שאח"ז, דשם הוא אומר עכשיו ג"כ לאסור על האחרים, ע"כ בעינן שיחליף, משא"כ בזה, דאינו אומר כלום, וכי היכי דמותר לגבי אביו הותר לכולם דהא אין כאן נדר לגמרי (ט"ז).

(ח) [542]במה דברים אמורים, כשהחליף את דבריו(כה), שאמר תחילה: כולכם אסורים, ולבסוף אמר: אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר, או כשאמר תחלה כשראם מרחוק ולא הכירם: יהו אסורים לזה ולזה, ואחר כך החליף דבריו(כו) לומר: אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא, אבל [אם] (אומר) בשעת האיסור אומר: כולכם אסורים, וגם בשעת חזרה אומר: הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא. או שאמר בשעת האיסור: יהו אסורים לזה ולזה, ובשעת חזרה אומר: הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר, שלא החליף לשון הנדר בין שעת איסור לשעת חזרה, לא הותרו האחרים:

(כה) כשהחליף את דבריו כו' - דבכה"ג החולש כח הנדר, מיהו אם אינו מחליף ולא מעמיד, אלא סתם דכשקרב אליהם וראה את אביו ואחיו, אומר "אלו הייתי יודע שאבי ואחי ביניהם לא הייתי נודר", כל שכן שהנדר כולו בטל, עי' לקמן ס"ט ולעיל (סי' רכט סק"ד?) (ש"ך), אדם שנדר מב' דברים בשר ויין שלא היה לפניו ומצא חרטה על א' מהן יש ספק אם הותר כולו כיון דלא שייך כאן החלפה או לא הותר כולו אלא היכי דמיחלף, ועי' בש"ך לעיל (סי' רכ"ט סק"ו?) (רע"א).

(כו) החליף דבריו – שיש שמקפידים כשיודעים שאביו ביניהם לומר "פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר" ולא לומר "כולכם אסורים חוץ מאבא", שלא יהיה אביהם נכלל בכלל הנדר אפילו רגע, דהיינו בכלל "כולכם", קודם שיסיים "חוץ מאבא", הוי אבא

בכלל, ויש אנשים שמקפידים הפוך, לומר כשאביו ביניהם דוקא לשון "כולכם חוץ מאבא" ולא "פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר", לפי שמי שאומר "פלוני ופלוני כו'", הוא סבר שלבסוף יזכור גם את אביו, ולפיכך הוא בוחר לשון "כולכם", כדי שיאמר לאלתר חוץ מאבא, מש"ה כל שהוא מחליף בלשונו יש טעם להחליף (ט"ז).

(ט) [543]אמר: היין עלי קרבן מפני שהוא רע למעים, אמרו לו: הרי המיושן יפה למעים, אמר: אילו הייתי יודע לא הייתי נודר. ואפילו אמר: אילו הייתי יודע הייתי אומר החדש אסור(כז) והישן מותר, מותר בישן ובחדש. [544]אבל אם אמר: אילו הייתי יודע הייתי אומר כל היינות אסורים עלי חוץ מן המיושן, הרי זה מותר במיושן בלבד(כח). וכן כל כיוצא בזה:

(כז) הייתי אומר החדש אסור כו' - פי' דבזה הוא מחליף לשון הנדר, ע"כ הותר כולו. מה שאין כן אם אומר "הייתי אומר כל היינות אסורות עלי חוץ כו'", דמעמיד לשון הנדר דמעיקרא, אלא שמוסיף עליו "האי חוץ כו'", נאסר בשאר היינות, וכעין מש"כ בסעיף הקודם (ט"ז).

(כח) ה"ז מותר במיושן לבד - כיון שלא החליף לשונו דבתחלה אמר גם כן סתם יין וכל היינות בכלל (ש"ך).

(י) [545]נשבע שלא יעשה כך, מפני שהיה סבור שהוא איסור(כט) גדול, ואח"כ נודע לו שאין בו איסור כל כך, לא חלה השבועה כלל, כי היתה בטעות[227]:

(כט) מפני שהיה סבור שהוא איסור כו' – היינו שלא אמר כן בפירוש אלא הוא אומר עכשיו, שבשעת הנדר היה סבור כך, צריך היתר, אבל אם אמר בפירוש בשעת הנדר שנודר בשביל שהוא סובר שיש בזה איסור ועי' לעיל (סק"(כד)) (ט"ז), עי' ט"ז וי"א דלפי דברי הט"ז לעיל (סק"(כד)) כאן הוי ג"כ טעות בעיקר כי לא היה רוצה לאסור עליו דבר המותר וחשיב דבלא"ה אסור לו (רע"א), וי"א שאין צריך בפירוש אלא כל שיש הוכחה מהני ג"כ, ועי' דברי לעיל סק"(כ). מי שנשבע לישא אשה פלונית ואמו אינו רוצה, הוי נדרי שגגות (עי' לעיל ס"ו) וא"צ התרה. והנה במקרה הזו, הנשבע היה יתום מאביו, וכשנודע לאמו, עשתה מעשה תעתועים והרעישה כל העיר ונשבעה שמאבדת בידה כל הונה ורכושה עד שהחותן והבת לא יכלו לסבול, ונתנו לו רשות להתיר שבועתו, ואנן סהדי אלו היה יודע לא היה נשבע, שהרי קמן שאפילו שכנגדו מוחלים לו ועי' לקמן סט"ז סק"? (פ"ת).

(יא) [546]מי שאמר לחבירו שהשר כלל אותו בפשרה שלו, וע"י כך נשבע לתת לו כך וכך מעות, ואיגלאי מילתא שהשר פטרו לזה, אין ממש באותה שבועה, כיון שהטעהו: NO @ @MB

(יב) [547]נדרי אונסין כיצד, הדירו חבירו שיאכל אצלו(ל), וחלה או שחלה בנו או שעכבו נהר(לא), הרי אלו נדרי אונסין[228](לב). הגה: [548]ואם אירע לו אונס(לג) והיה אפשר לסלקו על ידי ממון הרבה שיתן, מקרי אונס. [549]וכן אם כוה עליו השר שלא לקיים שבועתו ונדרו, אפי' לא הוי הקנס רק ממון, מקרי אונס. מ"מ אם בנקל יכולים להשתדל, לא מקרי אונס, ע"ל סימן רכ"ח סעיף מ"ז בדין חרם שגוזר המושל לעבור עליו. [550]מי שנשבע או נדר לעשות דבר ביום פלוני(לד), ונאנס, כגון שנשבע לשלם וכשהגיע הזמן אין לו לשלם(לה), פטור משבועתו. ואם יכול לקיימה אח"כ, דינו כאילו עבר על שבועתו במזיד וכבר נתבאר דינו לעיל סי' רכ"ח סעיף מ"א. [551]ואם כשהגיע הזמן לפרוע הכריחו השר למלוה להרויח הזמן ללוה, או שפטרו לגמרי, השבועה קיימת ולכולי עלמא צריך לפרוע לו אחר כך. ועיין בח"מ סימן ע"ג[229] מדינים אלו. [552]וקהל שעשו חרם על ה' שנים וקבעו זמן שיתחיל החרם ובאותו הזמן היו אנוסים או שוגגים ולא התחילו לקיים הנדר, צריכים לקיימו אחר כך כי אינו בטל משום זה. [553]מי שנשבע או נדר לעשות דבר תוך שנה, או ביום פלוני, יש לו לעשותו מיד או בשחרית כשיגיע אותו היום, שמא ישכח אחר כך ולא יעשנו, ויעבור על נדרו ושבועתו. ואם לא עשהו מיד, כי אמר עדיין יש לי פנאי לעשותו, ושכח או נאנס

Commented [YL123]
מנם אם נזיר נזירות שמשון אם לא ישא אותה, לא הותר לו, וצ"ע, שכן אין הלכות נזירות בשו"ע

[227] עי' לעיל הערה 43. ועי' מהר"ם מלובלין הוב"ד לעיל הערה 150.
[228] עי' לקמן סק"(סב), ועי' לעיל הערה 159.
[229] ס"ו-ח.

אח"כ ולא עשהו, [554]י"א דמקרי אונס. [555]ויש אומרים דלא מקרי אונס[230](לו). [556]ולא מקרי אנוס בשבועה אא"כ היה מגיע לו איזה רעה אם לא היה נשבע, אבל אם לא היה מגיע לו טובה(לז) ונשבע כדי שיהא לו טובה מזה, אין מקרי אנוס בשבועה. [557]כל שהוא אנוס בשבועה, אף על פי שאמר על דעת רבים או על דעת המקום, אינו כלום. [558]נאמן אדם לומר ששבועתו היתה באונס(לח) או על תנאי כך וכך(לט). ודוקא קודם שעבר על שבועתו, אבל אם כבר עבר(מ), אינו נאמן לפטרו ממלקות. [559]וכן מי שהודה ברבים או כתב עליו שטר והודה לו שנשבע(מא), ואומר אחר כך שלא נשבע, ונותן טעם למה אמר שנשבע, נאמן(מב) וכ"ש אם האמת שלא נשבע, שאין עליו איסור שבועה משום הודאתו[231]:

(ל) הדירו חבירו שיאכל אצלו כו' - ומיירי בענין דלא הוי נדרי זרוזין כדלעיל סעיף ג' (ש"ך)HR.

(לא) או שעכבו נהר - פי' שגדל הנהר ממי שלגים דאונסא דלא שכיח הוא דאי הוה דבר מצוי ה"ל לאסוקי אדעתיה ולאתנויי ואם לא התנה ה"ל בכלל הנדר וה"ה באונס דשכיח ולא שכיח הוי אונס לענין נדרים (ש"ך), עי' ש"ך, והנה אם קרה הרבה אונסים השכיחים קרו יחד, נקרא לא שכיח (רע"א), עי' ש"ך והנה במקום שיש ספינה להעביר אנשים את הנהר, ולפעמים לא נמצא בצד זה, אנו דנין מזה שלא התנה "שאם ימצא הספינה בצד השני", כיון שרוצה לשעבד עצמו אף שיהיה אונס, ממילא אף שאירע אונס אחר לא נפטר, שאם היה חושב עליו היה מחייב עצמו, דמה הפרש לו בין אונס זה לאונס אחר, אבל שלא במקרה כזה אם אין ספינה ואין לפנינו ענין אונס דשכיח בזה יש טענת אונס, וצ"ע לדינא (רע"א).

(לב) הרי אלו נדרי אונסין - אף על פי שלא התנה בשעת הנדר על כל אונס שיולד אמרינן דעל אונס כה"ג לא נדר (ש"ך), מי שקבע זמן לפרוע לחבירו לזמן פלוני ואם לא יפרענו אז יאסר בבשר ויין וירד מנכסיו קודם הזמן, פטור משבועתו (ש"ך)[232], ויש מחמירים בזה (רע"א), הנשבע שלא לישא אשה על אשתו ונסמית בשתי עיניה, אנן סהדי וכ"ע ידעי דראובן מעיקרא לא היה נשבע אדעת' דתהוי אשתו סומא חשובה כמת בקרב ביתו ולא יבקש לו אחרת תהי לו עזר כנגדו דלמסבל כל כי האי לא עביד איניש ומה גם שהוא כל ימי חייה ואלו היתה סומא מעיקר' ודאי שלא היה נושאה ואומדנ' גדולה כזו דמוכחא וידיעא לכל ודאי דדברים שבלב הוו דברים (ב"מ * אלשיך), ועי' ש"ך, עי' רמ"א לעיל

---

[230] עי' קצה"ח סי' נה סק"א: דלא אמרינן אונס כמאן דעבד (עי' סי' כא סק"א?), ועיי"ש בנתה"מ: אם התנה ואמר "הרי אני מוכר לך ביתי אם לא אתן לך מעות עד זמן פלוני", בתנאי כזה אם נאנס ולא נתן נתבטלה המכירה למפרע, דבכיוצא בזה שייך אונס רחמנא פטריה, ודוקא כשהתנאי תלוי בלוקח או במקבל מתנה, כגון שהנותן התנה ואמר הריני נותן לך שדי אם תעשה דבר פלוני והמקבל נאנס, חשוב כאונסא דרחמנא לא חייביה, אבל כשהנותן התנה בתנאי שעליו לעשות ונאנס חשיב כאונס רחמנא פטריה, רק בגיטין מהני משום דאין אונס בגיטין, אבל במכירה כשנעשה מחמת אונס נתבטלה המכירה וחשיב כעין אונס רחמנא פטריה. כו"ע מודה דבגיטין וקדושין וממון אפילו נאנס בסוף מספיק, מטעם דאדעתא דהכי לא אתני ואומדנא דמוכח הוא, רק באונסא דשכיח אמרינן דה"ל לאתנויי, משא"כ בלא שכיח אמרינן דלא אסיק אדעתא לאתנויי משום דלא שכיח, ולא פליג רק בנדרים, וגם השו"ע לא הביא הפלוגתא רק ביו"ד בהלכות נדרים, ולא הביא פלוגתא זו גבי ממון בחו"מ ולא גבי גט באה"ע. ודוקא בנדרים ס"ל סברא זו, דס"ל דהא דבנדרים כשנאנס מותר אינו משום דאדעתא דהכי לא נדר, דכל כה"ג דאיכא למימר אדעתא דהכי לא נדר צריך היתר חכם, דכל שאלת נדרים הוא כך דמשוי ליה לנדר טעות, ואפ"ה צריך היתר חכם, רק שנדרי אונסים התיר רחמנא מטעם דאונס רחמנא פטריה, וס"ל דלא מקרי אנוס שלא יהיה צריך היתר חכם רק כשהיה אנוס ולא היה אפשר לו כלל לקיים, דאז שייך לומר אונס רחמנא פטריה, אבל כשהיה אפשר לו לקיים נדרו רק שפשע ודחה ליום האחרון ואז נאנס, לא מיקרי אנוס לגמרי, ולא שייך בזה לומר אונס רחמנא פטריה, רק דאיכא למימר אדעתא דהכי לא נדר אי הוי ידע שיאנס ביום אחרון, דהא נתן לעצמו זמן גדול דהיינו שיהיה יום האחרון ג"כ במשך הזמן, אך דזה צריך שוב היתר חכם כמו בכל אדעתא דהכי לא נדר.

[231] בכל מצוה המוטלת עליו אסור לו לאכול בהגיע זמנה עד שיקיימנה, כך גם בנשבע לעשות דבר והגיע הזמן לקיים שבועתו אסור לו לאכול עד שיקיימנה (בצל החכמה ח"ה סי' קנג).
עי' איסור אכילה לפני ברית (סי' &).

[232] אמנם אם יכול לקיימה אח"כ דינו כאלו עבר על שבעותו במזיד (ערה"ש סי' רלב סל"ג).

Commented [O124]: אם שיטת הריב"ש נוגע להלכה? שכן לא הבאתי את דברי הרע"א והב"מ. וז"ל: , עי' בב"י שהביא דברי הריב"ש וז"ל כ' הריב"ש (ח"א סשפ"ז) ולענין טענת אונסין וכו' ואין זה אונס אלא בשעת חלות הנדר וכו' ע"ש המעיין בגוף התשובה יראה דמחלק בג' חילוקים דהתם הוי אונס הגוף שחלה בנו גם התם שייך האדם בשבועה פרט לאנוס דבשעת חלות הנדר ע"י עקירת התנאי הוא אנוס וגם שייך אדעתא דהכי לא אדר' וצל"ע דא"כ מה מייתי הש"ס בנדרים ראיה מהך מתני' להא דאתפיס זכוותי' מנ"ל דטעמא דמלתא דאדעתא דהכי לא אדר' דלמא מטעם האדם בשבועה ובפשטא דסוגיא הוי מקום לומר דבאמת חלה בנו הוי רק אונס ממון דיכול לשכור משמשים וגם באונס ממון לא ממעט מהאדם בשבועה ושפיר מוכח ממתני' הסברא דאדעתא דהכי לא אדר' אבל לדברי הריב"ש תמוה (רע"א), נ"ב ומכ"ש כשהי' אנוס בתחילת הנדר או השבועה תשובת הרמב"ן סי' רע"ג וכן הוא בתשו' מהר"מ בשבועות הביאו הב"י וע"ש. ועיין ריטב"א קדושין דף נ' לא כתב הכי (ב"מ)

Commented [O125]: לש?

(סי' רכח סי"ב) דעניות שכיח, ועי' ש"ך סק"(לא), ואפשר משום דהכא הוי נאנס בשעת חלות הנדר לא גרע מאונס דשכחה דאפשר דנמי שכיח (ב"מ).

(לג)ואם אירע לו אונס כו' - היינו שהענין מוכח או שאומדין הדברים שלא היה רצונו מתחלה על כך שיתן ממון הרבה כזה לקיים שבועתו (ט"ז וש"ך), אבל אם אינו בענין זה יתן כל ממון שבעולם ולא יעבור על שבועתו אלא יתיר שבועתו היכא דאפשר (ש"ך).

(לד) לעשות דבר ביום פלוני כו' - עי' מה שפירשתי לעיל (סי' רכח סק"(קלג)) שיש חילוק בין "ליום פלוני" ובין "ביום פלוני", דביום אין שום איסור אח"כ מחמת השבועה, שרמ"א דלא ס"ל חילוק בזה על כן לא דקדק לכתוב כאן לשון "ביום" (ט"ז), עי' במג"א (סי' קח סקי"א) [ז"ל השו"ע: מי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל, מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו, ובין כך ובין כך עברה לו השעה וכו', כולם חשובים אנוסים, ויש להם תשלומין. וז"ל המג"א ד"ה סבור: דשכחה מקרי אונס[233] וכו' עי' ביו"ד (סי' רלב סי"ב) דכתב מחלוקת בזה וצ"ל דגבי שבועה חשש לחומרא אבל הט"ז שם הכריע כמ"ש כאן] (רע"א), ראובן שדך את בת שמעון זה יותר משנתים ימים ונכתב ונחתם שטר שידוכין בכל תוקף בקנין ושבועה חמורה שראובן לא יוכל לקדש שום בת ישרא' זולת את בת שמעון וגם כן נשבע שמעון לתת לו את בתו לאשה והצד החוז' בו זולת היותו עובר על השבועה יתן לצד המקיים מאתים פרחי זהב אכן לא נכתב זמן קצוב לזמן הנישואין ועתה בראותו ראובן היותו מבן חמשה ועשרי' שנים והארוסה בת עשרים שנה אומר לשמעון תנה לי את בתך לאשה כי בכל יום מכריזין אותי ושמעון אומר לו שנת היובל אתננה לך כי אין זמן נישואין מפורש בשטר השידוכין עוד טוען שמעון ואומר לראובן כשנתחייבתי בכך הייתי עשי' והיה בלבי לתת מוהר ומתן לבתי לפי כבודי וירדתי מנכסי ואין בי כח לעשות רצוני ראובן זה מחויב להזמין את בתו לנישואין בתוך שלשים יום משיתבענה הבעל לנישואין ואם לא תתרצה בתו מחויב בכח שבועתו לרצותה בכל מה שבידו לרצותה ודברים אלו מסורים ללב ונאמר בהם ויראת מאלהיך ואם עכ"פ לא תתרצה אנוס הוא בשבועתו אבל מכל מקום חייב לפרוע המאתים זהובים שהחזיק על עצמו כחוב גמור ואין בהם אסמכתא ומשעבר זמן שלשים יום ע"פ עדים יש רשות לראובן לקדש לו אשה אחרת ומשעה שנתפרדה חבילה נעשו עליו המאתי' זהובי' כמלוה ורשו ויכול להוציאם ממנו בכל עת (רע"א * מהרי"ט).

(לה) אין לו לשלם – עי' מהר"ם גלאנט"י [הוא דברי הש"ך סק"(לב)], אונס של עניות ואינו יכול לשלם שכיח, ואינו אונס, והיה לו להתנות (פ"ת * מהרי"ט), מי שנדר ואסר על עצמו לאסור איסר על נפשו וקרה אונס עניות, האדם נאמן אדם על עצמו ונחשב כאונס, אבל מי שנדר לחברו על מה שהוא חייב לו מן הדין, הרי על דעת חבירו נדר ואני נאמן לומר לזה כוונתי ולזה לא כוונתי ובזה אין טענת אונס עניות (פ"ת * חוט המשולש).

(לו)וי"א דלא מקרי אונס - דעיקר זמן הפירעון הוא ביום האחרון וכאילו לא היה שם רק אותו יום וכיון שיש בו אונס פטור ודאי משבועתו ובכל מה שנתקשר בקנס אם לא יתן באותו יום פטור מן הכל (ט"ז), נדר שתלה נדרו בזה שהוא עובר על התנאי חלה (עי' לעיל סעיף ו) שאם בשעת חלות הנדר שכח לא חל וקמ"ל בזה דאף באופן זה שהי' לו פנאי וגם הי' בזכרונו תוך הזמן מ"מ נקרא אנוס ולא חל הנדר. אבל לענין שבועה באופן שהעתיקו הרמ"א שאם נשבע לעשות דבר לזמן ולבסוף שכח נקרא אונס, קשה שיש כאן עבירה של שבועת ביטוי, ויש חיוב קרבן ותשובה, כי אונס שכחה לא הוי אונס גמור שא"צ כפרה אלא נקרא שוגג, ואף על השוגג נתחייב בהקנס כיון שאינו אונס גמור, כל זה בעת רש"י והרשב"א אבל לפי הרמב"ם אף שכחת השבועה חושב לשבועת שגגה שפטר עליהן מקרבן, ואם לדעתו אף שכחת השבועה חשוב אונס, ועיין מג"א (סי' קח סקי"א) [הוב"ד לעיל סק"(לד)], ולענין הנאמנות על טענת שכחתי עי' רמ"א חו"מ (סי' לד ס"ה) וש"ך שם[234] (ב"מ), עי' במג"א (סי' קח סקי"א) [הוב"ד לעיל סק"(לד)] (פ"ת).

---

[233] עי' חו"מ סי' תכא ס"י: היתה לו אבן מונחת בחיקו, בין שלא הכיר בה מעולם בין שהכיר בה ושכחה, ועמד ונפלה והזיקה, וכן אם נתכוון לזרוק שנים וזרק ד' והזיק או שהזיק כשהוא ישן, חייב בנזק ופטור מד' דברים:

מאיר המשפט: שהכיר בה ושכחה - ג"ז דומה לאונס הוא (סמ"ע).

[234] ז"ל הרמ"א: מי שבאו עדים שעבר על שבועתו, אינו נאמן לומר: שוגג או אנוס הייתי, להכשיר עצמו:

אונס הייתי - היינו דווקא כאשר העדים שהתרו בו בשעת מעשה ולא אמר "אנוס אני על השבועה", והלכך כיון שלא אמר כן בשעת מעשה, אינו נאמן. אבל כשנשבע על החוב לשלם על

(לז) אבל אם לא היה מגיע לו טובה כו' – זה פשוט, וי"א דאפילו מסר מודעא קודם לכן על שבועה זו לא אמרינן הואיל וגלה בדעתו שאין חפצו בשבועה דיהא בטלה (ש"ך), עי' ביש אומרים זו שהובא בש"ך שזה לא פשוט, ומש"כ הש"ך "אפילו מסר מודעא" היינו משום דהוי נשבע לחבירו ועי' סוף סי' ריא ס"ק ? (ב"מ).

(לח) נאמן אדם לומר ששבועתו היתה באונס כו' - ואף על פי שהוציא בפיו הנדר סתם ואפילו תלה לאחר מכאן בדברים שהיתה כוונת השומעים בהיפך מה שאומר ואפילו היו השומעים חושבים ומכירין בו שהי' נודר מדעת ומרצון בלי שום אונס (ט"ז), היינו דוקא בנדר או נשבע לעצמו אבל בנשבע לחבירו כגון בשט"ח וכה"ג אינו נאמן, אמנם כל שידענו באונסו אף על פי שאמר שהיה נודר ונשבע מדעת אמרינן שמתוך אונסו אמר כן אבל אם לא הכרנו באונסו כלל אין נאמן בנשבע לחבירו לומר אנוס הייתי מיהו היכא דיש רגלים לדבר נאמן (ש"ך).

(לט) או על תנאי כך וכך - והוצאתי בפי דדברים שבלב אינם דברים (ש"ך).

(מ) אבל אם כבר כו' - ה"ה בהתרו בו ולא חשש לומר להם בשעת התראה ואכל וכ"ש כשאמר אעפ"כ אינו נאמן, וכן אם התרו בו ואמר "מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי על דבר זה", ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר אמר "כן היה אבל לא היה פי ולבי שוים" או "תנאי היה בלבי על הנדר", אין שומעין לו ולוקה ואפי' יש עדים כדבריו האחרונים אינו כלום דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים (ש"ך).

(מא) או כתוב עליו שטר כו'[235] - עי' סמ"ע (סי' עג ס"ו ד"ה הנשבע): אם נכתב בכתב ידו שנשבע לשלם לחבירו ואח"כ אומר שלא נשבע אלא שכתב כך אם התובע מודה, אין

Commented [O126]: אם יש תועלת להביא הב"מ והרע"א, [ש"ך ס"ק כ"ה] ולא דמי וכו'. נ"ב **א**"י מה קשה לו מזה שלא נאמר שם שנאמן אלא שלא יהא פסול לשבועה (ב"מ), (ש"ך ס"ק כ"ה) התם שאני שידענו באונסו. בת' מטה יוסף (ח"ב מיו"ד סי' ד') תמה ע"ז דהא בת' הרשב"א שם כתב ולא עוד אלא אפי' [לא] הכרנו באונסו (רע"א)

זמן קצוב בשטר, ועבר וטען "אונס הייתי שלא היה לי במה לשלם", אם לא נוכל לברר עליו שהיו לו כלים או מטלטלים שהיה יכול למכור, אינו פסול לעדות ולשבועה, אף שעבר על שבועתו, וכן אם טוען "שכחתי" ואין כאן עדים שהזהיר המלוה על הזמן, אין להוציאו מחזקתו, והוא במקרה שאין העדות קרוב כל כך שאי אפשר לתלות בו שכחה, ולפ"ז יכול לומר "שוגג הייתי", ואפשר דשוגג הייתי גרע טפי, אבל י"א דאינו יכול לטעון שכחתי, ועי' לקמן (סי' צב ס"ב ד"ה א' שבועת) ועיין לקמן סעיף כ"ד (ש"ך).

[235] עי' חו"מ סי' עג ס"ו ז"ל השו"ע: הנשבע לחבירו לפורעו קודם שיעבור זמן פלוני, אף על פי שלא תבעו בתוך הזמן, עדיין השבועה במקומה עומדת.

ז"ל מאיר המשפט: ד"ה הנשבע: הנשבע לחבירו לפורעו כו' - אם נכתב בכתב ידו שנשבע לשלם לחבירו, ואח"כ אמר שלא נשבע אלא שכתב לו כך, אם התובע מודה, אין לחוש לשבועה זו כלל, ואם אינו מודה, לענין הממון דינו כשאר שטר דלית ביה שבועה, ואם כתב בכתב ידו שנשבע בפועל, לא מצי להתנצל ולומר שלא נשבע, וה"ה אם עדים כתבו כך בשטר (סמ"ע), עי' סמ"ע ועי' דברי (יו"ד סי' רלב ס"ב) (ש"ך), מי שנשבע לחבירו לשלם לו לזמן והגיע השמיטה בינתיים פטור משבועתו, דלא נשבע לו אלא כל זמן שחייב לשלם, שאילו מחל לו את חובו אין חיוב שבועה עליו וכן א"צ לשלם לו עד שיחזיר לו שטרו, דאם ממון אין כאן שבועה אין כאן ואפילו אם עדים כתבו בשטר חרם חמור ושבועה דאורייתא אין לזה דין שבועה (ש"ך * רמ"א), אפילו יש כתב ידו שחתם ונשבע, אע"פ שכתב ידו חשיב בכל מקום לגבי ממון, מ"מ בענין שבועה דבעינן שיוצא בשפתיו הוצאה גמורה ואם לא הוציא בשפתיו אין כאן שבועה כלל (ש"ך * משפטי שמואלHR), י"א דשטר חוב שיש בו שבועה לפרוע לזמן פלוני לא חייל שבועת ביטוי דהא כל זמן שיפרע עבד מצוה, וי"ח. ואם יש בע"ח שאין ידו משגת לפרוע ומסדרים לו (עי' לקמן סי' צז סכ"ג), אז דינו דפריעת בע"ח מצוה אינו אלא על פי סידור, אבל אם נשבע, חלה השבועה. הנשבע לקיים מצות עשה י"א דהשבועה והנדר חלין עליו למלקות אבל לא לקרבן לפי שאינה בלאו והן, וי"א דאינו חל לא לקרבן ולא למלקות, אמנם הצד הב' מודה דאיסורא מיהא איכא בעובר על השבועה, דאי אין שום איסור שבועה לקיים המצוה איך נשבעים לקיים המצוה כדי לזרוז נפשיה (קצה"ח), עי' סמ"ע, והיינו אם כתוב בשטר, גם כתב ידו, וגם חתימת עדים, בלשון הודאה, שמודה שנשבע, אז אין לו דרך להינצל לומר שלא נשבע, וחייב לקיים שבועתו, ויש חולקים, אבל לכו"ע אם יש לו אמתלא למה שיקר, נאמן, וי"א שהאמתלא מועיל לבטל החיוב שבועה, אפילו אם מודה שנשבע, ויש לו הנאת ממון, וחזר מהודאתו (רע"א * כנה"ג), עי' סמ"ע ועיקר דשטר שכתב בו נשבע פלוני ואינו כתב בשטר אם בהזכרת ה' ית' אם בתורה, שואלים לעדים (רע"א), עי' סמ"ע וש"ך יו"ד הנ"ל, ובמקור דברי הסמ"ע איתא דלא מהני להכחיש ולומר שלא נשבע. וצ"ל "ואם התובע מודה אין לחוש לשבועה זו כלל, ולענין הממון דינו כו', אבל אם אין התובע מודה, בזה צ"ע אם יכול לטעון", ובזה כבר הכריע רמ"א לקמן (סי' רז סי"ט) שאם מודה שנשבע, אף שלא נשבע מהני, וי"א אף אם התובע מודה שלא נשבע מהני, כמבואר בסמ"ע (סי' רז ד"ה וכן אם כתב) ובסעיף ט"ו לענין אם כתב בשטר שקנו ממנו בב"ד חשוב, ע"ש (ד"ה דהודאת בעל דין) דטעמא משום דגמר ומקני. ועי' ט"ז (יו"ד),

לחוש לשבועה זו כלל ואם אינו מודה לענין ממון דינו כשאר שטר שלא מוזכר בו שבועה, ואם כתב בכ"י שנשבע בפועל נחשב כאילו נשבע, וה"ה אם עדים כתבו כן בשטר, ע"כ דברי הסמ"ע. מ"ש "אם כתב שנשבע בפועל" היינו כשאין התובע מודה שלא נשבע אבל כשהוא מודה אין לחוש כלל. מיהו כ"ז דווקא כשהנתבע יכול לברר ולהסביר לב"ד שמן הדין הוא טוען לפטור מהתובע או שנותן אמתלא לדבריו אבל כשאינו נותן אמתלא לדבריו אלא טוען בסתם "לא נשבעתי ולא אקיים כן", אף על פי שהתובע מודה שלא נשבע בפניו, מ"מ אפשר שנשבע שלא בפניו הואיל והודה. וכשהתובע אומר נשבעת בפני צריך לדקדק אפילו כשנותן אמתלא לדבריו אם טענתיה טענה ועי' לקמן (סי' רלד סנ"ד) (ש"ך), ועיין בתשובת ר"א מזרחי סי' ע"ב, החותם שנשבע אינו חייב כל שלא הוציא שבועה מפיו הוב"ד בפ"ת לקמן סק"(מב) (ש"ך * מבי"ט), וה"ה לענין נזירות (ש"ך * מבי"ט), ראובן הוציא על שמעון שטר שהוא חתום בו שכתוב באותו שטר שראובן נשבע בשם ה' ובקבלת נדר חרם ושבועה על דעת המשביע שיהיה מחויב להסכים בשטר האחד שחתום בו שיהיה מסכים עם שאר הבעלי חובין החתומים בו בענין פרעון חובותיו של שמעון ועכשיו טוען ראובן שלא נשבעתי, אלא חתמתי בלבד להטעותו שיחשוב שחתימתי תספיק כאילו נשבעתי וקבלתי ובזה יתן לי אלף וחמש מאות לבנים מכלל חובי ואם לא הייתי חותם בו לא היה נותן לי מאומה, הוא נאמן במה שאומר חתמתי אבל לא נשבעתי בכמה סיבות א', במגו דאי בעי טעין נשבעתי אבל כדרך הנשבעין לאונסין, ב', אפילו בלא מיגו מאחר שיש לו אמתלא בחתימתו שאומר לולא שחתמתי וחשבת שדַי בזה כאלו נשבעתי בפועל לא היית נותן לי האלף וחמש מאות לבנים מכלל חובי ולפיכך חתמתי אבל מעולם לא נשבעתי על זה, אין לך אמתלא גדולה מזאת ואין בחתימתו כלום, וזה אפילו לפי הצד שאינו נאמן להכחיש חתימת שנשבע (ש"ך * רא"מ), עיין מ"ש מזה בחו"מ (סי' עג ס"ו): [אחד שהיה בבית הסוהר ונתן כתוב וחתום איך שהוא נשבע שיתן לשמעון כל מה שיטעון עליו בלא אמתלא, ואחר שנפטר ממצוקה תבעו שמעון, והשיבו, "אתה ידעת אשר לא נשבעתי באמת, רק הוכרחתי לכתוב כן מחמת שהייתי במצוקה וכל

שהבין את דברי הרמ"א ביו"ד דאם נותן טעם למה אמר שנשבע נאמן, דמיירי שאין התובע מודה לו, ואפ"ה נאמן כיון שנותן אמתלא, וזה אינו, ורמ"א לא בא שם לחלוק על התרומת הדשן. ומש"כ הסמ"ע דאם כתב בכתב ידו שנשבע בפועל לא מצי להתנצל כו'. עיין בט"ז שחולק עליו, ודעתו דכתיבת בפועל לא מעלה ולא מוריד, דאם נותן טעם ואמתלא למה כתב כן, מהני אמתלא, ואי לא נתן אמתלא, אפילו בלא כתיבת בפועל מהני כו'. קנין שלא להשכיר הבתים הוא קנין דברים ולא חלה, ואפילו אם כתוב בשטר שנשבע לקיים כל הכתוב בו, אין לחוש, שהסופר שכותב טופסי דשטרי הוסיף מדעתו, ולא היה שום שבועה. וגם כיון שהוא בלשון עבר, כל הפוסקים מודים, אפילו הסמ"ע כאן, שזה הודאה על מה שהיה ולא שבועה בשעת מעשה. ומש"כ בין הט"ז וסמ"ע בפירוש דברי הרמ"א ביו"ד, אפילו הסמ"ע מודה בנידון דידן, דדוקא בנידון דהתרומת הדשן דיוכל להיות שבאמת גמר ונתחייב לו כך, אין לנו להאמינו כיון שכתב שנשבע בפועל ממש, משא"כ כאן שהענין ידוע שקיבל עליו שלא להשכיר הבתים, ועל זה אין קנין מועיל רק אם באמת נשבע ממש, וכיון שהכל יודעים שלא נשבע, אין לנו לומר דמסתמא נשבע שלא בפני בעל דינו, כיון שהוא מודה, אלא נאמן שלא נשבע, רק שחתם על טופס השטר, וכדברי הרמ"א ביו"ד (פ"ת), עי' בט"ז וש"ך, שאם אינו נותן אמתלא חייב אפי' לא כתב שנשבע בפועל, ואם נותן אמתלא טובה מועיל. אפי' כתב בפועל ממש. אמנם הם לא דברו אלא במודה שכבר נשבע במקום אחר, אבל הכותב "הריני נשבע" או "מקבל עלי בחרם" שכתיבתו זאת היא בעצמה השבועה, חייב לקיים שבועתו אמנם פטור מדיני אדם וי"א דאין כאן שבועה כלל דהא לבטא בשפתים כתיב, וי"א [וכן עיקר] דשבועה בכתב הוי שבועה ממש לחייב עליו קרבן ומלקות, וה"ה לענין חרם, אמנם אם כתב "הריני נותן תקיעת כף" מתחייב בכך, ובזה אין עיקר כדבריו דתקיעת כף לא הוי שבועה אלא כריתת ברית. וכל זה אפילו אם אחר כתב והוא חתם תחתיו והו"ל כאלו כתב הוא בעצמו. אמנם אינו מתחייב בשבועה אא"כ כותב ומסרו ליד שכנגדו דהמסירה לידו הו"ל כאומר לו "כל מה שכתוב בשטר", ועי' רמ"א לקמן (סי' רז סי"ט) [ויש חולקים על הרמ"א זו], וסופרים דידן כותבים בכל השטרות ת"כ בפועל ממש ומהני בדיני אדם אבל לא לחייבו בדיני שמים, אבל זה בסופר, לא מדבר שמי שכתב "הריני נשבע" אלא על מי שהודה בשטר שנשבע בפועל ממש, שאז ב"ד מחייבים אותו על הודאתו שהודה שנשבע וכדברי הסמ"ע אבל אם לא כפוהו ב"ד לשלם, והוא יודע בעצמו שלא נשבע מעולם, אין עליו דין שמים, כי ההודאה אינה שבועה. [י"א שזה תלוי במח' אם זה דאורייתא או דרבנן אבל לכו"ע מי שלא יכול לדבר השבועה היא מדרבנן, ואין עיקר כדבריו] (פ"ת * חת"ס).

?WHAT IS NEEDED AND WHAT IS DOUBLES TO HERE

אשר לי היה בידך". והשיב שמעון, "מ"מ אתה מודה שנשבעת בלא שום אמתלא". והשיב, "אין אנו אומרין שנשבע במקום אחר שלא בפניו, כיון שנותן אמתלא לדבריו", אבל אם טען באמת אני יודע שנשבעת לי והודאת בעל דין כמאה עדים, צ"ע אי מהני האמתלא בזה. מהרמ"א כאן רואים דאפילו אמר "אמת אני יודע שנשבעת לי", נאמן לומר שלא היתה שם שבועה, כיון שנותן שם טעם ואמתלא למה כתב כן. נגד סמ"ע הובא בש"ך. ואם עדים כותבין לשון זה בכתב השטר, יש חילוק בדבר, אם כתבו שזה הודה בפניהם שנשבע בפועל, כל שיש לו אמתלא על ההודאה, זה מבטל גם את הכתיבה בפועל, ואם כותבין העדים שנשבע לפניהם או נתן תקיעת כף, אין צריך לכתוב בפועל. כלל הדבר, הך בפועל לא מעלה ולא מוריד לענ"ד, אלא אם היא הודאה, לא מהני בפועל על כל שיש לו אמתלא שהיה מוכרח לכתוב ההודאה, ואי מעידים עדים על זה שנשבע, אין צריך בפועל] (ט"ז), עי' ש"ך, רב שיש לו שטר מינוי ובו הקהל נשבעו שלא להחליפו, יכולים לשאול על שבועתם, שכן אדם הנשבע מעצמו איזו שבועה ונמשך ממנה תועלת לחברו אף על פי שכיון להועילו יש לשאול עליו, כל שידוע שהרב לא בקש זאת מידם כלל ושהם מעצמם עשו זאת גם לא קבלו שום טובה ממנו על השבועה (רע"א * ראנ"ח), עי' ש"ך שציין ללקמן (סי' רלד סנ"ד), שטר שהיה בו אסמכתא, וכתב בשטר "בשבועה דאורייתא" קנה, שכן כל אסמכתא ע"י שבועה קנה, וכל שכתוב בשטר שקבל עליו שבועה הוי כאילו קבל עליו בפירוש, ולא תלינא זה בשופרי דשטרי (רע"א * רמ"א), ראובן נשתעבד לקנות לשמעון חתיכת קרקע מחתנו סמוך לחצרו והתקשר בק"ס ובקנס וחרם וש"ד לקנות לו ואח"כ טען דאנוס הוא דחתנו אינו רוצה למכרו לו אם לא בהרבה כסף אין הקנין כלום דהמוכר דבר שאינו ברשותו כמוכר דשלא בא לעולם ומותר לחזור בו ואין חסרון של שבועה כיון דלא קיבל עליו נדר ושבועה והחרם בפירוש אלא שהסופר כתבו מעצמו דכך הוא תיקון השטרות כולם יכול ראובן לטעון לא הוצאתי שום שבועה וחרם מפי ולא קבלתיו עלי שום שבועה דלפ"ז אין כאן שבועה ואם טען שמעון שקיבל עליו השבועה בפירוש עליו להביא ראיה כיון דטען תמורת המנהג, ולא דמי לשידוכין דהמנהג הוא כשכותבין התנאים דקורין לפניו והקנס לא יפטור את החרם והחרם לא יפטור את הקנס הלכך חשבינין לי' כאלו הוציא השבועה והחרם מפיו שהרי לאחר שקראו כך לפניו הוא קונה ומקנה בק"ס משא"כ בשאר שטרות שכותב הסופר ונותן ללוקח ולמלוה ומעולם לא הוציא המוכר והלוה שום שבועה מפיו ולא קראו לפניו (רע"א * ב"ח), קהל אחד הסכימו להיות כולם לאגודה אחת לבא להתפלל לבית הכנסת שלהם וכתוב בהסכמה שנשבעו שבועה חמורה בשית' לדעת כל חכמי צרפת ואשכנז ותוגרמה ושלא לקבל התרה ולא התרה להתרה ובהמשך הזמן נתרבה המחלוקת ונעשו שתי כתות ונפרדו איש מעל אחיו והלכו להתפלל לבית הכנסת אחרת משום שחתמו שמעון ולוי ויהודה באותה הסכמה אין בחתימתן כלום שהרי לא הוציאו שום שבועה מפיהם ולא עוד אלא אפילו כתב בכתב ידו הריני נשבע שבועה לעשות דבר פלוני או שלא לעשות וחתם שמו על זה אין בכתיבתו וחתימתו כלום ואין החתומים באותה הסכמה נאמנים אלו על אלו לומר להם שהוציאו שבועה מפיהם שהם נוגעים בעדות אע"פ שאין דין ממוני, מ"מ יש טובת הנאה והכרת הטוב, ולכן הם נוגעים לעדות (רע"א * מהר"ם גלאנטי), קהל א' היה להם מרביץ תורה ולסבה מה נראה להם שהיה תקונם ותועלתם להסיר מעליהם החכם הנזכר ונתקבצו וחתמו על שכולם נשבעו שבועות חמורות גם קבלו עליהם נזירות שמשון בכל תנאי שלא יהיה חכם שלהם ואחר ימים נתחרטו מהמעשה אשר עשו ושאלו אם יש צד איסור מונעם מלעשות להשיב הח' הנז' על כנו כי אומרים כי מעולם לא נשבעו ולא קבלו עליהם שום דבר מהכתוב בשטר כי אם שכתבו וחתמו כן לפחדם רבים ויש כת מהחתומים שמעידים לאלו בפניהם ונשבעו על כן שכל מה שכתוב בשטר כן נעשה בפועל וכן קבלו עליהם בפי' הנה כל המודים וגם אותם שמעידים עליהם שקבלו הכל בפירוש כנז' בשטר דלית דין ולית דיין דלימא דלא צריכי ב"ד להזהירם שישמרו שבועת' אלא ודאי צריכי ב"ד להזהיר' ולא מטעם עדים דפשיטא דנוגעים בעדות הם כוונת כל אחד מהם שלא לישאר חוץ מן הקהל יחידים מלבד תועלות רבות שנמשך להם בהיותם יחד בחברה א' אלא שאומר אני דאמרינן כתיבת ידו עם תובע אינו נאמן לומר לא היו דברים מעולם ואמרינן דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ולא אמרינן אדם עשוי שלא להשביע את בניו אלא דבור בעלמא ולא בכתב (רע"א * רשד"ם), כל תקנה שרוב הצבור והוא רוב חשוב במנין ובחכמה הסכימו בה אף על פי שהמיעוט עומדים וצווחים הרי הם חייבים במה שהסכימו הרוב ובלבד שיהא נר' לרוב ההוא שיש בגזר' ההיא תקנה לצבור ומתקנין כן על הכל בשוה ואם יש בעיר חבר עיר צריכין לעשות כן מדעתו ואם לאו אין במעשיהם כלום (רע"א *

Commented [YL127]
ריבות קצת

Commented [O128]:
ה הקשר לסי' רלד סנ"ד ובאת יש לשאול את זה על הש"ך עצמו

רשד"ם), וי"א דאין שום שבועה או נדר בכתב (רע"א * חכ"צ), עש"ך, ראובן הפריז נדן לבת לוי, ובנו של ראובן נשבע לישא עד תאריך זו, וראובן נתן סבלונות גם נשבע שבועה כנהוג ורוצה ליתן פחות כי לא פסק מעולם כסך זה והשדכן מכחישו ובן ראובן אמר שאם לא יקיים אבי התנאי פטור אני משבועתי, נאמן הבן. אם הבע"ד מודה שלא נשבע ממש מהני ולא מהני אמתלא, ואם טען באמת "נשבעת לי", צ"ע אם אומרים הודאת בעל דין כק' עדים דמי, ומחויב הבי"ד להזהירו אולי נשבע שלא בפניו, ודינו מסור לשמים (פ"ת), ועיין תה"ד ותשובת ד"מ ובה"ג מש"כ בשם תנא דבי אליהו (פ"ת).

(מב) נאמן - חזן שהתקשר עצמו לנגד קהל בכתב וז"ל "והנני מקבל עלי בחרם חמור ובשבועה דאורייתא כו' עד עשרה שנים אין אני רשאי לזוז מכאן בלתי רשות כו'". והש"ץ טוען שמעולם לא נשבע ולא קיבל בחרם גם לא כתב כל זאת אלא חתם בחתימת ידו, וכן מה שהשכיר עצמו לק"ק אחרת היה ע"פ רשות. ואב"ד דשם התיר לו להשכיר ואמר שאין כאן לא נדר ולא חרם באשר לא הוציא השבועה מפיו (עי' סמ"ע חו"מ סי' עג הוב"ד לעיל (מא)) וצ"ע איך התיר לכתחילה. קהל שקבלו עליהם מורה והוא קבל עליו בשבועה שלא לזוז ממקומו זה עשר שנים ובעו"ה החל נגף בעם וכאשר ראה אביו של המורה שהדבר בעו"ה הולך ומתגבר שלח אליו איך אחותו ילדה בן ז' חדשים וימהר ויחיש מעשיהו לבוא ולמול את הילד ובאמת לא ילדה מעולם ומעתה לב הת"ח ירא וחרד נכשל בעון השבועה כשיתעכב שם (פ"ת), וי"א ששבועה בכתב הוא ספק (פ"ת * שבו"י), עי' בט"ז וש"ך, שאם אינו נותן אמתלא חייב אפי' לא כתב שנשבע בפועל, ואם נותן אמתלא טובה מועיל. אפי' כתב בפועל ממש. אמנם הם לא דברו אלא במודה שכבר נשבע במקום אחר, אבל הכותב "הריני נשבע" או "מקבל עלי בחרם" שכתיבתו זאת היא בעצמה השבועה, חייב לקיים שבועתו אמנם פטור מדיני אדם וי"א דאין כאן שבועה כלל דהא לבטא בשפתים כתיב, וי"א [וכן עיקר] דשבועה בכתב הוי שבועה ממש לחייב עליו קרבן ומלקות, וה"ה לענין חרם, אמנם אם כתב "הריני נותן תקיעת כף" מתחייב בכך, ובזה אין עיקר כדבריו דתקיעת כף לא הוי שבועה אלא כריתת ברית. וכל זה אפילו אם אחר כתב והוא חתם תחתיו והו"ל כאלו כתב הוא בעצמו. אמנם אינו מתחייב בשבועה אא"כ כותב ומסרו ליד שכנגדו דהמסירה לידו הו"ל כאומר לו "כל מה שכתוב בשטר", ועי' רמ"א חו"מ (סי' רז סי"ט) [ז"ל:] [ויש חולקים על הרמ"א זו], וסופרים דידן כותבים בכל השטרות ת"כ בפועל ממש ומהני בדיני אדם אבל לא לחייבו בדיני שמים, אבל זה בסופר, לא מדבר שמי שכתב "הריני נשבע" אלא על מי שהודה בשטר שנשבע בפועל ממש, שאז ב"ד מחייבים אותו על הודאתו שהודה שנשבע וכדברי הסמ"ע אבל אם לא כפוהו ב"ד לשלם, והוא יודע בעצמו שלא נשבע מעולם, אין עליו דין שמים, כי ההודאה אינה שבועה. [י"א שזה תלוי במח' אם זה דאורייתא או דרבנן אבל לכו"ע מי שלא יכול לדבר השבועה היא מדרבנן, ואין עיקר כדבריו] (פ"ת * חת"ס) ועי' מש"כ לקמן (סי' רלו סק"(א)) (פ"ת)[236].

(יג) [560]אף על פי שארבעה נדרים(מג) אלו אינם צריכים התרה, אסור לידור בהם, אם לא(מד) שרוצה לקיים דבריו:

(מג) אף על פי שד' נדרים כו' – באמת אין אסור לידור אלא רק בג', שכן בנדרי אונסין לא שייך לומר כן דמתחלה כשנדר ודאי לא ידע שיהיה אח"כ אונס (ט"ז), וי"א דהכי פירושו כל אלו ארבעה נדרים לא יעסוק בנדרם אם לא שרוצה שיקויים הדבר שנדר מחמתו דהיינו שאם זירז לחבירו ועשה הנדר מחמת שרוצה שיהיה חבירו מזורז לקיים רצונו כגון שנדר שאם לא יאכל חבירו יהיה ככר זה עליו אסור לא ידור כן כשהוא יודע שבודאי חבירו לא יאכל עמו ויעלה על דעתו מה אכפת לי במה שאני עושה הנדר כדי להראות לחבירי שאני רוצה לכבדו הלא אף אם לא יאכל עמי לא יחול הנדר כי נדרי זירוז הוא וכן אם נדר יאסר עלי ככר זה אם אכלתי היום שהוא מנדרי שגגות (עי' לעיל ס"ו) לא ינדור כן אא"כ ישים אל לבו לדבר וסבר בודאי שלא אכל ולא ידור כן באקראי ויאמר אינני מפסיד בנדרי כלום וכן בנדרי אונסין אם יודע שחבירו לא יוכל לאכול עמו היום מחמת אונס לא יחל דברו בנדרו (ש"ך * דרישה).

(מד) אם לא כו' - ע"ל סי' ר"ג ס"ג (ש"ך).

(יד) הנודר או הנשבע לאנס, לא הוי נדר(מה) ולא שבועה. [561]לפיכך נודרים להורגים ולמוכסים(מו) [562]אם הוא מוכס העומד בלא ציווי המלך(מז), או שבא ליטול ממנו יותר

[236] עי' רע"א (חו"מ סי' לז סכ"א) שנוקט בודאי שנדר בכתב אינו נדר.

Commented [O129]: וגע לכאן?

Commented [YL130]: וד תירוץ בדרישה: אבל הראשון יותר נראה לכן לא הבאתי את זה: וצריך לומר שהכי קאמר שאף על פי שהוא אנוס מ"מ יקיים דבריו שלא יהנה אף על פי שהנדר לא חל מ"מ לא יחל דבריו ומתחלה לא ידור אלא על מנת שיקיים דבריו אף אם יארעו אונסין ומיהו אם נדר סתם ודאי מותר

מקצבתו, יכול לידור או לישבע כדי ליפטר ממנו, [563]ואומר: יאסרו עלי כל פירות שבעולם(מח) אם איני מבית המלך, ליפטר מן ההרג. או אם אין מה שאני מביא מבית המלך, ליפטר מן המכס. וחושב בלבו יאסרו עלי רק היום(מט), אף על פי שמוציא מפיו, סתם, וקיימא לן דברים שבלב אינם דברים, גבי אנס שרי(נ). ([564]ובלבד שלא יוציא בפיו דבר שהוא בפירוש נגד מה שבלבו). [565]ואפילו לא בקש ממנו שידור, והוא נודר מעצמו או הוסיף לידור יותר ממה שביקש, כגון שאמר לו: אמור קונם שתהנה מאשתך אם אינו כדבריך, והוא אומר: קונם אשתי ובני נהנים לי, או שבקש ממנו שידור, והוא נשבע, אינו כלום, שכל מה שעושה אינו עושה אלא מחמת האונס ולחזק דבריו נגד האנס. הגה: [566]ודוקא כשנשבע לו בפיו, אז צריך לבטל בלבו באיזה תנאי(נא) ודרך שלא יסתור מה שהוציא בפיו, אבל (אנסים) [שר או שלטון] שצוו להחרים על איזה דבר שלא כדין, אין באותו חרם כלום, ואפילו בטול בלב אינו צריך. [567]וכל זה לא מיירי אלא כשאפשר לעבור על שבועתו ונדרו שלא יֵוָדַע (להאנס) [לגוי], אבל אם יֵוָדַע (להאנס(נב)) [לגוי], אסור מפני חלול השם. [568]ולכן נענש צדקיהו(נג) שעבר על שבועתו לנבוכדנצר, אף על פי שהיה בדרך אונס. [569]מיהו אם הודיע(נד) (להאנס) [לגוי] מיד שיצא מאנסו שהיה לו תנאי בלבו ולכן יעבור על שבועתו, ליכא למיחש, הואיל והיה אנוס מתחילה. [570]מיהו הכל לפי צורך הענין. [571](הגמון או אנס) [מלך או שלטון] שצוו לישבע להגיד על אחד אם בעל ארמית, כדי להענישו מיתה, מקרי שבועת אונס [572]ויש לבטלה בלבם(נה). וכן אם ראובן הפקיד ממון ביד שמעון, וצוה ההגמון או השר להחרים על מי שיודע ממון של ראובן, אם ההגמון רוצה ליקח ממון של ראובן באונס שלא כדין, אין החרם כלום. וכן יוכל הנפקד לישבע שאין לו משל ראובן, ובלבד שיבטלנו בלבו ובלבד שלא יהא חלול השם(נו) בדבר, כמו שנתבאר. [573]ב' יהודים שהכו זה את זה, וגזר הגמון אחר עדות. אם יענישו המכה יותר מדאי(נז) נקרא אונס. ואם אינם יכולים להשמט, וצריכין להגיד, יעידו וישלמו לניזק נזקו ואל יצילו עצמן בממון חביריהם. ועיין לקמן סימן רל"ט עוד מדינים אלו:

(מה) לא הוי נדר – ואם האונס מדירו על דעת המאנס יש ספק בתוס' אם אסור כל זמן שאינו אונס (רע"א)HR.

(מו) להרגין ולמוכסין – פי' לא רק להורגין אלא אפי' שוללין בעלמא ואפי' מוכסין דאין שם גזלן עליו מ"מ נודרין לו (ט"ז).

(מז) בלא צווי המלך - דאל"כ אין כאן גזל דדינא דמלכותא דינא ואמאי יבריח המכס (ט"ז).

(מח) כל פירות שבעולם כו' – עי' לעיל (סעיף ה) אומר קונם כל פירות שבעולם עלי אינו נדר וא"כ מה צריך כאן לומר בלבו היום, מ"מ כאן שונה שכן יש מח' אם לוקין או אין לוקין על נדר שוא, ואפילו לצד שלא לוקים, איסורא מיהו איכא, על כן צריך כאן תיקון שלא יהיה אפי' איסור כלל. ואם אוסר עליו מקצת פירות ולא אמר בלבו "היום", חלה השבועה עליו וצריך היתר, משא"כ באוסר כל הפירות דא"צ היתר בדיעבד (ט"ז), היינו כשאומר בלשון שאין כל פירות העולם בכלל, דאל"כ בלא"ה אין הנדר חל כדלעיל ס"ה אלא שאוסר על עצמו פירות האילן או פירות הארץ (ש"ך).

(מט) וחושב בלבו יאסרו עלי רק היום - ואם מפרש לו המושל "בפי' לעולם", יחשוב "כל זמן שאני באימה תחתיך", אם לא יהיה לו צורך או שאר תנאי כיוצא בזה, עוד יכול לכוין בלבו שום תנאי כגון "אם לא אלך לבהכ"נ היום או השבוע כו'" (ש"ך), וכל שכן אם ביטל מקודם ואמר "כל מה שאדור לאנס זה יהא בטל" דמהני דאתי דיבור ומבטל דיבור (רע"א), ואם לא הי' יודע שצריך שיאמר בלבו "היום לא חלה שבועה", הוי נדרי שגגות (עי' לעיל ס"ו) (רע"א), אם לא חשב בלבו שום תנאי, דבכה"ג לא בעינן חרטה מעיקרו כלל, ובאמת הך דנודרים להרגים ולמוכסים יש לו התרה, רק כל מה דמצינו למנוע התרה עבדינן, או אפשר דמיירי היכא שהדירו ע"ד רבים דלית ליה התרה, ע"כ אמרינן שיבטל בלבו, ויש חולקים בדבר (פ"ת), מה שאמר היום פירושו רגע אחת, ולכן אין צריך התרה, ודלא כט"ז ס"ק(מח) (פ"ת * בית יעקב).

(נ) גבי אנס שרי - אבל בשאר דוכתי דברים שבלב אינן דברים, שונה מלעיל (סי' רי ס"?) בגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת שעורים אינו כלום ואם הוציא פת סתם אסור בפת חטים, שכן כאן אין טעות בדיבוריו שכיון בלבו לומר בפיו "לעולם" אלא שמחשב

Commented [YL131]
יקוד

Commented [YL132]
יקוד

:Commented [O133]
דינו(נה)

:Commented [O134]

Commented [YL135]
זה חולק על הט"ז?

בלבו "היום" הלכך פיו עדיף, דדברים שבלב אינן דברים, אבל שם שהוצאת פיו הוא טעות דבלבו היה לומר פת חטים, הלכך הוצאת פיו לאו כלום הוא (ש"ך).

(נא) לבטל בלבו דרך תנאי - כגון שיחשוב "כל זה אעשה אם לא אניח תפילין", וכיוצא בזה (ט"ז).

(נב) אבל אם יודע האנסין כו' - אם הוציא התנאי בשפתיו בלחש שרי, אע"פ שיש בזה משום חילול השם לא מחמרינן כולי האי מאחר דיש לו אונס גדול ומוכרח לכך, מיהו ביטול בשפתיו ל"מ אלא תוך כדי דבור (ש"ך).

(נג) ולכן נענש צדקיהו כו' – עי' רמ"א לקמן סט"ו שזה שיטת הרמ"א, אבל למ"ד דבמיתה חל הנדר, גם ללא זה מובן הדבר, וכן לפי מש"כ לקמן סק"מ? דשלא לגלות הדבר חל החרם גם כן מובן עונשו של צדקיהו (ש"ך).

(נד) מיהו אם הודיעו כו' - דהכל לפי ענין הצורך ולפי ענין האונס, אמנם כל מקום שהלשון בעצמו יש לפרש כן, אין בזה אפילו צד של חילול ה' (ש"ך).

Commented [YL136]
דויק ויש להביאו בכלל?

(נה) ויש לבטלה בלבם – עי' רמ"א לקמן סעיף ט"ו דכל שהוא באונס יסורין וכ"ש באונס מיתה דאין בנדר ממש וא"צ ביטול בלב, וגם כאן פשוט שאם לא ישמע לגזירת השלטון שיש עליו אונס יסורין ומיתה, שונה מהנודר להרגין כו' דההורג ומוכס אינן הורגין אלא חוטפין ממון, אבל זה שנשבע שאינו יודע שפלוני בא על הגויה וכיוצא בזה מה תנאי שייך בדבר כיון שבאמת הוא יודע וא"כ יהיה לבו סותר את פיו, ואפשר בזה לומר דבלבו חושב איני יודע אם בפעם אחר בא עליה אחר, וכן בהא שצוה המלך להחרים על היודע הממון ראובן כו' כתב שיבטלו בלבם, וצ"ע (ט"ז), וי"א דהשבועה אינה שבועה אם נשבע כבר, אף על פי שלא ביטל בלבו, אבל לכתחלה פשיטא דצריך לבטל בלב ולא ישבע לשקר, אבל מכל מקום על ידי ביטול בלב שרי (נקה"כ), מלשון "ויש" ולא כתב ובלבד שיבטלו" כדלקמן, אין בממשעות של "ויש לבטלה" רק שלכתחילה יש לבטלה ואם לא בטלה בדיעבד אין בכך כלום, שונה מ"ובלבד", ועי' לעיל (סי' רכח סק"(קמג)) (רע"א * עבה"ג), שנים שנתקוטטו עד הכאה ונטל א' סכין ותקעו בלב חבירו והמיתו ועל זה נתפש בדיני גוים ובסוף יצא פטור על פי המלכות בתנאי שישבע שבועה חמורה שלא היה הוא הרוצח אלא איש אחר היה וברח הרי ההורג נפש מישראל במזיד ואפי' אם עשה תשובה, עון דשפיכת דמים אין לו כפרה בשום תשובה כי אם בדם שופכו, ואסור לו לישבע, ואפילו בדרך היתר אסור להצילו מהמות, אם לא היכא שהנהרג, הוא זה שהתחיל במריבה, שמא אין לו דין מיתה כלל דרודף הוא אפילו לא הכהו אלא באגרוף יש בעלי זרוע שאגרופן ממית (פ"ת).

(נו) שלא יהא חלול השם כו' - זהו בנדון זה שתלוי בממון מה שאין כן בדין הקודם שיעידו בדבר שיגרום לו מיתה לא מחלקינן בזה (ט"ז), ומ"ש וגזר השלטון אחר עדות פירוש שיתנו חרם על כל מי שיודע להעיד פי' שהלך השלטון לב"ה וצוה לקהל לגזור חרם, אין להם לגזור להציל עצמם בממון אחרים, אם יכולים בשום פנים להתפשר (ט"ז וש"ך), ואם אינם יכולים, יעידו ויפרעו לניזק כל הזיקו וזה מש"כ הרמ"א "נקרא אונס" פירוש שהחרם אינו חל ואין צריך להעיד אלא אם יש הכרח להעיד, כגון שהכותי יודע שזה יודע עדות שהכהו, יעיד וישלם. ונראה שאם השלטון אינו פורט להעד רק על ידי גזירת הקהל בכלל, שיודע השר שיש מהם מי שיודע עדות, אז ישלמו הקהל אותו ההיזק (ט"ז).

(נז) יותר מדינו - אבל אם יענישו כדינו, יכולים להגיד ע"פ החרם, ועי' חו"מ (סי' כח ס"ד) (ש"ך).

(טו) [574]מי שאנס את חבירו(נח) ויסרו במיני יסורים עד שנשבע לתת לו כך וכך מעות, אין באותה שבועה(נט)(ס) או נדר או חרם, ממש. ([575]וכל שכן(סא) אם קבלו חרם או שבועה עליהם מכח אונס מיתה לממון כלום).

(נח) שאנס את חבירו - היכא שאנסו ע"י גיזום ואיום להביאו בערכאות של גוים לדון בפניהם, לא הוי אונס כלל, דלא כל המביאים בערכאות של גוים נוצחים, אבל אם גזמו שימסור אותו ביד האנסים, ומצי עביד, הוי אונס ויש חולקים משום דגזים ולא עביד, ומיהו אף לפי החולקים היינו דווקא בסתם אנשים דלא הוחזקו למסור מעולם, אבל מי שכבר פרץ והוחזק למסור אפילו בפעם אחת, הוי אונס גמור ואין צריך שיחשוב בזה איזה ערמה בשעת השבועה (פ"ת[237]).

[237] עי' ש"ך חו"מ סי' שפח ס"ח.

(נט)אין באותה שבועה כלום - אף על פי שלא בטל בלבו, ודוקא אנסו ליתן לו שום דבר, אבל נשבע לו שלא לגלות דבר, חל החרם (ש"ך), ואף על גב דגבי נודרין להרגין כו' בסעיף י"ד מצרכינן דלימא בלבו היום, שאני התם דההורג והמוכס אין מייסרין ומכין את האדם כלל, אלא רוצה לחטוף מידו הפירות, אבל הכא דאיכא יסורין והכאות שאין להם קצבה בטל השבועה לגמרי ואפי' אמרו על דעת המקום ב"ה לא מהני כו' (ט"ז).

(ס) שם - וצ"ע אם להקל במיתה שהוא אונס מבורר די"ל ביה אגב אונסיה גמר ומקני, ומ"מ טוב להחמיר להתיר החרם (ש"ך).

(סא) וכל שכן – דברי הרמ"א הם נגד הצד המובא בש"ך (ב"מ).

(טז) [576]מי ששידך בתו ונדר לתת עמה סך מעות, (ונשבע), ואחר כך נתקלקלו החובות שהיו חייבים לו, אם אין לו ממה לפרוע, לא חובות ולא קרקעות וחפצים, חוץ מבית דירתו(סב) וכלי תשמישו, פטור, דאין לך אונס גדול מזה. הגה: [577]ראובן ושמעון שהיו דריס בעיר אחת(סג), ונשבעו שניהם להשיא בניהם זה לזה, ואחר כך יצא ראובן ובנו מן העיר, שמעון פטור ואין צריך להוליך בתו אחריו, גם ראובן פטור אם הוצרך לצאת, דמקרי אונס. וכן אם נשבע הבן, ואביו הוצרך לצאת ואין לבן פרנסה זולת אביו. ועיין בח"מ סימן ע"ג סעיף ח'.

(סב) חוץ מבית דירתו כו' – אבל אם הפסיד חובותיו אבל יש לו קרקעות וחפצים, אין לומר שלא על דעת כן נשבע למכרה אלא כסבור היה לפרוע מחובותיו, כי דבר רגיל הוא שאדם מוכר מקרקעותיו וחפציו להשיא בתו, אבל ביתו וכלי תשמישו, אפי' עני המתפרנס מהצדקה אין מחייבים אותו למכור ביתו וכלי תשמישו, הלכך אינו מחויב למכרן לקיים שבועתו שלא על דעת כן נשבע ללון ברחוב ולמות ברעב (ש"ך), שכל מי שבא להשתעבד בנדר או שבועה על איזה דבר, הולכים בו אחרי אומדן דעתו ומש"ה אמרינן דמסתמא אדעתא למכור לא נשבע, שונה מהלואה שמחייבים אותו למכור ביתו לקיים הלואתו (רע"א * אלשיך), פי' שכו"ע יודעים שלא על דעת כן נדר והוה ליה כאילו התנה (רע"א * תורת אמת), מטעם אנן סהדי והוי כאילו התנה בפירוש שאם יארע לו כך פטור משבועתו ובזה לא הוי דברים שבלב שהרי זה מבואר לכל ולא התנה (פ"ת).

(סג)שהיו דרים בעיר א' כו' – במקורם של דברים איתא אפילו אם היה הבעל ממקום אחר, אין להוציא בתו ממקומו, ועיין בא"ע (סי' עה ס"?) (ש"ך), עי' דברי באה"ע (סי' עה ס"א ד"ה אם לא יוכל) (פ"ת).

(יז) [578]מי שנשבע שידור במקום חמיו אם לא יעכבנו אונס, אם סיבב הוא או אחרים בשבילו איום עליו שלא לילך למקום חמיו, אין זה אונס[238]. הגה: [579]אשה שנדרה(סד) לבעלה בחליו שלא תנשא אחרי מותו, או להפך [580]או מי שנדר לחולה(סה) איזה דבר, אם עשו זה משום הפצרת החולה(סו) שלא תטרוף דעתו עליו הוי הנדר אונס[239], אבל אם לא עשה כן מפני זה אלא מפני דבר אחר, הוי כנדר על דעת חבירו. ועיין לעיל סימן רכ"ח[240]:

(סד) אשה שנדרה כו' – עי' לעיל (סי' רלא סק"(ד)) (ט"ז).

(סה) שנדר לחולה – כל זה דוקא במי שאינו חייב לשמוע למצותו כלל, רק מכח השבועה, אז יכול לומר שעשה שבועה שלא תטרוף דעתו, משא"כ בצוואת אביו או אמו שמחויב לקיים צוואת אביו או אמו עכ"פ לפנים משורת הדין וכופי' על זה בדברים, אז אם עשה תקיעת כף או שבועה על זה, אין למצוא לו היתר על שבועתו, הלא אף בלתי שבועתו מחייבים אנחנו לכופו בדברים לקיים צוואתו (פ"ת * שבו"י), וכל זה רק בנוגע לבין אדם למקום, אבל בחוב, וכדומה, שנמסר לבית דין, אין כזה סברא (פ"ת * בועז).

(סו)אם עשו זו משום הפצרת החולה - עי' רמ"א אה"ע (ס"צ ס"י) וב"ש שם[241] (רע"א), אחד שנדר לאשתו ראשונה קודם מותה שיקבוץ אליו אנשים ללמוד עמהם כל שנה

---

[238] עי' לעיל סק"(נח).

[239] דוקא במי שאינו חייב לשמוע למצותו כלל רק מכח השבועה אז יכול לומר שעשה שבוע' שלא תטרוף דעתו משא"כ בצוואת אביו או אמו שמחויב לקיים צוואת אביו או אמו עכ"פ לפנים משורת הדין וכופי' על זה בדברים (שבו"י ח"א סי' קסח)

[240] ס"ב.

[241] ואם הבעל מודה, או שיש עדים שברשותו מכרה, אינו מוציא מיד הלקוחות, דכשלוחו דמיא, ואי בעי לוקח הי' מחרים שלא מכרה מדעתו. הגה: ראה שמכרה ושתק לה, לא אבד משום זה

ראשונה אחר מיתתה בביתה, ואחר שמתה קשה עליו לעשות כן בשביל השכירות שצריך ליתן להם, אם יש התרה לנדרו, וגם כמה אנשים צריך לקבץ אליו שיהא יוצא ידי נדרו. אין כאן משום נדרי אונסין מאחר שהוא דבר מצוה וקרוב הדבר דאפילו התרה לא מהני כה"ג, כיון שנדר כן על דעתה והוא תועלת לנשמתה, הוי כנדר ע"ד חבירו לתועלתו דלא מהני התרה אף אחר מותו בלתי רצונו, ובר מן דין נראה דהוי כנודר בעת צרה דאין להתירו אא"כ יראה לחכמי הדור שהנדר לא יכול לקיימו שהוא אנוס או שבהתרתו יהיה דבר מצוה (עי' רמ"א לעיל סי' רכח סמ"ה, ועיי"ש דברי סקל"ט?), ולענין בכמה אנשים יוצא ידי נדרו כיון שלא פירש ליקח מנין סגי שיקבץ שנים[242] (פ"ת).

(יח) [581]שותפים שבררו דיינים בכח חרם לקיים מה שגזרו עליהם, ואחד מהם מסר מודעה שלא קבל עליו הנבררים אלא כדי שיתאמת מה שחייב לו, שהיה ירא שמא יכחיש להתחיל לומר שאין בידו כלום ואחר שגזרו הנבררים הראה מודעא זו ואמר שאינו רוצה לקבל אלא מה שידין עליו דיין הקהל בדין תורה, כיון שקבל עליו בחרם(סז) אסור לו לסתור דינם:

(סז) כיון שקיבל עליו בחרם כו'. שהרי הם לא הכריחוהו לזה (ט"ז, ש"ך), אפילו היה נודר ואמר בלבו "היום", אינו מועיל, כיון שאין אנו רואים שום אונס, כיון שלא היה ההכרח על השבועה ממש, ועי' לעיל (סי"ד) (ש"ך).

(יט) [582]מי שפירש בשעת נדרו על מה נדר, הרי זה כתולה נדרו(סח) באותו דבר ואם לא נתקיים הדבר שנשבע בגללו, מותר. כגון שאמר: שאיני נושא את פלונית שאביה רע, ושמעו שמת(סט) או שעשה תשובה[243], אין צריך התרה דהוי כאלו פירש שנודר על זה התנאי, וכיון שנתבטל נתבטל הנדר[244]. (וע"ל סימן ל"כ סט"ו בהג"ה):

(סח) כתולה נדרו כו' – עי' לעיל ס"ו, ויש לחלק דהתם מה שתולה בו הנדר הוא שקר, כגון שגנבה כיסי, ע"כ הוה נדר טעות, אבל כאן הוא אמת אלא שנתבטל אח"כ, ועי' לעיל סק"(כב) (ט"ז).

(סט) שמת - אינו רצונו לומר קודם הנדר, דא"כ הוי ליה טעות, אלא רצונו לומר, אחר שנדר ותלה בכך, נתבטל והנדר בטל בלא היתר (ט"ז), אפילו מת או עשה תשובה אחר הנדר א"צ התרה ושונה מלעיל סעיף ו', בהיתה כעורה וייפוה דחל הנדר לפי שאין אשה כעורה עשויה להיות נאה, לכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לכשתהא נאה, אבל הכא עשוי הוא לעשות תשובה או למות, הלכך אומדים דעתו דכי אמר ש"אביה רע", כל זמן שהוא רע קאמר ועמ"ש לעיל (סי' רכט ס"?) (ש"ך), אפשר לפרש "אביה רע" בב' דרכים, א' שהוא רשע בפרהסיא, וכאן מועיל תשובה, ש"שאביה רע" פירושו כל זמן שאביה רע, שכן לא אמר "שהיא בת איש רע, שהוא משמע שהוא פגומה ומחולל. ב' אביה רע פירוש לא שעושה עבירות אלא שמדותיו רעים והיה ראוי להתרחק ממנו שלא יערב עמו ושלא יזיקנו וכיון שעשה תשובה ושב מדרכו הרעה בטלה הסבה אשר נשבע עליה, אבל הכופר בעיקר, בזה אין כח בתשובה, אלא הוא מת בתשובתו (רע"א * מהרי"ט), ע' לעיל (סי' רטז ס"ה), ולפי זה אם נשא אותה ואח"כ חזר לסורו מותר לקיימה, דנדר רק שאינו נושא אותה (רע"א), אם עשה תשובה וחזר לרעתו אסור (פ"ת), וי"א שמותר שכבר נתבטל הנדר (רע"א * מל"מ, פ"ת).

(כ) [583]ועוד יש נדר שא"צ התרה, כגון שאמר לחבירו: קונם שאני נהנה לך אם אין אתה נוטל ממני כך וכך ה"ז יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם, שיאמר לו: כלום נדרת אלא לכבדני(ע), וזהו כבודי שלא אטול ממך. [584]ואפילו אין המדיר אומר בפירוש שכך היתה כוונתו, אלא מן הסתם(עא). וכן אם אמר לו: קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה נותן לי כך וכך, יש לו היתר בלא שאלת חכם, שיאמר לו: הרי הוא כאילו קבלתי. הגה: וע"ל סימן

זכותו. צותה בעת חליה לתת כך וכך ממלבושיה, ונתרצה הבעל אם נתנה לעניים, אינו יכול לחזור בו. ואם לעשירים, יכול לחזור בו. וע' לעיל סימן פרו ורבו אם מכרה או משכנה מטלטלים:
וז"ל הב"ש: ונתרצה הבעל - עי' ביו"ד (סי' רלב סי"ז) צ"ל דאיירי דנתרצה בלי הפצרה שלה

[242] עי' אמרי יושר הערה 201.

[243] עי' לעיל סי' רכח סמ"ג.

[244] עי' שבו"י לעיל הערה 150.

רכ"ח סעיף ל"ט. [585]י"א דוקא(עב) בדבר קיום מעשה יכול לומר כאלו עשית, אבל בביטול מעשה כגון שיאמר: קונס נכסי לך אם תלך למקום פלוני, לא יוכל לומר: לך והוי לי כאלו לא הלכת. [586]וי"א דאין חילוק וכל תנאי שהוא לטובת הנודר יכול לומר: הרי לי כאילו קיימת התנאי. מי שאמר: קונס אתה נהנה לי אם אין אתה נותן לבני כך וכך, אם הבן סומך על שלחן אביו א"כ האב מתכוין לטובתו ויוכל לומר: כאלו התקבלתי. ואם לאו, אין האב יכול לומר כך, רק הבן.

(ע) כלום נדרת אלא לכבדני כו' – ואין זה כנדר זרוזין כההיא דסעיף ג' דכיון שהוא רוצה שיקבל ממנו מתנה מרובה מסתמא גם הוא נהנה ממנו הרבה וכן בסיפא שיאמר לו "כאלו קבלתי" דמסתמא מהנהו הרבה מאחר שתובע ממנו מתנה מרובה, פי' שהוא רגיל ליהנות ממנו וכן בסיפא שרגיל להנות אותו ואף על פי שלא זכרו השו"ע אין בזה כלום דמסתמא כל שנודר כן הוא רגיל בזה (ט"ז), ועיקר אפילו אינו רגיל בכך (נקה"כ), אם נהגו כל העולם עכשיו, דכשהם משביעים אדעתא דהכא משביעים, שאם אח"כ יאמר, "הוי פטור", או "מחול לך", די בכך, והוי כאילו התנה ופירש כן בשעת השבועה (פ"ת).

(עא) אלא מן הסתם - אבל אם המדיר אומר "לא כי אלא לכבודי נתכוונתי כדי שאתכבד שתתקבל מתנה", אסור (ש"ך).

(עב) י"א דוקא כו' - עיין לקמן (סי' רנח סי"א) (ש"ך).

Commented [YL137]
ש"ך כותב דלא כב"י אבל אין רמז לזה בשו"ע?

סימן רלג – עונת נדרים לזכר ולנקבה, ובו סעיף אחד:

(א) [587]קטן בן י"ב שנה ויום אחד וקטנה בת י"א שנה ויום אחד, אם יודעים לשם מי נדרו ונשבעו, נדריהם נדר ושבועתם שבועה, אף על פי שלא הביאו ב' שערות[245]. ובודקין שנת י"ג(א) לזכר ושנת י"ב לנקבה, וקודם שיש י"ב לזכר וי"א לנקיבה, אפילו יודעים לשם מי נודרים אינו נדר[246]. הגה: [588]וגועריס בהם ומכין אותן שלא ילמדו לשונם בנדריס ושבועות. ואם הוא דבר קטן וקל ואין בו עינוי נפש, אומריס להם שיעמדו בנדרס ושבועתם, כדי שלא ירגילו עצמם בזה. ומי"ג ויום אחד ואילך(ב) לזכר, ומי"ב ויום אחד לנקיבה, אף על פי שאין יודעים לשם מי נודרים, נדריהם נדר:

(א) ובודקים שנת י"ג כו' - שאפילו בדקם בתחלת השנה ונמצאו שיודעים לשם מי נדרו, אם נדרו אחר כך בסוף שנה, אינו נדר עד שיבדקם פעם אחרת (ש"ך)[247].

(ב) ומי"ג ויום א' ואילך כו' - אף על פי שלא הביאו ב' שערות (ש"ך), אע"פ שכל זמן שלא הביא ב' שערות הוא עוד בגדר קטן, עכ"ז נדרו נדר דחיישינן שמא נשרו (עי' אה"ע סי' קנה ס"כ), ואם אכלו אחרים [את קרבן שלו] אין לוקים עליו (רע"א, ב"מ), וי"א דווקא שהביא ב' שערות (פ"ת * מל"מ, משכ"י).

סימן רלד – מתי האב והבעל מפירין ומתי מפירין שניהם יחד, ובו ע"ד סעיפים:

(א) [589]האב(א) מפר נדרי(ב) בתו כל זמן שהיא קטנה או נערה(ג), אפילו נדרה(ד) על דעת רבים. בגרה(ה) (פי' כשהאשה עברה שתים עשרה שנה ויום אחד, אז אם הביאה ב' שערות נקראת נערה עד ו' חדשים אחר כך[248], שאז נקראת בוגרת, כלומר מלאה שער כי תרגום ירושלמי של איש שעיר גבר בגר), או נשאת, שוב אינו יכול להפר לה[249]:

---

[245] קטן מופלא סמוך לאיש שנדר לא יכול להתיר נדרו (חת"ס יו"ד סי' ט), ויש חולקים (שבט הלוי ח"ה סי' קכט, הר צבי יו"ד סי' קצב, ועי' אמרי בינה נדרים כח). מופלא סמוך לאיש יש לו לעשות התרת נדרים ער"ה ולבטל כל הנדרים שידור בשנה הבאה, אבל זה רק מועיל לנדרים שיעשה קודם שיהיה גודל (תשובות והנהגות ח"ג סי' קס), צ"ע בקטן שהגיע לעונת נדרים דנדריו נדר והקדישו הקדש, אם יכול להקדיש הקדש וצדקה בלב (תורת זרעים תרומות פ"א מ"ג).

[246] אפילו בדקום אם נדרו אח"כ בסוף שנה אינו נדר עד שיבדקום פעם אחרת דשמא שכחו (ערה"ש סי' רלג ס"ג).

[247] עי' אה"ע סי' קנה סי"ב& שזה מח' מחבר רמ"א, ועי' לעיל הערה 130.

[248] אפי' השנה מעוברת כיון שהגיע ו' חדשים אחר י"ב שנה הוה בוגרת (מג"א סי' תקעא סק"ג, וכן הוא במ"ב שם סק"ה).

[249] הפרה דבעל ודאב סגי בגלוי רצונו באמרו בשבת אכול ושתה (יהודה יעלה יו"ד ח"א סי' שכא).